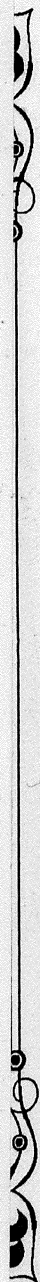

Жарасбай
НҰРҚАНОВ

КӨКЖИЕК

**Жарасбай
НҰРҚАНОВ**

КӨКЖИЕК

*ТАҢДАМАЛЫ
ШЫҒАРМАЛАР*

2013 ж.

УДК 821.512.122

ББК 84 Қаз 7-5

Н 86

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ АҚПАРАТ МИНИСТРЛІГІ АҚПАРАТ ЖӘНЕ МҰРАГАТ КОМИТЕТІ
«ӘДЕБИЕТТІҢ ӘЛЕУМЕТТІК МАҢЫЗДЫ ТҮРЛЕРІН БАСЫП ШЫҒАРУ» БАҒДАРЛАМАСЫ
БОЙЫНША ШЫҒАРЫЛДЫ

Құрастырған ақынның жары Қазина Нұрқанова

Нұрқанов Ж. Көкжиек.

Н 86 Таңдамалы шығармалар жинағы.

– Астана: «Астана полиграфия», 2013 – 360 бет.

ISBN 978-601-254-277-6

Ақын Жарасбай Нұрқанов «Қара көздер», «Нұрлы терезе», «Алтын десте», «Арманым менің», «Терең барлау», «Қызылжар», «Буынсыз бала» және тағы басқа да жыр жинақтарымен оқырман қауымға жақсы таныс. Ақынның өлеңдері ырғақтылығымен, әуезділігімен, көркем бояуларымен әсем теңеулерімен, шебер ұйқастарымен ерекше баурайды. Ал, «Көкжиек» атты өлеңдер жинағы ақынның өзі өмірден өткеннен кейін құрастырылды. Жинаққа әр жылдардағы таңдамалы шығармалары мен соңғы уақытта жазған өлеңдері, поэмалары-дастандары, арнаулары мен толғаулары, әзіл-сықақ, шымшымалары және балаларға арнап жазған жырлары енгізілген.

47557

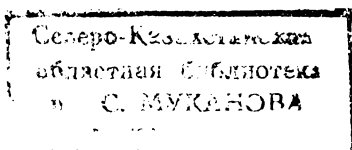
УДК 821.512.122

ББК 84 Қаз 7-5

ISBN 978-601-254-277-6

© Нұрқанов Ж., 2013

© «Астана полиграфия», 2013

ΘΛΕΗΟΕΡ

Ақын - ерлік пен
арналыстың
жырышысы..

ЖАРАСБАЙ

ҚАЗАҒЫМ

Кең жайылған зор дастархан – жерінің,
Досқа дәмі кемімеген қазағым.
Өн бойына домбыраның шегінің
Өн мен күйді желілеген қазағым.

Қарап тұрып қаймыққандай жат адам,
Қара көзі ұшқын атқан қазағым.
Дауда мақал, мәтелімен матаған,
Айтыстарда ұшқыр аттай қазағым.

Ойы биік, бойы бірақ созылмай,
Дембелшелеу, діңгектейін қазағым.
Жайшылықта моп-момақан қозыдай,
Белдескенде бірбеткейлі қазағым.

Қырдың қыртыс – тыңын тіліп, жер жыртып,
Дән теңізін толқындатқан қазағым.
Кере қарыс кең маңдайын тершітіп,
Төс-балғаны солқылдатқан қазағым.

Мысы көлкіп, жезі балқып, мол байлық –
Мұнай-газы асып-тасқан қазағым.
Адамдарға ақ ниеті сондайлық,
Жаны жайсаң, ашық аспан қазағым!

ЕЛІМЕ

Өсіргенім, өндіргенім – Өлеңім,
Немерең ғой, көрімдігін бер, Елім!
Саңлақтардың сан талайын баулыған
Өзің айыр Өжеті мен Өренін.

Отқа салып, суға малып, әр жазда,
Төзімдісін лайықты де сарбазға.
...Уа, дариға, бәрі бірдей жараса,
Бір ақынға бір ғұмырда бұл аз ба?!

ЕЛІМ БАР

Елім бар мен дегенде еміренген,
Мен бармын Ел дегенде тебіренген.

Жасыл орман, көк тоғай,
Ағады өзен, тоқтамай.
Ел-жұртымнан айналдым,
Сөзге жүйрік, әнге бай!
Жаздың тымық кешінде
Ән шырқаған сәттер-ай,
Қызық дәурен кешуге
Жетпейді өмір, әттең-ай,
Әттең-ай!

Елім бар мал-мүлкіне Еге болған,
Мен бармын бекітуге шеге болған.

Елім бар егінжайы нағыз алтын,
Мен бармын жан дүнием ашық-жарқын!

Жасыл орман, көк тоғай,
Ағады өзен, тоқтамай.
Ел-жұртымнан айналдым,
Сөзге жүйрік, әнге бай!
Жаздың тымық кешінде
Ән шырқаған сәттер-ай,
Қызық дәурен, кешуге
Жетпейді өмір, әттең-ай,
Әттең-ай!

КӨКЖИЕК

Дүние көз ұшында дөңгеленген,
Көңлімді баурап еді бала күннен.
Қол жетпес бір керемет, көз көрім жер,
Қызығып көкжиекке қарадым мен.

Ең алғаш тілегіме тізгін беріп,
Жүгірдім, көкжиекке жеткім келіп.
Ол маған, о ғаламат, жеткізбеді,
Тұрғанмен жердің шеті секілденіп.

Мен кеттім, сол кеткеннен сағым қуып,
Қайтсем де, жетем, дедім, белім буып.
Тапқаным бұл өмірден сонда менің,
Жақсы өлең, бар болғаны, жүзге жуық.

Ешкімге көрмесем де еміншектеп,
Заманның ыңғайына көндім ептеп.
Армандап, мен қаншама ұмтылсам да,
Көкжиек жеткізбеді шегіншектеп.

Жасымда сағым қуып ойнап едім,
Дариға, сол күндерім қайда менің?
Сенің де көп нәрсеге қолың жетпей,
Таңырқап отырсың ба, қайран елім?!

Сүйсініп бұл сөзіме күлгеніңмен,
Көп менің білмейтінім білгеніммен.
Алпысқа мен де келіп қалған екем,
Жете алмай көкжиекке жүргеніммен.

Қарамай жолда жаурап, тоңғаныма,
Қуандым елге жетіп қалғаныма.
Көкжиек жеткізбесе, жеткізбесін,
Үмітің үзілмесе болғаны да.

1997 жс.

КӨКТЕРЕГІМ

О, менің көкорайлы Көктерегім,
Жаһанда өзіндей жер жоқ дер едім.
Арада айлар өтіп, оралған соң,
Кеудемде сағынышым көп қой менің.

Ораған батысың мен түстігінді,
Орманың – қорғаның ғой қысты күнгі.
Бауырында Жалғыз ағаш жайнап өскен,
Теремін түрлі жеміс, түсті гүлді.

Алқаңа сүйсінемін айна көлді,
Көлдерді мыңғырған мал айнала өрді.
Шалқалап жатам жасыл шалғыныңа,
Туристер мұндай жерді қайдан көрді?!

Мұхит қой маған сенің Қарасуың,
Қайың-тал жағасында жарасуың!
Телміріп соған сонша қарап тұрған
Өзіңнің оқып келген Жарас ұлың.

Туған жер, көкорайлы Көктерегім,
Есейіп, ержігітің боп келемін.
Әзірге қолда барым, қошаметім –
Өзекті жарып шыққан отты өлеңім.

АРЛЫ ЖАНДАР

Арлы жандар – ұйытқысы қоғамымның,
Солар «іскер, жігерлі, солар мығым».
Жауапкершілік жүгі иығында
Соларға тән терең ой, жоғары ұғым.

Жауаптылар жалпыға,
жалғыз ерге,
Арлы жандар қамқоршы әркімге де.
Талаптыны сілтейді оң бағытқа,
Жол көрсетіп соңына ергендерге.

Алды-арты мен оң-солын барлап тұрар,
Төте жолды табады тандап бұлар.
Елден ерек сезімі, жаны сергек,
Ақыл-ойы, санасы салмақтылар.

Барлық істің басы мен қасында боп,
Қайрат қылды қашан да – жасыған жоқ.
Күн көзіне иілген күнбағыстай,
Абзал жанды өз тұтқан жастар да көп.

АСҚАҚ АРМАН

Адамның жаны арманнан жаратылған,
Армансыз – айрылғандай қанатынан.
Үзілмес үміт-сәуле себелейтін
Секілді ай сырғасы жаңа туған.

Соны арман – сом алтындай кеудедегі,
Ойнатқан зергерлікті зердедегі.
Көңілдің көк дөнені көкке шапшып,
Толқын-ой толастамас Жерде тегі.

Өршіл ой, асқақ көңіл, асыл арман
Қол созған ғасырларға ғасырлардан.
Киялдың қыран құсы болат топшы
Бұл күнде бұлттан да әрі асып алған.

Күркіреп күннен бетер Байқоңыры,
Даладан басталады Ай жорығы.
Сұрапыл қанат-күші космонавтың
Сондай деп дәлдеп айтам қайдан оны...

Күн нұрын жанарына алған құйып,
Адамдар арманымен заңғар биік.
Зымыран зырлап әне бара жатыр,
Сүйсініп қарап тұрмын көңлім иіп.

ТІЛЕК

Мап-майда түгіндей ғып масатының,
Жүп-жұмсақ сырлы жырлар – жазатыным.
Сап-салқын суға малған орамалдай
Көңілді күйігіне басатұғын.

Жарайды ол сұртуге де көздің жасын,
Жарайды ол орауға да жан жарасын.
(Кім сәтсіз махаббаттан азап шексе,
Сол менің өлеңімді олжаласын).

Немесе көпті көрген сұңғылаша
Жұбатар кім қайғыға ұшыраса,
Кебірсіген таңдайын жібітер-ау,
Ауырып жатқан адам су сұраса.

Кіршіксіз сәбилікпен ол ойнар да,
Ермек боп нәрестесіз жұбайларға.
Аңсаған құрбысындай күбірлесер,
Кемтар қыз жалғызсырап мұңайғанда.

МАҚТАНЫШЫМ – АСТАНА

Ежелгі Қараөткел,
Әйгілі Ақмола.
Бүгінде – абат төр,
Еңселі Ақорда.

Есiлдiң сол жағы,
Жайнаған жас қала.
Жаңадан орнады,
Жарқырап Астана.

Ажар-көркім, абыройым, Астана,
Ақыл-ойым, думан-тойым, Астана.
Ойнап жүрген жас бала:
– Әйбәт, – дейді, – Астана!

Асыл сөзді құптайды,
Қазағым да, басқа да,
Мен де сөйдеп айтқаным шын, Астана,
Мақтаулым да, мақтанышым, Астана!

Зәулім үй самсаған,
Түрленіп жаңаша.
Көрген жан тамсанған,
Бәйтерек тамаша.

Қаракөз әулетін
Жинаған Бас қала.
Сән-көркін, сәулетін,
Сыйлаған, Астана!

ДЕМАЛЫС

Жасыл белдер: «Бел жаз!» деп шақырады,
Көкорайда көңілің шарқ ұрады.
Көтеріңкі дауыспен сәлем берсең:
«Бәрекелді, бар бол!» деп шал тұрады.

Көбікті көл: «Шомыл!» деп шақырады,
Адам жаны шабытты, шалқымалы.
Қуанышқа шүйіліп жеткендей бір,
Шағалалар төбеден шаңқылдады.

Сұлу құрбы сусынға шақырады,
Сары қымызды шарада сапырады.
«Келмей кеттің» дегенде кербез күліп,
Кеудеге сыймай жүрек алқынады.

Күндер зулап, демалыс сарқылады,
Қала қайта өзіне шақырады.
Ен далада жүргенде еленбейді-ау,
Шағын ғана бөлменде шаң тұрады.

Сырдан тартып, сілкініп-қағынасың,
Енді қызу еңбекті сағынасың.
Табиғаттың көркіне табынғандай,
Қызығына қызметтің бағынасың!

ЫРЫСЫМДЫ ТАСЫТҚАН

Қол-басына қондырып туған жердің шаңдағын,
Мандайыңа май жұққан майталманым, саңлағым.
Кермек татып таңдайың, кезерсе де ерінің,
Қабак шытпай көтердің қауырт күндер салмағын.

Даламыздың қожасы – диқандарым, дарқаным,
Жасап жатсың ертеңгі байлығымның бар қамын.
Сен баптаған қара пар, мақпал, десе, парапар.
Маржан сеуіп тастадың кеудесіне Арқаның.

Ырысымды тасытқан іңкәрларым, қымбаттым,
Дүниеге бүгін сен дүбірінді тыңдаттың.
Жойқын мынау жорығын толастамас тозаңы,
Қайратыңа қайранмын, күн құрғатпай түн қаттың.

КӨГІЛДІР КӨКТЕМ

Көк буалдыр көз алды,
Ауада сыз, дымқыл бар.
Көкше мұздар бозарды,
Көксоқта боп сылқым қар.

Ұлы сәске таң сұлу,
Алдында жол көктайғақ.
Қайда барсаң, қар суы
Күн нұрымен жатты ойнап.

Дүние бүгін көгілдір,
Бұл кез үйге сияр ма ең?..
Әлдеқайда көңіл жүр
Әлденебір қиялмен.

Күн биіктеп алыпты,
Байқамадың нағылып?..
Көктем келіп қалыпты
Көптен күткен сағынып!

НЕГЕ?

Өрім тал бүршік атты
Есілдің жағасында.
Сол күнгі сол бір сәтті
Есіңе аласың ба?

Жағада жүрген шақта
Жанасып екі дене,
Екеуміз екі жаққа
Бөлініп кеттік неге,
Неге, неге?

Көшеде көрісеміз,
Бір уақыт ләм-мим деспей.
Бір ауыз жылы лебіз
Естілер, естілместей.

Осынау реніштен
Көңіліміз кірлемеуге,
Жөн еді түсініскен,
Кездеспей қойдық неге,
Неге, неге?

Өзінді әсіресе
Аңсаған кезім менің.
Сен жақтан самал ессе,
Мен бірден сезінемін.

Құмар ек сен екеуміз
Кешкісін серуенге де.
Бұл күнде сол жерге біз
Оралмай жүрміз неге,
Неге, неге?

ДАЛА ӘНШІСІ

«Көктем келіп қалды» деп,
Түлеп берді қырат-қыр.
Толқи соқты таңғы леп,
Дүр еткенде трактор.

Күйге бөлеп ол енді,
Жомарт жердің жотасын,
Жазып ала жөнелді
Әннің – дәннің нотасын.

Бар дауыспен басып жүр
Ариясын елімнің,
Жер қойнынан ашып жүр
Дариясын егіннің.

ЕКІ КӨЗІМ ЕЛ ЖАҚТА

Екі көзім ел жақта – қарап жүрмін,
Барар күнді бақытқа санап жүрмін.
Дүбір естіп ширыққан өз-өзінен
Бәйге атындай баурымнан жарап жүрмін.

Күнде кіріп түсіме туған аймақ,
Ала таңнан алқынып тұрам ойлап.
Майшабақтай мазасыз ойлар түртіп,
Тұрсаң және қашады тырағайлап.

Көңіліме қонақ боп үміт-ноян,
Елден кісі келердей күліп қоям.
Өлденеден әрдайым секем алып,
Бір жағынан секеңдер күдік-қоян.

Амандық хат алам да, дұрысталам,
Мейрам бола кетеді жұмыс маған.
Жауап келмей қалғанда, қабақ түйіп,
Арқасы бар адамдай құрыстанам.

Аяқтанған бөбекше құлап-тұрып,
Беки берер көңілім де жылап-күліп.
Жүрек кейде жұлқына дүрсілдейді,
Сергек сезім көз түріп, құлақ түріп.

ӘЗ-НАУРЫЗ

Күн ұзарып келеді, күн ұзарып,
Күнгей бөлме күнұзақ жылы, жарық.
Лып-лып еткен бір сезім өткірленер,
Ұстараның алғандай жүзін жанып.

Ақпан, қаңтар төзе-төзе,
Күткеніміз – Наурыз көже.
Алдымызда шүпілдеген
Шәрбәт толы көзе, көзе...
Шалқымай ма, балқымай ма
Жан-дүниенің осынау кезде!..

Әз-Наурызда күн мен түн теңеледі,
Нұр-шуаққа дүние бөленеді.
Думандаған ағайын-туғандардың
Жадыраған жайдары көңілдері.

ТАҢҒЫ СӘТ

Табиғат, тамашасың таңда дәйім,
Тып-тыныш тылсымыңа таң қалайын.
Секілді Күнді тосқан құпия жан –
Төбеде тоңыңқырап қалған Айың.

Күн шықты құлпырмалы арайменен,
Апталды алтынменен маңай, белең.
Өзіне көзің тіктеп қарау қайда,
Әйтеуір жоғарыға қарай берем...

Сыңқылдау не? Бұлақтағы зар ма екен?
 Бұлақ тілін білетін жан бар ма екен?
 Сықылықтап күліп жатқан өмірге,
 Әлде бұлақ – бір ойнақы жан ба екен?!

* * *

Сылдыр-сылдыр су сылдырар бұлақтан,
 Тәңірі ме екен тауды-тасты жылатқан?
 Анда-санда көңіл айтып: «Көк! Көк!» деп,
 Шығар даусы көкектің де жұбатқан.

Ертелі-кеш сыңқылдайды, жылайды,
 Не көксейді, қыңқылдайды, сұрайды?
 Көк жүлгемен көлбеңдесе көбелек,
 Төсін төсеп: «көбешім» деп шулайды.

КӨКТЕМ КӨРІНІСІ

Көктем келді, қуды жерден мұз-қарды,
 Өктем келді өгей етіп ызғарды.
 Көктем келді жігіттерді жымитып,
 Толғандырып толықсыған қыздарды.

Бала біткен доппен бірге домалап,
 Таң атқаннан күн батқанша жоғалат.
 Дала қандай қайта түлеп, жаңғырған,
 Сыртқа шықпай жүргендерге обал-ақ.

Күн қунақы, бұлт жұқалтаң, қазбауыр,
 Жер кебірсіп, сезінбейсің сазды ауыр.
 Адамдардың қас-қабағы ашылып,
 Құрыстаған бойын қайта жазды ауыл.

Көптен күткен жұртқа көктем ұнап тұр,
 Көңілі өсіп, көтерілді қырат-қыр.
 Атасының белін басар баладай
 Дөңге шығып бара жатыр трактор.

КҮЗГІ КҮН

Тағы да өтіп кетіп тамаша жаз,
Тағы да кері қайтып қараша қаз;
Дауысы талып жетіп барады өтіп,
Көзінді бұлдыратып қарасаң аз.

Барады бұлттар да ауып бәсең, баяу,
Тіркесіп бір-біріне тақау, таяу.
Сергімей себеленген ақ жауыннан,
Кең дала керіледі ұйқылы-ояу...

АЛҒАШҚЫ ҚАР

Көктен жерге кеп жатқан хабар-хаттай,
Жапалақ қар даланы жапты міне.
Алғашқы қар – алғашқы махаббаттай,
Шәгің бар ма шаңқан боз, пәктігіне.

Сұлу қызға таңылған лақап аттай,
Қар жамылып томсарған тоғай мынау.
Алғашқы қар – алғашқы махаббаттай,
Қыс боп жатып қалуы неғайбыл-ау.

КЕКІЛДІМ-АУ

Бір жерде бір көрген секілдім-ау,
Қай жерден келіп ең, кекілдім-ау.
Сүйкімді жүзіңе көзім түссе,
Дуылдап кетеді бетім мынау.

Көркіңе сүйсініп кекілдім-ау,
«Есімің кім» деуге бекіндім-ау.
Телміріп ту сыртыңнан қарағанмен,
Ләм деуге бата алмай, өкіндім-ау.

Әзірге не дейін, үкілім-ау,
Бақытым болуың мүмкінім-ау.
Үмітіме жылт еткен сәуле сепсең,
Дүниенің тәрк етейін бүкілін-ау!

Алабұртып көңілім елжіреді,
Анадайда көйлегің желбіреді.
Торғындай көрік берген тойға мынау,
Тотыдай ажарыңнан айналдым-ау!!

БІЛЕ БІЛСЕҢ...

(дос жігіттің аузынан)

Алматының алқызыл алмасындай,
Бетіңнен қаның тамған қарғашым-ай.
Көзіме оттай ыстық ұшырадың, –
Жоқ жерде жолығысып қалғасын-ай?..

Сол күйі – тұлғаң тіп-тік мүсін тастай,
Ажарың бәз-баяғы, өңің қашпай;
Таймаған жанар оты жайнап көзің,
Қарайсың бейне мені танымастай.

Ол рас, мүлде менің өзгергенім,
Емеспін бір кездерде көз көргенің.
Бурыл шаш, қату қабақ, жадаулы жүз –
Баршасы, біле білсең, өз бергенің.

КОМБАЙЫНШЫ

Егінжайға ерте шығып қосынан,
Күміс кірпік Күнді оятқан – осы жан.
Ен далада енді дамыл бермейді,
Қас қарайып кеткенінше осыдан.

Ыстық ұрып, басқанменен маңдайын,
Жанарында от ойнайды әрдайым.
Жүрегінің қуатымен жүргендей
Астындағы абажадай комбайн.

Алмасын, деп, егіндерін жауын, жел,
Айға жақын көрмегелі ауылды Ер.
Егін ору – майдан болса екпінді,
Комбайншы – бейбіт күнгі жауынгер.

ЖАҒАДА

Текшелі тасқа асылып,
Телміріп ақын тұрған-ды.
Тепсінген толқын басылып,
Толықсып келіп тынған-ды.

Шағала шалқып, қалықтай,
Көк құрақ жәйлап ырғалды.
Тыпыршып-шоршып балықтай,
Жағада жаңа жыр қалды.

ЖҮРЕК СЫРЫ

Ажарын ашық аспандай,
Күлгенің күннің нұрынша.
Майысып белің жас талдай,
Ойысып бері бұрылсаң.

Жүректі лүпіл қақтырып,
Қояды назың, өкпең бір.
Сезімің әлі пәк, тұнық,
Таңғы бір шықтай мөп-мөлдір.

Қарайсың қасың керіліп,
Жанарың ыстық жаздайын.
Ұмсынған бойы мен еріп,
Құшаққа құлай жаздаймын.

ОЙ

Ой – баста,
 толқын – сонау теңіздегі,
Тым ұқсас, туысы бір, егіз, тегі.
Тынымсыз, тыпыршыған болмысы бір,
Өздерін: «Өршіл, асау» дегізгені.

Толқынның төркіні бар, мөңкуі бар,
Ол бірақ тулап-тулап, қайта тынар.
Ой ғой, ой! – толастамай, тыным білмей,
Адамды тіршілікте зыр қақтырар.

1967 ж.

ЖЫР ЖАЗАМЫН ӨЗІҢЕ

Бір сайрамай бұлбұл қоймас,
Алагеуім, таңсәріден.
Тыңдауға оны гүл бір тоймас,
Елжіреумен, тамсанумен.

Сорғалатып бал шырынын,
Жыр жазамын өзіңе мен.
Жәйін ұғып жан сырымның
Қоярмысың сөзіме ден?..

ӘЗІРШЕ

Десем де: «Шыңға шығам мен тегінде»,
Әзірше жүрмін таудың етегінде
Төбесі тым алыстан жалтырайды,
Кім білсін, жетпеймін бе, жетемін бе?

Алда әлі биік беткей, бөктер белең,
Атандай алып жонды шөккен ерен.
Қақ жарған тас жотаны өзен долы,
Ақ көбік, ағын асау, өктем, керен.

Төскейі қарағайлы қалың жыныс,
Өтпестей ит тұмсығы, анық тығыз.
Кірген жан шетін таппай шырмалғандай,
Аттаған қадам сайын алып тыныс.

Баурайы, бөктері де, төскейі де,
Бір мезгіл артта қалып, көш кейінде;
Жолығар жеке біткен, оқшау шыңдар,
Тұрғандай бір-бірімен өш пейілде.

Басы мұз күн сәулесі тайғанаған,
Үстінен тек жұлдыз бен Ай қараған.
Тым шырқау, көкке керген көкірегін,
Бұлт қана беттен сүйіп аймалаған.

Сонда да шығармын бір мен тегінде,
Өрмелеп арман-қиял жетегінде.
Жалғыз-ақ жол жарағын күнде сайлап,
Әзірше жүрмін таудың етегінде.

КӨКШЕ ЕГІН

Көз тоймас көкше егінді-ай желкілдеген,
Құлынның құндыз жалы секілденген.
Жұп-жұпсақ алақанға, аумайды әлгі
Ұлымды сипағандай кекілінен.

Жас айдар жап-жасыл боп жайқалуын,
Асардай шарасынан шайқалуын.
Көрмеген көптен мұндай сүйкімділік,
Жанымның ләззатқа бір, уай, қануын?!

Опырай, енжар қарап тұрсыз, ал сіз,
Дейсіз бе: жасылдығы – жасық, әлсіз.
Мұны сіз бүгін көзге ілмейсіз, ә,
Болғасын бойы аласа, басы дәнсіз.

Күн сүйіп, нөсер құйып, үптеп желкем,
Көкше егін көтеріліп кетпей ме екен?
Кім қашан туа сала тұлғаланды,
Не нәрсе болған бірден серттей бекем?

Осы әлжік қаулап өсіп қаптайды әлі,
Далаңды алтынменен аптайды әлі.
Күні ертең жез мұртты боп жетіледі,
Сасарсың саулағанда нарттай дәні.

Ың-шыңсыз іштен толып біз де өсеміз
Ту өлең тумағанмен күнде семіз...
... Жарар ед, көкше егінді көре салып,
Диқанға дікің қағып жүрмесеңіз.

ӨЛКЕМ

Туған жер – Тың өлкесі асқан көркем.

Сары бел,

жасыл жазық,

асқарлы өлкем.

Далада дамылдасам жұмыстан соң

Тау – жастық,

төбе – төсек,

аспан – көрпем

Өлкем – қыс,

қарлы қаңтар, ақпаны бар.

Өлкем – жаз,

сарша тамыз – аптабы бар

Өлкем – күз,

колхоз-совхоз қамбасына

Даланың дән теңізі ақтарылар.

Көктемі – мол базары тіршіліктің.

Төбеден күле қарап тұр шығып Күн.

Еңбегін есептеуші секілді бір

Жұмылған жұмысына жұртшылықтың.

Ежелден, еңбек десе, ұйыған жұрт,

Маңдай тері – қоймаға құйылар құт.

«Мыңғырған бай» дейтұғын баяғыда

Мың емес,

ендігі есеп – миллиард пұт.

Бабасы бар байлықтың – бөлке бізде.

Келіп көр кереметті ертең күзде.

Бауырсақ жан басына жаппай жетер,

Жер жүзі жиналса да өлкемізге.

ЖАЛТ ЕТІП ТҮА ҚАЛҒАН

(Экспромт)

1

Менен өлең сұрасаң,
Жазайын да берейін;
Еркетотай бұл аса,
Сақам емес, кенейім.

Қырнауы әппақ ұнаса,
Алшы түсті мерейім,
Сыры жақпай, сынасаң,
Бүк түстім бе, не дейін?

Асық ойнау (күл, мейлің)
Ұмыт болып барады,
Өзім де оны білмеймін,
Баулыр едім баланы.

Көнені көзге ілмейтін,
Әлсіз әдет бар әлі,
Асықты қойшы, «Тіл» дейтін
Асылым қалса, жарады!

2

Нәр жинаған арадай әзір аулақ,
Болса да бір шабыттың жоқ кезінің,
«Жыр жаз» деген тілегің азын-аулақ
Тұтатқандай жанымның от-сезімін.

Сынай қарап және де назданғаның
Жібергендей жел үрлеп, май тамызып
Байқармысың лап етіп маздағаның,
Күлгін тартып қалған шоқ қайта қызып.

Сол шіркіннен басталған от алаулап,
Шалқып, шарпып өзінді кетпес пе екен;
Аялдашы, паң құрбым, азын-аулақ,
Салып ұрып шабыт та жетпес пе екен?!

ТАУЛЫ ӨЛКЕНІҢ ҚАРАҒАЙЫ

Тамаша-ау таулы өлкенің қарағайы,
Жаз-аптап, қыс аязға қарамайды.
Жап-жасыл, жайнап тұрар қылқан, бүрі,
Кім оны жас кісіге баламайды?

Көрген жан көңілі толып, бас иетін,
Не дейсіз оның осы қасиетін?
«Тас жарып, тауға біту қиындығы –
Дер едім, – тұрған оны жасыл етіп».

ЖЕҢІС КҮНІ

Ел үстінде Жеңіс күні тігілген,
Ту астында тұрмын толқып бүгін мен.
Солдаттардың тегеурінді тізесі
Сол бір Туды сүйерде тек бүгілген.

Тұла бойда қызу жалын, алау бар,
Оны біздің арымызға балау бар.
Жеңістен соң күреңдене түскендей
Жауынгердің қаны түстес жалаулар...

ДАЛА КӨРКІ

Па, шіркін! – десейші бұл паң даланың
Алтынмен апталғандай дәнді алабын.
Несі бар немереміз таңырқаса,
Мен өзім жылда көріп таңданамын.

Күп-күрен,
Күнге тартып кеткен масак,
Майысып, тербелгенде тіптен ғажап!
Сап құрып сан мың ұл-қыз шикілсары,
Тұрғандай мәнерлі бір қимыл жасап.

Бір кезде сағым ойнар мидай дала,
Төсінде толы бүгін Бидай – бала.
Өсірген желкілдетіп жер қойнынан,
Бұл Диқан неткен күшті, неткен дана!

Көктемде көк торғынға малынған жер,
Жазында жасылданып жанданған жер.
Тамызда бурыл тартып бара жатты,
Бұлаңдап көз алдында сағымнан бел.

Қаз қайтып, қарашаның желі жеткен,
Киді өңір қаптал шапан кеңірдектен.
Көк егін, алтын масақ, қара мақпал,
Құлпырма көркем еді жерім неткен!

ӨЗІ АРМАН

Таты жоқ таза қардай құзардағы,
Біп-биік қандай таза қыз арманы.
Кешкі айдын, таңғы ауадай тұнып тұрған,
Жақсыдан қыз көңілі-ай үміт қылған.

Шөліркеп қызыл гүлдей нөсер күткен,
Әсерлі қыздың жаны әсем тіптен.
Бой жетіп, қыз қиялдап қарайды алға,
Қол жетпес өзі арман боп талайларға.

ТҰЯҚ СЕРПУ

Оқ қоймасын айнала
Пентагондық жүр солдат.
Жүр өзінше ойлана,
Жанын қинап сұр толғақ:

Ала-құла киінген
Әмерикан жастары,

Алақұйын биіңнен
Елең қылмай басқаны;

Даңғыр қағып джазың,
Даурығасың, білемін,—
Сендердей боп біраз күн
Сенделгеннің бірі едім.

Жеңіл өмір желігі —
Жасымыздан қағындық;
Атамыздың жерігі —
Ақшаға біз табындық.

Үлкендердің «ұлғат» боп
Қулық-сұмдық бұйырды.
Арымызды былғап боп,
Қанымызға құйылды.

Бас айналып нашадан
Жарты күнге үйлендік;
Тас лақтырып тасадан,
Қылмыс жасап үйрендік.

Мылтық деген тиген-ді,
Таңдап алсаң ерікті ең.
Атушы едік негрді
Кездерде бір зеріккен.

Күш болмас деп білдік біз,
Доллардан зор ешқандай;
Жыладық та күлдік біз,
Алтын десе, ес қалмай.

Сол үшін де соғысқа
Ырза болдық баруға,
Әйтпегенде қол қысқа
Байлық жинап алуға.

«Күн туды, – деп қуандық, –
Толар қойны-қонышым».
Алабажақ ту алдық
Арам пиғыл, жол үшін.

Самолеттен секіріп,
Кемемен кеп түйістік.
Берекесін кетіріп
Бейбіт елге тиістік.

Жасыл туын жайратып,
Өртей келдік елдерін.
Аяқ-қолын байлатып,
Өртей бердік ерлерін.

Жалаңаштап аруды,
Шанышқылап баланы,
Қанша сүртсек қаруды,
Тазармайды қаны әлі.

Оқты қарша боратып,
Төктік қанша бомбаны;
Ауру-індет таратып,
У да шаштық, – болмады.

Төтеп берген бәріне
Нендей қуат, айбар нық?
Ұшырадық кәріне,
Қырылуға айналдық.

Вьетнамда өлгендер –
Тең жартымыз, кемінде.
Жібек жинай келгендер
Жарымадық кебінге.

Ұрынғандай сүзекке
Молаюда моламыз.

Тұрмыз әзір күзетте,
Әлде қалай боламыз.

«Әлде соңғы түн бе екен,
Олжа болар бәлки жан...» –
...Мұны айтуы мұң екен,
Тап берді кеп партизан.

Тұңғиықтың алдында
Тұяқ серпкен секілді,
Ойға батқан қалпында
Қан суыды, дем тынды.

1972 ж.

ҚАР СУЫ

Аулында білуші едің тершең кімді,
Қар суы шып-шып шыққан тер секілді.
Домалап дөңнің тамшы самайынан,
«Сай-сала, қайдасыңдар?» – деп жөңкілді.

Мұзды үңгіп, жер жыралап, тастан аттай,
Қар суы жол табады жас таланттай.
Бұған да бұралаң жол берген өмір,
Өзі де жалтарғыш-ақ қашқан аттай.

Сылдырлап ұзақты күн қар сулары,
Былдырлап айтпағы бір таусылмады.
Жатқандай жәйін бізге баян етіп,
Көкше егін, көк шалғынның маусымдағы.

О, КӨКТЕМ...

1

Ашшы тез,
Айқара ашшы терезені,
Саф ауа қандырсын бір кенезені.
О, көктем, осылай бір самал жұтпай,
Сағынып тосады жұрт неге сені?!

Жаныма іздеуші едім көптен дауа,
Жаққандай көк мұнарлы көктемгі ауа.
Шіркінде бұрқыраған жас иіс бар,
Жас деген әрқашанда өктемдеу, ә?!

2

Қаңтардан қалды-ау, сірә, сәл-пәл ызғар,
Ауада әнтек салқын дымқыл, сыз бар.
Оны да ыңқыл-сыңқыл қарт білмесе,
Сезе ме тоқ балтырлы сылқым қыздар.

Бір ұшқын қара көздің қиығынан
Жалт етті, жалт қарады бұйығы ұлан.
«О, көктем, ұшқын атқан махаббат!» деп,
Мен тұрдым күлімсіреп миығымнан.

КҮНДЕР

Бұлтты күні жабырқап, жатып қалам,
Жаманнан қорыққандай,
Ашық күні шаңырқап, шабыттанам,
Жақсыға жолыққандай.

КӨК ӨРІМ

Кеңейіп аспан күмбезі,
Күлімдей қалып Күн көзі;
Көк өрім, балаң тірлікке
Дертіп тұр жылдың бұл кезі.

Жылғадан жылға – мың бұлақ,
Барады тәтті былдырап.
Даламыз қазір баладай
Кеудесі толы сылдырмақ.

Сарғалдақ жауып дөңдерді,
Өңірге ашаң өң берді.
Жауқазын, раң, көк жуа
Жасырып жатыр шеңгелді.

Бұтанақ бойы бүр шығып,
Көгілжім тартты сұр шыбық.
Белуардан келген көлшікте
Дүрдиіп ерні тұр шілік.

Су ала барған сол маңға,
Сұлу қыз қайтты толғана.
Қырындай түсті қырқадан
Бойшаңдау келген бозбала...

...Жәудір көз бота жай боздап,
Шоқ талдар сайын қой қоздап,
Құдия шапқан құлыншақ
Кетеді небір ой қозғап.

Жазықта шаң-шұң топ бала,
Құмары – жалғыз доп қана;
Әне бір ұлдың ептісін,
Сонау бір тәмпіш сотқар, ә?

Көгалды көлбеу ұнғылап,
Сағымдар сансыз бұрғы нақ.
Алыстан айқын секілді,
Көзіңнің алды бұлдырап.

Шағылып күнге түрені,
Ер диқан білек түреді.
Қол бұлғап қостан ұзатқан
Сүйген жар неткен нұрлы еді.

Дірілдеп жылы қатығы,
Сар қаймақ сәл көк татыды.
Өрістің кеңіп кетуі-ау,
Көбейіп ақтың жатуы.

Жалтырап айдай тәпкісі,
Бақшаға тартты қарт кісі.
Көктемнен бе екен көгілдір
Өмірдің әлгі тәттісі?!

БАЛЫҚШЫ МЕН АҚЫН

Аққайран шортан қуып шоршығандай,
Жыр қайда жылтықайлар шошығандай.
Қараймын қарауытқан иірімге,
Сол тұстан соны теңеу жосылардай.

Дір етіп, дызылдауы қоғажайдың
Сүйкеліп өткені ме шорағайдың?
Ұмтылды бақырайып балықшы дос,
Сол жерден сөгілердей оған айдын.

Жайғасып Есілдің тар қабағына,
Ой басып, мелшидім құр алабына.
«Сені қой, сенен хауіп жоқ» дегендей,
Өтеді әрлі-берлі алабұға.

ҒАЛАМНЫҢ ҒАЖАБЫ

Жалтылдақ ақық, лағыл, алмас, берен,
Естимін асылдар деп елден ерен.
Мектептен алтын медаль алғаным бар,
Әйтпесе інжу ұстап көрген емен.

Гаухардың көрмеппін ғой түрін-түсін,
Сутастың сұраппын ба құнын, күшін.
Тақпадым, сатпадым мен жақұтыңды,
Ғаламның ғажабы өзге менің үшін.

Ғажап қой қызыл бидай, бадана дән,
Асыл деп соны айтсамшы бағанадан.
Мен білген азды-көпті дүниеде
Жоқ, деймін, асқан көркем, адал одан!

НЫСАНА

Сығалап, дәлдеп, көздеген,
Бір алып демін, бір үзіп;
Аңшыны сонау сезбеген,
Алаңсыз үйрек жүр жүзіп.

Сезбеді байғұс, сезбеді,
Қояды сәл-пәл шайқалып.
Көздеді мерген, көздеді,
Асықпай, еркін, жайланып.

Туралап әбден дәлдеді,
Білгесін құстың үрікпесін;
Нысана міне дәл келді,
Басады-ау енді шүріппесін...

ҚОС БАСЫНДА

Тастап ап тостағандап түнемелді,
Жас жігіт жалқынданып күле берді.
Босаған бұрандадай буындары,
Белбеуін қайта тартып түрегелді.

Қос басы шаңытқан шақ, шілде шыжып,
Жантайып жатты жігіт күнге қызып.
Жастанған тастай ерді елеместен,
Бөлене берді бейжай күйге қызық.

Көрмеді көнек тұтқан сар жеңгенін
Қалжындап қамыт аяқ шалға ергенін.
Сезбеді – ұйықтап жатқан үстіне дәл
Түсінде көріп жатқан жан келгенін.

Жоқ жерде келе қалды қайдан бұл қыз,
Онсыз да қақпақылдап ойнар бұл қыз.
Жігітті жығып берді-ау қапылыста,
Мас қылмай, маужыратқан қайран қымыз.

МАЙБАЛЫҚ

Белден асып,
 көлден қашып, айналып,
Соқпақ, соқпақ,
 бара жатсың қайда алып.
Мың бұралып,
 жүз өрмелеп, жүз түстің,
Жерде ме еді,
 көкте ме еді Майбалық.

Қандай ұзақ карағайлар дәлізі,
Қаусырмалап, тарта бермек тәрізі.
Бізге дәйім жолбасшы боп жатады,
Алдымыздан жүргендердің әр ізі.

Адам ізі айқын түскен тасқа да,
Біз де сүрлеу қалдыра алсақ басқаға.
Құмдақ жолмен жүрдек басып келеміз,
Ең болмаса жүрер жолды ластама.

Орман бітгі,
басталды дөң, бел-белес,
Сағым ойнап, көздің алды – көп елес.
Оңда да жоқ,
солда да жоқ сортаң көл,
Сонау көлге ентелесек, ол да емес.

Таптық ақыр,
жерде жатыр Майбалық,
Ой-хой, соқпақ,
келдің бізді қайда алып.
Наубайшының нан илейтін суындай
Сұп-сұр тартып жатыр дейсің шайланып.

Шеті таяз,
түбі тасты, қияқты,
Жай балық жоқ,
майбалық деу ұят-ты.
Дарыны зор,
даңқты бір жандардың,
Көзге қораш келетіні сияқты.

Түрінде емес,
түбінде ғой мәнісі,
Тұзды суы – дайын тұрған дәрісі.
Мұндай суға батпайды екен кісі де,
Жатар ма еді,
жарты сағат әрісі.

Тұзға түсу оңай емес демікпей,
Майбалыққа түсіп шығу ерліктей.
Көкшедегі көп лириктен өзге бұл,
Жалғыз ащы сатиригі дерліктей.

АЙДЫНСЫЗ ӨЗЕН

Өзеннің аты жазулы,
Арнада суы жоқ бірақ.
Бетонмен беті жабулы,
Жайқалған емес көк құрақ.

Ақ тастың асты гүрілдеп,
Көрінбей көзге ағады.
Айдын жоқ жатқан дірілдеп,
Толқын жоқ ұрған жағаны.

Тосырқап жаным мұнайды,
Көңілге бір ой тұр келіп:
Өзенге қоса
 өмірді
Бетондап тастап жүрмелік.

НҰРҒА ТОЛЫ НҰРА

Мың бұралып ағатуғын Нұраны,
Мың қайтара көргім келіп тұрады.
Нағашыдай елпілдеген қуанып,
Жағасында желкілдеген құрағы.

Жазғы Нұра, жарқыраған айдыны,
Бір өзінде бүкіл әлем ай-күні.
Шындық тектес шымырлаған ағыспен,
Жуып-шайып кететіндей қайғыны.

Көптен бергі кеудемдегі олқыны,
Шүпілдетіп толтырғандай толқыны,
Көбік қарға көп аунаған түлкідей,
Менен қунақ жан болған жоқ сол күні.

Дала кезіп, жалықпауы ұнаған,
Айналдым мен нұрға толы Нұрадан.
Жүрек таза, жүрейікші мөлдіреп,
Өмір жолы болғанымен бұралаң...

БЕРЕКЕ БОЯУЫ

Егіні тұнған алқап түсте қандай,
Буына сары алтынның ұстағандай.
Балқытып алуға бір аптап-күптеп,
Төнеді төбеден Күн ұсталардай;

Қиық мұрт жебесіне жез жалатқан,
Масақтың бауырында мыс та бардай;
Жайқалып кеткенінде керімсалға –
Сарғайып ататын бір қысқа таңдай;

Өрнегін өңкей сары жібек қылып,
Жинаған өрік, мейіз, пісте, балдай;
Дүние дүйім сарғыш боп барады
Сандықта сақтаулы асыл нұсқалардай;

Береке, байлығымның бояуы осы,
Елге кеп, ей, суретшім, түстеп алғай!

ЖОМАРТ СЫЙЛЫҚ

Сан көрген Сары Арқаның мырзалығын
Туған ел жомарт сыйға ырза бүгін.
Қазағым алабөтен мақтан етер,
Егінін шашау қылмай жиған Ұлын.

Ғажап қой астық иісі аңқығаны,
Диканның көкке өрлетті даңқын дәні.
Ерлердің өр кеудесін аңсағандай,
Аспанда жұлдыз жарқ-жүрқ жарқырады!

ҚЫРМАНДА

Дүйім жұрт, дүбірлі еңбек қыздырған,
Қазандай қайнап жатыр қызыл қырман.
Жігіттер жанарынан жалын атып,
Балқиды балғын қыздың жүзі нұрдан.
Сапырып сары алтынды күрегімен,
Жастар жүр ұғынысып жүрегімен...
...Қара бұлт, қайта тартып бара жатсың,
Жалбырап таңнан бері түнеріп ең...

Беу, дикан, құт негізін мол қалаған,
Сен – бүгін қолыңа құс қонған адам.
Әлемде сенен асқан бай бар ма екен,
Алтынды қорап-қорап тонналаған.

ҚОЛЫН ҰСТАУ – БІР МЕРЕЙ

Дикан десе, жыр жазбай тұра алмаймын.
Тұтқиылда ұйқаспен ұрандаймын.
Қашан көрсем, қағылез келбетіне
Тамсанамын – тәттіге құмардайын.

Жер қойнынан ырыстың көзін ашқан,
Дикандарым – дыңдай ер төзімі асқан.
Мақпал жонды масақпен тербелтеді,
Кейде тамбай қойса да бозғыл аспан.

Комбайншы түннің қай кезі демей,
Ұйқы түгіл, жанынан безінердей.
Танаптарда жосылтып жүрген жанның
Шаң-шаң қолын ұстаудың өзі – мерей.

ЖЫЛҚЫШЫ

Жапалақ қар жауды да,
Артынша күн суытып;
Тебін тағы ауды да,
Жылқышы жүр құйғытып.

Болған емес тапшы ауа,
Сере шықты соғымы.
Сондықтан да жақсы-ау, ә
Жүрегiнiң соғуы.
Ат үстiнде әрдайым,
Шақырады бел, төбе.
Бусандырған маңдайын
Құлақшыны желкеде.

Терезесі – кең аспан,
Желдеткіші – жұлдыздар.
Жылқышыға бел асқан
Түк емес қой түнгі ызғар.

Оған тіпті ертегі –
Тұмшаланған тұмауың.
Ортан қолмен шертеді
Мұрттың мұздақ қырауын!

ЖАЛЫН АТҚАН ЖАС ҚАУЫМ

Студенттер – жалын атқан жас қауым,
Аршып алған үлкен өмір бастауын.
Студенттік – жаңалыққа жалт қарап,
Сұлулыққа сұқтана көз тастауын.

Сөмкемізге қалың-қалың дәптер сап,
Лекцияға лек-лек кіріп жатқан сәт.
Қызық еді-ау, қызу еді-ау ерекше,
Сол кезді айтып мақтанайық, мақтансақ.

Студенттің өнерін айт сан қилы,
Содан тыңда барқыт әнді, бал күйді.
Тоқтығы мен жоқтығы егіз жомарттар
Емтиханның ертеңіне шалқиды.

Дүниені дүбілткендей ойнақ сап,
Дүниеден түңілгендей ойланса-ақ;
Қысқа күнде қырық құбылып жүретін
Студенттік қайта оралмас қайран шақ!

ӘСИЯ ГҮЛ

Елімнің әсия гүл әйелдері,
Төрлерде толықсиды Ай өндері.
Асырып ана даңқын, жұбай көркін,
Дәл біздей ардақтар заң қай елдегі?!

Ұнамды-ақ ұл мен қыздың тең өскені,
Әйелдер сыршыл ғана емес, тегі:
Қайнаған мына жарқын өмірдің ол –
Қайраткер, қызыметкер, жұмыскері.

Майданда әйел батыр Әлиядай,
Мол сауып, тасытқан сүт дариядай,
Кәмшаттар темір тұлпар тізгіндеген,
Бибігүл – өзі де әсем ариядай.

СЕГІЗІНШІ НАУРЫЗ

Ең құрметті жанның,
Ең ардақты жанның,
Ең сүйікті жанның,
Ең сүйкімді жанның
Мерекесі нағыз –
Сегізінші наурыз!

Әжелерді бүгін,
Аналарды бүгін,
Көңілдері көктем,
Аруларды бүгін,
Әспеттеуге бармыз.
Сондай ғажап бұл күн –
Сегізінші наурыз!

ҮНДЕМЕЙДІ ТЕЛЕФОНЫҢ

Жүрегім күн демейді, түн демейді,
Көз ілмей, тыным білмей, лүпілдейді.
Жүрмісің сау-сәләмат, дейін десем,
Ұялы телефоның үндемейді.

Болмай жүр ғой менің жолым,
Неге екенін білсем соның.
Неге сенің, неге, деймін,
Үндемейді телефоның?

Үнсіздік – үрей емей, ол немене,
Беймәлім, белгісіздік оңай, деме.
Не жағдай, не боп қалды, өзің айтшы,
Ұялы телефоның үнсіз неге?

Болмай жүр ғой менің жолым,
Неге екенін білсем соның.
Неге сенің, неге, деймін,
Үндемейді телефоның

Жоқ жерде күдіктеніп әлденеден,
Көңілің қалды ма екен әлде менен?..
Қиялым жетпей қойды осыған бір,
Ұялы телефоның үнсіз неден?

БАҒАНАЛАР

Желіге байланғандай бағаналар
Зеріге қоймайтындай маған олар.
Өткізіп сыңғыраған сым бойымен
Жеткізер жарық сәуле, жаңа хабар

Мыс та бар, мырыш та бар иығында,
Иығы шақ қалады қиылуға.
Кернеуі бәсеңдемей келген қуат,
Балқыған шойын болып құйылуда.

Малынып жаздың нөсер жауынына,
Төзеді күздің қара дауылына.
Қаздиып, қашан көрсең, тұрар баған,
Қайыспай артқан жүктің ауырына.

Танытқан қыста шыдам қыраулатып,
Жөтеліп көрген емес тұмауратып.

Ертістей электр тоқ толқындарын
Бір баған бір бағанға тұр аунатып.

Керілген жібек жіптей сым дірілдеп,
Үндесіп іскерлікпен тұр гуілдеп.
Басына бағандардың жұлдыз қонып,
Түнімен жарқырайды мың бір ілгек.

Өмірде көп қой осы бағанадай
Ісіне тыңғылықты, адал ағай.
Міндетін үнсіз ғана атқарғанға –
Жүрмендер мықтылығын бағаламай.

ТАҢСЫҚ МАҒАН

Таңсық еді бәрі маған,
Дөңнен әрі асатұғын жолдың;
Шаң-тозаңнан арылмаған,
Қара жолдан қашатұғын болдым.

Арман жоқтай, адал жүрсем,
Туралықты ту ететін едім;
Екі жүзді адам көрсем,
Екі бетім ду етеді менің.

Бұрынғыдай қиқуым жоқ,
Тойдың ырду-дырдуына тойдым;
Бара алмаймын оған да көп,
Отырғаным тұтқынында Ойдың!

ЕРТЕ СОЛҒАН ГҮЛДЕР

(1937 жыл)

Неткен заман еді, мұздай суық лебі,
Сол бір сұмдық әлі мазалайды мені.
Қос үрейлі күндер, қорқынышты түндер,
Жазығы жоқ жандар, алып кеткен кімдер?
Кінәсі жоқ жандар, кімдер кінә таққан,
Күнәсі жоқ жандар, кімдер жала жапқан?
Аққа күйе жаққан, айтыңдаршы, кімдер,
Күрсінеді таулар, тұнжырайды көлдер.

Қайырмасы: Отыз жетінші жыл,
Қасіретім бұл!
Тарқамайды шер,
Айықпайтын мұң –
Гуілдейді жел,
Мүжілгендей тас.
Көңілімізде – шер.
Көзімізде – жас.

Өңкей асыл боздақ, болды-ау күні қараң,
Олар көрген азап – өлімнен де жаман.
Елін сүйген ердің жау атанған кезін,
Ей, қазағым менің, жан-тәніңмен сезін.
Қарауытып орман, қалың тоғай, түнер,
Орнымыздан біздер тұрайықшы түгел.
Тағзым етіп тұрмын, қыбыр етпей, үнсіз,
Егілмейтін іштей, кім бар екен мұңсыз?

Қайырмасы:

Неткен заман еді, мұздай суық лебі,
Сол бір сұмдық әлі мазалайды мені.
Қос үрейлі күндер, қорқынышты түндер,
Жазығы жоқ жандар, алып кеткен кімдер?

Ерте солған гүлдер, аянышты бәрі,
Ең аяулы жандар, есте болсын мәңгі.
Аза күнгі зарым, азалы жыр, әнім –
Аруақтарға дұға, қабыл етсін Тәңірім!

Мамыр, 2000-2003 жж.

АРДАГЕРЛЕР

Орнатқан жаңа өмірдің іргетасын,
Алдында аталардың еңкей, басым!
Даңқы мен мәртебесі дәйім биік,
Сәл еңкіш көрінсе де қартайғасын.

Заманның заңғар ойы, арманы асқақ –
Тартқандар тарих көшін алға бастап.
Өздерін отқа салып өртегенмен,
Көздерін көрген емес жаулар жасқап.

Ал жаулар қаптап келген – қатер еді,
Білмейтін бірақ біздің әкелерді,
Интервент қысымына иілген жоқ,
Жарасы рухымен дәкеленді.

«Азамат майданының азаматы» –
Деген сол үлкендердің ғажап аты,
Әлі де асқан ерлік белгісіндей:
Қылышы, қызыл шлем, қазанаты.

Кешегі бесжылдықтар белсендісі,
Кедергі ескілікті еңсерді ісі.
Майданның маңдайы боп, тылда – тірек,
Және сол – фашизмді жеңген кісі.

Бойында от-жалын бар лапылы мол,
Бүгін де бүгілмеген батырым – ол.
Ісі мен мүддесінің мұрагері –
Жастардан аямайды ақылын ол.

Тағдыры – тарихы ғой қоғамымның,
Елу жыл ерлік қылған дана, мығым.
Мен бүгін ғарышқа да көтерілсем,
Солардың арқасында жоғарымын.

Алдында ақ сақалды, әжім беттің,
Келеді келіндерше тәжім еткім!
Мен – ұлы аталардың ұрпағымын,
Сондықтан көзімде – от, сөзімде – екпін.

ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН

(әнге арналған)

Мәуелі Қазақстан – Бәйтерегім,
Әуелеп жайқалғанын айт, Өлеңім;
Мойындап болған бүгін толған ғылым,
Қойнында қойма барын әр төбенің.

Қайырмасы:

Байтақ далам, дархан халқым,
Маған шексіз мархаббатың;
Жүремін мақтаныш қып,
Жүректе – оттан ыстық
Махаббатым!

Шығыстан шымқай алтын күміс күреп,
Шыныққан күрең қазақ құрыш білек;
Тойлары Шардараның шалқуындай,
Ойлары Байқоңырдан ұшты түлеп.

Қайырмасы:

Арқаның ағыл-тегіл лағыл дәні,
Марқаның шелі қалың шағылдағы;
Шам ұстап бара жатқан балықшыдай,
Маңғыстау түбегінің сағымдары.

Қайырмасы:

Арай бел, арда бұлақ, азат қиян,
Жайнай бер жаннан қымбат ғажап ұям.
Берекең – миллиард пұт, мың-мың отар,
Бейнеңді сом алтыннан таза құям.

МӘРТЕБЕЛІ АСТАНА

Ақ көңіл қазағымның асқақ әні,
Тербейді кең даланы, Астананы.
Елімнің ең әдемі әуендері,
Астана, бір өзіңнен басталады.

Ақ желең аруларың көп, Астана,
Самал жел сағынышым толастар ма?
Есілдей жардан асып тасыдым мен,
Сен менің өміріме жол ашқанда.

Ақ күмбез аспаныңмен таласады,
Сұлулық Астанаға жарасады.
Төсінде Сарыарқаның толғандым мен,
Болғай, дей, елдің жарқын болашағы.

Жақсылығың жетеді
Үлкенге де, жасқа да,
Мәртебелі мекенім,
Көркейе бер, Астана!

ТӘУЕЛСІЗДІК ЖЕМІСІ

Қызығын кешегі өткен желтоқсанның
Айтайын, білгің келсе, Жаңа жылым.
Тәуелсіз ел атанып Қазақстан,
Бөленді қуанышқа ой мен қырым.

Естіген Есіл-Нұра, Сыр мен Келес,
Сөзімді менің, сірә, бекер демес.
Айтуға бүгін жеңіл көрінгенмен,
Тәуелсіз болу деген оңай емес.

Әуелім төрдегілер құрған кеңес,
Кеңесіп пішкен тоның келтеленбес.
Саусақтың бәрі бірдей болмаған соң,
Сәнімен тон пішу де оңай емес.

«Басында Күлтөбенің күнде кеңес»
Сол жерде айтыс-тартыс болған егес.
Біреуге тәуелді боп келген елдің,
Тәуелсіз атануы оңай емес.

Өмірдің асуы көп өткел бермес,
Ұмтылсаң, шаруа жоқ қолдан келмес.
Егемен екенінді іспен көрсет,
Тәуелсіз бола қою оңай емес.

Алған соң жөн-жобаны заңдастырып,
Бекерге отырмайсың малдас құрып.
Кешегі желтоқсанның игілігін,
Жаңа жыл әкеткейсің жалғастырып.

Ажырап көрген емес іс пен сөзім,
Жемісін терсем деймін, жетсе төзім.
Тәуелсіз Қазақстан атанған соң,
Күй болып күмбірлейтін келді кезім.

«ТАЙСОЙҒАНДА» – ТАЙҚАЗАН

Жиырмадағы жас жігіт,
Қазақ елі – бұл біздің;
Ұланғайыр Отаны
Мың-миллион ұл-қыздың.

Қайырмасы: Қара саба,
Жаңа піспек піскілеп;
Кәрі баба
Сары қымыз ішті кеп:
«Дәру екен, күшті!» деп.

Ұлы Жібек жолында,
Уа, шіркін-ай, дегіздің;
Есіл-Жайық бойында
Жал мен жая жегіздің.

«Тайсойғанда» – тайқазан,
Елдің бәрін алғыздың;
Қонақ кәде – тойда заң,
Асқақ әнге салғыздың.

ҚЫЗЫЛЖАРЫМ

Атың қандай әдемі, Қызылжарым,
Айтқан сайын толқиды менің жаным.
Қадірлеуім өзінді, қастерлеуім,
Қызылжар деп шырқатып салған әнім.

Қызылжарым, Қызылжарым,
Кеудемізде – қызу жалын.
Кім білмейді, кім сүймейді
Қызылжардың ұл-қыздарын.
Кімдер саған сүйсінбейді,
Айхай, шіркін, Қызылжарым!

Аймалайды, желпиді самалдарың,
Сықырлайды аяздан аландарың.
Шымырлығын көздейсің, іске мығым,
Адалдығын сүйесің адамдардың.

Қызылжарым, Қызылжарым,
Кеудемізде – қызу жалын.
Кім білмейді, кім сүймейді
Қызылжардың ұл-қыздарын.
Кімдер саған сүйсінбейді,
Айхай, шіркін, Қызылжарым!

Ағайынға күнкөріс – базарларың,
Қазағыңмен көркейіп, ажарландың.
Жағасында Есілдің жарқырай бер,
Жасаңғырап, жаңғырып, Қызылжарым!

ДОМБЫРА

Ойнақтайды он саусақ домбырада,
Ойнағанға домбыра болдыра ма.
Ойнау керек, әрине, елден ерек,
Домбыраның құлағын сәл бұрада!

Ойланып та толғанып өмір жайлы,
Қоңырлатар бір әуен жанға жәйлі.
Келер күндер не тосып тұрғандығын
Күнілгері кім біліп, кім болжайды?

АЛАТАУ – АСҚАРЫМ

Алатау, басың қарлы, төсің – мұнар,
Төскейдің торғынына болдым құмар.
Ағадай ағайынды жарылқаған
Жағалай баурың бақша, қойның құнар.

Шыңдардың өркеш-өркеш есебі жоқ,
Сүйкеніп шыңдарға бұлт көшеді көп.
Сіркіреп жылы жауын, жиі жаңбыр,
Дүркіреп жас қозыдай өседі көк.

Құлындай құлдилаған бұлақтарың,
Бұлақтың сыңғыр үні – ұнатқаным.
Аралап кең даланы келген бойым,
Паналап баурайыңды тұрақтадым.

Асқарым, арқамызды тірейтұғын,
Армандай әлсін-әлсін түлейтұғын.
Елімнің сан ұрпағын саялатқан,
Алатау, асқақтай бер – тілейтінім.

ҚАЗ-ҚАЗ БАСУ

Қуаныштан күлімдеп тұрды анасы,
Елжіреуін ешбір тіл айта алмас-ты:
Алғаш рет ақ үрпек балапаны
Орындықтан үстелге тәй-тәй басты.

Қос қанатын қомданып ержетер ол.
Шарлап ұшып әлемді кеткенімен.
Бәлки жеңіл болар-ау сол үлкен жол
Орындықтан үстелге жеткенінен.

КІРПІШ ҮЙ

Еңсесі түскен ескі үйді
Бұзуға төнді бульдозер.
Дүңкілін жер-көк естиді,
Бұрқылдақ шаңға кім төзер?

Ондырмай төстен түйгілеп,
Жұмылтып тоқпақ тұр күшін.
Ескірді деген үйдің тек
Бұза алмай қойды кірпішін.

Қиюлап, шебер өрілген,
Жымдасып жігі қалған ғой.
Өр кімге мынау өмірден
Абырой табу – арман ғой.

Басында баппен күйдірген
Кірпіштің көріп бекемін,
Көңілге мықтап түйдім мен
Іскерлік абзал екенін!..

ІҢКӘРІМ

Сен дегенде сезім қылы шертілді,
Сен келгенде көңілден бұлт серпілді.
Заңғарымда жымың қаққан жұлдызым,
Биік арман
билеп алған еркімді.

Сең жүргесін өзен тасып аққандай,
Сен күлгесін жаным шаттық тапқандай.
Аңғарымда сылаң қаққан аққуым,
Нәзік үміт,
назды үнімен тартқандай.

Сені мақтап бұлбұл сайрап кетеді,
Сені жоқтап шықтар мөлт-мөлт етеді.
Орманымда елең қаққан елігім,
Төбем көкке
тимей тұрды екі елі.

КҮН

... Күлім қағып Күн жарықтық,
Шыққан сайын ұясынан.
Дүниені жап-жарық қып,
Сәулесінен гүл ашылған.

Тіршіліктің күмбезіне,
Жарқыратып ілген шамдай.
Нұр себелеп жер жүзіне,
Елжіреуі сүйген жардай.

Көлдер ысып, булар ұшып,
Төңіректі мұнар басқан.
Көкті кенет бұлттар құшып,
Бүркеп жатыр ұялмастан.

Көлеңкелер төне қалған,
Күншілдердің күңкіліндей.
Сонда маған өлең арман,
Жазғы күннің күркіріндей.

Жайнап кетер торғын аспан,
Жарқ еткенде алтын тегеш.
Бұлтты жарып сәуле шашқан,
Мықты болсаң, Күнге теңес.

Жұпар аңқып жалғыз тұрды,
Шегіртке күй тартады кеп...
Жазғырамыз жалғыз Күнді,
Кейде ерте батады деп.

Жігер, қуат беретін бай,
Күн емес пе жер жаһанға?..
... Елдің міншіл келетіні-ай,
Жұмыс істеп жүрген жанға.

КЕЛ, ЖАНЫМ!

Егіз әуен

Бозбала: Менің бұл көңілімде
Бір жаңа туған ай сен едің,
Өзіңді көргенімде,
Шіркін-ай деп едім.

Аңсап бір жүргенімде,
Алдымнан еседі жел ғана.
Беймаза жүрегімде
Бір ғана мұңым – сен ғана.

Мен жүрмін, жан құрбым,
Бір сені ойлаумен,
Неге сезбейсің, сәулем?!

Бойжеткен: Менің де көңілімде
Бір асыл, бекзатым, сен едің.
Толқыдым – көргенімде,
Қымбаттым, деп едім.

Ойнап бір күлгеніңде,
Жібектей есілген мінезің.
Ойланып жүргенімде,
Іңкәрім менің – бір өзің.

Жанымды шарпыған
Сен болдың бір жалын,
Неге сезбейін, жаным!

Бозбала: Әрқайда жетелейді,
Бұралаң жолы көп бұл өмір.
Арманға жетем, дейді,
Жас жүрек, ер көңіл.

Тойларға барғанымда,
Толғанып қойдың ғой, ерке қыз.
Өзгелер қуанғанда,
Мұңайып жүрміз бекер біз.

Сен келсең, аяулым,
Серігің болайын,
Келші, сәулешім, айым!

Бойжеткен: Аяулым, дегеніңде,
Көңілім көркейіп өсті ғой.
Айтпай-ақ, сезбедің бе,
Мен сені тостым ғой.

Аңсап бір келгеніңде,
Арманға біз бірге жетерміз.
Осынау дүниеде
Екеуміз ояу екенбіз.

Бүркемей тұрғанда
Сұрқай бұлт, ай жүзін,
Келші, жарқыным, өзің!

Екеуі қосылып:

Бозбала: Бұл өмірдің сен екеуміз,
Бар қызығын бір көрейік,
Кел, екеуміз бақытқа бөленейік!

ҚАҢТАР-ОЖАҚ

Әуеден борай-борай жауады қар,
Ақ ұлпа, көбік қарға, қуаныңдар.
Тежелген біреу тәулік күн қысқарып,
Сондықтан біздің қазақ дейді: Қаңтар.

Әуелден екі қолың: оң жақ, сол жақ,
Көкейге бірден қонса, сөзің сөз-ақ.
Бір мезгіл түрік елін тыңдап едім,
Дейді екен жылдың басын олар: Ожақ.

Ендеше Қаңтар-Ожақ болсын егіз,
Қос айдар, қос қанатпен желпінеміз.
Төсінде Сары Арқаның ән шырқайын,
Тыңдасын Анадолы, Мәрмәр теңіз!

Қаңтарда қар жаумаса, сән бола ма,
Шаңғының қызығы жоқ жер қарада.
Көңілім жаңа жауған қардай әппақ,
Тілеймін мен игілік кең далаға!

Көлденең жүріп жатқан сырғыманың
Үстінен зырғып өту – бір құмарым.
Түлкідей қарға аунаған еркіндігім,
Тілеймін дүр сілкініп, құлпырғанын.

Әуелгім деймін Қаңтар, деймін Ожақ,
Әуенін келер күннің жүрмін болжап.
Тәңірім жыл он екі ай жарылқай гөр,
Өзіңнен үмітім зор, ей Болашақ!

ӨМІР-ДАҒЫ БАСПАЛДАҚ

Есік алды басқыш еді көк тастан,
Келе жатты шығып біреу паң басқан.

Көз жоғары, көңіл көкте, шалқақтай –
Ұшып түсті кенет алға қалпақтай.

Тарс еткізіп соғып алды шекесін,
Көрген жұрттың кескінінде кекесін.

Өмір-дағы саты-саты баспалдақ,
Қарамашы тым жоғары аспандап.

ОУ, ДҮНИЕ-АЙ!

Жер тарпиды сал торы ат жем сағынған,
Құлазиды ер көңіл ел сағынған, ой, дүние-ай;
Жатыр ма екен жан баурым, отыр ма екен,
Көкала үйрек секілді көл сағынған, ой, дүние-ай.

Асты тактай ағаш үй, үсті тактай,
Мен елімді мақтайын, ауыз жаппай, ой, дүние-ай;
Сайран салған ер едік Сары Арқада,
Тәңір Ием, біздерді Өзің сақта, ой-дүние-ай.

Елге келсем, сән түзеп, көйлегім көк,
Елді көрсем, қашанда көңілім тоқ, оу-дүние-ай;
Өз елімде мен еркін шырқайын бір,
Қайта айналып келгенше, кім бар, кім жоқ, оу-дүние-ай!

ЗАМАН

Шапқан аттың шаңын көріп,
Бір жасайтын бұл қазақ.
Ғарышкердің бәрін көріп,
Мың жасады-ау бұл қазақ.

Байқоңыры – бәйге өңірі,
Корабль тұр жараған.
Ай жорығы – бар көңілі,
Қарап ұл тұр жаңадан.

Тағы бір күн (әлі бүгін!)
Жол тартады күркіреп.
Бәрі мүмкін: бәрі мұның
Отаншылдық құдірет!

ТӘУБӘ

Өмірге келгеніме – тәубә,
Өзіңді көргеніме – тәубә.
Аяулы бір асыл жан бар екенін
Сезініп жүргеніме – тәубә, тәубә!

Тобылғы бүрледі ме, тәубә,
Мойылдар гүлдеді ме, тәубә.
Осынау дүниеде бір өзіңе
Іңкәр боп жүргеніме – тәубә, тәубә!

Күзгі жел гуледі ме, тәубә,
Беймаза тірлігіме – тәубә.
Көбейген мың бір әуре бұл өмірде
Сені ойлап жүргеніме – тәубә, тәубә!

Әдемі күлгеніңе – тәубә,
Сүйсіне білгеніме – тәубә.
Алыстап кеткеніңе өкінсем де,
Армандап жүргеніме – тәубә, тәубә!

ХАЛЫҚ ӘУЕНІ

Еркелеп жетеді әуен құлағыма,
Жайлаудың сылдыр қаққан бұлағы ма?
Әлдилеп тал бесікте тербеткендей,
Әкестер әлде нендей бір ағымға.

Ескендей жанға жайлы таң самалы,
Жас гүлдің иілгендей сәл сабағы.
Осы бір мөлдір әннен бейбіт елдің
Байқалар тыныштықты аңсағаны.

Мұнды деп мұны ешкім айта алмайды,
Тыңдасаң шерің тарқап, қайтар қайғы.
Уақыт қанша қажап келсе дағы,
Іргесі мұндай елдің шайқалмайды.

ТАУ КҮНІ

Арайы бар, тауда күннің көзі жоқ,
Әлдеқайда жайнап келе жатады.
Күшті әншідей сахнада әлі өзі жоқ,
Паш болған тек күні ілгері атағы.

Шапағы бар шоқыларға тігілген,
Таудың күні тайып кеткен заматта.
Ұлы әншідей өте шыққан өмірден,
Өні қалып алтындатқан табақта.

МҰНАРТУ

Таулардың талма түсте мұнартқаны –
Тәрізді әлденеге құмартқаны;
Құмардан шыға алмайтын тас тағдырын
Жұмсартып,
өзін өзі жұбатқаны.

Буалдыр таудың бозғыл бүркеніші,
Келгендей мұнды кейпін бүркегісі.
Қол жетпес жас арудан сағы сынып,
Тұрғандай іштен тынып іңкәр кісі.

Жігітті жайсаң еткен – жігер еді,
Жігерсіз жігіт шіркін жүдер еді.
Мұң шалып, мұнар басу дегеніңіз
Тауды да көлегейлеп жібереді.

ШЫМЫР-ШЫМЫР ҚАЙНАҒАН

Ақ ажарлы, сергек таң тағы оятты елді анық,
Алаулаған күн нұры алуан міндет келді алып.
Самал жұтқан тамам жұрт толқынындай көшенің,
«Ерте тұрған жігіттің ырысы артық», – дер халық.

Ерте таңмен оянып, орнымызды нұсқады,
Біреу – қайла, біреу – шот, станогын ұстады.
Қыран самғап қияға, көлде ойнаса ақ шабақ,
Еңбек екен адамның стихия-құштары.

Жүрек тапса қалауын, жұмыс деген мың сан-ау.
Болмасын тек бойдағы өнерінді тұмшалау.
Дүр сілкініп алғандай дүйім қауым тағы да
Басталғалы аусымдық вахтаменен күн санау.

Ғарышты алған адамы, қарышты елдің қарқыны,
Мандай тердің тамшысы дәулет болып шалқыды.
Еңбегінен бақытын тапқан әрбір адамның,
Өтіп жатыр осылай қыз-қыз қайнап әр күні.

* * *

Көз ұшында көл жататын жамырап,
Көл жағалай, тал-құрақ.
Жасыл алқап алақандай ап-ашық,
Қырдан қарап бойшаң қайың балтыры ақ,

Бауырында жарын күтіп жар тұрар.
Алабұртқан жүзін желге тосатын.
Жапырақша тұла бойы қалтырар,
Сәтті күтіп сүйген қызын құшатын.

* * *

Алты ма сағат, жеті ме? –
Әйтеуір жолға қамданып;
Ауылдың шықтым шетіне,
Көркіне таңның таң қалып.

Жаныма жақын таң нұры,
Аспанда бұлттар шұбалтып.
Адамның әр кез тағдыры
Тұрады солай мұнартып.

ПЕРЗЕНТ ПЕЙІЛ

Жолдама нық, жол сара
Жер түбіне жетерге.
Сапар жиі болса да,
Шыққан жоқпын шет елге.

Дөңгеленген әлемнің
Екі беті тым шұбар,
Салтын, сәнін әр елдің
Білген, бәлки, жөн шығар.

Жол түссе де ең жырақ,
Бөгет таппан нарқынан.
Туған елден мен бірақ
Шет жүруге тартынам.

ҮШ КЕМЕҢГЕР – МӘРТЕБЕМ

Ақбоз үй, ең әдемі, ең үлкен үй,
«Елім» деп күмбірлейді кеудемде күй.
Қазақтың басын қосқан бабаларым,
Төле би, Қазыбек би, Әйтеке би.

Абыройы – Алатау,
Көкірегі – Сары Арқа,
Көңілі дария – Атырау;
Үш кемеңгер – мәртебем,
Алмағайып өмірде,
Астананың төрінде
Ақылдасып отыр-ау!..

Олай болса, япырау:
«Атамекен жерінде,
Ұланғайыр елінде –
Тынысың да, демің де
Бірге болсын бөлінбе!»
Деген асыл сөзіне
Ден қойсаңшы жұртым-ау!!!

Жақсылар, жаны жомарт сезімдерге,
Баураған алты алашты сөзімен де.
Үшеуі бір ауыздан билік айтқан,
Ой салып Абылайдың өзіне де.

Сүйсең, сүй қазағымның аруларын,
Тусаң ту бағымызға бауырларым.
Жарықтық Төле, Қазыбек, Әйтеке деп,
Ардақтап, қадірлей біл аруағын!

ЕКПІНДІЛЕР

Екпінділер – ұйтқысы қоғамымның,
Солар іскер, солар білгір, солар мығым.
Жауапкершілік жүгі бар жүрегінде
Соларға тән терең ой, жоғары ұғым.

Жалпақ елге, жанашыр жалғыз ерге –
Екпінділер қамқоршы әрбір жерде.
Талаптанған жастарды талпындырып,
Даңдайсыған жандарды салды тезге.

КОМБАЙНШЫ ШАБЫТЫ

Таласып күзгі таңмен тұмса, бөрте,
Керіліп, қатты есінеп тұрсаң ерте.
Тұла бой мұқым сергіп мұздай судан,
Жуынсаң күн нұрымен жұмсақ, ерке.

Жүректі жүре жалғап, белді бусаң.
Дүр еткен моторыңнан шықса бу, шаң.
Шұбалтып алтын арқан жинағандай
Етегін жатқан жалдың түре қусаң.

Бұралып молотилкаң жұтынғанда,
Жалғыз тал, жарты масақ құтылған ба?
Сол бетпен түскің келмес түстікке де,
Танаптар тақырланбай бүкіл маңда.

Қарамай қап-қара май, тозаңына,
Толқисың: «Қалдым ба – деп, – оза алдым ба?»
Бүктелген бұйра десте, саулаған дән
Самсайды ұзақты күн көз алдында.

Зырылдап барабандай уақыт шапшаң,
Қырындап кетіпті-ау күн, болыпты ақшам.
Біреулер көлденеңдеп қол бұлғайды,
Директор, үгітші қыз... қарап бақсам.

Жалауды қадап жатыр, таққандай гүл,
Мұндайда, мықты болсаң, мақтанбай күл.
Дуылдап тұлабойың баратады,
Бір шара түнемелден тартқандай бір.

Желпінтіп, жалаулар жаның жанып,
Тартасың тағы да алға шамын жағып.
Жұлдыздар қызыққан жерге түсіп,
Жүзгендей осы алқапта шоғырланып.

ӘУЕЖАЙ

Жарқырайсың, әуежай, самаладай,
Саған бармай, тұрайық біздер қалай?!
Ұшырдың да қондырдың ертелі-кеш,
Өзгені де, мені де талай-талай.

Оңай емес, әрине, әуе жолы,
Ұшқан сайын сезініп жүрмін соны.
Шығар ма екен алдымнан, асыл еркем.
Арман, үміт, сағыныш – кеудем толы.

Таңғысын да кешкісін алтын арай,
Өзендерді, көлдерді көрдік талай.
Бәрінен де солардың әсерлісі –
Қайта оралып самғауың Елге қарай.

Әуежай, әуежай, әуежай,
Толғанды дейсің бе жайдан жай:
Үлкен де, кіші де – осында,
Өзінің бақытын тосуда, тосуда.
Әркімнің дегені,
Тілеген тілегі
Болсын да, болсын да, болсын да!

КҮН БАТАРДА

Өлерін сезсе, алқынып
Әрекет етпей жатыр кім!
Сабалап қанат малтығып,
Тұншықты көлге батар күн.

Шоктанып, лаулап жанары,
Қарамай оңы, солына.
Қалтылдап сәуле барады
Мінгесіп толқын жонына.

Бәсеңсіп алғы арыны,
Емініп, елтіп елжіреп.
Қарайды тілсіз торығып,
Қимастық көзбен соңғы рет.

* * *

Сұрғылт бұлттар, шудасындай түйенің,
Алаулаған нұрға өптіріп жиегін.
Шырқау шыңның шоқтығына тырмысып,
Жезкірпік күн арта берді иегін.

Нұр шүпілдеп ойдым, бұйрат бөктерге,
Шұғылалы шықтар тұнып шөптерге.
Жасқаншақтап, шұбатылып, жалпылдап,
Қонақтады қызыл етек өрт көлге.

* * *

Жалғандықтың сөзін сөйлер тек мен бе?
Жырламасқа болар еді-ау, өрт кеуде.
Мен секілді сен де, інім, туысың
Түсінерсің өзегіңнен тепкенде.

Болсаң дағы кең пейілді, кең кеуде
Үйретеді жаман туман сенбеуге.

Түсінерсің, қарыс сүйем арасын
Алашыққыр соның өзі бөлгенде.

Артық, қатал байламың бұл нақұрыс,
Деме, түсін шешім емес асығыс.
Аражігін алыс пенен жақынның
Түсінерсің, түскен кезде басыңа іс.

Жалғыздыққа керек көңіл, қорған да
Қорғансыздар, қоғамсыздар арманда.
Ет жақыным дегеніңнің өзін де
Түсінерсің аяғыңнан шалғанда?

ДУМАН

Отанның орасан ғой Май парады,
Жер-көкте тулар, тулар жайқалады.
Көшелер – қызыл ала қызу өзен,
Алаңда адам селі шайқалады.

Сап құрған салтанатқа мың сан адам,
Бірде-бір ұксамаған мұншама адам.
Топ болып тоты құстай түрленеді,
Немесе секілді үлкен гүл шоғы – адам.

Майысқан бәрі биші бұл күн дер ем,
Әрі әнші көмекейі бүлкілдеген
Қоздырмай қояр емес делебені
Дәл мынау оркестр де дүмпілдеген.

Дүние думандаған, масайраған,
Бір тәтті сезімменен бас айналған.
Шаттықтың шараптан да қуаты зор,
Қуаныш күндері үшін жасайды адам.

Тамаша Май шеруі, Май парады,
Жер-көкті тулар жауып айқарады.
Май, Еңбек, Бейбітшілік ұрандарын
Мың тілде миллиондар қайталады.

1967 жс.

ЖИЙРМА ЖЫЛ

(соғыста балаларынан айырылған аналарға)

Отырсың, аңсап күтіп әлі, шеше,
Өтсе де арада жыл әлденеше.
Тұлғасы тұңғышыңның көз алдында,
Ұзатып салғандайсың күні кеше.

Хат хабар – сол балаңның енді жоғы –
(Қыршындай қиып кеткен неміс оғы).
Кеткелі жиырма жылға толды, міне
Алғашқы айда жұтты соғыс оны.

Сонда да үзбедің сен үмітіңді,
Демедің «оның демі, үні тынды».
Әр таңға арман артып, сенім жүктеп,
Жөнелттің шашыңнан көп күнді-түнді.

Күн түгіл, жылдар өтсін әлі неше,
Болғандай саған оның бәрі кеше.
Ұлынды бір көруден күдер үзбес,
Жүрегің қандай еді, қайран шеше!

1961 ж.

АСАУ ЖҮРЕК

Жастық шақтың тәтті үміті тәрізді,
Таң келеді ақ сәулелі әрі ізгі.
Күннің алтын миллион сымы сілтейді
Жастар жүрер бүкіл соқпақ, бар ізгі.

Жастық шақтың шат-күлкісі секілді,
Тау бұлағы тастан-тасқа секірді.
Найза кірпік, назды жанар арулар
Биге келіп, билеп алған еркінді.

Жастық шақтың сезімі ыстық жанартау,
Сүйдіргені күйдіргендей сәл аңқау.
Жорықтарға жолдама бер, албырт шақ,
Албырт көңіл қала алмайды самарқау.

Жастық шақтың алмас қанат арманы,
Алыстарға, ғарыштарға самғады.
Елімізге еркелеген сәті бір –
Қалықтаған құс мамықтай салмағы.

Жастық шақтың таудай биік талабы.
Теңіз болып тербеледі танабы.
Заводтардың дүрсілдетіп жүрегін,
Жайлауларда ән боп кетіп барады.

ЖЫРЛАРЫМ

Жырларым – табиғаттың сыйы маған
Кеудеме тұнған, бірақ ұйымаған.
Жып-жылы жаңа сауған сүт секілді
Ақ күйі пәк паракқа құйып алам.

Еркімше суытам да, қайнатам да,
Ішкізсем өз атама, қайны атама.
Балмұздақ жегіземін жан жарыма,
Көңілін мейманымның жайласам да.

Құямын елдің ортақ қазанына,
Жетсін деп қыр мен сырдың қазағына.
... Жырымды сүтке теңеу себебім сол:
Таппадым бұдан аппақ, тазаны да.

ОТЫРМЫН

Айрылып қысқы жолдың сары табынан,
Адасқан жолаушыдай аңтарылам.
Ақ қағаз айдаладай мелшиеді,
Қаламым қыбыр етпей қаңтарылған.

Көптенгі көкейдегі ой қаймақталып,
Отырам осылай бір ойлап қалып,
Құлаштап кететіндей жүзгіш адам,
Келгенше кеңірдектен бойлап барып.

УАҚЫТ СОНДАЙ

Жетіспейді уақыт бұ заманда,
Қуанамын күн ептеп ұзағанға.
Көңіл ояу, көз ашық болғаны онды,
Үлгереміз ұйқыға біз әманда.

Әлі бәрін біржола доғарамыз,
Сонда ұйқының көкесі болар нағыз.
Ұзын тілін сағаттың қадағалап,
Тыпыршуым содан деп жобалаңыз.

Өмір сүрер дер шағым – осы жасым,
Маңайымда қоршаған досым басым.
Күндер кейде күтпеген жерден әкеп,
Көлденең сап қояды тосынан сын.

Келем әзір сүрінбей алға ұмтылып,
Жұмысыма жүгірем таңнан тұрып
Сапырылсын қымыздай қызу өмір,
Құр арманнан сақтасын қалған тұнып.

Үкімімен аппақ ар, қызыл беттің
Демалысты, ұйқыны үзік еттім.
Ықыласы түскенге, дені сауға
Қиындығы бір қызық қызметтің.

Қызметтен тыс тағы бар өнерім –
Жыл бойына жинайтын бал өлеңім.
Машақатын сұрама бұл шіркіннің,
Өз әуресі болса да әр өнердің.

Аппақ етіп өңірді Ай туғандай,
Таппақ етіп ойынды айту қандай?!
Өлең туса өлердей қуанамын.
Төбелерден шоқыға талпынғандай.

«Бос өткізген өмірді жан емен» деп,
Отырғанда «қайтсем?» деп және елендеп,
Мекемеге мені іздеп шақыртқандай
Есік қағып тұрады жаңа міндет.

АҚ СӘУЛЕ – ІҢКӘР КӨҢІЛІМ

Ақ сәуле – еркем, қағусыз,
Әйнектен үйге кіреді.
Ұйқыда жатыр ару қыз,
Ашылып иық, білегі.

Толықсып сәулем жатыр ғой,
Үлбіреп ерні, иегі,
Ақ сәуле еркін, батыл ғой,
Аймалап, құшып сүйеді.

Ақ сәуле – іңкәр көңілім,
Айлақта жүрмін мен өзім.
Қиялмен өтті-ау өмірім,
Қайтейін, ұяң мінезім.

МҰРАТ

Отаным үй ішінен басталады,
Сүйемін жан жарымды, қос баламды.
Шертіліп татулықтың тәтті күйі,
Серпіліп қарсы аламыз дос-жаранды.

Аз емес қымбат құрдас, асыл құрбым,
Солардың арқасында тасып жүрмін.
Біреудің бетін жыртып көрген емен,
Аламын сыйластықтан басын жырдың.

Көршім бар түсі жылы, бойы биік,
Мығым жан жұмыр темір жүрген иіп.

Мереке мейрамдардың тұсында бір
Шаттықтың шарабынан тұрар құйып.

Қызу топ, қызық орта – коллективім,
Қамқоршым, әділ талқы, ар мектебім.
Дем беріп қанатыма дер кезінде,
Бірге өтем қиындықтың бар өткелін.

Көп менің көз танысым ел ішінде,
Елпілдеп қалады әрбір келісіме.
Арадай нәр жинаған насаттанып,
Баладай бөленемін кен ішіне.

Бір емес, мың-мың село, мың сан қала,
Отаным – жұпар көше, жусан дала:
Дариға, жеттім дер ем мұратыма –
Ақыны бүкіл елдің болсам ғана.

Сөйлесем ұлы халық атынан бек,
Өр өлең асқар шыңға талпынар кеп
Достарға хош иісті гүлдей жырым,
Жауларға жай тасындай атылар тек.

1974 жс.

ШОРТАНДЫ

Көз алдымда шалқыған көл – Шортанды,
Көз мейірі мейлінше бір мол қанды.
Тілді – үйіріп, тәнті қылды зәмзәм су
(Көкшетаудың көлі білмес сортаңды).

Тап-таза да, мөп-мөлдір де, тұп-тұнық! –
Түбіндегі тасты алам деп ұмтылып,
Тұмсығымды суға малдым қапыда,
Ту сыртымнан бір қыз келіп тұр күліп.

Орыс қызы,
өткір көзі көкпеңбек,
Көлдің суы көзден бетер өткен көк.
Жасыл десе жарағандай, жаным-ау! —
Аямастан аспан нұрын төккен көп.

Оның тағы өзге көлден оғашы —
Жағасының жоқ қамысы, қоғасы.
Көк таулардың,
көп таулардың қоршайды
доғал бітіп дөңгеленген доғасы.

Тас кемерді сокса толқын-жиені,
Шортандының шолпылдайды жиегі.
Мейірленіп мейлінше бір тойған-ау,
Менің көңлім бозда тұрып иеді.

* * *

Досым аз, аздығына мақтанбаймын,
Мен, сірә, кінәлімін, ақталмаймын.
Жан дескен жақсы достар тапшылығы —
Көңілдің түкпірінде жатқан қайғым.

Дос деген бола бермес кілең ерден,
Емес ол құндыз сыйлап, кілем берген.
Нағыз дос — ақ жүректі, адал адам,
Күдікті күлкісімен түре келген.

Дем берген қайран достар қанатыма,
Мен үшін нағыз жолдас — дара тұлға.
Бір жарты, бірер күндік көңілдесті
Қоспаймын достарымның санатына.

Әшейінде ішуден аулақ жанмын,
Бүгін бірақ келеді лаулап жанғым.
Ескі жылдың соңғы күн, соңғы кеші,
Жалындамай, ұят қой жаурағаным.

Күн қысқарып, өңірін қаусырғалы,
Қарлығыңқы шығады даусым дағы.
Толғандырмай кісіні қоймайды екен,
Жыл он екі ай сарқылып, таусылғаны.

Жылдың басы – ақжолтай қантар еді,
Сараң емес сыйлыққа, дарқан еді.
Жаңа қоныс, жас иіс тойын тойлап,
Талай жылғы шерім бір тарқап еді.

ЖАН СЫРЫМ

Бұл өмірден ызғар сезді-ау көктей гүл,
Бір өкініш көкейімнен кетпей жүр.
Жан сырымды бебеулетіп айтар ем,
Әттең, қолым домбыраға жетпей жүр.

Күдер үзген жан емеспін бекерге,
Домбыраға қолым еркін жетер де.
«Мен сенемін бір өзіңе» деп едің,
Ойда жоқта елден ұзап кетерде.

Таза ауадай жұтындырған хаттарың,
Хаттарыңды бойтұмардай сақтадым.
Маған сонша сенген болсаң, сәулешім,
Мен де сенің үмітіңді ақтармын.

ЕЛ-ЖҰРТЫМ БАР

Мол жайылған мол дастархан жерінің
Досқа дәмі кемімеген жұртым бар.
Өнбойына домбыраның шегінің
Ән мен күйді желілеген жұртым бар.

Ойы биік, бойы бірақ созылмай,
Дембелшелеу, дiңгектейiн жұртым бар.
Жайшылықта моп-момақан қозыдай,
Белдескенде бiрбеткейлi жұртым бар.

Қарап тұрып қаймыққандай жат адам,
Қара көзi ұшқын атқан жұртым бар.
Дауда мақал-мәтелiмен матаған,
Жыр-жарыста ұшқыр аттай жұртым бар.

Шипа қылып, сусын етiп қымызын,
Күлте жалды асау баққан жұртым бар.
Қой-ешкiнiң қылшығынан ұл-қызын,
Еншiлеткен, жасаулатқан жұртым бар.

Қырдың қыртыс-тыңын тiлiп, жер жыртып,
Дән теңiзiн толқындатқан жұртым бар.
Кере қарыс кең маңдайды тершiтiп,
Төс-балғаны солқылдатқан жұртым бар.

Мысы көлкiп, жезi тұнып қорда ашып,
Темiртауды қашап жатқан жұртым бар.
Он төрт ұлтпен одақтасып қолдасып,
Жер жұмағын жасап жатқан жұртым бар.

1975 жс.

ДАУСЫМ САҒАН!

Күлімкөз күннің ұзын кірпіктері
Әйнектен тәтті ұйқыны түртіп келді.
Саулаған саумалдайын терезеден
Таңғы ауа тау қырандай сілкінткені.

Жазғы таң. Жаймашуақ. Жайбарақат.
Ескендей жібек самал майда, рахат.
Ұлыстың ұлы күні – сайлау бүгін,
Зор парыз өтер мезгіл қалды тақап.

Сыбдырлап сыршаң, жасыл жапырағы,
Үйеңкі үйден сыртқа шақырады.
Ойхай-ау, бізден де ерте тұрған ғой жұрт,
Биіктен шат музыка шалқығаны.

Киініп «осы-ау тәуір» дегендерді,
Шыдам жоқ шыққаныңша дереу енді.
Мұндайға тез болсашы шіркін әйел,
Сыланып елу минут кемелденді.

Келеміз еркін басып, жарқыл қағып,
Жалаулар қол бұлғасын шақырды ашық.
Көшенің толастамас толқынындай
Ағылып әр тараптан жатыр халық.

Есігі учаскенің айқара ашық,
Адамдар ақ ниетпен тайталасып,
Күп-күрең урналарға ұмтылуда,
Борышын бостандықтың өтеуге асық.

Ұл-қызын өзі таңдап, өкіл етіп,
Еркі мол ел сайласа өкіметін.
Қолға алып бюллетеньді қалдым ойға
Есімін кандидаттың оқып тұрып:

Ғажап жыл мерекесі таусылмаған,
Тағы бір шаттық берді маусым маған.
Бастайтын елді жарқын болашаққа
О, Еңбек, о, Азамат – даусым саған!

ЖАҢА ЖЫЛ

Жаңа жыл – жұлдыз ба еді, құндыз ба еді,
Өзірге құпиясын білгізбеді.
Жаңа жыл – жаңа туған өлең бе екен,
Ойланып, толғандырған күндіз мені.

Жаңа жыл – әлде нәзік сезім бе екен,
Сезінген соны бір сәт кезім бе екен?
Дәметіп Жаңа жылдан үміттенген,
Адамдар, не дегенмен, төзімді екен!

Жаңа жыл – әлде шынар, әлде мұнар,
Мұнартқан белгісізге жаным құмар.
Жаңаны бірден сезу оңай емес,
Көбейіп жатқан кезде жаңғырулар.

Үй ішім, үлкен-кішім жан-жағымда,
Тойымыз созылардай түн жарымға.
Дастарқан бұрынғыдай емес бірақ,
Боларын күннің мұндай болжадым ба?

«Өткен жыл жеңіл тиді» дей алмаймын,
Өзімді саудагердей неге алдаймын?
Жаңа жыл, жақсылығың болар ма екен,
Заң қандай, заман қандай, алаңдаймын.

Сүттен ақ, судан таза жүргендіктен,
Бар шығар қиындықтар мені күткен.
Өмірден көресінді көрсем дағы,
Қараймын келешекке мен үмітпен.

Жаңа күн, кәне маған домбыра әпер,
Тиегін ән мен күйдің ағыта кел.
Ақ боран, сары аязың бола жатар,
Жаңа жыл, адамдарға Бақыт әкел!!!

МӘЗ КӨҢІЛ

Мамырдың алтын күні алаулады,
Алтындай ауыл, қала бар аумағы.
Шаттықтың шашыраған ұшқынындай
Көшенің нарттай қызыл жалаулары.

Алқызыл, асқақ тулар желбіреді,
Жас шәкірт, қарт ардагер елжіреді.
Сап құрған сайыпқыран жастар легі,
Кеткендей дүрсіл қағып ел жүрегі.

Алаңға адам саулап жатыр деңіз,
Оркестр дүмпуімен шалқар теңіз.
Көтеріп төбесіне табыс сырын,
Айнала жаңғырады жарқын лебіз.

Жүз таныс көрінеді бөтен кісің,
Масайрап, өз-өзіңнен бекінесің.
Бір туған бауырлардай мәз боп тұрмыз,
Өткеріп Бірінші май митингісін.

* * *

Қиялым қиян көкке шарқ ұрады,
Арманым алғы күнге шақырады.
Сол жирен сар желдіртіп кетсе деймін,
Жабының аулақ менен шоқырағы.

Кеудемнің түкпірінде кір қалдырмай,
Таусылсам сырлап-баяп сыр қалбырдай.
Арқыратып арғымақ мінсем деймін,
Ақырда аласұрып бекер тұрмай.

АНАШЫМ – АРДАҒЫМ

(Анам Әминаға)

Өмірдің уыз-балдай нәрін берген,
Әлдилеп, ақбоз үйдің әнін берген.
Анашым, ақторғыннан орамалың,
Аққудай көгілдірі жанына ерген.

Сен барда еш нәрседен тарықпаған,
Мен едім өнер құсым шарықтаған.
Сездім ғой қадіріңді қайран шешем,
Айналып-толғанудан жалықпаған.

Пәледен сақтандырған панам едің,
Жасаурап, жалғызсырап қала бердім.
«Ақ сүтің ақталды ма, анашым?» деп,
Көңілім әлі күнге алаң менің.

Алқызыл алманың
Дәміндей тамсандырған.
Бір көру – арманың,
Шығушы ең қарсы алдымнан.

Анашым – ардағым,
Айналып – толғанатын.
Арманда қалғаным,
Жанашыр, қолғанатым.

ӨЗІМ ТУРАЛЫ

1

Кітабым шығып баспадан,
Таратып жұрт алса ғой.
Жыртылып бұрын басқадан,
Мұқабасыз қалса ғой.

2

Болғаны сол үйге енсем,
Шешем ұрса бастайды:
«Тез үйлен – деп, үйлен десем
Сөзге құлақ аспайсың».

Кәрі анаға не дейін,
«Әкел – дейді – келінді»
Үйленбейін демеймін,
Таппай жүрмін теңімді.

Әлі күнге жалғызбын,
Сұр бойдаққа кім жолар!
Біреуге өзім балдызбын,
Маған балдыз кім болар!

1957 ж.

ТЫҢДАЙМЫЗ

Тұрдым мен тәтті ойлармен таңды атыра,
Түрдім мен құлағымды Алматыға.
Күмбірлеп күй төгіліп кетті дейсің
Сенімнің жүгі артылғандар атына.

Күй ғажап, күйден бетер ердің аты,
Жайылған жарқын ойы, ерлік даңқы.
Келгендер кең даладан, сән саладан
Батыл ой, бағалы сөз, темір талқы.

Алғандар өз ұйымы өкілдігін,
Ел-жұрты артқан саған сенім жүгін.
Еңбектің бәйгеторы ерендері,
Тыңдаймыз әр мінбеден сені бүгін.

Әуеле, ақ көңілдің асқақ әні,
Мәуеле, жайнат, Алматы, Астананы.
Еңбектің бапты ырғағы, бәсеңдеме,
Форумы зор мақсаттың басталады.

ЕСІЛ КЕЙПІ

Айдынын ақ күміспен жалатқандай,
Жалтылдап әр тамшыда жанат бардай;
Тар киіп тал-көйлегін Есіл-ерке,
Мықынын мың бұралтып баратқандай.

Түбінен шымыр-шымыр қайнап аққан,
Түрінен кемеңгердей ойға батқан.
Сұлу ма, сұңғыла ма – қайран Есіл,
Әркімнің өзі қалай ойламақтан.

ЕРКІНДІК ЕЛІНДЕ

Ұйықтатпай үгітшілік ой-арманым,
Таласып таңмен бірге оянғанмын.
Жымиып: «Жігітсің!» деп шықты Шыңға
Түсіне туымыздың боялған күн.

Тулар тұр күн нұрымен жарқыл қағып,
Қол бұлғап көпшілікті шақырды анық.
Көшенің толастамас толқынындай
Ағылып әр тараптан жатыр халық.

Есігі участоктің айқара ашық,
Адамдар ақ ниетпен тайталасып,
Күп-күрең урналарға ұмтылуда.
Борышын бостандықтың өтеуге асық.

Ұрандар үгіт үйін безендіріп,
Көз тартып, көңіл баурап келсең кіріп.
Жұртшылық жүрегінен ақтарғандай
Сайлауға – саяси зор белсенділік.

Халықтың қалаулысы – еңбекші адам.
Сол үшін еркін дауыс бермекші адам.
Белесті болашаққа – дауысымыз,
Даңқтың қайнар көзі – Еңбек, саған!

Жаз күні жаймашуақ, берекелі,
Жалпыға салтанатты, мерекелі.
Танылды тағы бүгін жер жүзіне
Қазақстан – еркіндіктің елі екені.

КӨКТЕМ БЕ ӨЗІ?

Аспан жүзін басқан зілді қорғасын,
Қаптал шапан кигендей-ақ тоңғасын.
Сараң сәлем жолдайды әрең Күн сонау,
Бізді қайтсін, өзіне ыстық болғасын.

Дөң басында қылтиғанмен қызғалдақ,
Ауасында әлденебір ызғар қап.
Ауып кетіп, жауып кетіп бұлттар жүр.
Күн райы – құбылмалы қыздар нақ.

Күз бе дерсің, демі дымқыл, шулы әні,
Қайда майдың қайда лебі, шуағы?
Ысқырғандай, күш қылғандай әлдекім,
Көктем бе өзі? – көңіл тіпті шүбәлі.

Үмітпен шектелмейді жұмыс күнім,
Білемін ізденудің дұрыстығын.
Қағаздың жеңіл ғана сыбдыры бар,
Сүйемін кітапхана тыныштығын!

ҚАЗАҚ ОКТАВАЛАРЫ

Бірінші октава

Мен – мерген саяттаудан жалықпаған,
Көңлімнің бытырадай көп талабы.
Қосауыз – сыры өзіме қанық қалам,
Өлеңге өнебойы оқталады.

Қаласам, қиял-көктен атып та алам,
Қазақтың жерінде жоқ октаваны.
«Сауға» дер асыл құрбым қайда менің?
Бір түгіл,
бар жырымды байлар едім.

Екінші октава

Қанағат таппай қалам қолда бардан,
Оның өз қиындығын өткеріп ап.
Жас жаным болашаққа жолдама алған,
Шарқ ұрған космонавтай көктегі нақ.
Көкірек толған үміт, толған арман;
Сықылды сықап алған оттегі бақ.

Өмірі өрекпеген жүрегіммен,
Ентелеп ертеңіме жүремін мен.

Ер жетіп, есейетін ұл-қыздарша,
Таң атып, күн шығады. – Кешегім жоқ.
Сөгіліп сөніп жатқан жұлдыздарша,
Келмеске кеткен күннің есебі жоқ.

Артыма алақтайтын жұмыс қанша?
Алда – күн әлденеше еселі көп.

Аппақ боп ағып өтер метеоритпін.
Мұршам жоқ
деп жатуға: «Бекер ұйттім».

АЙТПАҒАНДА ҚАЙТТІК?!

Дәукең жазған сонет
Жанбай жатып сөнет.
Ел көзінше айтсаң,
Ел өзіңді сөгет.

Дей көрмендер: тәйтік,
Ақиқатын айттық.
Қор болған соң өнер,
Айтпағанда қайттік?!

БУРАБАЙ

Шалқып жатыр көз алдымда Бурабай,
Толқындары толқындарын қуалай,
Толқып жатыр, толқып тұрмын жағада,
Жыр кеудеде жатама жәй, туламай!

Көл Бурабай айнадайын айдыны,
Аймағына атышулы, әйгілі.
Аңыз болып, жырға айналып кеткен көл
Жаралды екен жер бетінде қай күні?

Менің өлкем – Қазақстан, ұлы анам,
Осы өлкенің ұлымын деп қуанам.
Біздің елді білгің келсе, маған ер,
Тауларымның төбесіне шығарам!

Кең ғой, ойхой біздің қазақ даласы:
Алтай, Каспий, Қыр мен Сырдың арасы.
Мен жырымнан заңғар тұғыр соғайын,
Соған шығып жоғарыдан қарашы.

Міне, мынау – дарқан сұлу Арқасы,
Тоқсан таудан, сексен көлден алқасы.
Жаудыраған жанарындай сыры мол
Анау, эне, Аралы мен Балқашы.

Есіл, Ертіс, Ембі, Жайық егізден,
Еншілескен мұхитпенен, теңізбен.
Сыр Дариям – менің дарқан дариям
Өзбекті де, қырғызды да емізген.

Түстігімде төрт түлік мал мыңғырған,
Терістігім – дән теңізі, тың, қырман.
Батысымды Орал орап алыпты,
Шығысымда Алтай қарап тұр қырдан.

Қақ ортада – Қарағанды, Жезқазған...
Бәрін айтып тауысам ба мен жазған.
Өмір бойы өлең етпек ойым бар,
Жыр жазудан бас көтеріп, бел жазбан.

Өмір бойы өлең етем өлкемді,
Ақтарамын кең кеудеммен мол кенді,
Сөз басы ғып бастайыншы жырыма,
Елден ерек Көкшетаудай көркемді.

Парнасы да, Кавказы да қазақтың
Көкшетауым – көз тоймайтын ғажап тым!
Шабытымды шарықтатып барады
Бауырында болған осы аз-ақ күн.

Көкше көлбеп, көкшіл тартса мұнартып,
Оқжетпесі оқшауланып тұрар тік.
Сұңғақ бойлы сұлу жігіт секілді,
Қараймын тек, қараймын кеп құмартып.

Қарағайдай ұзын, үшкір қалам ап,
Кете бардым емін-еркін аралап.
Бұрыннан-ақ Бурабайды жыр еткен
Талай ақын тамашалап, қарап ап.

Сәкен болған, Сәбит қонған атырап
Ілиястың өлеңінің отын ап.
Тағы күтіп жатқан шығар ақынды
Қасым жүрген, басып жүрген топырақ.

Асқақ жырды тағы да іздеп Бурабай
Толқындары толқындарын қуалай
Толқып жатыр. Толқып тұрмын мен келіп,
Жыр кеудеме қалай шыдар, туламай!

АЯСЫНДАМЫЗ ӘРДАЙЫМ

Қараймын күліп атқан күміс таңға,
Балаймын туған елді Гүлстанға.
Серік боп, сенім қосқан он бес отау
Ерікті тура сөйлеп, Ту ұстауға.

Отанның оттан ыстық құшағынан
Алысқа, ғарышқа да ұшады ұлан.
Жұлдызы біздің елдің жарқын бірақ,
Ұл-қызы білім қуған нышанынан.

Еркі мол ердің кәсіп таңдауына,
Еркін жол – өрлеуіне, талмауына.
Арайлы алтын Заңның аясы ғой
Дем берген, деңгей берген самғауына.

НЕ ДЕГЕН ЫСТЫҚ ЕДІҢ!

Туған жер, түлеп ұшқан балаң едім,
Көңілім сені ойлаумен алаң менің.
Жасымда сағым қуып жүгірмесем,
Өскенде өнер іздеп табар ма едім?
Мен қалай ақ тұйғындай толғанбайын,
Есіме сен түскенде, туған елім!

Сезімге ойнайды екен жібек желің,
Жүрегім атша тулап жүр ғой менің.
Тірлікті сенен болған мен қайтейін,
Өзіңмен бір болған соң тыныс-демім.
Бал дәурен бастан кешкен естен кетпес,
Туған жер, не деген ыстық едің!?

Құлақ сал, сағыныштың күйін шертсем,
Қабыл ал, жас келіндей тәжім етсем.
Туған жер, мені айыпқа бұйырмассың,
Бір мезгіл көзден маржан мөлдіретсем.
Арманым болмас еді, қайран елім,
Өзіндей мен де сені тебіrentсем!

МОЛДАВАН ҚЫЗЫНА

Қанатсыз, қауырсынсыз, жүрсең де ұшпай,
Сен бір жан қоңыр күзде қайтар құстай.
Көңлімді көлдей етіп жүргенім бұл –
Аз күнгі әурешілік, –
алданыштай.

Көргенің болса да алғаш қазақ ұлды,
Аударып алып ем бар назарыңды.
Сезсемші, сол үшін мен «жаза» тартып, –
Амалсыз назалы жыр жазарымды.

Еліңнің жұрт тамсантақан жүзіміндей,
Ару ең өзің гүлдей,

жүзің күндей.

Барасың бауырымнан сусып шығып,
Жалғанбас таза жібек үзігіндей.

Едің бір төтен келген әз қонағым,
Кім білген меймандығың аз боларын.
Сақтармын сенен қалған махаббатты
Қойғандай пішенші іліп шалғы-орағын.

Кедергі кездесуге – жерің шалғай,
Кетесің кең Отанды кезіп, шарлай,
Жол бойы жалғыз өскен қайың көрсен,
«Жабырқап қалды ғой» – деп есіңе алғай.

ОТЫРМЫН

Айрылып қысқы жолдың сары табынан,
Адасқан жолаушыдай аңтарылам.
Ақ қағаз айдаладай мелшиеді,
Қаламын қыбыр етпей қаңтарылған.

Көптенгі көкейдегі ой қаймақталып,
Отырам осылай бір сәт ойлап қалып.
Құлаштап кететіндей жүзгіш адам
Келгенше кеңірдектен бойлап барып.

Э К С П Р О М Т

1. Лап етіп...

Нәр жинаған арадай әзір аулақ,
Болса да бір шабыттың жоқ кезінің,
«Жыр жаз» – деген тілегің азынаулақ
Тұтатқандай жанымның от-сезімін.

Сынай қарап және де назданғаның,
Жібергендей жел үрлеп,
май тамызып.

Байқармысың лап етіп маздағаның,
Күлгін тартып қалған шоқ қайта қызып?

Сол шіркіннен басталған өрт алаулап,
Шалқып, шарпып өзінді кетпес пе екен?
Аялдашы, паң құрбым, азын-аулақ,
Салып-ұрып шабыт та жетпес пе екен!

2. Сен секілді

Ұйқас үшін, ырғақ үшін
Мен қиналып көрген емен.
Келеді өзі зырлап ұшып,
Сен секілді көркем өлең.

Ала салып қаламды бір,
Зырылдатсам жыр ұршықтай,
Ширатылып қалады жыр
Сен секілді тығыршықтай.

Көп жұлдыздай жайнап тұрған
Көз алдымда жарқын елес.
Жас жаным бар қайнап тұрған,
Сен секілді салқын емес.

ЕР КӨҢІЛ

Жүрегім бұлқынып
Асау тайдай,
Көрсем деп ұмтылдым,
Есім қалмай.

Түсіріп сен мені
Сергелдеңге,
Арманым, келмедің
Айтқан жерге.

Қайырмасы: Өмір, алдайсың неге,
Өр көңіл, ортайдың неге?
Тілек, үмітің алда,
Жүрек,
Шаршама сен, талма!

Көңлімнен қоңыр бұлт
Кетпей қойды,
Арманға қолым бір
Жетпей қойды.

«Мәз болып жүрген аз»
Деме, досым.
Ер жігіт мойымас
Қашан болсын!

Қайырмасы:

АУЫЛЫМ-АЙ

Шіркін-ай, ауылым-ай, ауылым-ай,
Ауылда жүрген менің бауырым-ай,
Айнала қара боран қиыншылық,
Ауылға мына күннің ауырын-ай!

Ауылдың жүдеуін-ай, жүдеуін-ай,
Ауылым, шымырлаттың жүрегімді-ай.
Ауыз су әлі күнге жоқ дегенде,
Білмедім жыларымды-ай, күлерімді-ай.

Терең сай, тегін аққан бұлағым-ай,
Сарқылмай келе жатқан құнарым-ай.
Ауылда қара жұмыс жоқ, дегенде,
Білмедім күлерімді-ай, жыларымды-ай.

Ауылдың ажарын-ай, ажарын-ай,
Тарқаған жәрмеңкенің базарындай.
Ауылда өлім-жітім көп, дегенде,
Білмедім қандай өлең жазарымды-ай.

КҮННІҢ АТЫ – КҮН

Шығар күннен көз алмайтын кез,
Тіршіліктің оянғанын сез.
Өмір бойы үміттеніп ел,
Қайран көңіл: алтын, күміс, жез.

Батар күннен көз аунайды кілт,
Ертең қайта алаулайды, күт.
Тас төбеде тұрған Күнге бір
Қарауға тік төзе алмайды жұрт.

«Күн шығады, күн батады» деп,
Әр саққа бір жүгіртеміз кеп.
Нұрлы күнге мін тағады кім,
Алтын арай Күннің аты – Күн!

Жүрсе де Күн жерден алыс тым,
Игілігін кім көрмеді, кім?
Неше түрлі сөз қылғанмен ел,
Жарқыраған Күннің аты – Күн!

АСТАНА

Ажарың-көркін,
Ғажайып қала,
Қараймын әр күн,
Тамсанып қана.

Сәулетін, сәнін,
Баурады мені.
Аралап бәрін,
Мақтанғым келді.

Еліңе болдың,
Құт мекен, пана.
Жасай бер, жаса,
Тұғырлы қала!

ҚАРАМҰРЫН

Қазақтың ұланғайыр даласында,
Ғажаптың ғажабы бар, нанасың ба?
Жүйткітіп жедел пойыз келе жатты
Шерубай-Нұраңыздың жағасында.

Жүрдек кез, аялдауы тым аз болған,
Өткелі дариядан біраз болған...
Көңілдің алып ұшар әдеті ғой,
Оралып келе жатсаң алыс жолдан.

Алдағы станция – Қарамұрын...
Сыңғырлай естілуін қара мұның!
Жанымда жаңғырыққан жер атауы –
Ұялап көкіректе қалар ұғым.

Неліктен Қарамұрын атанғанын,
Сұрауға көрінгеннен бата алмадым.
Танауға тиісуі тегін емес
Жеріне ат қойымпаз аталардың.

Әйнектен жонға қарап ойға кеттім,
Ойымда ұлан асыр тойға кеппін.
Әйнектің әр жағында тұрғаны тек
Алдыға үйме табақ қойған еттің.

СОНЫ ЖОЛ

Өзімдік – өлеңімнің орамдары,
Сол күйі соны жолда болам тағы;
Өмірге үйкелісіп от шығарам,
Үрлемей әлдекімдік қоламтаны.

Қаламым кәдуілгі жұрттыкіндей,
Ол бірақ ой бағады, жұтты білмей;
Жырларым табиғатқа тартып туған,
Бірде ашық, бірде сынық бұлтты күндей.

ЖАРЫМА

Қазина, жаным сүйген жарым менің,
Алыстап кетті-ау сенің жалын-лебің.
Мұңайтып мені өзіңнен айырғандай,
Тағдырға нелер ғана жазып едім.

Сен жоқта сусын болмай, сусындарым,
Ашыны, тәттіні де тұшынбадым.
Мені де, өзіңді де қиналдырып,
Қазина, қандай дертке ұшырадың?

АЙТШЫ, КІМДІ СҮЙЕСІҢ?

Сырымды айтсам, «Сүйем, дейсің, басқаны»,
Суық сөзің жас жүректі жасқады;
«Сүйем оны» дегеніңнен қайтпайсың,
Ашып бірақ аты-жөнін айтпайсың.

Айтшы, айтшы, кімді, кімді сүйесің?
Көрсетші бір жүрегіңнің иесін.
Кім болды екен көктен таңдап алғаның,
Қандай екен жігіт таңдау – талғамың...

1957 жс.

* * *

Қарақаттай меңің қара,
Меншігім ғой менің дара.
Сені құшқан құшағымды
Ажыратар өлім ғана.

* * *

Кім сені мендей сүйсін,
Кел, жаным, қымсынбай кел.
Кеудеңе кеудем тисін,
Ернің бал, тіліңді әкел!

* * *

Мен сағындым сені,
Білесің бе, жаным?
Сағыныштың лебі –
Кеудемдегі жалын.

Сағыныштың лебі,
Кеудем толы жалын,
Сен де бір сәт мені,
Ойлайсың ба, жаным?

* * *

Көңілге ойлар келіп, небір қызық,
Алдымнан жарқ еткендей алтын жүзік.
Соңында сусар бөрік сұлу жанның,
Барады қара күшік қарда жүзіп.

Құлпырып құндыз жаға, асыл бөрік,
Кісіге қарайды екен қасын керіп.
Бейтаныс қанша сәнді болғанымен,
Күшік боп кете алмайсың қасына еріп.

* * *

Көмкеріп көзәйнегін алтындаған,
Алтын тіс, аузын ашса, жалтылдаған.
Кеңседе керемет бір кісі көрдім,
Қолында алтын сағат, алтын қалам.

Алдында жалтыр стол айна дерлік,
Айнасы күреңіткен қайда келдік.
Иегін сәл көтерген белгісімен
Ақырын шаруамызды айта бердік.

ТАПСЫРҒАНДАЙ ЕМТИХАН

Дөң басында қылтиса да қызғалдақ,
Дала төсі емес әлі қызған нақ.
Ауып кетіп, жауып кетіп бұлттар жүр,
Дүниені бұлыңғырлап, ызғарлап.

Қайда кеткен майдың майда шуағы,
Көктем деуге көңіл тіпті шүбәлі.
Ысқырғандай, күш қылғандай әлдекім,
Демі дымқыл бұлттар жөңкіп шұбады.

Небір құқай көріп жүрген ер диқан,
Сасқан емес, салса дағы жел қиқан.
Дәнін сеуіп, бәрін сеуіп тастады,
Тапсырғандай тағы да бір емтихан.

БІЗДІҢ ТІРЛІК

Бірінші өлең

Алмасында дәм жоқ,
Көк базарда мән жоқ.
Еркіншілік осы ма,
Саудагерде сан жоқ.

Жалақыда нөл көп,
Жарылқаған ел жоқ.
Еркін бағаң осы ма,
Шырқауында жөн жоқ.

Тыйымы жоқ лаң көп,
Пайдасы жоқ заң көп.
Өкіметің осы ма,
Тыңдап жүрген жан жоқ.

Баққан малда қоң жоқ,
Тоңған жанға тон жоқ.
Ендігі жол осы ма,
Жанармайың, ол жоқ.

Бір жоқтан соң бір жоқ,
Ескі ақшада құн жоқ.
Құнсызданбай қайтеді,
Дүкеніңде дым жоқ.

Тепсінуге әл жоқ,
Көп сөйлеуде мән жоқ.
Бүйткен тірлік бар болсын,
Айта беріп сән жоқ.

Екінші өлең

Қиындап кетті күн көріс,
Көңілімде менің – төңкеріс.

Әдемі сөзге алдымен,
Сенбейтін болып алдым мен.

Арал деп, қор деп, қорғау деп,
Әлі де бізді алдау көп.

Өйткені бәрі қымбаттап,
Барады ләйліп, бұлғақтап...

Зәрулік қысқан заманда
Күн көру қиын адамға.

Сүт іздеп қайда бармадым,
Қара шай іштім, қанбадым.

Кезекке тұрсаң нан үшін,
Келер ме, жоқ па, намысың?

Базарын бұлдап жұрт тегіс,
Қиындап кетті күн көріс.

Имиген, ұзын қиярдың,
Түрінен өзім ұялдым.

Үшеуін алдым мың сомға,
Не қылған қияр бұл сонда?

Сырымды менің білген ел,
Жабыла маған күлмендер.

Құйындай тосын өзгеріс,
Қиындап кетті күн көріс.

Қаңырап тұрған дүкенге,
Кіруге қорқам бұл күнде.

Бағасын көріп шалбардың,
Жағамды ұстап, таңғалдым.

Әлсіздеу біздің борбайға,
Арзандау болса болмай ма?

Жасарып әлде Сейдекен,
Жалаң бұт жүрсін дей ме екен?

Қайтсе де көңілім толмай бір,
Өтпелі кезең оңбай тұр.

Көбейіп жолда бөгеліс,
Қиындап кетті күн көріс.

Осы ма жөні нарықтың,
Жалақым қайда, зарықтым.

«Мал қымбат» десең, сөзім жоқ,
Ақшаның неге өзі жоқ?

Ашынған адам керемет,
Енеңді... демей, не демек?

Өйткені мынау күн көріс,
Шыдарлық емес, тым теріс.

Үшінші өлең

Жаздың жалпақ кешінде,
Өтеу қиын парызды.
Қаптап кеткен мәшине,
Таптап кетер тәрізді.

Зу-зу етіп жаныңнан,
Өте шыққан кезінде,
Бір тартқандай жағыңнан,
Шоқ түседі сезімге.

Кім ұтылды, кім ұтты,
Әлде жөн бе асығу?

Бірақ жаппай ұрлықты,
Мүмкін емес жасыру.

Атқа мінген өңкей қырт,
Тіл безеуге тым күшті.
Кәсіп қылып алды жұрт,
Ұрлық түгіл, қылмысты.

Бей берекет замандас,
Күнде қырғын төбелес.
Ішіп алған адамға
Кісі өлтіру түк емес.

Көрсен, жаның түршігер,
Көнеміз бе соған да?
«Бәрі қымбат» дейсіндер,
Ең арзаны – адам ба?

Ел тонаған кісінде
Емге де жоқ ар-ұят.
Арсыздардың ісіне
Күйінбесең, тағы ұят.

Пайда қуған пысығың,
Қайтармай жүр қарызды.
Қазақ арақ ішуін,
Қоймайтыны тәрізді.

Айтсам деп ем тосын ой,
Кезек тимей жатқаны:
Ақырзаман осы ғой,
Қара қытай қаптады.

Қазақ елі мұңсыз ба,
Өлең бе екен олқысы?
Үлкендердің онсыз да
Бұзылып жүр ұйқысы.

Қоңыр күздің кешінде
Желпінеді кей ақын.
– Бізге де бір мәшине
Керек білем, әй, қатын!

Татумыз деп есепте,
Өзің маған қажетсің.
Қанша қиын десек те,
Тіршілікке не жетсін!!!

ЖАҢА ҚОНЫС ТОЙЫНА

(Сағымбаев әулетіне)

Жаңа үйге кіргендерің жаңа ғана,
Үйлерің әдемі екен, Болат-Галя.
Әу, десем, әр сөзіме жаңғырығып,
Айнала сыңғырап тұр, мынаң қара.

Болатжан, үйің ғажап жарқыраған,
Жағалай күмістеген, алтындаған.
Тамаша сәулеті мен сәнін көріп,
Қуанбай тұра алмайды ақын ағаң.

Оюлап, неше түрлі өрнек салған,
Жұмсадың қыруар қаржы және соған.
«Жаңа үйдің мына жері мынандай» деп,
Әлі де сөйлей ме екен Галя саған?

Жайнатып қойдың, міне, үйдің ішін,
Әйбәт қой, Болат, сенің әрбір ісің.
Айтқанын әйелінің екі етпейтін,
Ағаңа тартып кеткен тәріздісің.

Үлкендер мәз болады төрде отырған,
Аз емес балдыздарың жұлдыздардан.
Тойыңа әдейі арнап жылқы сойып,
Теміртас келіп отыр Қызылжардан.

Бұл дәмді біздерге деп арнадыңдар,
Биікке бүгін сендер самғадыңдар.
Үйінде қызық-думан бола берсін,
Майя бар, Баяның бар, Арманың бар.

Айнадай жарқыраған үйің жаңа,
Қонысың құтты болсын, Болат-Галя.
Шақырсаң шақырыңдар жиілетіп,
Жиналсақ, жиналайық тойға ғана.

ІҢКӘР СЕЗІМ

Бүгін менің Күләшта – екі көзім,
Бүгін – менің Күләшка іңкәр кезім.
«Қай Күләшті айтасың, қайным?» десең,
Өмірбектің Күләші, деймін өзім.

Жаксы болса жігіттің алған жары,
Қуанады сүйсініп елдің бәрі.
«Сізге бірден ұнаған ол кім?» десең,
Өмірбектің Күләші, деймін дағы.

Өмір деген бір мезгіл тойға бару,
Көңілденіп керемет, күйіп-жану.
Ән салдырмай қоймайды, тамсандырмай,
Өмірбектің Күләші, деген ару.

Сұлу құшып, жар сүйген ер аман бол,
Бұл сөзімді түсінген ел аман бол.
Құрбыларың осылай тойлай берсін,
Өмірбектің Күләші, сен аман бол!!!

1996 жс.

АҚҚУ МОЙЫН

Қайранкөлдiң сыбдыр қағып құрағы,
Сусылдаған шымылдығын құрады.
Оңашада жолығысар екеудiң
Қуәсi боп,
сырласы боп тұрады.

Сырласудың,
мұңдасудың қуәсi,
Сыбдырлауы – самал желдiң кiнәсi...
... Көзiн алмай тұнжыраған айдыннан
Сыңар аққу неге жалғыз, сұрашы.

Сүйген жардың бүгiн жоқтай келгiсi,
Күткен жанның келмейдi оған сенгiсi.
Өкпе-назбен нәзiк қана иiлген
Аққу мойын – бейне сұрақ белгiсi.

Сұңқыл қағып келе жатыр сыңары,
Iңкәр қылып әлде мұны сынады?
Ғұмыр бойы таусылмайтын тәрiздi
Қос аққудың бiр-бiрiне сұрағы.

Екi мұңлық бас түйiсiп тұрады,
Айнымаған жүрек кейпiн құрады.
Аққу мойын, сұңғақ бойлым, қайдасың, –
Тарқар ма екен сенсiз көңiл құмары?..

МАХАББАТ ШУАҒЫ

Көгiлдiр айдынында махаббаттың,
Екеуiң бiр-бiрiңдi iздеп таптың.
Қуаныш ұзағынан сүйiндiрсiң,
Мерейiн үстем етiп екi жақтың.

Осы, деп, жүрегiмен түсiнiскен,
Қараймыз жүздерiңе сүйсiнiспен.
Бұл тойда жас дәуреннiң әнiн шырқап,
Билеймiз ерекше бiр құлшыныспен.

Өзінің теңін тауып қосылғасын,
Екі жас түзу жолдан жаңылмасын.
Толтырып жас отауды сән мен үнге,
Сәбилер үсті-үстіне іңгәласын.

Тағдырымды қосамын деп едіңдер,
Бақыт пен қуанышқа кенеліңдер.
Осылай қол ұстасып, жұбың жазбай,
Махаббат шуағына бөленіңдер!

ЖЕТКІНШЕГІМ

Дүниенің кем-кетігін көргесін,
Мұң кернейді шын ақынның кеудесін.
«Жеткіншегім, тыңда» дегім келеді,
Күйсандықтың басқандай бір пернесін.

Баяу ғана басқан сәтте пернені,
Үн шығады оятқандай зердені.
Жүрек сырын шертсем деймін азырақ,
Көптен бері кернеп жүрген кеудені.

Айтар сөздің табар едім тәуірін,
«Мұң» дегеннен сескенбе тек, бауырым.
Мұңсыз етіп қоя ма деп қорқамын,
Сенің мынау даңғыры көп дәуірің.

Бізге таңсық – билегені селкілдеп,
Өрімдей жас өскені оңды желкілдеп.
Темір-терсек тағып алған тентегім,
Әттең, сенің жүрген жерің – дүңкілдек.

Рок дегенің – шайқақ болар, шамасы,
Есіргендей шайқақтауын қарашы.
Шаттануға санап жүрме мұны сен,
Екеуінің жер мен көктей арасы.

Төбе шашы тікірейген айбарлы,
Көрдім өңкей ұл мен қызды айдарлы.
Айдарынан жел ескендей шіркіндер,
Сонша неге азан-қазан, айғайлы?!

Жаным ашып айтқандығым болмаса,
Еркінде ғой — әркім әуен таңдаса.
Еркіндіктен басы айналған тәрізді,
Үлкендердің өзі қазір даңғаза.

Қайда барсаң, қаңғыр-күнгір, у да шу,
Айықпайтын сырқат болды, сірә, шу.
Мейірімсіз ғып қоя ма деп қорқамын,
Адамдарды билеп алған бір ашу...

...Күйсандықтан әуелеген ақырын,
Әуен тыңдап көрдің бе екен, жарқыным?
Ақ шабақтай кенет шоршып ойнаған,
Аңғардың ба кей дыбыстың жарқылын?

Терезеден телміргенде сыртқа сен,
Құйқылжыған тыншу дыбыс тіпті әсем.
Бала күннен «Алатауды» тыңдамай,
«Ай сәулелі сонатаны» ұқпас ең.

Өзін әсте көрмесе де ұлардың,
Ұлар десе, елеңдемей тұрар кім?
Өзім ойнай білмесем де бір нота,
Терең сырлы музыкаға құмармын.

Кей күндері, кешкі жеті, сегізде,
Үйден емес, концерт залдан мені ізде.
Мені іздемей, өнер ізде әуелі,
«Ән мен күйден құралақан» дегізбе.

Домбырада күмбірлеген күй — өнер,
Тал шыбықтай мың бұралтқан би — өнер.
Атамыздан қалған асыл мұраның
Бәрін біліп өссең, шіркін, ол да өнер.

Нендей үлгі көрсетіп ем өз басым? –
Жүрегімнің алады ойлар мазасын.
Жеткіншегім, саған сөзім арналды,
Өйткені, сен тас бұлақтай тазасың.

Жас көңілдің мөлдіреген бұлағын,
Кім біледі өмір қайда бұарын.
Түзулікке тиер ме екен септігі,
Біразырақ ақыл айтсам, шырағым?

Ақыл деген бұл ағанда бір құшақ,
Оның бәрін тындармысың, құлыншақ?
Тізгін бермей кетеді ғой әр адам,
Еркіндікті – еркінсу деп ұғынсақ...

Мен аулақпын ескіліктен, құрымнан,
Жөнсіз тежеу – жөн болмайын бұрыннан.
Менің, бәлкім, кісі парқым сезілер,
Еркін өскен екі бірдей ұлымнан.

Мен аулақпын тізгін тартып тежеуден,
Тыйым салған жеміс тәтті ежелден.
Кейінгі жас тарпаң мінез танытса,
Бойда күші булыққанын сезем мен.

Зеңгір көктен айдың жаңа сырғасын
Екі кештің арасында табасың.
Жеткіншегім, саған сөзім арналды,
Өйткені сен – тас бұлақтай тазасың!

Үлбіреген балаусадай әдемі,
Балғын қыздың бұзылмаған бәдені.
Гүлден бетер көркейтеді, дер едім,
Қыз баланы – қылығы мен әдебі.

АЯЛДАМАДА

Мезгіл түске таяу ғана,
Күн суытып барады.
Аяз күнгі аялдама
Тым суытып барады.

Әп-әдемі әйел бала
Жолға жиі қарайды.
Көз ұшында әрең ғана
Қарайғанды санайды.

Көрінбейді автобусы,
Амал қанша, тосады.
Саусағының аппақ ұшы,
Ақ тырнағы жосалы.

Әп-әдемі әйел бала,
Жүзі жұқа жаны ізгі,
Кірпіктері баяу ғана
Қозғалатын тәрізді.

Таяу тұрған ұяң жігіт,
Жаурағанын түсінді.
Қоңыр түбіт биялайын
Қыз балаға ұсынды.

Қызылжардың ақпан қысы,
Қызылшұнақ аязы,
Жұқа ғана аппақ қызды
Қалтыратып барады.

Ерінім де тоңды, деуге,
Еріндері келмейді-ақ.
Сол ерінді жылытуды,
Білмей тұр ма бұл бейбақ.

Кете барды жаяу ғана,
Кете барды екеуі.
Жастық жалын... аялдама,
Өмірдің сол өтеуі.

НҰР СӘУЛЕ

Тамылжып дүние талтүсте,
Абажур-аспан көкпеңбек.
... Күн деген қызық лампочке,
Күмбезді кезген бөктерлеп.

Жылжи да жылжи, не керек,
Шығанға шығып алған да,
Осы бір тұста ол кенет
Тоқырап, тоқтап қалған ба?!

Төнеді дейсің төбеден,
Төгеді дейсің сәуле-нұр;
(Аңсап-ақ жүрген өрем-ен,
Жетем деу – әлде әуре бір).

Саулатып саумал шуақты,
Сәскеде күлген күн қандай?
Қызғылтым қою шұбатты
Шұбалтып түсте тұрғандай.

Жарықтық, неткен құнарлы! –
Не нәрсе, бірақ, болса мол,
Қандырған ғұрлы құмарды,
Салады салмақ сонша мол...

КІБІСЕ ЖЫЛ

Жырым менің, тегінде, сырым менің,
Ақпан туа бебеулеп кеттім тура,
Әдетімде жоқ еді бұрын менің
Бебеулеген үнімді – ұғын, Елім!

Жаһан кезіп жүргем жоқ елден жырақ,
Елдің жәйі мені көп ойландырад.
Күнтізбеге қарасаң, ей, ағайын,
Биылғы жыл бір күнге ұзағырақ.

Өте сирек гүлдейтін секілді гүл,
Ерекше жыл, өлең-жыр өзгеше бұл.
Төрт жылда бір соғатын аулымызға,
Үш жүз алпыс алты күн – Кібісе жыл.

Үлгермеген дүйім жұрт уағында:
«Әлі бір күн бар ғой» деп уануда.
Маған бірақ арқаны кеңге салып,
Уануға болмай тұр, қуануға.

Үмітім де, үнім де – жырым менің,
Көбейгендей бүгінде мұңым менің.
Көктем туа егіліп кеттім тура,
Егілудің себебін ұғын, Елім.
Боздап жүрген мен де бір Ұлың едім.

КУРСТАС ҚЫЗДАРҒА СОНЕТ

(теориядан емтихан тапсырарда)

Қаумалап бір үстелді алақандай,
Бесеуің шүпірлейсің балапандай;
Ортаға оқулықтар үйіліпті,
Тырмалап жатырсыңдар талапайлай.

Ылғи бір ямболар, хорейлермен,
Емес-ті нәрселерің көрем деген,
Елестеп тұрған шығар билі кештер,
Етегі көйлектердің көлеңдеген.

Бір мезгіл жүректерің дүрсiлдесiп,
Бір мезгіл: «қойшы осыны, құрсын» десіп,
Сан саққа құбылысып отырсыңдар;

Сұрағы «сонет» болып билетінің,
Ауызға түспей қалып білетінің, –
Менің-ақ өлеңімді оқырсыңдар.

«КЕҢБАЙТАҚ» ДЕЙСІҢ-АУ...

«Жеріміз кең-байтақ» дейтіндерді
Көргім де келмейді кей күндері;
Өйткені себебі бар.
Ел-жұртқа қараймын аңтарыла,
Сатылып жатыр жер қалталыға;
Сөйткенге көңілім дал.

«Жер сату» дегенде,
Тұла бой түршігеді;
Ел қату, шерменде,
Ах ұрып, күрсінеді.
Мен де қатты өкінемін,
Қарс айрылып көкірегім.

Әркімге сатылып кетсе жерің,
Тірлігің не болмақ, қайран Елім;
Хәл нашар, өрісің тар.
Бұл бір іс бізге жат, аса шетін,
Сол – менің қазақы қасіретім;
Кеудем шер, көкейде зар.

КҮМІС ТОЙ

Бәріміздің асыл аға, жеңгеміз,
Бәріңіздің сүйікті апа, жездеңіз –
Екеуінің күміс тойын тойлауға,
Әр өңірден ат сабылтып келгеміз.

Күміс тойдың төріндегі ағакем –
Жас баладай масайраған жан екен.
Гүл сыйлаған балдыздарын ақырын
Арқасынан сыйпайтыны бар екен.

«Күміс тойдың төрінде отыр» демесең,
Өң-ажарын бермепті әлі жеңешем.
Дастарханға қойған дәмін мақтасақ,
Жеңгем өзі мәз болады ересен.

Екі асыл жан үбірлі де шүбірлі,
Ұл мен қызың құрақ ұшып жүгірді.
Қос құшағың гүлге сыймай тұрса да,
Өздеріңсің – тойдың көркі бүгінгі!

Домбыраның егіз екі шегіндей,
Өмір күйін шерттіндер ме ерінбей?
Екі асыл жан бір қуанған дұрыс қой,
Ұзағынан, ұзағынан сүйіндірсін күміс той!

АҚМОЛА

Ақмола әнім болсаң қайта туған,
Мен неге іркілейін ән айтудан!
Жәрмеңкем, жазығың жоқ, аяулы өлкем,
Айығар, қайтсем сенен қалың тұман?!

Ежелден елге қоныс, болған мекен,
Ақмола – қорым ба екен, қорған ба екен?
Қараөткел, Ақмола деп айтсам ғана,
Көкейге, уа, дариға, қонады екен!

Есілдің жағасында тұрған бір кез,
Ұшты ғой көзден бұлбұл сол бір күмбез.
Үстіне шаң жуытпай жүргенімде,
Атыңнан қалай ғана айрылдым тез?!

Бір құйын есімізден жаңылдырған,
Ақмола, ә дегеннен болдың құрбан.
Сен де бір қуғын көрген ардағымсың,
Артында қалған жұртын сағындырған.

Сөгіліп сірескен мұз, жөңкілді сең,
Көксеген күнім туды неге десең.
Айдаудан қайтар кезің болды, Ақмола,
Отыз жыл мерзіміңді өтедің сен.

Сәнімді сақтай гөр деп жоғалтудан,
Әнімді жаңылғам жоқ мен айтудан,
Кеудемде өшіп жанған атың сенің,
Ақмола, әнім болшы қайта туған!!!

1965 ж.

КҮМБІР-КҮМБІР ШАТТЫҚ ҮНІ

Оқа – зері таңғы шықтай,
Сырғалары мың шамалы.
Күйеу күткен қалыңдықтай
Жаңа жылдың шыршалары.

Әркімнің де арманы бар
Кеудесіне жүрген бөлеп.
Тіршіліктің әр таңы бал,
Жаңа жылдың жөні бөлек.

Төрі дарқан, шамы шаңқан
Аңсай күткен әрбір үйдің.
Күміс күлкі сынғыр қаққан
Арасында ән мен күйдің.

Ақ қайнардан тығын ашып,
Көңіл бұл сәт ноян енді.
Жан-жүйені шымырлатып
Қоңырау соғып қоя берді.

Күмбір-күмбір шаттық үні,
Шар тарапқа асқақ жетті.
Жылдың жаңа, сәтті күні,
Өз билігін бастап кетті.

ЖАҢА ЖЫЛЫМ, ЖАҢА КҮНІМ

Жаңа жыл – жаңа туған жұлдыз ба екен,
Құлпырған әлде кәмшат, құндыз ба екен?
Жаңа жыл, жаңа күнім келдің бе деп,
Қуанып сен екеуміз жүрміз бе екен?

Жаңа жыл – әлде жаңа сезім бе екен,
Сезінген соны бір сәт кезім бе екен?
Жаңа жыл, жаңа күннен үміттенген,
Еліміз не дегенмен төзімді екен.

Жаңа жыл әлде шынар, әлде мұнар,
Мұнартқан белгісізге жаным құмар.
Жаңа күн, жаңа белге қадам бастың,
Адамдар жақсылыққа жолығындар.

ЖАҢА ЖЫЛҒА ШАШУ

Жылдың соңын сыпырғандай,
Қарлы құйын соқты-ай келіп.
Бағандарда сықыр бардай,
Тағандары тастай берік.

Желге құлақ аспау қиын,
Гу-гу етіп барады үдеп.

Қыңырлыққа басқан күйі,
Әйнектерді қағады кеп.

Жерден ұйтқып, көктен құйғып,
Өн бойынан саулайды қар.
Қаптап жеткен өткем бұйрық –
Көп қағаздан аумайды дәл.

Ұйтқы соққан дәй борасын,
Долылықпен теңселгендей.
Шопан үйін, қой қорасын,
Бүтін бе деп тексергендей.

Дала төсі тартқан қобыз,
Оқтын-оқтын ышқынады.
Қайырмасы тоқсан тоғыз,
Шырқау сәті ысқырмалы.

Жер мен көктің екі арасы
Ақ түтекпен толып алған.
Танаптардың шекарасы,
Сезілмейді омбы қардан.

Тұла бойы тұнған ақық,
Орман-тоғай, ол да шулы.
Дарқан дауыл тынған ақыр,
Үйіп-төгіп мол шашуды.

Аңқау боран айтып қойды,
Жаңа жылдың кеп қалғанын.
Шаттық лебі шарпып бойды,
Жаңа бақыт, жетті арманым.

Борандатып келген боздақ,
Аңқылдаған жомарт болғай,
Жаңалығы күнде қоздап,
Жақсылығы елге толғай.

Болсын делік бұл Жаңа жыл
Өнге жомарт, дөнге дарқан.
Бүршік жарып бір ғажап жыр,
Ашық-жарқын атсын әр таң.

АТ ҚАДІРІН БІЛГЕН ҚАЗАҚ

Ақ қар көк мұз қыстың айын
Біздің қазақ қаңтар дейді.
Сөздің мәнін, істің жайын
Білмеген жан аң-таң дейді.

Қаңтар деудің мәнісі бар,
Сен білмесең, мен айтайын.
Айтқан сөзге құлағың сал,
Құлыншағым, Дәурентайым.

Кең далада жүрген көшіп,
Ата дәстүр неткен ғажап!
Жүйрік мініп, желдей есіп,
Ат қадірін білген қазақ.

Ат үстінде – мығым әркім,
Көңіл құсы шарықтаған;
Ат шұлғытып содан, бәлкім,
Қиялдаудан жалықпаған.

Ең әдемі ағаш ерді,
Қазақ емей, кім істеген?
Өнге қосып маңмаңгерді,
Ер-тұрманын күмістеген.

Күн суытып, күз болғанда,
Жарау атты бағалаған.
Айдын шалқар мұз болғанда,
Көк бестіні тағалаған.

Алты ай жазда еркін жайып,
Қыста жылқы тебіндеткен...
Жорға мініп, бәйге қосқан,
Бақыт еді керім, неткен.

ШЫРЫЛДАУЫҚ

Түбінде тереземнің – шырылдауық,
Түнімен тынымы жоқ зырылдауық.
Үніне зар илеген құлақ қойсаң,
Төнгендей төбемізден мың бір қауіп.

Дамылсыз бейшараның шырылдауын,
Көрдің бе тұла бойдың шымырлауын!
Кеудемнен сыздау қалған сезтім алғаш
Әлдене жүректі сәл сығымдауын.

Қаруды күресін ғып күрей беріп,
Дүние кетпегей-ді дүлейленіп.
Сескеніп әлдеқандай дыбыстардан,
Отырмын өз-өзімнен үрейленіп.

Жәндіктің тыңдап жатып безілдеуін,
Қатерді мүмкін емес сезінбеуің.
Беймаза шілделіктей шыр-шыр етіп,
Тілеймін тіршіліктің үзілмеуін.

Жүргесін өлең-жырмен шұғылдана,
Елімнен болмақ емес мұңым дара.
Сақтасын астаң-кестең апатынан
Әлемді зар қылғандай шырылға да.

Түбінде тереземнің – шырылдауық,
Тыңдаумен түн ортасы кеткен ауып.
Тынымсыз әлдиінен қалғиын мен,
Мазасыз ойларымнан тыным тауып.

АЖАРЛЫМ

Қарлығаштың қанатындай,
Қасың діріл қағатыны-ай, ажарлым.

Жүзің сенің – жүзім шарап,
Басқа бірден шабатындай, ажарлым.

Үн қатқаның уыз балдай,
Жанарыңда жұлдыз бардай, ажарлым.

Тыныш жүрген жүрегіме,
Өз кеудемді ұрғызғандай, ажарлым.

Қаздай аппақ омыраулы,
Саған көңіл толық ауды, ажарлым.

Құмартпасқа қоймайтұғын,
Күлкің сенің қоңыраулы, ажарлым.

ЖАРҚЫНЫМ

Неге жалғыз жапырағы мол қайың,
Неге бүгін сарғаяды сол қайың?
Сен мұнайсаң, мен мұнайдым, жарқыным,
Мұңайтпайтын болайын!

Қолымдағы алтыным,
Қадіріңді білейін;
Сен келгенде жарқыным,
Мен жайрандап жүрейін.

Дүниенің келтірем деп ыңғайын,
Жолда жүрмей, үйге жетіп қонайын;
Сен жүдесең, мен жүдеймін, жарқыным,
Жүдетпейтін болайын!

Қолымдағы алтыным,
Қадіріңді білейін;
Сен келгенде жарқыным,
Мен жайрандап жүрейін.

Қабак шытып сөйлеуімді қояйын,
Саған ыстық құшағымды жаяйын;
Сен қуансаң, мен қуанып, жарқыным,
Күлімдейтін болайын!

Қолымдағы алтыным,
Қадіріңді білейін;
Сен келгенде жарқыным,
Мен жайрандап жүрейін.

ҚЫМБАТТЫ ҚАЗИНА!

Солтүстік Қазақстан, атамекен,
Ақ қайың аңсаған бір арманға тең.
Сәуірде туа қалған әй-әй қыздың
Есімін Қазина деп кім қойды екен?

Қазақта небір ғажап әннің барын,
Кең байтақ даламызға хабарладың.
Әкеңіз Сәдуақас күнде естиміз,
Қазина жалғыз қызы Шәмшияның.

Жаралған жан екенсің асыл тектен,
Өзіңе жақсы ақынды ғашық еткен.
Махаббат мәселесін бірден шешіп,
Күйеуге он жетінде қашып кеткен.

Есілдің ерке қызы, көркін қандай,
Толықсып он бесінде туған айдай!
Жомартың, Жәнібегің, Жанарың бар,
Ажарың әлі күнге атқан таңдай.

...Тигізген елге пайдаң шашыңнан көп,
Айтады саған алғыс әркім, әр топ.
Су сепкен қанатымен қарлығаштай,
Бірде қант таратасың, бірде картоп.

Ел үшін зыр жүгіріп, жанып-күйген,
Сен бір жан тура сөйлеп, түзу жүрген.
Ғажайып бізге жұмбақ бір сұлусың,
Өзіңнен он жас үлкен шалға тиген.

Әуелде сен орысша оқыдың да,
Қазақша бәрін ойға тоқыдың ба?
Дауысың ертелі-кеш қалықтап жүр,
Қазақтың әсем әуе толқынында.

Қазина, ән мен күйдің ескі досы,
Қашанда жақсы болсын көңіл хошы.
Сен бүгін сый-құрметтің төріндесің,
Жиырма бес екі айналып келген – осы!!!

1997 жс.

БҰЛБҰЛ ҚҰСЫҢ БОЛАЙЫН

Неге сенің селдірейді тоғайың,
Судың көзін қайдан іздеп табайын?
Сен дегенде мен шырылдап, Отаным,
Бозторғайың болайын!

Төсінде сенің – Есіл, Нұра,
Сарыарқа – асқар белің.
Атадан қалған асыл мұра,
Кең байтағым менің!

Әркімнің бар өнері,
Ән салғым келеді.
Арқау бол әніме –
Тыныштық – тілегенім.

Еркіндік алдым елмен бірге,
Шаттығым сол ғой менің!

Алтын күзде егін орып толайым,
Қайткен күнде байлық көзін табайын!
Сен көркейсең, мен көркейдім, Отаным,
Бұлбұл құсың болайын!

Сөзіме менің болсын куә,
Айдын көл, асқар белің.
Атадан қалған асыл мұра,
Кең байтағым менің.

Әркімнің бар өнері,
Ән салғым келеді.
Арқау бол әніме –
Тыныштық – тілегенім.
Еркіндік алдым елмен бірге,
Шаттығым сол ғой менің!

БОЛЫСКЕЙ КЕРЕУЕТ

Ақ отау, болыскей кереует,
Айнала төселген текемет.
Бабамыз Мысырдан әкелген,
Жез құмған, көрдің бе, керемет!

Жайлауға көшкендей қыстаудан,
Айналдым оралған құстардан.
Аққудай сыланған сұлулар
Борансыз айнасын ұстанған!

Әмірқан етігін кигендер,
Асылдың қадірін білген ел.
Әлемді өзінше сөйлеткен
Қазақтың тіліне тимендер!

Үндінің шайына қансам бір,
Көңілім әсем гүл аңсап жүр.
Дүние күмбірлеп кетпей ме,
Қолыма домбыра алсам бір!

Алатау, Сарыарқа, Ақжайық,
Теріскей, Күнгеім ғажайып.
Баршаға жақсылық болуын
Тәңірден тілеймін қол жайып!

Әйгерім, Ұмсынай, Ұлтуған,
Жалығып көргем жоқ айтуға.
Нұр жаусын жолыңа, Жансұлтан,
Өз – бауырың, десен, бұл қай туған!

Нұрзада, немере, мені сүй,
Сөз мәнін көңілге өзің түй.
Арулар – өмірдің көркі ғой,
Бейне бір әсем ән, күмбір күй!

СҮЙІКТІМ

(Жарыма арнау)

Бірге жүргеніме мәзбін,
Күнге сүйсінеді әркім.
Сенің көркейген өңің
Менің сезбей қайтсін көңлім.

Бірдей күлімдесек әр күн,
Біреу көре алмайды, бәлкім.
Оған өзгермесін әрің,
Тіл мен көзден сақта, тәңірім.

Ертең серуендеген кезде,
Еркем, мезгілді ойлай берме.
Ернім еріңізге төнсін,
Мейлі, жұлдыз біткен көрсін.

Өзің де ырзамын,
Сөзің де ырзамын.
Жүзің де, сүйіктім,
Нұрын төксін мырза күн
Ең үлкені олжаның –
Сол, жаным!

ЕГІЗДЕЙ ЕКЕУ

Тойына Манарбек пен Әдияның
Келуге құралақан мен ұялдым.
Болған соң әрі құда, әрі құрбы,
Өлеңмен әспеттейін деп ұйғардым.

Ақынның тербегендей өр қиялын,
Өзінше қызығы бар әр ұянын.
Егіздей екеуінің жасын қоссаң,
Жасындай жүзге келген қарияның.

Тебіскен тай-құлындай бала күннен,
Тең құрбы, жан сүйерін таба білген.
Қосылған ширек ғасыр ерлі-зайып,
Екеуін қос өркешке баладым мен.

Ағайын тойға тілек айтса тынбай,
Манарбек марқаяды тыңдай-тыңдай.
«Екеулеп жүзге толған жұбай» десем,
Байқаймын, Әдияға ұнайтындай.

Тұспалдап жас мөлшерін Әдияның,
Әйгілеп қойдым ба деп, тағы ұялдым.
Елу жас – ақ айдыны десем бе екен,
Екеуі бірге кешкен дарияның.

Бөленген шуағына сый-құрметтің,
Бұл елу – бұлан кезі Манарбектің.
Тәңірім тазалықтан жаратқандай,
Құдамды мадақтауға жаңа жеттім.

Сыйластық көркейтеді адам жанын,
Мәкеңдей мәпелесін әркім жарын.
Еріне еркелеген әдемі әйел.
Өмірі бермейді екен өң-ажарын!

Арналған мүшелтойға бұл бір өлең –
Кеудемнің күй-әуені күмбірлеген.
Әуенді тойдан тойға жалғастырсын,
Бір Гүлің екеуара үлбіреген.

Арман не, айдын көлге бірге қонсаң,
Арман не екеуің де жүзге толсаң.
Жүз емес, мың жасатып қоймас па едім,
Мен егер, құдаң емес, құдай болсам.

ТОЙҒА ШАШУ

Болатжан, түсің игі, жүзің жылы,
Келіпсің дүниеге жылқы жылы.
Сен бүгін қырықтың биік өріндесің,
Тойыңа болсын шашу – ақын жыры.

Болатжан, жаның жомарт, қолың ашық,
Құйсаң, құй вискиңді басып-басып.
Ықылас пейіліңнен айналайын,
Мен сені көрген жерден болдым ғашық.

Болатжан, үлкен ұлы Қоңырбектің,
Ақ көңіл, аңқылдаған, асыл тектім.
Қазаққа сендей адал ұл сыйлаған,
Алдында анашыңның тағзым еттім.

Болатжан, ұлың – Арман, қызың – Баян,
Майяның орны бөлек, өзіңе аян.
Жаныңда сүйген жарың – Галя болса,
Галяға төзіп жүрген сен бір ноян.

Болатжан, бауырымдасың, бажамдасың,
Мұңдасым, тағдырласым, замандасым.
Сіңлісін өзің алып отырған соң,
Апасы маған қалай қожандасын?!

Болатжан, құлашыңды кеңге салшы,
Тойыңды дүрілдетсін ақын-жаршы.
Ғұмыры Болатжанның болсын ұзақ,
Сол үшін, ей, ағайын, алыңдаршы!!!

1994 ж.

АҚ ҰЛПА

Аспанның дұғай сәлемі,
Қалықтап ұшып қар жауды.
Ақ ұлпа қандай әдемі,
Себелеп, ойнап, саулады.

Үлпілдек, таза күйінде
Толтырды бүкіл ауланы.
Жаңғырып жатыр дүние,
Жақсы ғой қардың жауғаны.

Елімнің орман-тоғайы
Оранған кезі түбітке.
Әлде бұл – арман ұдайы,
Әлде бір нәзік үміт пе?

Ақ ұлпа, десе, ақ ұлпа,
Ажарлы жүзің танымал.
Әлемде кім бар, ей, қалқа,
Өзіңді мендей сағынар?!

КЕЛДІ КӨКТЕМ

Кешігіп келді көктем сағындырып,
Әуеннен үйреншікті жаңылдырып.
Билікке жанұшырып қол созбаған,
Танимын жүзінен бір жағымдылық.

Күркіреп құр бекерге төсін ұрмай,
Өткінші жаңбырымен көк жасыл май.
Даланың жамыраған сай-саласы
Тасыды қуанышын жасыра алмай.

Сызылған таң шуағы жас келіндей,
Бүршігін әр бұтаның ашты ерінбей.
Төсінде құба талдың қос жапырақ,
Сұлудың суға түсер костюміндей.

СЫРАЛҒЫ КҮЙТАБАҚ

Сақталған неше жылдан көне табақ,
Жатталған көкейіме күйі тарап.
Ойнатып ауық-ауық, соқса зауық,
Сыралғы мұңдасыма жүрмін санап.

Ескіріп қайран табақ қалса дағы,
Құлаққа таныс әуен – таң самалы.
Әуелеп ұшқан қаздай, ала жаздай,
Жанымның биік еді аңсағаны.

Айналып күйтабақпен біз де бірге,
Құрбымен түсіп едік небір күйге.
Бұлдырап жазғы сағым, жастық шағым,
Тосырқап қалғандаймын енді биге.

Болады әр кезеңнің өз талабы,
Кейінгі көп қызықтан көз талады.
Жылдарды жалғастырып, алмастырып,
Арманның айнала бер күйтабағы.

СҮЙІСПЕНШІЛІГІМ МЕНІҢ

Аспан асты, жер үсті,
Ең дүние, кеңшілік.
Ең әдемі, ең күшті
Өнге басты Тіршілік.

Тәңірге тән, тәңірге –
Әсетке тән әншілік.
Әсерленген көңілге
Әсем гүлмен тең шілік.

Шын жүректен шыққан ән –
Нағыз сүйіспешілік!
Кеудемдегі шықпа жан –
Жалғаса бер тіршілік.

Аңыз тектес нұрлы әуен –
Жанға шипа емшілік.
Тереңінен сезімнің
Сазға айналса дем шығып.

Көңілімнен дөп шығып,
Тыңдар ма екен көпшілік.
Өнерліге дем берер:
«Пау, шіркін-ай» деушілік.

Ең керегі ел-жұртқа –
Тату-тәтті көршілік.
Жер жүзінде Музыка –
Ең әсерлі елшілік.

ЖҮРЕГІМ ТҰР СУЫЛДАП

Оқшау жайды жасырмай,
Айту бізге парыз-ды.
Қаптап кеткен машина
Таптап кетер тәрізді.

Зу-зу етіп жаныңнан
Өте шыққан кезінде,
Бір тартқандай жағыңнан,
Шоқ түседі сезімге.

Бала жүрсе жолында,
Топ торғайдай үркітіп;
Қара түтін соңында
Қалдырады мұңкітіп.

Кезіккенде күштіге,
Шақұр-шұқыр тоқтар кіл.
Шалшық суды үстіне
Шашыратқыш сотқар бұл.

Ерсіл-қарсыл жөңкіліп,
Авто көшкін асқынған.
Жүргінші жұрт іркіліп,
Тайсалып тұр тасқыннан.

Жол бойында дүбірлі
Емес қазір аз қайғы.
Сансыз мотор гүрілі
Жындандыра жаздайды.

ҚҰРАЛАЙ

Қашан көрсем, көзі жайнап шырадай,
Күлім қағып жүретұғын Құралай.
Қуанысып қалушы едік бәріміз,
Құралайдың қуанышын сұрамай.

Бүгін көрсем, екі көзі бұладай,
Өз-өзінен егіледі Құралай.
Мұңайысып қалдық бірден бәріміз,
Құралайдың жылағаны бұл қалай?

Қыз болғасын көздің жасын бұламай,
Көңіл шіркін жұбана ма жыламай?..
...Жылап алып, күліп кетіп барады
Бұлттан шыққан күн секілді Құралай.

ОСЫ БІР СӘТ

Алдыңнан самал есіп кеткендей бір,
Жазғы күн жаймашуақ төккендей нұр;

Үлбіреп ақша бұлттар ауғандай боп,
Талтүсте жылы жаңбыр жауғандай боп;

Керіліп кемпіркосақ қалды білем,
Жапқандай қара нарға қалы кілем,

Қосылған бұйра бұлақ сылдырына,
Көп құрақ, жасыл бұта сыбдыры ма?

Бозторғай торғын көкте сайрауынша,
Кең тоғай, болат шалғы қайрауынша.

Жанымды жанып-жанып алатұғын,
Сусылы-ау сұқсыр үйрек қанатының.

Мөлдірде қалтқының сәл қалтылдауы,
Әуеде алтын шабақ жалтылдауы.

Түскендей батар күннің жалқыны әнге,
Адасқан қараша қаз қаңқылы әлде?

Әлде бір сыңар акку сыңсуындай,
Теңіздің теңселіп кеп тыншуындай.

Айдында айдың қасқа жолындай боп,
Заңғарда жанған жұлдыз шоғындай көп.

Аңқытып көлдің исін жалбыздайын,
Аулақта томсарғандай жалғыз қайың.

Қалғандай күрсіністен кеудең босап,
Армандай, уа, дариға осы бір сәт!

ЖАҢА КҮН САМАЛЫ

Сезіндік бүгін шаңқай түс
Өткенін ақпан-қаңтардың,
Қалайша төзгем алты ай қыс,
Өзім де соған аң-таңмын...

«Қалайша төзгем» дегенде,
Ызғарын айтам, ызғарын.
Көгілдір көктем келгенде,
Көрдің бе шекем қызғанын?!

Қарадым сол сәт даланың
Дөңкиген әрбір дөңіне,
Өйткені наурыз – жаңа күн,
Орнаған кезі өңірге.

Айығып тұман жаңағы,
Жадырай қалды дүние.
Жаныма жағып барады,
Осынау жарқын күйінде.

Бой жазып ымырт болғанша,
Өткіздім сыртта бейуақты.
Өзіңмен, сәулем, оңаша,
Сырласқан кезім сияқты.

Желі жоқ, ығы мол жерге
Бұрылмай кету жөн бе екен?
Есіме түсті сол жерде
Ертеңгі сенің мерекен.

Аспандап жүрген көңілім,
Бәсендей көрме төмендеп.
Гүілдеп кеуде – көрігім,
Қайтсең де бүгін өлендет!..

ТЕРЕЗЕҢНІҢ ТҮБІНДЕ

Терезеңнің түбінде
Тұрмын, сәулем, бүгін де.
Айқара ашып пердені
Қарамадың, мұның не?

Терезеңнің түбінде
Түсті-ау жүрек дүбілге.
Көрінбейді көлеңкен,
Естілмейді үнің де.

Келгенімді білдің бе?
Білмеген боп жүрдің бе? –

Тұрдым жалғыз жабығып,
Терезеңнің түбінде.

Сенсіз менің күнім не,
Солғын тартты гүлім де.
Жүргенімді сезгейсің
Терезеңнің түбінде.

НӨСЕР

Шақыру тоспай, асыққан достай,
Жауар бұлт өрлеп, келеді төрлеп.
Айналып ұшқан беймаза құстай,
Байқаймын, жиі соғады жүрек.

Жүгіріп самал ойға да қырға,
Дегендей дәл бір: «Тазарып, жаңғыр».
Мейірімін төгіп, шомылтып нұрға,
Өтеді құйып өткінші жаңбыр.

Бөлентіп мұңға өтті ме әлде,
Кім білген сырын нөсердің әрбір;
Не дерсің, баурым, құбылма сәнге,
Өткінші жаңбыр – болжаусыз тағдыр.

АРАЛЫМ

Есілден ұзап шыға алмай,
Кешіктім неге, япыр-ау? –
Қабағын шытып, шыдамай,
Аралым тосып жатыр-ау...

Нұрадан көктей өтсем де,
Өрлейін көне Торғайды.
Тобылдың суын төксем де,
Аралға жұғын болмайды.

Бүгінде Сырдың өзі де
Тобықтан келіп жатыр ғой.
Соған да, баурым, төздің бе,
Төзбеуің, жүдә, мақұл ғой!

Тозбаған енді нем қалды,
Құнары жердің өзгерген.
Ырғыздан шығып Жем бардым,
Безініп құрғақ сөздерден.

Алыс қой аулы Бейнеудің,
Дидарын көрген емеспін.
«Ойыл мен Сағыз» дей бердім,
Ескен бір желге теңестім.

Жеткені осы қиялдың,
Әр жағы – теңіз, Атырау.
«Алқындым» деуге ұялдым,
Мүмкін бе бірақ толқымау?!

Сөзімді менің сөкпейсің,
Түсінсең көңіл күйіме.
Дәулеткерей төгіп төкпесін,
Күмбірлеп тұрды дүние.

АЛМАТЫМ-АЯУЛЫМ

Мен келемін көшенде, даңғылыңда,
Өзің менің – өмірім, тағдырым да.
Жас дәуренім, арманым, махаббатым,
Аяулым да қадірлім – сен, Алматым.

Мен гулеймін тойыңда, думаныңда,
Сейілгендей сол бір кез тұманың да.
Жан дүнием жадырап, қуанатын,
Ажарлым да базарлым – сен, Алматым.

Мен білемін, жастар көп алаңдарда,
Жетелейсің жаңа бір армандарға.
Жасы үлкендер саянда дем алатын,
Жасыл қала, жәннатым, оу, Алматым.

Алманың дәмі бар таңдайымда,
Әнімді өзіңе арнайын да.
Алматым, аяулым, көркейе бер,
Алатау баурайында,
әрдайым да!!

ЕСІЛДІҢ КӨГІЛДІР ТОЛҚЫНДАРЫ

Ақ қайың, әдемі жапырағы,
Астана думанға шақырады.
Бөгелмей, тезірек келсем бүгін,
Самал жел жетіпті менен бұрын

Қайырмасы: Ақ торғын орамал желбірейді
Қандай жан көргенде толқымайды...
Жағаны аймалап, еркелейді,
Есілдің көгілдір толқындары.

Ақорда, әдемі күмбездері,
Ағайын, ақжарқын мінездері.
Желпінер кезім бір, десем, бүгін,
Желпініп жүрген ел менен бұрын.

Қайырмасы:

Ақ көйлек, әдемі қамзолдары,
Ақ көңіл жандардың абзал бәрі;
Тимесе, тимесін есе маған,
Ел-жұртым болса екен есен-аман!

Қайырмасы:

ҚОРҒАЛЖЫН

Қызыл қаз – қызғалдақтай айдыныңда,
Шатырдай қанаттарын жайды мына.
Әсемдік әлемінің базарындай,
Қорғалжын, баға жетпес байлығыңа.

Әшекей, Мөнек – егіз,
Бәсеке – Шалқар, Теңіз.
Аққулар жүзін көрген
Айдының айна деңіз,
айна деңіз.

Жақсыкөң, Жаманкөңнің жағасы тал,
Жарысып аққанында жарасым бар.
Мыңғырған отарлары өзен бойлап,
Жетістік көрмесіндей даласы дәл.

Жанбөбек, Талды, Баршын,
Сауығы таңға барсын
Әніне айыз қанып,
Сәніне таң қаларсың,
таң қаларсың.

Өрімдей қыздары көп өріктінің,
Егіндей тербелгені көрікті тым.
Жасқанбай темір тұлпар тізгіндеген,
Отанға берген сертке берік бүтін.

Күнтимес, Құланөтпес
Аңызбен тұрған шектес.
Борықтай Бойжеткеннің
Бұрымы Нұра тектес
Нұра тектес.

СЕРЕНАДА

Тұсынан терезеңнің ән саламын,
Қүліп шық, құшақ жайып қарсы аламын.
Мен саған таң шапағын тартам сыйға,
Хош иісін қарағай мен аршалардың.

Жатсың ба бойың балқып, ұйқылы ояу,
Аштың ба кірпігіңді әлде баяу.
Даусымды айыра алмай қалдың ба екен,
Әлгі бір көрген түстен таңға таяу?

Тұр, сәулем, жетеді енді маужырауың,
Күн шалды шыңның басын, тау шынарын,
Орғып жүр күрең тиін құндыз құйрық,
Төгілтіп таңғы шықтың тамшыларын.

Қарашы алтын күнге алаулаған,
Қан тепкен бетіне сен дәл аумаған;
Шоқылар шоққа салған темір дейін,
Телміріп қиын жалғыз қарау маған.

*(«Көкшетау» демалыс үйінде 1967-1968 жылдары дем
алған едік, сол демалыс – таңертең ерте тұрып, серенада
орындау зой – Ж.Н.)*

ГАУҒАР БІЛЕЗІК

Жетпіс үшке жеткенде
Кіргендей есім, әй, менің,
Бір тәулікке кеткенде
Сағындым сені, Әйелім!

Қымбат Сенің жүзің Маған
Әсем, көркем әрдайым;
Оралдың ба есен-аман,
Қалай болды жағдайың?

Мезгілінде дәрі-дәрмек іштің бе,
Жөтел бар ед жүрер кезде;
Дер кезінде көзге бірден түстің бе,
Көркейіп Сен көрер көзге.

Бес бөлмелі пәтеріміз,
Оны түнде әсем елес жүр кезіп;
Шыр айналып билеп жүрсің,
Қолда гауһар білезік!

2010 ж.

ӨМІР ТУРАЛЫ ТОЛҒАНЫС

(бірінші нұсқасы)

Өмірдің өткел бермес асуы көп,
Көңілді су сепкендей басуы көп.
Өмірдің көрігіне түскен сайын,
Боларсың көк семсердей жасуың жоқ.

Қайырмасы:

Дүние арылған ба мұң мен зардан,
Күдерін үзбейді әркім атар таңнан.
Толқынға тәуекел деп ұмтыларсың,
Адамда таусылған ба үміт-арман?!

Ауған бұлт, айныған дос оң мен солда,
Құбылмай тұрмайды жел үлкен жолда.
Ер жігіт не көрмейді тіршілікте,
Қызығы бұл өмірдің, білсең, сонда.

Тосқауыл көп болғанмен көлденең бір,
Биіктен көз алмайды қайран көңіл.
Ертеңге жетелейсің елдің бәрін,
Сонымен қымбатсың ғой, шіркін өмір!!

Қайырмасы:

ӨМІР ТУРАЛЫ ТОЛҒАНЫС

(екінші нұсқасы)

Бірде мұз, бірде жалын өмір деген,
Жүрегі кімнің күйіп, өртенбеген.
Тірлікте көрген қызық оң мен түстей,
Жалт беріп, бастан бір күн өтер дәурен.

Дүние арылған ба мұң мен зардан,
Бір сәуле – сүйенішің, сөнбей жанған.
Биікке талпынып сен ұмтыларсың,
Адамда таусылған ба үміт-арман?!

Ауған бұлт, айныған дос оң мен солда,
Құбылмай тұрмайды жел үлкен жолда.
Келетін біреуге кеш, біреуге ерте,
Тағдырдың не жазғанын білген бар ма?

Кейде мәз, кейде сынық қайран көңіл,
Кісіге қиянат сөз тимес жеңіл,
Арманға жас баладай жетелейсің,
Сонымен қымбатсың ғой, шіркін өмір!!

ЖАҢА ТІЛЕК

Әуенін кешегі өткен желтоқсанның,
Айтайың, білгің келсе, жаңа жылым,
Тәуелсіз ел атанып Қазақстан
Бөленді қуанышқа ой мен қырың.

Алған соң ел билігін заңдастырып,
Қисын жоқ отыруға малдас құрып.
Тәуелсіз тірлігімнің игілігін,
Жаңа жыл, әкеткейсің жалғастырып.

Таймайтын тура жолдан бір мінезім,
Ажырап көрген емес іс пен сөзім.

Тәуелсіз Қазақстан атанған соң,
Күй болып күмбірлейтін келді кезім.

Тай болмас жал-құйрығы күзелмейтін,
Жан болмас, жөнге салса, түзелмейтін.
Жаңа жыл жаңа жолға бастаса екен,
Еліміз жадап-жүдеп күйзелмейтін.

Қаңтарда қар жаумаса, сән болар ма,
Қар жауса, шығады аңшы қансонарға.
Сонарға, Барыс жылы, баста бізді,
Олжамыз болсын лайық тамсанарға.

Алыстан көзге түсіп аппақ көркін,
Ғарыштан келдің бе сен, емін-еркін.
Өзіне сенім артып біз отырмыз,
Өмірге жарар еді берген серпін.

Еліме жаңа келген Жаңа Жылым,
Аз емес саған менің айтар сырым.
Алтайдан Атырауға жеткеніңше,
Даланың нұрға бөле ой мен қырын.

ТУҒАН ЕЛДЕ ЖҮРГЕНІМ

Құштарлық дер кезінде,
Ағылған жұрт жиһангез.
Жерде, көкте, теңізде
Көлік заулап тұрған кез.

Дөңгеленген әлемнің
Екі беті – жарты шар.
Әдет-ғұрпын әр елдің
Білген, бәлкім, жөн шығар.

Жолдама нық, жол сара
Жер түбіне жетерге.

Сапар жиі болса да,
Шыққан жоқпын шетелге.

Ен байлықтың, ей, шырақ,
Сезем әсер, жарқылын.
Туған елден мен бірақ
Шет жүруден тартындым.

ТУҒАН ЖЕРДІҢ ЖӨНІ БӨЛЕК

Елжіреу – емес шығар жасықтығым,
Егілу аулақ менен, ашық күнім.
Ешкім мені бөтенсіп көрген емес.
Жүргенмен ауылымнан қашық бүгін.

Елімнің қаласы көп самсап тұрған.
Мен мүмкін қоныс табам алшақ бұдан.
Одақтың ойы, қыры бір емес пе,
Әйтсе де туған жерді аңсап тұрам.

АЙЫМСАРЫ

Балтаның қандай мығым қайың сабы,
Қалқаның аты сондай – Айымсары!
Елендеп естіген жан, жаны қалмай,
Көңілі кімнің болсын ойысады..

Алмадай қызарыңқы тартқан жүзі,
Балғадай дәйек тауып жатқан ісі.
Жанынан Айымсары жүріп өтсе,
Келеді кей жігіттің мақтанғысы.

Мойылдай сұңғақ бойлы Айымсары,
Қайындай қоңыр күзде дәйім сары;
Еркетай, бұландаған бойжеткен қыз,
Ежелден елдің көркі, тойдың сәні.

Қайырмасы:

Айымсары, дегенде, Айымсары,
Әуелбастан, әуелден, тойдың сәні;
Ән шырқатып ағайын, әуендетіп,
Толқындатып толайым тұрған шағы!

АҚҚУ МОЙЫН

Қайраң көлдің сыбдыр қағып құрағы,
Сусылдаған шымылдығын құрады;
Оңашада жолығысар екеудің
Куәсі боп, сырласы боп тұрады.

Сырласудың, мұндасудың куәсі,
Сыбдырлауы – самал желдің кінәсі...
... Көзін алмай тұнжыраған айдыннан,
Сыңар аққу неге жалғыз, сұрашы.

Сүйген жардың бүгін жоқтай келгісі,
Күткен жанның келмейді де сенгісі.
Өкпе-назбен нәзік қана иілген
Аққу мойын – бейне сұрақ белгісі.

Сұңқыл қағып келе жатыр сыңары,
Іңкәр қылып әлде мұны сынады?..
Ғұмыр бойы таусылмайтын тәрізді
Қос аққудың бір-біріне сұрағы.

Екі мұңлық бас түйісіп тұрады,
Айнымаған жүрек кейпін құрады.
Аққу мойын, сұңғақ бойлым, қайдасың, –
Тарқар ма екен сенсіз көңіл құмары?..

ТҮРКІСТАН

Әлемді, қайтсем, нұрға бөлеймін деп,
Биікке бара жатыр Күн өрмелеп.
Елімде күнгей жерлер көп болса да,
Ежелгі Түркістанның орны бөлек.

Тараған Адам Ата, Әу Анадан,
Адамзат есі бүтін, емес надан.
Тұранның көк семсерлі көкжалдары-ай,
Тұрағын таба білген ен даладан.

Арғы тек, ата қоныс. Көне қала,
Кентті жер, орныққан ел, Хан мен қара.
Түгендеп соның бәрін тұр емес пе
Түркістан деген сөздің өзі ғана.

Әуелеп шіркін көңіл алып ұшқан,
Іздейміз әулиені осы тұстан.
Қазақтың ұлан-ғайыр даласында
Киелі бір жер болса, ол – Түркістан.

КЕРБЕЗ МАМЫР

Келдің бе, кербез Мамыр, іңкәр айым,
Келсең, кел, сүйсіндіріп келген сайын.
Тасыған қуаныштан көңілімдей,
Күркіреп жатқан шығар Тереңсайым.

Жалауын желбіретіп келген айым,
Мерекем, ынтымағым, Мамыр-майым.
Толғанып Жеңіс күні, тебіренбей,
Мен неге әуенімнен жаңылайын?!

Көк торғын, көкорай бел, әсем айым,
Көркіңе көз тоймайды көрген сайын.

Сіміріп сенің саумал самалыңды,
Желпініп біразырақ бой жазайын.

Сен болсаң бейнеткерім, еңбек айым,
Ерінбей, дүбіріңе қосылайын.
Саясат – көбік ауыз, тынымы жоқ,
Жалықтым, оның несін жасырайын.

Сен келсең, арқам кеңіп, асыл айым,
Жайлауға көшейін деп асығайын.
Саясат – қысыр байтал, құлыны жоқ,
Құр бекер өректімей, басылайын.

Түріктер майыс дейді мамыр айын,
Үндесіп, жас қозыдай жамырайын.
Дүние жасаңғырап, жаңғырғанда,
Мен қалай елмен бірге жаңғырмайын?!

Жайқалтып жапырағын тал мен қайың,
Орманның иіс майын жағынайын.
Қуансам, қуанайын игілікке,
Табынсам, сұлулыққа табынайын!

Ойнатып жайдың тасын найзағайың,
Тәубеме келтірдің бір, зауза-майым.
Жанға жай, мамыражай күндерің бар,
Құралай салқыныңды қозғамайын.

Тамылжып тұрмайды ғой өмір дәйім,
Өткінші жаңбырың мол, інкәр айым.
Мамырым, маусымға сен ауыса бер,
Мен сені жыл он екі ай сағынайын!

ЖЫЛДЫҢ ТӨРТ МЕЗГІЛІ

1

Көктем келді, қуды жерден ызғарды,
Алма ағаштар бүршік атып, гүл жарды.
Гүлден бетер құлпыртады бұл көктем
Толған айдай толықсыған қыздарды.

2

Жақпар тастар қатпар-қатпар өріліп,
Айдын көлден бейнесі тұр көрініп.
Жағалауға тартты жеңіл қайығым:
Арманымның ақ желкені керіліп.

3

Сарғыш тартып, судыр қағып жапырақ,
Желмен ұшып, жерге түсіп жатыр-ақ.
Жапырақтар жапқан сайын жер бетін,
Көлдің беті қоятындай қалтырап.

4

Толастамай соққан жаяу борасын
Дүниені шымқай аққа орасын.
Қойны-қоншы қарға толы орманға
Қарап тұрып қарадай-ақ тоңасың.

КҮЗГІ ЖАУЫН

Күзгі бұлт күркіремей, жауады жай,
Бір жауса, бірер күндей жауған ұдай.
Қоңыр кеш, қоңырайып мен отырмын,
Қызық жоқ, қызығу жоқ бұрынғыдай.

Көк жүзін көбіне бұлт торлай ма құр,
Бір жұма жауады бұл, қара да тұр.
Ақ жаңбыр ой мен қырды малшындырып,
Еңсені езіп-жаншып бара жатыр.

Оңай ма күнде жауын, күнде жылау,
Көңілге мұндай тірлік – қайдан ұнау.
Мойнына су кетпесе жарар еді,
Онсыз да сорлап жүрген жұрттың мынау.

Жалбырап жаңбырлы бұлт ауғанын-ай,
Ақ жауын толастамай жауғанын-ай!
Елдегі бауырларым еске түсіп,
Қалтырап жан-дүнием жаурадым-ай.

Бұл күнде бурыл тартқан кезім менің,
Мүмкін бе жай-күйімді сезінбеуің?
Ақ жаңбыр, қоңыр кештің әуенімен
Қарай гөр домбыраның безілдеуін!..

ТЕБІРЕНІС

Туған жер, сенсіз ақын бола алам ба,
Сені ойлап оңалам да, торалам да;
Өтеді көз алдымнан көлбең етіп,
Өрім тал, тікенекті доланаң да.

Сұқсырлар сусылдап кеп қонатұғын,
Қызғышың бая-шая болатұғын.
Көліңе жырдан маржан төккім келді,
Көңіліме, бәлкім, сонда болар тыным.

Осынша жаным менің күйрек пе еді,
Қайтқан құс көшін көріп күйбектеді;
Өлең ғып ойларымды ұшырайын,
Тастай боп батып жүрген бүйректегі.

КӨК ЖАСЫЛ МАЙ

Кешігіп келді көктем сағындырып,
Әуеннен үйреншікті жаңылдырып.
Билікке жанұшырып қол созбаған
Танимын жүзінен бір жағымдылық.

Келген ай қасын керіп, төсін ұрмай,
Өткінші жаңбыры мол, жасылға бай.
Даланың жамыраған сай-саласы
Тасыды қуанышын жасыра алмай.

Сызылған таң шуағы жас келіндей,
Бүршігін әр бұтаның ашты ерінбей.
Көк өрім тіршілікке мән бермесен,
Өтер ең әсемдікті есте білмей.

Әлемді нілге бояп көк жасыл май,
Оралып келермісің жылда осылай?
Ілінген жапыраққа жалғыз тамшы —
Үзілген кірпігімнен көз жасындай.

МҰҒАЛІМ

Шүпірлеп келген балалар
Жәудірей қалып өзіңе,
Балапан деуге барабар,
Тамсанған әрбір сөзіңе.

Ашып бір алдан жібердің,
Білімнің мөлдір бұлағын;
Жып-жылы мейірім, жібек үн
Сүйікті Тұңғыш мұғалім!

Іздентіп ілім қойнауын,
Жетелей берген төзімсің;
Әркімнің өзі ойлауын
Оята білген өзіңсің.

Сырт кейпің мына ел текті,
Тәлімің ерен жұққыш-ақ,
Жөнге сап небір тентекті,
Шәкірт қып қойдың ұққыш-ақ.

Гүлден көп жинап күз келе,
Ұланға қыстай панасың;
Мектебің түгіл, түзге де
Мұғалім болып қаласың.

Баламен бірге бала боп,
Ежіктеп, жаттап, шимайлап,
Жүргенің дәйім алаң боп,
Ұланмен бірге, бір қайнап.

Естідің талай алғыс сөз,
Еңбегің соны ақтауда,
«Мұғалім!» деген жалғыз сөз
Тұрады мың сан мақтауға.

СӘЙКЕСТІК

Белдерді көктей тартты көктемгі егіс,
Екпіні өкпек желдей өктем деңіз.
Жамылтып шымқай қара ши барқытпен,
Орнаған ойға-қырға неткен кеніш?!

Майланып құрал-көлік ақ таңдарда,
Сайланып шыққан ерлер аттанды алға.
Қарайды күннің өзі мейірленіп
Мақпалға маржан сеуіп жатқандарға.

Жалауы желбіреген трактордың
Тізгіндеп алдыңғысын жүр ақ құрбың.
Тудай ғып туған өлке шаңдағын да,
Жер өңдеп, дән себуді мұрат қылғын!

Таратып төңірекке мол дүбірін,
Бұл науқан тік тұрғызған елді бүгін.
Жүйріктей дүбір естіп тыпыршыған
Менің де қалам сілтер келді күнім.

Барайын көмек алып қос басына,
Жазайын жарқын өлең бас-басына.
Жарыстың жарқ-жұрқ етсін ұшқындары,
Тигендей шар қайрақтың тас тасына.

Дикандай күнге қызып күнде шекем,
Еліме жыр асылып себер ме екем?
Үйреніп егіншіден алдым өзім
Болуды іске шебер, сертке бекем!

ҚОҚИ ҚАЗДАР

Ұзын мойын, ұзын сирақ,
Елге таңсық қоқи қаздар.
Өзі маңғаз, өзі ширақ,
Топшысынан толқын қоздар.

Өткір қармақ – имек тұмсық,
Қалай-қалай икемдеген.
Жер бетінің сирек құсы,
Теңіз көлді мекендеген.

Ұшар басы қауырсынның
Қылғылт ұшқын – қызыл жасау.
Қанатының қағысы мұң,
Қаққан сәті алау-жалау.

Құлпырады қызыл манат,
Көк айдында көркем нендей.
Ұшқан сайын ұшқынданат,
Теңіз үсті өртенгендей.

АЛТЫН ТӨБЕ

Таулар көп мен көрмеген, мен бармаған,
Армандай таулар маған мұнарланған.
Көргенім әлі күнге – қоңыр төбе,
Көкірек толған үміт, толған арман.

Күндер көп ел тағдырын мен ойлаған,
Кімдер деп елдің жәйін көп ойлаған.
Толғанып танды көзбен атырамын,
Көкірек толған үміт, толған арман.

Жайлау көп мен бармаған, мен аңсаған,
Жолдар көп жүр-жүрлеген сонда маған.
Алмаған асуларым, ол бір төбе,
Көкірек толған үміт, толған арман.

Арман көп, айта берсем, бауырым, саған,
Жандар көп думандаған, сайраңдаған.
Жүрсең де қандай күйде, армандай бер,
Адамға жарасады армандаған.

ЖАҢА КҮНІМ – НАУРЫЗЫМ

Наурызым, жаңа күнім, жаңа жылым,
Келдің бе кең далаға жазғұтырым?
Жүзімді нұр-сәулеңе тосайын бір,
Ауылдың алты ауызын айтпас бұрын.

Елімнің балғын жігіт, ару қызын,
Тамсантқан балдан тәтті сары уызың.
Нәр болған наурыз көжең қазағыма,
Ұлыстың ұлы күні – сен, Наурызым!

Жолдасың, Наурыз, сенің Қыдыр болып,
Қолдасын бізді тәңірім, қызыр қонып.
Өзіңнен құт-береке басталады,
Дүние күмбірлеген күйге толып!

ЕКЕУАРА

Екі жүрек жұп болғасын,
Бірдей лүпіл, бір демі.
Жас отаудың мықты орнасын
Сенім дейтін дiңгегі.

Екі тағдыр біріккесін,
Дәйім ортақ күн көзі.
Толған айдай биіктесін
Татулықтың күмбезі.

Екеу болып қол қойғасын,
Қанаттасып ұшқалы;
Өмір бойы ортаймасын
Қос көңілдің құштары.

Екеуара бүршік жарсын,
Іңкәрліктің жүзімі.
Қолдан ешбір сусымасын
Махаббаттың жүзігі.

ЕЛ АЗАМАТТАРЫ

Дала төсін баптаған
Диқан аға Төлеубай.
Алтынменен аптаған
Егінжайы ерен бай.

Ел басқарған кісінің
Есім екен есімі.
Атқаратын ісі мың,
Әділ екен шешімі.

Ғалым менен Ахметжан
Өтіп еді тербеп жыр.
Бал арадай нәр жиған
Зейнелғаби, Ермек жүр.

КҮМБІРЛЕГЕН БІР ӘУЕН

Қандай әсем жазғы таң, алтын арай,
Жан дүнием ұйқыдан оянғандай;
Арай көрдім әдемі сары белден,
Қарай бердім, арманға жолығардай.

Күндегіден нұрлы екен бүгін маңай,
Көңіл бөлмей жүргенмін бұрын қалай;
Күмбірлеген бір әуен Өмір деген,
Құйқылжиды күнімен қалай-қалай?

Еңкейген күн, энекей, қызыл арай,
Балқып, жанып барады кешке қарай,
Қоңыраймай көңілім қайтсін, сәулем,
Күні бойы бір жауап ести алмай...

МЕНІҢ МАХАББАТЫМ

Сезімін серік еткен ақылының,
Дәуірдің ауыр ойлы ақынымын.
Жұмысқа жүрек басты жұмылдырамы,
Махаббат – мәңгі бақи тақырыбым.

Махаббат –
туған жұртым қазағыма,
Сол үшін қазақшалап жазамын да.
Солардың көкейтесті күйін күйттеп,
Көнемін жырдың қызық азабына.

Махаббат –
Отаныма байтақ, алып,
«Ұлы елдің ұлымын» деп айтам анық.
Әр күні жаңалықпен жаңғырады,
Ерлердің ерлігі тек қайталанып.

Махаббат –
бүкіл адам атаулыға.
Азатқа,
әзір қолы матаулыға.
Басына баршасының келер болсын
Елімнің ертеңгісі тақау мына.

Махаббат –
өмірге осы
келіп-кеткен.
Тұрсыншы Күн сәулесі өбіп беттен.
Мен бір жан болайын-ақ нәсіл үшін
Маңдайдың ащы терін төгіп кеткен.

ЖҰЛДЫЗЫМ

Торғын көктен толықсып ай қараған,
Майда самал маңдайдан аймалаған.
Жарқын кеште, жан сәулем, тұрмын тосып,
Қуанта кел, құшақты жай да маған.

Бақытымның көгінде,
Көңілімнің төрінде.
Жаңа туған жарқырап жұлдызымдай,
Кел, сәулешім, бүгін де.

Жүзімізді тұрсын ай нұрға шайып,
Жүректердің дүрсілі-ай тым ғажайып.
Басынды қой кеудеме, кермиығым,
Арман жайлы армансыз сырласайық.

Бақытымның көгінде,
Көңілімнің төрінде.
Жымың қаққан сыралғы жұлдызымдай,
Кел, сәулешім, күлімде.

МАХАББАТ ЖҮЗІГІ

Ай мен Күндей екі жас, екі ғашық,
Қосылғаның тамаша қол ұстасып.
Қуаныштың куәсі болдық біздер,
Көңіл шіркін көркейіп, шалқып-тасып.

Бақыт үшін, бауырым, туған ұлсын,
Құтты болсын қолыңа қонған құсың.
Арманыңа, жұлдыздай, жеттің міне,
Сүйгеніңе қосылсаң, бақыттысың.

Бір-біріне екі жан ұнағасын,
Іңкәрланып жұбайлар, құмарлансын.
Екі жастың әдемі саусағынан,
Махаббаттың жүзігі сусымасын!

ТАНЫСТЫҚ ТАНГОСЫ

Қуаныш кернеген шаңырақ,
Шаттықтан кеңейіп кеткендей.
Көңілдер жағалай жадырап,
Сауығы – самалы көктемдей.

Сызылтып бастаған әуеннің,
Назы мен нақысы дәл болсын.
Билейік біз бірге әуелі,
Танысу тангосын.

Күлкілер сыңғырап күмістей,
Думан той дуылдап барады.
Әзілдер жұп-жұмсақ пүліштей,
Жаныңды желпінтін алады.

Жарасқан жастыққа құмартып,
Көз салған көпшілік таң болсын.
Билейік буынды бұралтып,
Табысу тангосын.

Өмірдің өтуі тәрізді,
Тойдың да тарқауы заңды ғой.
Кеудемде бір сезім бар ізгі,
Әзірге айтылмай қалды ғой.

Мен саған қосылып айтам ән,
Өзіңмен көңілді, жан досым.
Билейік соңыра қайтадан,
Қоштасу тангосын.

ЖУРНАЛИСТ

Жүйрік ой,
жүрдек қалам журналистер –
Көреген,
құлағы сақ,
құмар,
іскер.

Қырандай қиян кезіп келгенінде
Қонатын тұғыры боп тұрады стол.

Бәрі бір –
ұшақ па,
ат па? – оған,
Бабында тұрса болды, автоқалам.
Тіліне тиек болып өнегелі іс,
Алады адал жандар мақтау одан.

Ел іші,
еңбекшілер арасында,
Нәр жиған ұқсайды сөз арасына.
Тілінің шақпасы да,
балы да бар, –
Әділ тек істің ақ пен қарасына.

Халықтың қамын ойлап толғанатын,
Журналист – қоғамның қолғанаты.
Адамды асықтырып жарқын күнге
Жазады сөз шырынын сорғалатып.

ОРАҚ ЖЫРЫ

Күзетші таңды атырып қойды дағы,
Ояна келді диқан ой-қырдағы.
Моторлар дүниені дүр еткізді,
Бастала берді тағы дабыл дағы.

Есепші жігіт – Күн де күлім қақты,
Еңбекке ынта жәйін біліп апты...
Қайқанға қаздай өрді комбайндар,
Майшы қарт: «Тіфа, – дейді, – тілім қатты...»

Көз тартып көкжиегі қай-қайдаға,
Алтынмен апталғандай, пай-пай, дала,!
Айнала баға жетпес байлық мынау,
Мығым бол тізгініңе, байқа, әй, бала!

Тәртіпсіз күн райы жаумасын де,
Бункерден дән бұлағы сауласын де.
Толқынға толып алған мәшинелер,
Қырманға күні-түні зауласын де!

* * *

Әуеде ұшып жүрген құстай самғап,
Келеді бізге хаттар небір ғажап;
Әр хаттың әр сөзіне ден қоямыз,
«Судың да сұрауы бар» деген қазақ.

Ұшқан құс ұясына қонар дейміз,
Айдын көл шарасынан толар дейміз;
Хат келсе, хабар алып, тілек айтып,
Ән мен күй – жақсы жауап болар дейміз.

* * *

Әкеміз – еңбек етіп жүрген адам,
Ақ көңіл, адал жаны – үлгі маған;

Әкенің арқасында біз ержетіп,
Өмірге, келер күнге бастық қадам.

Есте ғой әкеміздің ащы тері,
Қозғалыс, әрекет қой жүрген жері;
Әкеміз бір әдемі ән тындаса,
Тарқайды көңілдегі бүкіл шері.

АҚЫЛЫҢ БАР МА?

Біреуде анау да жоқ, мынау да жоқ,
Біреуде мынау түгіл, тұмау да жоқ.
Бұларда теңге де жоқ, өңге де жоқ,
Өйткені – шыбық басын бұрау да жоқ.

Біреудің үйі де жоқ, күйі де жоқ,
Үйсіздің сөнген шоғы, күлі де жоқ.
Біреуге бәрі де аз көрінгенмен,
Біреудің, оны айтасың, түгі де жоқ.

«Жоқ» деуден бұлар әсте танбайды да,
«Жоқ» деуге тіл мен жағы талмайды да;
Өксумен өткізеді тіршілігін,
Бықсумен сөнбейді де, жанбайды да.

– Ал менің ақылым жоқ... – деген адам,
Кездесіп көрген емес әлі маған.
Секілді жұрттың осы бәрі ақылды,
Жаттанды сөздерінен жаңылмаған.

Сөз тисе, күбірлемей, дүбірлейді,
Сөйлесе, кідірмейді, мүдірмейді.
Өзінше мәтелдетіп, жөткірініп,
Ақылы бар ма, жоқ па – білдірмейді.

Ол кейде бір жерде бір оқығансып,
Көкейге бірдеңені тоқығансып;
Арқалы креслоға шалқаяды,
Айналып, ойға кетіп отырғансып.

Астамы, екі бірдей иығын-ай,
Баста – ми, мидағы – ой, сиығын-ай.
Ақылы бар ма, жоқ па, аз ба, көп пе? –
Осыны айырудың қиынын-ай.

Ешбір жан: «Ақылым жоқ» демейді ғой,
Әркімге кейде, мүмкін, келер бір ой.
Қазекең терең ойлап, толғай бермес,
Тірлігі – көбіне сөз, үнемі той.

Ақылың болса, шіркін, есің бүтін,
Ақырын жетіле бер біртін-біртін.
Не кәсіп, нендей пайда, есептей біл,
Басыңды қатырсаң да бір күн, бір түн.

Ағайын мұқтажы көп, бейнеті мол,
Толайым төзе беру, көнбістік – ол.
Езіліп, жаншылуға көнбегейсің,
«Ақылың бар ма сенің?» дейтінім сол.

Әйтеуір: «ақылым аз» деген кісі,
Өзінің естілігін білген кісі.
Адамның өмір бойы тынбайды ойы,
Келеді дүниені түсінгісі.

Бүгінде туған елің еркін, азат,
Түсіне білсең соны, тіптен ғажап.
Ақылың болса егер, қолың шебер,
Бұлданбай, әрекет қыл бірден, қазақ!

Тәңірден тым тәуір сый – Ақыл деген,
Менде тек – Абайдан соң – ақылды өлең.
Ой, Сезім, шын Образ, шым-шым Әуен,
Өнер боп өрілгенін мақұл көрем.

Ақылды болсаң неге кедейсің сен, –
Қитұрқы сауалға бұл – не дейсің сен?
Қазағым, ақылды бол, шаруақор,
Ешкімге сонда сенің кетпейді Есең!

АЙХАЙ, БІЗГЕ ҮЙ КЕРЕК

Көркін-ай Алматы мен Астананың,
Жалғай бер екі араны асқақ әнім.
Қазағым, арманға бір жетер едің,
Құтылсаң азабынан баспананың.

Айхай, бізге,
Көбімізге – үй керек,
Көңілімізге,
Демеу болар күй керек,
Демек, үй керек.
Төсімізді төсімізге
үйкелеп,
Үміт отын жағуға да үй керек.
Ойхой, мына өмірде
Омыраулап, кимелеп,
Сол бір үйге
Кіруге де ми керек.
Уа,
Күйеулері күйгелек
Жұбайларға үй керек,

Біздің мықты әйелдер
Жүкті болмай тұрмайды,
Етек-жеңін қойсаңдар да
түймелеп.
Сондықтан да үй керек,
Көбеюге сәбилер
Үсті-үстіне үймелеп.
Мен үш дүркін айтар ем:
Үй керек, үй керек,
Уай, үй керек!!!

Шіркін-ай, небір үйлер келеді ойға,
«Соны да сөз қылдың» деп, кінә қойма.
Ойласаң, ағайынның бәрін ойлап,
Тойласаң, жаңа қоныс тойын тойла!

НЕГЕ САЛҚЫН ТАРТАСЫҢ?

Бері шалқып, бетті шарпып,
Өзімді өртей жаздадың.
Өрі шалқып, салқын тартып,
Неге ұйтқыдың, маздағым?

Ажарланып күлсең деймін,
Таң көруші ем жүзінді;
Бұлт бүркеніп түстен кейін,
Неден көңілің бұзылды?

Әлде жазғы сағым ба едің,
Жүз құбылған қалқашым,
Қайда сенің жалын-лебің,
Неге салқын тартасың?

АРМАНҒА ЖОЛЫҒЫП ҚАЛҒАНДА

Арман деп әндетсем, танданба,
Өркімнің арманы болады.
Арманға жолығып қалғанда,
Жүрегің жиірек соғады.

Көңілі кімнің пәк, сол кісі
Әу десе, сүйсінгің келеді.
Өмірден үміті мол кісі
Арманға қол соза береді.

Көрдің бе даланың көктеуін,
Шырқашы көгілдір әуенді.
Арманға жетуің, жетпеуің
Тәуелсіз Еліңе тәуелді.

Есепке кім жүйрік, сол күшті,
Өнерлі жандар көп бүгінде

Тіршілік – тынымсыз жол үсті,
Арманға жетесің түбінде.

Осынау дүние жалғанда
Өмірден өткенше арманда!
Армансыз өмірің өмір ме,
Армандап жүргейсің көбіне!!

СҰЛУ ТАҢ

Әлгі бір елес, таңғы түс,
Әсері-ау ақпан-қаңтардың...
Өтті ме, жоқ па, алты ай қыс,
Өзім де соған аң-таңмын.

Өйткені мынау дүние
Әлі де салқын, анық бұл;
Түс көріп жатқан күйінде
Көңілім соны танып тұр.

Аяздың сәні кеткенмен,
Өзенде, көлде мұз бар ғой;
Қысқандай екі өкпемнен,
Ертеңгі салқын ызғар ғой.

Әйтседе сұлу бүгін таң,
Аңғардым ба екен мен ғана;
Оянып қалың ұйқыдан,
Керіліп жатыр кең дала.

Әнекей, жаңа Күн шықты
(Түсінсең, сөзім астарлы),
Үркітіп бір топ шымшықты,
Тіршілік тағы басталды.

Әзілім емес, бұл – шыным,
Жаңа Күн ұқсас әйелге,
Иіріп алтын ұршығын,
Төгеді нұрын әлемге.

Қалдырдым қырда ізімді,
Елемей түздің ызғарын;
Тосып ем Күнге жүзімді,
Көрдің бе шекем қызғанын?!

Емес қой тегін бұл әурен,
Сүйемін байтақ даланы;
Алыстан жеткен бір әуен
Жаныма жағып барады.

ҚУАНШЫ!

Ақша қарлы, көкше мұзды дала шат,
Қызыл моншақ, қызу қимыл қала шат.
Күмістейін сыңғыратып күлкіні,
Алтын әйнек терезелер жанған шақ –
Қарашы!

Аяз ата байтақ елді аралап,
Қарлы бикеш сый ұсынды саралап.
Пүліштейін құлпыртады көңілді,
Жаңа қоныс, жаңа тілек, жаңа бақ –
Қуаншы!

Шаңыраққа дүррі гауһар нұр шашып,
Жарқыл қақсын Жаңа жылдың шыршасы,
Шаттық деген шарасынан асын да,
Қуанышпен күмбірлесін жыл басы –
Шырқашы!

КҮНШУАҚ

Аймалайды, өбеді
Бәрімізді бір өзі.
Қыстай тоңған төбені,
Қыздырып тұр Күн көзі.

Қоңыр төбе, биік жер,
Аялайды Күн нұры.
Көрсен, жаның сүйсінер,
Жаңа білдім мен мұны.

Шуағы мол жерлерде
Шұрқыраймыз табысып.
Жеткенше сол төбеге,
Жүгіреміз жарысып.

Жарқын төбе, күншуақ,
Ойнау үшін балалар.
Қызығына күнұзақ,
Тоймау үшін балалар!

«СЫНШЫ»

Не бір ой кәллесіне келіп отыр,
Алдында – компьютер, көріп отыр.
Өткір сын, қайдан шықса, онан шықсын,
Ер қоян екі аяқпен теріп отыр.

КӨҢІЛ ӨЗЕН

Көңілім менің жамандыққа сенбейді,
Жаным менің зұлымдыққа көнбейді.
Буырқанған асау өзен секілді –
Күндіз-түні дамыл алғым келмейді.

КЕРЕ ҚАРЫС

Өмір деген бәсеке, үлкен жарыс,
Оза білсең, ей, баурым, мың бір алғыс!
Озған емей немене, өз тұрғыңнан,
Соғымыңның қазысы кере қарыс!

Алты ай қыстың соңы, деймін,
Өнге қостым соны, деймін,
Ақпан-қаңтар қош болыңдар,
Қызығыңа тойдым, деймін.

Қазы-қарта, жал мен жая,
Жақсы еді ғой соғым, деймін;
«Шүйгін болсын» дедік біздер,
Есте қалды сол күн, деймін;
Ән шырқайды содан көңлім!

ТАЛДЫБҰЛАҚ

Шатқалдан тура тартқан Талдыбұлақ,
Көңілім көрген жерден қалды құлап.
Тынымсыз зырлап аққан, жырлап аққан
Бұлақтар жатады ғой айдын құрап.

Сылдырап шолпы таққан сұлу қыздай,
Шілдеде тістен өткен суы мұздай.
Құлдырап таудан аққан Талдыбұлақ –
Мөлдірлік дейтін мәңгі туымыздай.

* * *

Бүлдіршін дағы ұмтылды тәй-тәй басып,
Жүруге, жүгіруге, ойхой, асық!
...Ол әлі өмір сырын қайдан білсін,
Қаларын аяқ басса айқайласып...

Жоқ, қарғам, қатысы жоқ саған мұның,
Тыңдама, тіпті білме ағаң мұңын.
Айттың не, айтпадың не,
өмір өзі.
Еріксіз ентелетер адам ұлын.

* * *

Айтып болмас мөлшерін,
Алтын сәулең мол сенің.
Жәй әшейін сән емес,
Игілігің – ол сенің.

Айдай әлем көлемін
Шуағыңа бөледің.
Алғыс айтқым келеді,
Аумағындай төбенің.

АҚЫЛ БОЛСЫН ӨЗІНДЕ

Ойнай берме, ойлай біл,
Ойлау оңай болмас та;
Сөйлей берме, тыңдай біл
Тыңдау, ұғу – тым басқа.

Ақыл айта бергенше,
Ақыл болсын өзінде;
Ақыл басқа келгенше,
Не жетеді төзімге?

ҚАРЛЫҒАШЫМ

Қара қамзол, ақ көйлек киген дәурен,
Қарлығаштан аумайтын сүйген сәулем,
Жанап өтіп, жалт беріп жөнелетін,
Естен кетпес еркелік дейтін әурең.

Зырлап ұшып жүретін шіркін жастық,
Ойда жоқта сырластық, сынқылдастық.
Астананың көгілдір көктемінде
Құштарлықтың құпия кілтін аштық.

Ұя салған кеудеме қарлығашым,
Ұшып-қонған мінезің әлі басым.
Әппақ мынау омырау қандай ыстық –
Сенсіз менің сәнім жоқ, неғыласың!
Қарлығашым,
Қалай ғана сағынбассың?!

АЛТЫН АРАЙ

Қандай әсем күміс таң, алтын арай,
Жан дүнием ұйқыдан оянғандай.
Арай көрдім әдемі сары белден,
Қарай бердім, арманға жолығардай.

Арайланып тұр екен бүгін маңай,
Ерте оянбай жүрді екем бұрын қалай?
Күнде солай жайдары болмайды, әттең,
Бүгін былай дүние, ертең олай.

Шымқай асыл торғындай қызыл арай,
Балқып-жанып барады кешке қарай.
Өткені-ау деп сонымен тағы бір күн,
Ойланғандай боламын, мұңайғандай.

Ертеңгісін, кешкісін, күнім арай,
Бұл әнімді естірсің әлі талай.
Ерте болсын, кеш болсын, келші, жаным,
Махаббатсыз өмірдің мәні қалай?

ТЕМІРҚАЗЫҚ

Биікте бір жұлдыз бар жарқыраған,
Күлімдеп тұрған шығар, бәлкім маған.
Жүрегім сол жұлдыздай діріл қағып,
Мен едім сағынышы сарқылмаған.

Тапжылмай жарқырайтын Темірқазық,
Өзіндей сертке берік, сырға нәзік.
Алыстан сол жұлдыздай белгі берсең,
Жанымның жабырқауын кетер жазып.

Ішінен көп жұлдыздың іздеп тауып,
Қаласаң, қарай жүрші ауық-ауық.
Дағдарып сені ойлаған сәттерімде
Бағдарым – Темірқазық жарқырауық.

ДАҢҒЫЛ КӨПІР

Ағылып жөңкілген қалың нөпір,
Қаз қатар өткізер даңғыл көпір.
Көпірдің үстінде көп мәшине,
Сыпайы көрінді, емес дөкір.

Есілдің көркейіп
Бер жағы, ар жағы;
Айқара көмкеріп,
Дәу көпір жалғады.
Жақын ғып екі араны,
Дос қылған екі жағаны,
Көпірдің қызметі
Жаныма жағады.
Жарады көпір, жарады!

Мен жүрмін Есілдің оң жағында,
Сен келе жатырсың сол жағында.
Арада көсілген кең ғой көпір.
Жетсеңші үлгеріп он жарымға.

Есілдің көркейіп
Бер жағы, ар жағы;
Айқара көмкеріп,
Дәу көпір жалғады.
Жақын ғып екі араны,
Дос қылған екі жағаны,
Көпірдің қызметі
Жаныма жағады.
Жарады көпір, жарады!

Жолдағы қозғалыс алты қатар,
Тіршілік ағысын жылдамдатар.
Алдымен басымыз қосылсын бір,
Өзгесі соңынан бола жатар.

КҮМІС ТОЙ

Іңкәр кезі көңілдің,
Қол ұстасып едіңдер.
Тату-тәтті өмірдің
Жұбын жазбай келдіңдер.

Айдынына қаз қонып,
Ай жүзгендей көгінде –
Отырсыңдар мәз болып,
Күміс тойдың төрінде.

Қайырмасы: Өмір жолың – бір мектеп,
Өздеріңе ердік біз.
Екеуіңді құрметтеп,
Тойларыңа келдік біз.

Екі асыл жан, сөз бар ма,
Бірге жетсең арманға.
Тойда шалку дұрыс қой,
Құтты болсын күміс той!

Гүл сыйлауға ұмтылдық,
Думан-тойға бүгінгі.
Қызғалдақтай құлпырып,
Ұл мен қызың жүгірді.

Қуанғаннан ән салдым,
Қуансын деп екеуің.
Жүздеріңнен аңғардым,
Шын бақыттың не екенін!

Қайырмасы:

ОРНЫ БӨЛЕК АҚ ОРДА

Әрненің орны бөлек, жөні басқа,
Ақ орда – биік асу, кемел жаста.
Құшағын айқара ашқан университет,
Терең білім аламын деген жасқа.

Әркімнің іштей ынтық, іңкәрі бар,
Ойлы жас бұл сөзімді, мүмкін, ұғар.
Төрінде Ақ орданың толқын атқан
Білімге, ұл мен қыздар, ұмтылыңдар.

Көбейіп өнер қуған өңкей дарын,
Көркейсін үйренгендер нарық заңын.
Жайраңдап жүрген шәкірт бақытты ғой,
Алдында ұлағатты ұстаздардың.

Өмірде – өсу барын, даму барын
Ұққан жан ұмытпасын Ауыл барын.
Қазақтың Ұлттық Агро университетін
Таңдасаң, ұтылмайсың, бауырларым!

ҚҰТ БЕРЕКЕ

Тауағаштың танабы
Қараталдың алабы –
Дәнге толы дария,
Асып-тасып барады.

Зәулім қойма Қиялы,
Мың-мың тонна сияды.
Күндіз-түні Сулыға
Алтын бұлақ құяды.

ШАТТЫҚ ЛЕБІ

Уай, менің байтақ өлке, бай танабым,
Дәл бүгін шаттығыңның айтам әнін.
«Жаңғырған, жарқын жүзді елім» деуді
Келеді әлсін-әлсін қайталағым.

Серпілтіп мендегі бар сезімдерді,
Үлкен той, ұлы думан кезі келді.
Айналам алабөтен жарқыл қағып,
Тым ыстық шаттық лебі сезіледі.

Той бүгін, толқу берген кәрі-жасқа,
Кеткендей тебіреніп гүл де, тас та.
Далиып жатқанымен баяғыша
Бұл дала бұрынғыдан мүлде басқа.

Көк тіреп, мұнай атқан мұнаралар,
Көрген жан көзін алмай тұра қалар.
Күн ұзақ қраншы қыз тау көтеріп,
Түн бойы толғатады ғұламалар.

Түстіктің ақ шағала мақта алабын –
Ақ костюм көрмесі деп мақтанамын.
Отынның зәулім-зәулім қамбасына
Теріскей дән теңізін ақтарамын.

Шығыстан шымқай алтын, күміс күреп,
Балқашта құт қайнатты құрыш білек.
Дүлдүлдер дүбірлетті Аягөзді,
Қозылар Қорғалжыннан өріс тілеп.

Жездінің кеулей-кеулей шахталарын,
Төсіне Қаратаудың шоқ қададым.
Қуаныш күркірінен Байқоңырдың
Жүрегім жарылуға шақ қаламын.

Айтуға сөз жетпейтін жетістігін,
Қамтуға көз жетпейтін кеңістігім, –
Жетеді жетісудың алмасы тек
Жиналса тойға жұрты жер үстінің.

Мәңгілік еркіндіктің туын ұстап,
Жерұйық, бақыт бағын тұрсың нұсқап.
Жүз ұлттың жігі айрылмас отбасы,
Мұратың – тәуелсіздік нұрын құшпақ.

Арасын өр Алтай мен Ақжайықтың –
Қаусырған қазақ жері ғажайып тым.
Сүйемін өліп-өшіп кең даламды,
Келмейді сол сезімнен еш айыққым.

ЖІГЕРЛІ ЖЕТКІНШЕК

*(Бауыржан Момышұлы атындағы
мектептің гимні ретінде)*

Жас ұлан, ер көңіл, ер бала,
Осылай деп айтқан Ел дана.
Өмірде білімге ұмтылсаң, ұмтыл,
Жаңылмай, адымда тек алға!

Қайырмасы: Бауыржан бабамыз атында,
Мектебім, не жетсін даңқына.
Отанын жанындай сүйетін достар,
Алмастың жүзіндей жарқылда!

Ой тербеп, оң-солын барлауға,
Жас көңіл жер-көкті шарлауда.
Бар жанын салады бауыржанбектер,
Ешқашан қатардан қалмауға.

Атойлап, әскер боп ойнауға,
Белің бу, бекем бол жолдарда.
Ерлікті, өрлікті үйренсең, үйрен,
Елінді, Жерінді қорғауға!

БЕУ, ТУҒАН ЖЕР

Туған жер, алыс кетсең, аңсатады,
Жұлдызын сағыныштың самсатады.
Жүрегің әлденеден шымырлайды,
Жол түсіп, туған жерге барсаң тағы.

Жаз өтіп, жас ұлғайып қалса дағы,
Көкірегім ән салудан шаршамады.
Көркіне туған жердің сүйсінгеннен,
Толғанып ақын көңіл тамсанады.

Жаз өтіп, жас ұлғайып қалса дағы,
Көңілім өз елімде алшаңдады.
Қадірі туған жердей қайдан болсын,
Меккеге үш қайтара барсаң дағы !!!

* * *

Сары бел сағым ойнап, бұландайды,
Жүрегім әлденеден шымырлайды.
Туған жер, көзіме жас алдым, десем,
Сағынып көрмеген жан ұғынбайды.

ТҰҢҒИЫҚ АСПАН

Көгілдір аспан күмбезі,
Төңкеріп қойған кім өзі?

Сүртейін десем, тым биік,
Сүңгиін десем, тұңғиық.

Әлемге қарап бір өзі,
Таңырқап тұр ғой күн көзі.

Түнерген күннен түйдім ой,
Жалғыздық деген қиын ғой.

Қол жетпес арман тым биік,
Ой жетпес түбі тұңғиық.

ШЫРҚАЛ, ӘНІМ

(әнші Майра Ильясоваға)

Менің де күміс көмей, атым – Майра,
Кеудемде бұлбұлым бар. Сайра, сайра!
Дауысым еркін, таза сыңғыраған,
Келгенде хәла-ләкку, хара-райға!

Еліме еркелеймін ән салғанда,
Әніме – елдің бәрі тамсанғанда.
Төгейін көмейімнен інжу-маржан,
Сағынып өнерімді қарсы алғанда!

Әлемге болсын аян атым Майра
Кеудемде, бұлбұл құсым, сайра, сайра!
Қазақтың бір перзенті болғаныма,
Құдая, тәубә, деймін, осындайда!!

СЕНСІҢ БӘРІ

Мен өзіңе жетсе, деп ем, іркілмей әнім,
Ол нендей ән, кәне десен, еркінде, жаным.
Сен әуелі тыңда мені, жайдарлана,
Көкірегімде, көкейімде, сүйіктім, Сен ғана.

Өзің менің – өмірімнің сәні,
Өзің менің – тірлігімнің мәні;
Өзің менің – өнерімнің нәрі;
Бәрі – сенсің, бәрі, бәрі!

Мен өзіңнен айналдым, жайдарлым,
Бір өзіңнен аумайтұғын әнім –
Кеудемдегі жалын, сезіндің бе, жаным?!

Әлі күнге іңкәр жанның кеудесі – жалын,
Ә дегеннен көңлім барын, білесің, жаным.

Бұл дүниенің көп қызығын екеуара
Көрейік те, төрлейік те көркейіп тек қана!

Өзің менің – өмірімнің сәні,
Өзің менің – тірлігімнің мәні;
Өзің менің – өнерімнің нәрі;
Бәрі – сенсің, бәрі, бәрі!

Мен өзіңнен айналдым, жайдарлым,
Бір өзіңнен аумайтұғын әнім –
Кеудемдегі жалын, сезіндің бе, жаным?!

ҚОҢЫР БҰЛТ

Бір қоңыр бұлт біздерге
Төніп келе жатыр ма?
Көк нөсер ме, жоқ, әлде
Өткінші бір жаңбыр ма?

Қолшатырын алды ма,
Әлде су боп қалды ма? –
Деген оймен, дағдымен
Сені ойладым алдымен.

Алматыдан әудемде,
Астанаға бардың ба?
Қар ма жауған, жоқ, әлде
Қар аралас жаңбыр ма?

ҚОНЫС ТОЙЫ

Сәті келді қоныс тойын тойлаудың,
Қойың болса соям деген, сой, бауырым.
Жаңа қоныс – алтын сарай, ақ ордаң,
Бұдан асқан болар ма екен той, бауырым?!

*Жаңа қоныс, жаңа мекен, тұрағын, —
Аспанда емес, Ақсайдағы жұмағын.
Терезенің алды жасыл жапырақ,
Әйнегіне берсін күннің шуағын.*

Әсем үйдің бөлмелері саңғырап,
Әсем күйге бөленеді шаңырақ.
Әр бөлмені, бар бөлмені толтырсын,
Сәбилерің жас қозыдай жамырап!

Кеселерді тізілдіріп қойғаның,
Ішпей-жемей, бейіліңе тойғаным.
Алты жерден жаққан шамдай жарқырап,
Құтты болсын жаңа қоныс тойларың!

ҚАЙЫРЛЫ ТАҢ

Ақ маңдай, кербез, паң
Таң атып келеді.
Сәулесін жаңадан
Таратып келеді.

Таңғы күн арайлап,
Нұрланды төңірек.
Дөң жаққа қарайлап,
Сүйсіндім көбірек.

Қайырлы таң, қайырлы таң,
Оянайық тәтті ұйқыдан.
Ерінбейік, керілейік,
Бойымызға тарасын қан.

Кешегіден жаңа мүлде,
Жаңа тірлік, жаңа күнге.
Жол сілтейді арайлы таң.
Қайырлы таң, қайырлы таң!

Оянған жаңағы
Ағайын, туысқан
Асығып барады
Қалмауға жұмыстан.

Жақсыға көңіл бұр,
Жайраңдап алға бас.
Кәдімгі өмір бұл –
Таңғы сәт қарбалас.

Қайырлы таң, қайырлы таң,
Оянайық тәтті ұйқыдан.
Ерінбейік, керілейік,
Бойымызға тарасын қан.

Кешегіден жаңа мүлде,
Жаңа тірлік, жаңа күнге.
Жол сілтейді арайлы таң.
Қайырлы таң, қайырлы таң!

МЕН ҚАЛАЙ ТОЛҚЫМАЙЫН

Жүрегім атша тулап қуаныштан,
Көңілім әуелейді алып ұшқан.
Мен қалай тебіреніп, толқымайын,
Елім бар – шын тәуелсіз Қазақстан!

Әбзелім жарқыл қағып, күміс шашқан,
Бәйгеміз шын жүйріктің бағын ашқан.
Мен қалай ерге мығым отырмайын,
Елім бар – шын тәуелсіз Қазақстан!

Сұлудай сүйгенімен жолығысқан,
Ағайын елге оралып келді алыстан.
Мен қалай қорғасындай балқымайын,
Елім бар – шын тәуелсіз Қазақстан!

Айығып қалың тұман еңсе басқан,
Қазақтың ниетіндей мөлдір аспан.
Мен қалай жайлауға мал толтырмайын,
Елім бар – шын тәуелсіз Қазақстан!

Жеріме көз алартпай іштен-тыстан,
Төріме шықсын достар, көрсін дұшпан.
Мен қалай егін орып, алқынбайын,
Елім бар – шын тәуелсіз Қазақстан!

Ақынның қиялындай арман құшқан,
Ақ сұңқар жерді айналып, талмай ұшқан.
Мен қалай ғарышқа бір самғамайын,
Елім бар – шын тәуелсіз Қазақстан!

ЖАҢА ТУҒАН ТЕҢГЕМІЗ

– Бәріміздің тосып жүрген теңгеміз,
Сәтін берсе, жарқ етер деп сенгеміз.
Толғақ деген оңай емес, шырағым, –
Дейді біздің сөзге шебер жеңгеміз.

Желге кетпей жеңгең айтқан талай сын,
Теңге тауып бердің, қайным, жарайсың!
Жас иіске іңкәр кім бар қазақтай,
Теңгем болсын, зәрулігім азайсын!

Ескі ақшадан құтылатын кезі кеп,
Түбі осылай болатынын сезіп ек.
Өзіміздің ақшамызды жайнатып,
Алақанға ойнатындар тезірек.

Қарашада қар жауар ма мұндай көп,
Ақша қажет судай жаңа, мұздай көк.
Мезгілінде тигізіңдер қолыма,
Ағаңа ұқсап түн ұйқымды бұзбай тек.

Кеудемізде – бір түйіншек тобықтай,
Жүр ғой әлі жүрегіміз орнықпай.
Шытырлатып шығарыңдар ақшаны,
Ағаңа ұқсап көлеңкеңнен қорықпай.

«Айналымға енгіземіз» дейсіндер,
Шығарған соң қалай енгізбейсіндер?
Енгізіңдер, айналтыңдар тезінен,
Басқа жол жоқ, кейін шегінбейсіндер!

КӨКТЕМ

Әйнегін зеңгір көктің мөлдіретіп,
Көйлегін сеңгір таудың торғын етіп.
Самал боп сағым ойнап келген көктем,
Бұлақты бұйралауға қандай жетік.

Гүлді көйлек киінген төбе бүгін,
Сұлу қыздай өзі айтсын төрелігін.
Қойғандай тырналарды жіпке тізіп,
Көктемнің таусылмастай өнері мың.

Тebіндеп майса мұрты атыраптың,
Көл жатыр көз жанары жалтырап тым.
Жас талдың бүршіктері бұртиып тек,
Сыбдырын сала алмай тұр жапырақтың.

НАУРЫЗЫМ

Көңілге дем берген күн – бұл күн, дедім,
Кеудеме бұлбұл қонған бүгін менің;
«Ұлыстың ұлы күні құтты болсын!» –
Дегенде, күлімдедің күлімдедің.

Көктемде желбіреген гүлім менің,
Өмірге келген күнім – бүгін дедім.
«Ұлыстың ұлы күні құтты болсын!» –
Дегенде, күлімдедің, күлімдедің.

Наурызым, нәрім менің – уыз, дедім,
Уызға тойған күнім – бүгін менің;
Ұлыстың ұлы күні құтты болсын!» –
Дегенде, күлімдедің, күлімдедің.

ҚАЙСАР

Қара тасты қақ жарып
Шыңға біткен қарағай –
Қайсар тартып пәк жаны,
Шымыр өскен баладай.

Тамыр терең, қорек аз.
Тастың қойны безерген.
Күндіз аптап, түнде аяз
Алмасуын сезем мен.

Жасын ойнап жазғы бұлт,
Құйды нөсер, құйды кеп.
Жапырағын жазғырып,
Соқты бұршақ түйгілеп.

Күздің желі азынап,
Үрей шертті қарадай.
Ойшаң болып азырақ,
Бойшаң тартты қарағай.

Таудың қысы сақылдап,
Ызғырығы керемет.
Қасарысқан қалпында
Өсті шынар, не керек.

Жасыл бұйра бөркінде
Таңғы шықтар – танадай.
Көз тоймастай көркіне,
Қасқайып тұр қарағай!

Қуат етіп күн нұрын,
Биік бойлау – ғажап-ақ.
Қиындықтың мың түрін
Жеңгендей бір азамат.

ТАҒДЫР ЖОЛЫ

Тағдыр жолы бұралаң,
Таусылмаса, болғаны.
Емен-жарқын жүр аман,
Өміріңнің сол мәні.

Ер жігіттің басына
Нелер келіп, не кетпес.
Жабырқама, жасыма,
Досың барда тілектес.

Күндер алда ең тәуір,
Үзілмесін үлкен жол.
Бізге демеу әйтеуір,
Үзілмейтін үміт сол.

НАУРЫЗ

Наурыз, наурыз, армысың,
Ән шырқауға бармысың?
Шуағыңа бөледің,
Шашымнан көп алғысым!

Нұр шуағың кеудемде,
Жаңа күнім, наурызым.
«Айхай, наурыз» дегенде –
Ашылады дауысым.

АСҚАРЫМ – АЛАТАУЫМ

Алатау, басың қарлы, төсің – мұнар,
Төскейдің торғынына болдым құмар.
Ағадай ағайынды жарылқаған
Жағалай баурың бақша, қойның құнар.

Шыңдардың өркеш-өркеш есебі жоқ,
Сүйкеніп шыңдарға бұлт көшеді көп.
Сіркіреп жиі жауып жылы жаңбыр,
Дүркіреп жас қозыдай өседі көк.

Құлындай құлдилаған бұлақтарын,
Бұлақтың сыңғыр үні – ұнатқаным.
Аралап кең даланы келген бойым,
Паналап баурайынды тұрақтадым.

Асқарым, арқамызды тірейтұғын,
Армандай әлсін-әлсін түлейтұғын.
Елімнің сан ұрпағын саялатқан,
Алатау, асқақтай бер – тілейтінім.

ЖАҢА ЖЫЛДЫҢ СӘЛЕМІ

Жаңа жылдың сәлемі –
Қар жауады қалықтап.
Жаңа жылдан дәмелі
Көңіл құсы шарықтап.

Жаңа тілек, жарқын ой
Көктейтұғын кезі бұл.
Тіршіліктің көркі ғой
Бүршік атқан сезім-гүл.

Жан біткеннің аңсары
Жаңа жылға тым ауған.
Арайланып таңсәрі,
Туындайды тың арман.

Ақша қардай сән-сәулет,
Байтақ өңір кенелген.
Жаңа жылғы ен дәулет
Асатындай кемерден.

Елдің алдан дәмесі.
Күткендей бір керемет...
Жаңа жылдың кәдесі –
Қар жауып тұр себелеп.

ЖАДЫРА

*(Социалистік Еңбек Ері
Жадыра Таспамбетоваға)*

«Ақтоғанның» атырабын
Жастайынан ен жайлаған Жадыра.
Үйден гөрі жердің бабын
Өзгелерден көп ойлаған Жадыра.

Ала таңнан ала жаздай
Жүгеріге жүгіретін Жадыра.
Қалтайымен жұбын жазбай,
Бір қамығып, бір күлетін Жадыра.

Тағдыр жүгін тарта жүріп,
Өмір гүлін аялаған Жадыра.
Қолғабысқа жеңін түріп,
Жұрттан жанын аямаған Жадыра.

Көк балауса арасында
Орамалы желбіреген Жадыра.
Қазақтың кең даласына
Ет-жүрегі елжіреген Жадыра.

Алтын Жұлдыз алғаныңда
Анашыңдай ел қуанды, Жадыра.
Еңбегінің жанғанына
Елден бұрын мен қуандым, Жадыра!.

СЫРҒАҚ БҰЛТ

Шөкімдей ақша бұлтқа аспан кезген
Қызығып қараушы едім бала кезден.
Еркінде қайда барса, қанша жүрсе,
Ешкімнен бұған тыйым жоқтай сезген.

Шықпайтын Алатаудан айналақтап,
Сәңқой бұлт қол шатырын жайған аппақ.
Әлде бір күйме жылжитындай,
Ақбоз ат көкше мұзда тайғанақтап.

Ойынға жібергендей емін-еркін,
Еркесі көк жүзінің көрінетін...
Заңғарда көлбең қаққан ақша бұлтты
Жел айдап жүретінін білдім бертін.

Желге бұлт құрақ ұшып қол баладай,
Ығады солдан соқса, оңға қарай.
Әйтеуір бір басының билігі жоқ,
Биікке шыға қалған әлдеқалай.

Жоқ екен мұның ырқы, ықтияры,
Көп екен жылжи беру ықтималы.
Білгесін бұлттың сырғақ бұл мінезін,
Көңілдің быт-шыт болды көп қиялы.

Ауған бұлт көзге түссе некен-саяқ,
Миықтан күле қарап, тұрдым аяп;
Біреудің айтқанымен жүретұғын
Ырқы жоқ, ығымпазды көргендей-ақ.

СӘУІРДІҢ БОЗҒЫЛТ КЕШІНДЕ

(әнге арналған)

Тамаша туған жердің
тамылжып келген көктемі,
Балауса сезім – гүлім
менің де көктеді.
Жанымды нұрға бөлеп
сәуірдің бозғылт кешінде,
Сәулештің есте мәңгі
еркелеп беттен өпкені.

Тамаша туған жерге
оралып құстар келгені,
Таранып аққу-қаздар,
айдыңға көрік бергені.
Оралмас, әттең, маған
жалындап өткен жас дәурен,
Сәскеде бұлдыраған
сағымдай сонау белдегі.

Күмбірлеп жастық шағым,
құйқылжып тұрған сағада,
Алыстап кетті менен
алаудай арғы жағада.
Ойласам бозғылт кешті,
күнәсіз, мөлдір кезімді,
Кетпейді көз алдымнан
армандай аппақ шағала...

КӨЗІМЕ ОТТАЙ БАСЫЛЫП

Бұлбұл құстың үзілмейді
Гүлге деген құштары.
Жатқа көзім сүзілмейді,
Жүрмін саған ұшқалы.

Сағыныштың канатында
Самғауға мен бекеммін.
Қарай-қарай сағатыңа,
Талған шақта жетермін.

Аңсап сені, айхай, дәурен,
Жеткен кезде асығып;
Қарсы алғаның қандай, сәулем,
Көзіме оттай басылып!

Бұлбұл құстың үзілмейді
Гүлге деген құштары.
Жатқа көзім сүзілмейді,
Жүрмін саған ұшқалы...

ЖАҢА ЖЫЛҒА ШАШУ

Жылдың соңын сыпырғандай,
Қарлы құйын соқты-ай келіп.
Бағандарда сықыр бардай,
Тағандары тастай берік.

Желге құлақ аспау қиын,
Гу-гу етіп барады үдеп,
Қыңырлыққа басқан күйі,
Әйнектерді қағады кеп.

Жерден ұйытқып, көктен құйғып,
Өн бойынан саулайды қар.
Қаптап жеткен өктем бұйрық –
Көп қағаздап аумайды дәл.

Ұйытқи соққан дәй борасын,
Долылықпен теңселгендей.
Шопан үйін, қой қорасын,
Бүтін бе деп тексергендей.

Дала төсі тартқан қобыз,
Оқтың-оқтың ышқынады.
Қайырмасы тоқсан тоғыз,
Шырқау сәті ысқармалы.

Жер мен көктің екі арасы,
Ақ түтекпен тіліп алған.
Танаптардың шекарасы,
Сезілмейді омбы қарда.

Тұла бойы тұнған ақық,
Орман-тоғай, ол да шулы.
Дархан дауыл тынған ақыр,
Үйіп-төгіп мол шашуды.

Аңқау боран айтып қойды,
Жаңа жылдың кеп қалғанын.
Шаттық лебі шарпып бойды.
Жаңа бақыт, жетті арманым.

Борандатып келген боздақ,
Аңқылдаған жомарт болғай.
Жаңалығы күнде қоздап,
Жақсылығы елге толғай.

Болсын делік бұл жаңа жыл,
Өнге жомарт, дөнге дархан.
Бүршік жарып бір ғажап жыр,
Ашық-жарқын атсын әр таң.

АСЫҚҚАН КӨҢІЛ

Ауыл шалғай,
Астанадаң шеткері,
Екінші таң елге сапар шеккелі.
Күмбірлеген күй тыңдатып келеді,
Рельстер – қырдың темір ішектері.

Өттең, жиі тағылғаны-ай пернесі,
Таусылмайды-ақ жолдың ұзақ кермесі.
Әлсін-әлсін қайырмасын қайырып,
Беу, машинист, жолда тоқтай бермесі.

Жүрегіммен бір дүрсілде доңғалақ,
Өрепкіген көңіліме бол қанат.
Көзі талған шешем менің түс көріп,
Жүрген шығар інім менің жол қарап.

ҚЫСҚЫ БҰЛАҚ

Жөн-жосығы қатты әке
Секілді ғой бұл қысың.
Ақ көрпесін жапты әкеп,
Көлдің тиып күлкісін,

Көңіл қошын қуантып
Бұлақ қана тынбайды,
Мұзды тесіп,
бу атып,
Аязға да шыдайды,–

«Қойсаңшы бір, шіркін!» деп,
Зекігенге қарамай;
Өз-өзінен бүлкілдеп,
Күліп жатқан баладай.

Күлім қағып Күн жарықтық,
Шыққан сайын ұясынан;
Жан-дүниенді жап-жарық қып,
Көңіліңнің күйі ашылған

Көлеңкелер, төне қалған –
Күншілдердің күнкіліндей.
Сол шақ маған өлең – арман
Жазғы күннің күркіріндей.

Жайнап кетер торғын аспан,
Жарк еткенде алтын тегеш.
Бұлтты жарып,
 сәуле шашқан,
Мықты болсаң,
 Күнге теңес!

* * *

Ескі өмірдің емес, баурым, бәрі ұйқы,
Еліміздің айтса бітпес тарихы.
Ата-баба арманына ден қойсақ,
Дегдарлығы бойымызға дариды.

Тіршілікке қадам басқан кезінде
Әрбір ұрпақ түскен өмір тезіне.
Ата-бабаң бастан кешкен тағдырдың
Ұлы мәнін ұқпай жатып, безінбе!

* * *

– Сырынды білмедім бұрын нағып? –
Күлгенің әдемі сыңғыр қағып;
Сәулесі кеудеге түскен жанның,
Әуресі көп екен, білдім анық.

* * *

Көкала бұлт, сөгіл, сөгіл,
Алтын сәуле, төгіл, төгіл.
Жадырасын көңіл,
Жалғассын өмір

* * *

Өткерген аптап-аяз, жауын-желді,
Көп көргем күн қақтылау қауым елді.
Алдыға үйме табақ ет тартатын
Көңілге қонағуар ауыл келді.

* * *

Ойларым – қою бұлт, қорғасындай,
Өлеңім қазақтың жорғасындай.
Айналдым әкемнен, анашымнан,
Өмірге әкелген мені осылай!

* * *

Дедің бе, кең жайлауым, кел, арала,
Кеудемде жазылар ма жүрген жара?
Мен саған мәңгілікке оралармын,
Сағыныш түпке жетсе бара-бара!

* * *

Тыныштығын еліңнің тіле, жаным!
Өзенді біреу кері бұрмасын де,
Егінді бұршақ соғып, ұрмасын де.
Тілесен тыныштығын тіле, жаным!

* * *

Аз емес ашынған жан, өте кедей,
Тұтанып кетер ме екен сіренкедей.
Ойымды тұспалдамай, қалай айтам,
Тұрғанда куғын-сүргін бәсеңдемей.
Шындықты жырлап жүрмін әсерлемей.

* * *

Ың-шыңсыз, іштен толып біз де өсеміз,
Ту өлең тумағанмен күнде семіз...

* * *

Отырсам мамық қарды мақтан етіп,
Барады, қаңтар түгіл, ақпан өтіп.
Кей күннің ұшығына жете алмасаң,
Кей күндер өте шығар шолтаң етіп.

* * *

Аядай екен ғой, досым-ау,
Аяулы мекенің – Ұялы.
Ұядай қалпымен осынау
Көңілге жылылық құяды.

Белінің жазылып құяңы,
Қария шыққандай белеске.
Ақынның жетпестей қиялы
Ауылым ғажайып емес пе?

* * *

Есімді білген шақтан білім қуып,
Есілді көктей өтіп жүрдім суыт.
Сыздатып, сырқыратқан сүйегімді –
Сол кезден бойға кіріп алған суық.

* * *

Жас құлындар желідегі –
Жайлау көркі, керім еді.
Жер тепсінген қайран жылқы
Ұлы көшке жегілмеді.

* * *

Әркімнің өз санасы, өз басы бар,
Дем берер қиындықта жолдасы бар.
Мақтаныш, құрмет етер інің болсын,
Сәлем берер, хал білер, уақыт табар.

* * *

Күнбағыстай күнге дәйім.
Тұратұғын мойнын бұрып,
Күндіз – арман, түнде уайым,
Қол жетпейтін болдың гүлім.

* * *

Ертеңгісін, кешкісін алтын арай,
Өтер дәурен артына бір қарамай.
Ерте болсын, кеш болсын, келші, жаным,
Мәңгі өкініп жүрмейік, жолыға алмай.

* * *

Желтоқсанның демін-ай,
Қыздар бетін қызартқан.
Опа-далап тегін, жай
Қас-кірпікке мұз артқан.

* * *

Ананың бойда жүрген бөбегіндей,
Ақынның ойда жүрген өлеңіндей;
Тebіндеп жер қойнынан шыққан егін –
Көктемгі маңдай тердің төлеміндей.

* * *

Талтүсте бірер тамшы сіркіресе,
Аянып ақ көйлекті жүгіреміз.
Алыстан әлде бір бұлт күркіресе,
Ықынып, өз-өзінен бүгілеміз.

* * *

Қаздар қайтып барады, қаздар қайтып,
Өкінішін, наласын наздана айтып.
Қараша қаз қаңқылын сағынам-ау
Келгенше жазғандар ол жазда қайтып.

* * *

Темірге от керектей балқу үшін,
Көңілге шаттық керек шалқу үшін...

* * *

Күн суып, айдында аққу, қазы қалмай,
Көл сұлық, көшкен құсқа назы бардай.

* * *

Жұмыстан ба, тыныстаған жағдайда
Оң қолымды тіреп алып маңдайға,
Ойға батып отырамын бір өзім –
Бойға біткен, қоймай кеткен мінезім.

* * *

Жап-жасыл жапырағы терек, қайың,
Сыбдырлап тұрады екен не деп дәйім?

* * *

Дала төсін дабылдатып әрдайым,
Алтын күзде аңыздайды комбайн.
Танаптарда тәулік бойы жүргені
Айға-күнге бұрып алып маңдайын

* * *

Кешегі сойған қойдан жілік жейсің,
Ескі еттің жоқ екенін біліп жейсің.
Қос қолдап асайтұғын көп етім жоқ,
Ақырын бармағыңмен іліп жейсің.

* * *

Жаңа өмірді өрнекпен
Токитын шебер бар қауым.
Өмірлі біздің өрмектен
Көрмейсің жіптің тарқауын.

* * *

Дүние неге жоқ тұрағың,
Сәт сайын жүзін кілт бұрады.
Кешегі мақтаған дүниен,
Күні ертең жаман боп шығады.

* * *

Ояумысың, ей, менің, ар-намысым,
Сенің өзің еліңнің ардағысың;
Бұл заманда қансонар секілді өмір,
Томағасын сыпырған бар ма құсың?..

АЯУСЫЗ

Ұшып кетер, ұрсаң да қанша нақтап,
Түсіп кетер, бұрсаң да, қаңғалақтап;
...Биллиардтың шарындай баянсыз – ұл;

Аттандырған жолынан бұра тартып,
Сақтандырған жерлерде сыра тартып,
... Әкесіне, өзіне аяусыз бұл.

* * *

Соңынан алты ай қыстың туған айым,
Қуансам, Наурызға мен қуанайын.

* * *

Жайық пен Есілдің арасында,
Қазақтың кең байтақ даласында;
Ауыл бар, бауыр бар, бәрін тегіс
Көруге, білуге барасың ба?

* * *

Ұртыңа сенің ұстара тиді,
Түсіңе кірді қыздар да жиі.
Қыздар көп, бірақ біреуін соның
Қайдан да болса іздеуің – жөнің.

Кетсең де кезіп жаһанды мына,
Табуың керек сол қызды ғана.
Жасауы жайнап тұрған жоқ оның,
Бақытың бірақ қолында соның.

* * *

Қарап тұрсаң, қара тұмсық кейбір аң,
Бәзбіреуден көрінеді мейірбан.

Арсаландап жеткен күшік сүйкімді
Әжіреңдеп келетұғын кей ұлдан.
Қарап тұрсаң, кей жануар, кейбір аң,
Бізден жұмсақ, бізден гөрі мейірбан.

* * *

Бірде шок, бірде жалын, күйік-дертің,
Өмірді сұлу қыздай сүйсең де еркін.
Тірлікте көрген қызық өң мен түстей,
Жалт беріп, бастан дәурен өтер бір күн.

* * *

Аққайың әдемі желегімен
Аумайды Мағжанның өлеңінен;
Кісінің жүрегін шымырлатқан,
Айналдым қазақтың өнерінен.

* * *

Күректей болғанымен дипломы,
Еңбектен құралақан екі қолы.
Татып та көрмеген жан білім нәрін,
Сатып та алған шығар, мүмкін, оны.

* * *

Ойсыз адам болған емес, болмайды
Тірі жанның бәр-бәрісі толғайды.

* * *

Екеу болып қол қойғасын,
Қанаттасып ұшқалы –
Өмір бойы ортаймасын
Қос көңілдің құштары.

ӨРШІЛ ҚАЙЫҚ

Тәуекел дариясынан көрдім қайық,
Ер жігіт өрге жүзер желкен жайып.
Үмітің, үміткерің – осы сенің,
Әділдік аңсап жүрген, ей, халайық!

Бұл жолға белін буды кімдер үшін,
Ел-жұрт, елдің көбі – біздер үшін.
Тулаған толқындардан барады өтіп,
Жұртынан аямайды ол жігер-күшін.

Көрдің бе өршіл қайық өрлегенін,
Бердің бе бейіліңді, қайран елім?!
Серпіліп осындайда көрсетші бір,
Құл емес, ғұн екенін арғы тегің.

Жақсылық бола қалса жуырмаңда,
Жалықпай шырқайды жұрт ұзақ таңға.
Қазақтың бетке ұстар перзенттері,
Тәңірім, жар бола гөр ұландарға!

ЕҢ ЫСТЫҚ ЖЕР

Жағалай жалт-жұлт еткен ақ күміс қар,
Аямай үйіп-төккен ақпан-қаңтар.
Төсінде туған жердің жүрсең еркін,
Көңілге қыста да бір жылылық бар.

Ақ боран ой мен қырды аралайды,
Сары аяз беттен шымшып, аймалайды.
Әркімнің туған жері өзіне ыстық,
Ешбір жан туғанда жер таңдамайды.

Жадырап, сәуірден соң жаз да болар,
Айдынға аққу келіп, қаз да қонар.
Көкорай, көк шалғынға аунайын бір,
Боздауым құр әншейін – алдау болар.

Туған жер – сонарлы өлкем, солтұстығым,
Осы жер – еңбір көркем, ең ыстығым.
Жүрсем де қай өңірде бұл өмірде,
Сеземін туған жердің мен ыстығын.

САҒЫМ

Аймалап туған жерді жанарыммен,
Таңырқап дүниеге қарадым мен.
Айнала жердің жүзін дөңгелентіп,
Көкжиек баурап еді бала күннен.

Мен алғаш тілегіме бердім ерік,
Жүгірдім көз көрімге жеткім келіп.
Көкжиек жеткізбеді-ау көз ұшында,
Тұрғанмен жердің шеті секілденіп.

Арманға қол созғандай жүрсем беттеп,
Көкжиек жеткізбейді шегіншектеп.
Жасымда жақсылардан дәмелендім,
Ешкімге көрмесем де еміншектеп.

Термесін кең даланың шұбартпалы,
Замана жүз құбылып, ұғынтпады.
Көкжиек, әттең, қанша ұмтылсам да,
Қашаған көк бестідей жуытпады.

Қолымды жеткізем деп ен-дәулетке,
Жүрміз бе әуре болып әлде текке?
Мәнісін тіршіліктің түсіне алмай,
Телміріп қарауым көп көкжиекке.

АРНАҢЛАР

ЕСКЕ АЛАМЫЗ АЯУЛЫНЫ

(Сәкен Сейфуллинге)

Кіршігі жоқ бала кезден,
Жаны жарқын,
 ары таза
Адамға бір жала сөзден
Болар ма тым ауыр жаза?

Бақытқа деп еткен еңбек,
Аямастан ақыл,
 күшін,
Болса кенет текке кетпек –
Неткен азап ақын үшін?!

Ойлап соны жұмды-ау көзін
Жан баласы жасқамаған.

Артқа тастап жылдар сөзін
Алып ақын, асқақ адам.

Білеміз: ол – «Тар жол, тайғақ
кешудің» кеш құрбандығы.

Әр сөзімен әлемге айғақ
Арамызда тұрғандығы.

КЕМЕҢГЕРІМ
(*Мұхтар Әуезовке*)

Өмірде бір нәрсе білсем егер,
Кім асыл сөз айтса, сол кемеңгер.
Көңлімді көркейтіп менің әр кез,
Тербейді терең ой, бейнелі сөз.

Ай жүзген айдыным, асқар белім,
Даланың сеземін самал лебін.
Бір мезгіл кәусардың дәмін татып,
Мұханды орудың өзі бақыт!

Ең биік жұлдызым, ең асылым,
Біздермен ғажайып сырласуың.
Адамзат сүйсінген сөзің алтын,
Менің де мерейім – асқан даңқың.

Әлемге әйгілі кемеңгерім,
Айтайын дегенім тойда менің:
Сіздей жан тудырған қазақ елі,
Не деген бай, жомарт, ғажап еді!

Не деген, шіркін-ау, ғажап еді,
Сіздей жан тудырған қазақ елі!!

1997 ж.

ҒАБЕҢЕ
(*Ғабиден Мұстафинге*)

Осы біздің өлкеміздің түлегі,
Кәспи кешіп, Аралды есіп жүреді;
«Енді туған тұғырына келді» деп,
Тыңның бүгін лүпіл қақты жүрегі.

Таңға ұмтылып Қарағанды қауымын,
«Түнде жарып Қызылорда қауынын»,
Енді міне қаламгерге толтырды,
Дән толқыған, мал мыңғырған ауылын.

Жерлес диқан, жерлес малшы, кеншіге,
Отау тігіп, Өлең бермек еншіге,
Үлкендерден ұлағат алып, есейіп,
Айналсын деп терезе тең көршіге.

Осы сыйлық – алғысымыз Ғабеңе,
Тон орнына асса жақсы кәдеге,
Серт етеміз сертті жерден шығуға.
Алматылық бар ақынға және де.

(Түсіндірме: Қазақстан Жазушылар Одағының Тың өлкелік облысаралық бөлімшесін ашуға бір топ ақын-жазушыларды бастап келіп, содан соң «Солтұстық» атты ресторанда банкетке қатысып, сонда Тың өлкесі ақын-жазушыларының атынан оқылған өлең еді. Ол кезде менің әлі өлеңдерім жинақ болып шықпаған еді – Ж.Н.)

ҚАЙРАН БІЗДІҢ ҒАБЕКЕҢ *(жазушы Ғабиден Мұстафинге)*

Жер қозғалса, қозғалмайтын сабырлым,
Сары алтындай дидарыңды сағындым.
Оралмасқа кеткеніңді кім білген,
Күткен күндер есебінен жаңылдым.

Бір көруден әлі күдер үзбеуім –
Жақсылардың шапағатын іздедім.
Өзің әр кез қолдаушы едің өмірде,
Өнерлінің өрге батыл жүзгенін.

Періштедей таза жанның тұрағын,
Аспан кезген ақша бұлттан сұрадым.
Дүниеде өткендерді ойласам,
Самсап тұрған жұлдыздан көп сұрағым.

Бір хабарын білгім келіп ағайдың,
Айдың жаңа қиығынан сұраймын.

Тіршіліктен үнсіз ғана ұзаған –
Ғабекенді ғарышта деп санаймын.

Қайран біздің Ғабекен,
Асыл тұлға жан екен.
Естен кетпес бейнесі,
Бақ жұлдызы бар екен,
бар екен!!

АЯУЛЫ ЖАН

(Мәриям Хакімжановаға)

Мәриям – қырда туған қазақ қызы,
Кескінді, жан біткеннің ажарлысы.
Мұнартқан өмір жолы мұңға толы,
Болса бір әдемілеп жазар кісі.

Жетімдік көріп өскен жастайынан,
Аумайды жел ырғаған жас қайыңнан.
Әпкеміз сөзін тыңдап, көзін көрген,
Мәкеңді жырға қосып, бастайын ән:

«Туған жер Обағанның бойында» деп,
Айтқаны әлі күнге ойымда дөп.
Тең ортақ Торғайға да, Тобылға да,
Қостанай түлегі деп мойындап ек.

Тәмамдап қызыл отау қысқа курсын,
Бойжеткен елде біраз жүре тұрсын.
Желбіреп жазғытұрым жауқазындай,
Елеңдеп жаңалыққа мойын бұрсын.

Ол бірден бөленген жоқ рахатқа,
Оқыды кешеуілдеп рабфакта.
Құлшыныс дәуірлеген кезі еді ғой,
Бір жылға татитындай бірер апта.

Ескілік шырмауынан шығар жолда,
Қатер көп қыз балаға оң мен солда.
Ағарту жұмысымен жүрді тынбай,
Бір шеті сапарының Орынборда.

Әйелдер журналында қалам ұстап,
Құрбыға теңдік жолын жазды нұсқап.
Қазақтың аруларын әспеттеген
Өлең-жыр өркен жайған сол бір тұста-ақ.

Арылмай тілшілердің басы даудан,
Мерт болған кейі дерттен, кейі жаудан.
Мәриям дейтін жастың жазуына
Бейімбет ағамыздың бейілі ауған.

Ұяң қыз арқа тұтып Сәбендерді,
Арналы ақындықтан дәмеленді.
Одақта жыршылардың басын қосып,
Тыңдады термелеткен әуендерді.

Жалындап жарты ғасыр одан бері,
Жалықпай жырға қосты елді, жерді,
Ақынның ой-мұраты – өлеңінде,
Бар мінез, барша сырын соған берді.

«Жеңешем өлендері» – жинақ аты,
Танытқан жақсы ақынның инабатын.
Майданда қыршын кеткен Мәншүк үшін
Азалы күндер алда қиналатын.

Биіктеп Мәкең шыққан «Жыр асуы»,
Занды ғой асқар тауға ұласуы.
Ертіспен тоғысқандай Тобыл өзен,
Есілге жанасқандай Нұра суы.

Зерделеп оқығанда «Өткелдерін»,
Сеземіз дәуірдің өр, өктем лебін.
Ақынның жүрекжарды сыры дейміз,
Күмістей жыр жолына төккен зерін.

Өмірден Мәкең өзі өткенімен,
Көңілдің орын алды нақ төрінен.
Кейде бір елестейді аяулы жан
Әйгілі Алатаудың бөктерінен!

ЕЛІМНІҢ ЕРЕН МАҚТАНЫ

(Бауыржан Момышұлына)

Ерліктің асқақ ақыны,
Өрлікке бастап ақылы;
Қайсарлық туын ұстанып,
Қайыспай өтті ақыры.

Жанындай қорғап Отанды,
Намыстан дәйім тұтанды.
Алысқан жауын жайратып,
Арыстан қазақ атанды.

Жартасқа біткен қарағай,
Төреге, төрге қарамай;
Баладай қыңыр қылықпен
Халықты сүйген данам-ай!

Сазарып шалқақ жатқаны –
Мәңгіге тыным тапқаны.
Бақыл бол, қайран Баукеміз,
Елімнің ерек мақтаны.

ҚАҒАРМАНЫМ

(Халық Қаһарманы

Рақымжан Қошқарбаевқа)

Ойлы ақынның нәзік жаны
Қалай ғана толқымасын,
Қошқарбайдың Рақымжаны
Еске түсіп отырғасын.

Ұлы Жеңіс жалаугері,
Жау ордасын басып кірген;
Алаулаған жалын-лебi,
Ерлігіне ғашықпын мен!

Кеудесінде қайнаған кек,
Шырқау шегі соғыстың ең...
Соны ойласам болғаны тек,
Сол күнгідей тебіренем...

...Екі көзі – Рейхстагта,
Есі-дерті: «Қайтсем, жетем?!»
Жанған отқа кірер шақта
Тістенуін елестетем.

Қас дұшпанмен іштей егес,
Ширыққан кез бұл бір аса.
Бас көтеру мүмкін емес,
Жер бауырлап жылжымаса.

Жауған оқтың жиілігін
Нөсер, десем, ұтылғаным.
Сезінудің өзі қиын –
Атып тұрып ұмтылғанын!..

Құлақты сәл жанап өткен
Оқтан бетер зулап ұшты.
Шыбын жанын жалау еткен
Өжет еді неткен күшті!

Ұстарадай өткірленіп,
Көк семсердей қиып түскен;
Туған ұлы жасады Ерлік,
Туған елдің мерейі үстем.

Асқан ерлік атойлайды,
Жеңіс туын желбіретіп!..
Көз жанарым жасаурайды.
Еріндерім дір-дір етіп.

Өлең қайда ерлікке тең,
Жарқ еткендей нұрын шашып.
Солқылдайды екі шекем,
Жәй отырып қаным тасып.

Өз кеудемде жалындаған
Мақтау сөздің тоқ етері:
Жеңіс болып Ту қадаған –
Біздің қазақ жауынгері!

Алқызыл гүл көңлімізде –
Қошқарбайдың Рақымжаны.
Мәңгі қымбат Елімізге
Нағыз халық Қаһарманы!!

БІЗДІҢ ГЕРА *(Герольд Бельгерге)*

Бір әдемі ғадетің бала кезден,
Отырушы ең үнемі кітап оқып.
Қазақтарға қарадың адал көзбен,
Қазақ сөзін жадыға бірден тоқып.

Жас күніңнен өзіңе ұнап қалған,
Кітап – сенің алғашқы махаббатың.
Мол сусындап көк қайнар, бұлақтардан,
Аса білгір атанып, шықты даңқың.

Жанға демеу, жабығып жүрген тұста,
Кітап, кітап – кәсібің, хоббиың да.
Ой тербеуге – үш тілде бірдей ұста,
Не керектің бәрі бар қобдиыңда.

Өткір пікір сөздерің, күшті қисын,
Сен қазақша сөйлейсің еркін жатық.
Кешкісін де кітапты көп оқисың,
Жеңгемізге сыртыңды беріп жатып.

Қашан, қайда жүрсең де, серігің – ой,
Үлкен ойлар желісі үзілмеді.
Небір ғажап кітаптың әсері ғой,
Ақыл-сана нышаны жүзіндегі.

Сенің үнің естіліп елге тегіс,
Ізгі сәулең тарайды жан-жағыңа.
Көп қазақтың ішінде жалғыз неміс,
Барша жұрттың айналдың ардағына.

Өмір жолың – тас өткел, өр, жазық бел,
Жетпіс жасың – бірталай биік жер, ә?!
Әкеңіздей көп жасап, көп жаза бер,
Біздің жігіт, біздің шал, біздің Гера!!!

28 қазан-6 қараша, 2004 жыл.

ШОНА СМАХАНҰЛЫНА

Сөзіне қарап – дана дерсің,
Өзіне қарап – бала дерсің.
Данадай ойлап, баладай ойнап,
Алпысқа келсе – Шона келсін.
Шымшыма тапқан – Шона дерсің.

ӘНШІ ГЕОГРАФ

Ән салғыш ұстаз қайда, Кәке сіздей,
Ұнаттық әнің үшін әкеміздей.
Сілтідей тына қалып тыңдар едік,
Шырқатып тұрсаңыз ғой, әттең, үзбей.

Теңізден соққан желдей гүілдетіп,
Мұхиттың «Айдайына» үнің жетік.
Қоздырып делебені қоятынсыз,
Шанағын домбыраның шертіп-шертіп.

«Үйірін қысырақтың» иіргендей,
Көз алдын дөңгелентіп диірмендей;
«Ақ көйлек шығын болды жыртылып-ай»
Дегенге күлімдеуші ек сүйінгендей.

Аумаған сіздей көріп Ақанды біз,
Мектепте «эн-географ» атандыңыз.
Картасын жер шарының жайып қойып,
Әсемдік әлеміне апардыңыз.

Жандардың жүрген сізді шайпау санап,
Шаңдағын қағушы едің айқай сап-ақ.
Көкейге біздің бірден қонатұғын,
Кешегі әннен кейін айтқан сабақ.

Шәкіртті баласынып бәлсінбеген,
Ән салса, өзіңіздей салсын ерен.
Өнердің сіз тұтатқан шырағынан
Кеудемде жарық алып жансын өлең.

(Ертеректе бір жазылғандай еді, бірақ осы түрі енді шықты, 07.07.86. Солтүстік Қазақстан облысы Шал ақын (бұрынғы Октябрь, Сергеев,) ауданындағы Ленин орта мектебінде біздерге елуінші жылдары географиядан сабақ берген әнші ұстаз, қызық кісі, балуан аға Көлау Тайжановқа арналды).

СОМ АЛТЫНҒА БЕРГІСІЗ

Желеу болып жер-көктегі күңкілге,
Өлең қаптап кеткені рас бұл күнде.
Асыл жырдың сом алтынға бергісіз,
Соншалықты жыпырлауы мүмкін бе?

Елдің есін алатындай керемет.
Сыршыл өлең сирек туса керек ед.
Ақын деген мама бие болды ма –
Өзін өзі жиі сауған жебелеп?

АЙНАЛАЙЫН ХАЛҚЫМНАН

Мен – әйгілі әншіңмін,
Еркелеймін, Отаным:
Әншісі едім Елімнің,
Қаһарманы атандым.

Қайырмасы:

Кеудемдегі бұлбұлым,
Сайра, деймін, сайрай бер;
Мен – Розаң, мен – Гүлің,
Аялай бер, туған елім!

Айым туып оңымнан,
Жеттім күнге аңсаған;
Сіңлілерім соңымнан
Жұлдыздай көп самсаған.

Қайырмасы:

«Алтын Жұлдыз алдым» деп,
Аса мақтан етемін;
«Айналайын, халқым» деп,
Ән шырқаумен өтемін.

*(Қазақ халқының атақты әншісі Роза Тәжібайқызы
Бағланованың өтініші бойынша жазылған өлең еді.)
Алматы. 01. 01. 1991 ж.*

НҰРЛЫ САЗГЕР
(Нұрғиса Тілендиевке)

Адуын, қағілез қалпы,
«Отырар сазы» – абырой, даңқы.
«Ата толғауы» бата тәрізді,
Ұйып тыңдайды халқы.

Ажал оған да жетті,
Есіл ер дүниеден өтті.
Алатау ауыр күрсінді,
Ел күңіреніп кетті.

Қайран Нұр-ағанды
Қара жер құшағына алды.
Домбыра күйзеліп үнсіз,
Қыл қобыз аңырап қалды.

Бір өлім: ерте ме, кеш пе,
Ән болды әр кез, Ол қашанда есте.
Өмір жалғасады дәйім,
Өнер сарқылмайды әсте.

Күн күркіреді кенет,
Нұр сіркіреді, демек.
Нұрғиса сәуірде туған,
Күмбірлеп, дәуірлей бермек.

Гүл желбіреді бір сәт,
Көңіл елжіреді бұл сәт.
Ғажайып Музыка тыңдауға,
Тәңірім, бере гөр мұрсат!

ЕГДЕЛІККЕ ӨҢ БЕРМЕЙ (Әскен Нәбиевке)

Әсекеңді жас екен деп жүргенмін,
Сезген емен біразға кеп жүргенін.
Егделікке өң бермей отыр мығым,
Жаулап алып оқырман ел жүрегін.

Әкесі ғой он кітап, он баланың,
Таңмен талас шабытқа таң қаламын.
Ауыртпалық арқалап мыңқ етпейтін
Жампозындай маңқиған маң даланың.

Кейіпкерін өмірден ойып алып,
Кескін түгіл, көрсетер бойын анық.
Мінімізді әйгілеп өзімізге,
Шымшып-шымшып қойғанын мойындалық.

АҒАНЫҢ АСҚАР БИІГІ
(Академик Манаш Қозыбаевқа)

Талпынып Меңдіғара, Қостанайдан,
Шарқ ұрып қос қанатын кеңге жайған.
Ғылымның алқаракөк аспанында
Жарқ етіп жарқын жұлдыз пайда болған.

Тынымсыз ой толқыны жазы-қысы,
Зерттеуден қол үзбейді ғалым кісі.
Әйгілі академик Қозыбаев –
Тәуелсіз Қазақстан тарихшысы.

Бүркеулі құнды дерек, мағлұматтар,
Тарихтың қойнаулары қатпар-қатпар.
Аянбай, жанын салып жүр ғой Мәкең,
Тарихта болмасын деп ақтаңдақтар.

Білгенге Шындық дейтін сөздің құнын,
Ақиқат – аса қымбат, киелі ұғым.
Мәкеңнің зерттеулерін мақұл көрген
Қаншама конгресс пен симпозиум?!

Білімі – ұшан-теңіз, ен дария,
Ден қойған Абылайға дегдар, зия.
Алаштың арғы-бергі тарихынан
Манаштың өзі де бір энциклопедия.

Зерделеп ел тағдырын өмір бойы,
Толғанып, тебіренген терең ойлы.
Жетпістің биігіне шығып отыр,
Халқына қадірі мол, абыройлы.

Біздерге дәйім қамқор, болған пана,
Жөн сілтеп, жол көрсеткен ол бір дана.
Біз бүгін мақтанышпен айтар болсақ,
Асқар тау – алдымызда ардақты Аға.

КҮМІС ҚАМШЫ

*(Академик Кенжеғали Сағадиевтің
мерейтойына)*

Ақынжанды, саятшы, аңшы деген,
Ер жігіттің қаруы – қамшы деген.
Мен сондықтан, Кенжеке, сыйға тарттым.
Сіз көркейіп жүрсін деп қамшыменен.

Тойыңызда шырқайды сазгер-әнші,
Асуларға қарайды Сіздей аңшы.
Атқа мініп, Кенжеке, көп жасаңыз,
Қолыңызда жарқырап күміс қамшы!

* * *

Қазағымның Арысы,
Асқар таудың Барысы.
Өнер-білім, жақсылық,
Өміріңнің мәнісі.

Балаларың бай-манап,
Немерең көп, жай қанат.
Жетпісінде желкілде,
Нағытайды аймалап!!

*Алматы, ақпан, 1998 ж.
«Отырар» мейрамханасы.*

ЖЕТПІС ЖАСЫҢ МӘУЕЛІ

(ғалым Қалдыбек Сәбденовке)

Кезінде бай Жылғадан бастау алған,
Кеуденде – асыл, мұрат, асқақ арман.
Қалды-еке, қадірлі ұстаз, аяулы әке.
Мың сәлем, Алматыдан, Астанадан.

Өмірдің өткен талай өткелінен,
Сіз – ғалым, сіз – қайраткер өткерілген.
Төсінде кең жайлаудың – мың шәкіртің,
Ұшырған Алатаудың бөктерінен.

Сіз ашқан Жаңалық көп бәрін терсе,
Сіз алған күміс медаль әлденеше!
Сан жылғы қайран еңбек қайтар еді-ау,
Бас маман бір шәкіртің соғым берсе.

Әмина – асыл жарың, жаққан шамдай,
Төрт ұлың – Артур, Асқар, Айдар, Алтай.
Келінің – қос Ғалия, Раушан, Зәуре,
Жанұяң тату-тәтті шекер балдай.

Әуелде немереңіз бесеу болса,
Көп емес қартайғанша нешеу болса.
Әйгерім, Дария мен Дархан, Дәурен,
Тамаша Дәулеттен соң Сәулет болса.

Ән мен күй – тойға шашу, әуелесін,
Жетпіс жас алма ағаштай мәуелесін.
Қалды-еке, қыздар Сізге гүл ұсынып,
Сұлулар беттен сүйіп әурелесін.

Естелік-жазғаныңыз, ой болса екен,
Өрісте – мыңғырған мал, қой болса екен.
Бүгінде Сізге деген ізгі тілек:
Бұдан зор жүз жаста да той болса екен!

Алматы. 2002 ж.

СӘБИТ БАЙЗАҚҰЛЫНА

Ардақты академик Сәбен, дейміз,
Сәбеңе бізден ыстық сәлем, дейміз.
Алпыстың асқарынан Сізді көріп,
Біз қалай қуанышқа бөленбейміз?!

Ақсұңқар самғап ұшып жүрген болар,
Аққу құс айдын шалқар көлге қонар.
Мерейтой, кемел жасқа келген күні,
Құшағы Сіздей жанның гүлге толар.

Үлкенге, кішіге де мейірімі мол,
Үнемі бізге сабақ – Сіз өткен жол.
Ұстаздардың ұстазы, дейміз, Сізді,
Мәртебе, беделіңіз, әрине, зор.

Алпысқа жаңа келген тойыңызда
Қараймыз Сіздің сұңғақ бойыңызға.
Өңкей бір мақтау сөзден қымсынбаңыз,
Тек қана – ізгі тілек ойымызда.

Пайдаңыз көп тисе де жұртыңызға,
Бұлданып, бәлсіну жоқ ғұрпыңызда.
Көз алмай Сіздің биік тұлғаңыздан,
Сұлулар қызығады мұртыңызға.

Толқынды сәні бөлек шашыңыз да,
Жаралған табиғатпен жарасымда.
Толқынға көзі түскен арулардың
Жүрегі толқығандай расында.

Жарқырап Светлана жаныңызда,
Жетпіске қадам басқан шағыңызда:
Көбейіп қуанышты күндеріңіз,
Көркейіп арта берсін бағыңыз да!

ҚАЙРАН ӨМІРБЕК

Алатау баурайына келгені күз,
Жабырқау біздің дағы көңіліміз.
Күрсінген кеудемізбен, мұңлы жүзбен
Жиналдық Өмірбектің жылына біз.

Өмекең өмірден тез өте барған,
Жете алмай жетпісіне кете барған.
Ауылдан Алматыға қайтпай қалды,
Амал не, айта берсек, жетеді арман.

Егіліп кімдер сонда жыламады,
Кім, деймін, көздің жасын бұламады.
Жыл бойы Өмекеңді жоқтауменен,
Күләштің көзі жастан құрғамады.

Ұлдары үнсіз жоқтап әуел бастан,
Сәулесі жылап еді уанбастан.
Өмірбек дүниеден өте барды-ау,
Қызығын кенжесінің көре алмастан.

Өкініп бәрімізді осынау ой,
Біз оны еске бүгін аламыз ғой.
Жүргенмен әзірге бұл тіршілікте,
Түбінде біз де сонда барамыз ғой.

Ал, Күләш, бара қалсаң Қармақшыға,
Сәлем де, көп ағайын, әр жақсыға.
Неше рет ас берсе де, артық емес,
Жалбыров Өмірбектей ардақтыға!

Төгілген көз жасына дамыл болсын,
Қаралы көңілге де сабыр болсын.
Өмірден өткен жанның асындағы
Бар дұға, барша тілек қабыл болсын!!

25 қазан, 3 қараша, 2005 жыл.

АРДАҚТЫ БАЖА – СЕРІКБАЙ!

Көңілде көптен бері болмай маза,
Жазудан жалығып ем жаза-жаза.
Менің де желпінетін кезім келді,
Арнайы шақырған соң біздің Бажа.

Тұмаудан айығудың іздеп емін,
Арқаның демеу көрдім ескек желін.
Маған да мақтануға болады енді:
Мәжіліс депутаты – Бажам менің!

Біреулер бұл сөзімді түсінбесе,
Біреулер білгісі кеп: «Ол кім?» десе;
– Серікбай Бисетаев, – деймін сонда, –
Оралған Сарыағаштан күні кеше.

Бәзбекте көтеріліп көңіл хошы,
Масайрап қансонардан келгені осы.
Серікбай бүгін – мұнда, ертең – онда,
Аумаған қазақтың бұл Фигаросы!

Сайрандап барған сайын ойға, қырға,
Жанында – асыл жары, алтын Биға!
Сүйсініп Серікбайдың тірлігіне,
Тамсанып біз отырмыз құрмет-сыйға.

Серікбай, жалғыз ұлы Жұмабектің,
Бұл күнге бұлаң қағып, еркін жеттің.
Арасын Астана мен Қостанайдың,
Күнара сапар шегіп дүбірлеттің.

Наурызда бірден сезіп көктем лебін,
Тамаша – тұрмыс құрып, үйленгенің!
Сен өзің содан бері болдың сері,
Күнде – той, күнде – думан жүрген жерің!

Ақ көңіл, шалқып жатқан Сен бір айдын,
Үлкенге, кішіге де құшақ жайдың.

Ақ сүтін ақтау үшін туғансың Сен,
Аяулы, абзал ана – Жұматайдың.

Өзіңе тартып туған ұлын Қайрат,
Өз ісін, өз пайдасын біледі әйбат.
Кәсіпкер Қайратжанның арқасы ғой,
Отырсақ ұртымызды біздер майлап.

Алдынан Түлкібайдың өреді мал,
Қолынан Маржанкүлдің ішкенім бал.
Ауылды көркейтеді немереміз,
Олжас пен оған сенің Дәлелің бар.

Махаббат – жеке меншік қызың Сенің,
Кәмила, Дияр менен – жиендерің.
Өзге емес, осы біздің Биғамызға,
Кезінде жақсы болған үйленгенің.

Бүгінде алпыс төртте Сенің жасың,
Әлі де жылдам, шапшаң, іскер жансың.
Сиғызып екі аяқты бір етікке,
Кей-кейде апшымызды қуырасың.

Алайда жақсылығың Сенің мың сан,
Айтуға келмей жатыр менің мұршам.
Мен қалай сені, Биға, мақтамайын,
Жыл сайын бізге соғым беріп тұрсаң.

Әйгілі азаматы Қостанайдың,
Өзісің аса жомарт, асқан байдың.
Осында жеделдетіп келгенім сол,
Сен барда, мен ешкімнен жасқанбаймын.

Қасыңда – Болат бажа қыстай, жаздай,
Баураған баршамызды, ей, Серікбай!
Ағайын-туғандардың арасында
Осылай думандай бер жыл он екі ай!!

2003 ж.

ТАРЛАН ЖЕЗДЕ

(Серікбай Бисетаевқа)

Қырымға қырыққа жуық барған жезде,
Көкшеге келдіңіз бе тарлан кезде?
Жез қармақ қолыңызда көрінбейді
Лектіріп апамызды алған лезде...

Қаранып қарт қыранша айнала сіз,
Таранып қолыңызға айна аласыз.
Жай басып, жайбарақат келе жатып,
Сіз, бәлки, өткен күнді ойға аласыз.

Есте ғой Ессентуки атырабы,
Көңілде талай серуен жатыр әлі...
Жағада күнге күйген сұлулардың
Қоладай күреңіткен балтырлары.

Бұл күнде сұқтанбайсыз сұңқар көзбен,
Атпайсыз сұр жебені әрбір сөзден.
Айырып тұрасыз-ау сонда дағы
Батсайы, мақпалдарын сиса-бөзден.

Кеше бір жоқ болдыңыз кешкіғұрым,
Әшейін бос күдік пе әлде мұным?
Әйтеуір армандаймыз көрсек деп біз,
Сіз көрген қызықтардың оннан бірін...

АРДАҚТЫ БИҒАҒА

Арайлы күндер шуағын төккен,
Өмірің нұрлы, көңілің – көктем.
Мереке, думан, тойыңа сенің
Ағайын-туған асығып жеткен.

Бірәліқызы Биға,
Біздерге дәйім қуаныш сыйла!

Ажарлы жүзін, көркейген кезін,
Тұла бір бойың – сабыр мен төзім.
Жадырап бір сәт, күлесің кейде,
Айтылған сөзді ұнатсаң өзің.

Бірәліқызы Биға,
Біздерге дәйім қуаныш сыйла!

Анашың Күлән, нағашың – Арғын,
Нағашы жұртты іздеп те бардың.
Жадында шығар жағалай бәрі
Таласып саған ұмтылғандардың.

Бірәліқызы Биға,
Біздерге дәйім қуаныш сыйла!

Әлемнің шарлап өңірін барша,
Сен көрген теңіз, аралдар қанша.
Шәмшия апаң бір кезде жүрген
Әдемі дөңде тебірендің сонша!

Бірәліқызы Биға,
Біздерге дәйім қуаныш сыйла!

Тәңірім қосқан Серікбай – жарың,
Өзіңді ғана деп жүр ғой «Жаным!»
Алыстан аңсап келгенде Сәкең,
Бейілің ыстық, құшағың жалын.

Бірәліқызы Биға,
Біздерге дәйім қуаныш сыйла!

Тұңғышың – Қайрат, Туғанай – келін,
«Серігін тапты Махаббат» дедің.
Кәмила, Дияр – жиенің болса,
Олжас пен Дәлел – немерең сенің.

Бірәліқызы Биға,
Біздерге дәйім қуаныш сыйла!

Түлкібай бауырың, тұлғасы таудай,
Соғымы семіз, қазысы қандай!
Маржанкүл десе, маржан ғой, шіркін,
Айраны дәмді, қаймағы балдай!

Бірәліқызы Биға,
Біздерге дәйім қуаныш сыйла!

Өзіңе тартқан Қазина сіңлің,
Келеді менің құшақтап сүйгім.
Сен үшін Биәш, аймалап-құшып,
Серікбай үшін тағы да сүйдім.

Бірәліқызы Биға,
Біздерге дәйім қуаныш сыйла!

«Тамаша кісі – Тәтеміз» деген,
Болат пен Галя туыс қой ерен.
Тойыңа сенің толқиды, бәлкім,
Қарагөз жеңгең Дарико менен.

Бірәліқызы Биға,
Біздерге дәйім қуаныш сыйла!

Бұрқырап шашың, керіліп қасың,
Омырау-кеудең ерекше жансың.
Ғұмырың ұзақ, тірлігің ғажап,
Мүбәрәк болсын зейнеткер жасың!

Бірәліқызы Биға,
Біздерге дәйім қуаныш сыйла!

2002 ж.

ОРМАНШЫ – ҒАЛЫМ

(академик Тайжан Тоқмұрзинге)

Көркейіп, жарқын жүзі жайдарлана,
Марқайып төрде отырған Тайжан аға!
Мерейтой, мерекеңіз құтты болсын,
Жетпіске келгеніңіз жаңа ғана.

Көкшетау өңірінен Қарағаштан,
Ғылымға дер кезінде араласқан.
Орманды қызғыштай боп қорғайды екен,
Орманда сұлулармен көп сырласқан.

Сіз туған қоңыр күздің қазан айы,
Өмірдің өзгеше бір ғажап айы.
Алланың берген сыйы халқына деп,
Сізді жұрт құрметпен бағалайды.

Орманға көңіл бөлген елден ерек,
Сіздей жан сирек туар өте зерек.
Әспеттеп осы тойда мақтау үшін,
Басқа бір қырыңыздан келу керек.

Даланың орман-тоғай, тау мен тасы:
Саятшы, мерген, дейді Сізді, расы.
Жақсыны жақсы көрер арулардың
Күшті ғой Сізге деген ықыласы.

Жарасып шашыңызға күміс қырау,
Әркімдер іштей оны сезіп жүр-ау.
Елу жыл қызмет қылған ардагер деп,
Сізге айтар тілегіміз біздің мынау.

Қараса, көркіне көз тойған аға,
Есен-сау, көп жасаңыз, Тайжан аға!
Жүздессек, жүздесейік Ұлытауда,
Кездессек, кездесейік тойда ғана!!

ДОСҚА

Есімде орта мектеп, үлкен ауыл,
Жан-жақтан келген шәкірт әжептеуір.
Үйінде Сейтекеңнің біз пәтерші,
Төкенмен ойда жоқта болдық бауыр.

Бесінші – екі класс, егіз еді,
Айырып, екі бөлек емізеді.
Білімнің уызына қанбай келсек,
Сейтекең бізге таяқ жегізеді.

Тойынып, біз ықылық атушы едік,
Ойынның қызығына батушы едік.
Күлкіміз түн ауғанша тиылмастан,
Жамылып бір көрпені жатушы едік.

«Кім мынау су көрмеген, күнге қаңсып,
Қайсың бұл киіміңді жатқан жаншып?» -
Осылай айғай апам ойбайласа,
Өтірік жым болушы ек ұйықтағансып.

Шомылдық қарасуға, Есілге де,
Жасында ән салушы ең, есінде ме?
«Жай таппай жалғыз гармонь, – дейтін едің, –
Қыздарға ұйқы бермей жүрсің неге?».

Соншалық жанға жағып ұнады ма,
Сол әуен әлі күнге құлағымда.
Бармысың соны бүгін айтуға сен? –
Өзіңнен өтінішім, сұрағым да.

Мен арық, сендерден сәл аласа едім,
Сен толық, басқарманың баласы едің.
Бөлініп көрген жоқсың бізден бірақ,
Әуелден жаның адал, таза сенің.

Әкеңіз – ел таныған Әлмағанбет,
Өмірін әлеуметке арнаған бек.
Келеді түрің сенің, тұлғаң сенің,
Мақтауға: «әкесінен аумаған» деп.

Жанкүміс – анаң сенің асыл адам,
Ешқашан тасынбаған, жасымаған.
Айранға қаймақ қосып: «Мә, қалқам» деп,
Мәпелеп ас бергенін есіме алам...

... Дариға күндер зулап өте берді,
Әр жаққа арман бізді жетеледі.
Өмірдің өткелдерін айтар болсам,
Әңгіме тым ұзаққа кетер еді.

Ержетіп, әйел алдық, болдық бодан,
Көз жазып біраз жылдар қалдым содан.
Бір жылғы төл ме, десем, түйдей құрдас,
Екі жас кіші екенсің сен оңбаған.

Жастықтың айдынында бірге жүзген,
Жасырын бұл бір сырың сенің бізден.
Екі жас шегергенің – ойнау үшін,
Өзіңнен екі-үш класс кейін қызбен.

Ойнасаң кейінгімен, ойна, мейлің,
Жасарып, қолдан келсе, жайна, мейлің.
«Отыз жыл уысында келген ұстап,
Отыз жыл аяласын Зайра» деймін.

Әркімнің болсын ұлы Үстемдей-ақ,
Аузыңнан Айгүл, Алмаз түскендей-ақ.
«Аталап» оңнан, солдан немерелер,
Келінің күнде алдыңнан үстел жаяд.

Жігіттің құрбы-құрдас, досы болар,
Тойыңды жүрген шығар тосып олар.
Айнала жора-жолдас, ағайынның –
Адамның бір бақыты осы болар.

1989 жс.

ТАТУ БАЖА, ТАМАША ДОСҚА

Ал сәлем, тату Бажа, тамаша Дос,
Тойыңа шақырғанға көңілім хош.
Туған күн, мерейтойың құтты болсын,
Алпысқа жаңа келген Молокосос.

Сәулеге – Дәстенсің Сен, бізге – Дастан,
Аңқылдақ айғайыңмен көңіл ашқан;
Сен жүрсің, теміржолда қызмет істеп,
Кәсібің – қалап алған әуелбастан.

Баласы – Мүсәйіптің, Күләннің Сен,
Еркетай балдызыма ұнадың Сен;
Әженнің тентек, сотқар еркесі едің,
Сәулештің құшағына құладың Сен.

Енеміз, тещамыз бар екеуміздің,
Біздерге бере салған екі қызын;
Болды да екеуінің ақылы қысқа,
Бір шатақ – бір көрімге – шаштары ұзын.

Сөзімді соза бермей, іркілейін,
Тойыңа шашу болсын – күлкім, деймін,
Бір бокал алып қойсақ бәріміз де,
Думан-той ду-ду етер, бәлкім, деймін!

ҚҰРМЕТ ТӨРІНДЕ

Жеңіспен түйдей құрдас Түзелбек дос,
Көркіңе, сымбатыңа көңілім хош.
Елуге жаңа келген жас буыршын,
Мықтылар тізіміне мені де қос.

Бойың бар Алатаудың шынарындай,
Тойыңа жүгірмеске шыдадым ба-ай.
Елуге келгеніңді сенің бірақ
Қыз-қырқын біліп қойды-ау, шырағым-ай!

Уақыт өтіп жатыр, тыным бар ма,
Елу жас – үлкен белес, ұғынғанға.
Елуден асқаныңды әйтсе де сол
Сездірмеу керек еді сұлуларға.

Құрметке бөленесің бүгін төрде,
Мәртебең өсе берсін өрден өрге.
Отыз күн оразаңды ұстағанмен,
Өмірдің қызығынан безе көрме.

Арманға жетелейді көсілген жол,
Көрейік саудаңыздың жемісін мол.
Баяның, бала-шағаң – бәрі гүлдеп,
Сен, баурым, сексенге кел, тоқсанға тол.

Асығыс айтқан сөзде мін болса да,
Қосылар бұл тілекке кім болса да.
Сол үшін, ей, ағайын, алыңдаршы,
Қолыңда су болса да, у болсада.

АГРОНЫҢ АРУЛАРЫНА

Армысыздар, арулар, аяулылар,
Армысыздар, ханымдар, ханшайымдар!
Кім сүймейді көктемгі күн шуағын,
Құшақ жайып көктемді қарсы алыңдар.

Кім қуанса көктемге құшақ жайып,
Құрметтеуге, сыйлауға әбден лайық.
Келіңіздер, ендеше, Сіз бен біздер,
Сегізінші наурыз деп қуанайық!

Өміріміз нұрланып алтын күнмен,
Көңіліміз көркейсін қызыл гүлмен.
Атын атап қыздардың, өзін мақтап,
Ең қызығы жадырап, ойнап-күлген.

Айту керек Сафура Қуанқызын,
Мақтау керек Сәлима Жолдасқызын.
Екеуі де куратор, тәлімгер жан,
Жайнатып жүр жастардың шоқ жұлдызын.

Дәбжанова Сәуле бар Түлекқызы,
Куратордың күштісі, көрнектісі,
Және біздің Раиса Мухамедияровна –
Ұстаздардың ізгі де мейірімдісі.

Садықова Гүлбибі Маханқызы,
Отыз төрт жыл лаборант болған кісі.
Шет тілдерді жалықпай үйретеді
Жайсақова Раушан Едігеқызы.

Ең белсенді Үкілай Керімқызы,
Үлгеріп жүр бәріне жалғыз өзі.
«Бізді қалай айтпайсыз?» дегендей бір
Құрбанова Гүлнәрдің сұлу жүзі.

Селекция жасайтын, десеңіз, кім,
Ол – әрине, іскер жан Галина Ким.
Аң мен құстың, жәндіктің зерттеушісі,
Серікханқызы Зәурешті біледі әркім.

Зайцева мен Шнайдер және Гүлнәр,
Оқымысты ғалымдар, философтар.
Бақыт деген – сыйлыққа ие болу,
«Солай ма?» деп, ақырын сұраңыздар.

Сегізінші наурызды – мереке деп,
Сыйлық берсе, алар ек: «Береке» деп.
Ақша керек кезінде жүгіреміз,
«Дорогая», «Қымбатты, Ореке!» деп.

Осы жерде тұр еді жаңа ғана,
Әне кетіп барады Аманбала.
Агроның қыздары сондай шапшаң,
Екпін беріп жүреді экономикаға.

Сәлем ғылым-секретарь Сәнияға,
Сәлем, Шайхисламқызы Ғалияға!
Еркен, міне, баспаға бастық болып,
Зерттеулерді шығармақ жарияға.

Кітапханашы Чайкүл Қасымқызын
Құрметтейміз бәріміз ол кісіні.
Ахатова Зәурешке – сәлем, дейміз,
Бүгінгі күн болсын, деп, жарқын жүзі.

Өлең сөзге, құрбылар, құлағың сал,
Әлі талай айтылар құттықтаулар!
Барлығын да мұра ғып жинап жүрген,
Мәжитқызы Ырымжан тәтеміз бар!

Бір құрбымыз, мінекей, Гүлсім – аты,
Ол – осынау ғимарат коменданты.
Бүгін – думан, бүгін – той біздер үшін,
Шіркін көңіл, теңіз боп, деймін шалқы!

Ақ дидарлы арулар, асыл жандар,
Мерекені қуанып қарсы алыңдар.
Артық-кемін өлеңнің айып етпей,
Ұнай қалса, сөзіміз, қол соғыңдар!

ТОЛФАЧЛАР

ҮШ БӘЙТЕРЕК

Ағайын, мені бір сәт көрсең тыңдап,
Табасың бұл әнімнен сыр мен сымбат.
Жайқалған кең далада үш бәйтерек,
Үш жүздің үшеуі де маған қымбат.

Біріңмен, екі баурым, бірің кеңес,
Кім сені, үшеу болсаң, мықты демес.
Тараған бір атадан үш туысқан,
Үш жүз деп атануы тегін емес.

Ол заман бітпейтін бір егес пе екен,
Жан бабам, жауларың көп, елестетем.
Үш жүзім – үш тараптан атойлаған,
Үш батыр, үш қосыным емес пе екен?

Жүзіндей айбалтаның жарқыраған,
Үш майдан – үш айбыным Ел қорғаған.
Бірінен бірін осал дейтіні жоқ,
Үш жүздің үшеуі де қымбат маған.

Қазақтың бұл дәстүрін елден ерек,
Қадірлеп, көңлің таза, болсын зерек.
Үш жүздің, он екі ата, өз жөні бар,
Таратып айта білсең әдемілеп.

Әдетте киіт кигізіп, ілу беред,
Арада – сый-сияпат жүру керек.

Әркімнің ата-баба, арғы тегі –
Үш жүздің бар екенін білу керек.

Дүние мың құбылып мен туғалы,
Әуенім түзелгендей ел туралы.
Үш жүздің баласының басын қосқан,
Қазақтың қандай ғажап той-думаны!

Мен де бір, бағым жанса, бәйге күрең,
Бәйгемді түгелімен үлестірем.
Ұлы жүз, Орта жүз бен Кіші жүздің
Ұлдарын бірдей көріп, бірге жүрем.

Көңілге бір нәрсені бірден түйем,
Кеудеме сезім берген тәңір ием.
Ұлы жүз, Орта жүз бен Кіші жүздің
Қыздарын бірдей көріп, бірдей сүйем.

Үш жүздің ұл мен қызы ержетеді,
Арманға кім ұмтылса, сол жетеді.
Бәріміз – бір қазақтың баласымыз,
Кең дала, жайлай білсең, мол жетеді.

Сондықтан бөлінбеймін, ей, ағайын,
Елім деп тебіреніп, толғанайын.
Үш бастау, үш қайнарым бола білген,
Үш жүздің үшеуінен айналайын!!!

СӘКЕНГЕ

Ол келгенде бұл өмірге,
Желпіп өткен таңғы самал;
Қоңыр күзде дүниеге
Ұл әкелген асыл Жамал.

Сары Арқадан түлеп ұшқан,
Тегеурінді қызыл сұңқар;

Не десе де дос пен дұшпан,
Бір өзіңе болдым іңкәр.

Ең сымбатты ердің нағыз
Ерні, мұрты, көзі, қасы;
Сұлулығы болған аңыз
Сейфолланың Сәдуақасы.

Жас адамның кеудесінде,
Толған үміт, толған арман;
Бай-шонжармен белдесуге
Күрес жолын таңдап алған.

«Кел, жігіттер, – деп, – айқын сез»,
Төңкерісті жырлаған ол;
Асығып тез аттанған кез,
Бақыты да, соры да сол.

Жарқылы көп найзағайдың,
Күркірі де күшті болар;
Өңкей жарлы-жақыбайдың
Өкіметін орнатты олар.

Еңбекшіге созған қолын,
Өрлесін деп өрге тасы;
Сол кездегі Совнаркомның,
Ең әдемі Төрағасы.

МӘҢГІ ЖАС

Он тоғызда отқа кіріп барған қыз,
Жауған оқтан жасқанбауын барлаңыз.
Өлімі емес,
өрлігімен Батыр ол,
Бойжеткеннің ер бейнесі – елге аңыз.

Жылдар, жылдар, дейді: «Батыр – елуде...»,
Егде Мәншүк – қиын тіпті сенуге.
Жаралған да жоқ еді ғой Ол бірақ
Әтір емес, оқ боратып себуге.

Момақан қыз гүлге, күнге құштар-ды,
Жайдары жүз жау көргесін сұстанды.
Ел дегенде елжірегін жас жүрек
Пулеметке төнсе, болды, – ұстамды.

Дала қызы, дарқан Елдің аруы,
Көңілде – гүл, қолда – суық қаруы.
Біздер үшін қалқан етті кеудесін,
Жадымызда Жұлдыз болып жануы.

Әпкем менің, аруағын сыйлаймын,
Асыл ару, егделікке қимаймын.
Қарындасым қалған мәңгі жас болып,
Мәншүк үшін махаббатты жырлаймын.

Ей, құрбылар, бүгін биік самғайсың,
Еске сонда Ер Мәншүкті алғайсың.
Мәншүк үшін нәзік бола түсіндер,
Мәншүк үшін бақытты боп әрқайсың!

АЙНАЛАЙЫН ЖЕР-АНАДАН!

Мен бекерге керіспеймін:
«Ғарышқа сен құлшынба» деп.
Шолпанға да жетсең, мейлің,
Жер байғұсты қомсынба тек.

Сөзден кімдер жаңылмайды,
Ойға салып, толғансын ел:
Адамға Жер табынбайды,
Адам – перзент, анасы – Жер.

Жұлдыздарға ұшады ұлан,
Туған жердің төсін еміп.
Шықпай жатып құшағынан,
«Сен, табын» деп тепсінбелік.

Қанат беріп өсірген Жер,
Өз ұлына табынбайды.
Ел көгерсін десең егер,
Орнат жерге күн мен айды.

Жетеміз деп арай белге,
Алдарқанып жүрген жоқ па?
Жерді төмен санай көрме,
Қанша биік самғасақ та.

Шыңға жалау тіккендер де,
Жерде жүріп жол алады.
Аспанға ұшып кеткендер де,
Жерге қайтып оралады.

Өтсе бір күн дүниеден,
Жер қойнына кіреді адам.
Емес дала – қу медиен,
Жер қадірін білген Бадам!

Шер тарқатқан әнмен, күймен,
Елден қымбат не бар маған?
Жан иесін әлдилеген,
Айналайын Жер-Анадан!

АРАЛҒА ШИПА БОЛАР МА?...

1. Қайран Арал

Араша сұрайды елден қайран Арал,
Аралсыз қалған елім қайда барар?
Шегінген жағалаудан айдын көрсен
Көңілдің өзге мұңы жайға қалар.

Қайрандап көлтабанда жетім кеме,
Қарадым аянышпен сол кемеге,
Аспанға ертең ұшып кететіндей,
Мейрімсіз болдық Жерге біздер неге?

Сарқылар қымыз емес сабадағы,
Теңізге келді ненің зобалаңы?..
Аралдың құлазыған кемеріне,
Жамырап, қайтсе толқын оралады?

Табиғат – жазған құл ма жаза шегер,
Жамиғат, араша бер, араша бер;
Аршылған жез құмғандай жөн сарайын,
Аралдың жағасына жаңаша кел,
Алдына анашыңның балаша кел! –
Араша бер.

2. Шіркін Арал

Аралым, есімдесің сен әрдайым,
Жаныма батады әр кез сенің жайың;
Тынысым менің дағы тарылады,
Тартылып бара жатыр, деген сайын.

Жағанда сезілмеді-ау жібек самал,
Алқынып жатырмысың, шіркін Арал?!
Жарқыным жағалаудан безінбеші,
Мен келдім, менің қандай айыбым бар?

Ау да жоқ, ауыл да жоқ, келгенімде,
Қор болып, жайрап жатыр жетім кеме:
Тоздырып төңірегін, жүрген жерін,
Мейрімсіз болдық екен біздер неге?

Таусылып сөйлеріме бар ғой негіз,
Жоғалар, бүйте берсек, Арал-теңіз;
Теңіздің жоғалуы мүмкін болса
Өмірдің болмауы да мүмкін, деңіз.

Бұл сұмдық,
сұмдық лебіз...

3. Сарқылмашы

Ортайып қалған соң, қайран Арал,
Әркімге сенуін қойған болар;
Бүркуге жетпейді сылдыр сөзін,
Мырзалар, Аралменен ойнамаңдар.

Көлтабан қалмасын үңірейіп,
Аралға су іздеп жүгірейік.
Ащы мен тұщыны татқан білер,
Аралдың өзіне жүгінейік.

Аралға тиер деп бір шипасы,
Мен жүрмін егіліп, сен тыңдашы;
Жаудан да жеңіліп көрмек едік,
Аралым, демігіп, алқынбашы.

Балықтай сусырап аузын ашқан,
Құстарды көрдім мен құмнан қашқан;
Теңіздің орны бар, толқыны жоқ,
Аққудың сыңары жүр адасқан.

Айнала тұзды шөл, атамекен,
Күніміз не болар біздің ертең?
Жайлаудан қол үзіп қалғанымдай,
Аралдан көз жазып қалар ма екем?

Шағала, тынбашы шаңқылдашы,
Аралым, айдыным, тартылмашы,
Алдыңда кінәміз көп болса да,
Бір ғана тілегім сарқылмашы!

АЛТЫНБЕГІМ-АЙ!

Жаның таза жан едің ақ сөйлеген,
Асырмай да жасырмай, нақ сөйлеген.
Елдің көші қисаймай, түзелсін деп,
Билікке де бардың сен жақсы ойменен.

Өрең биік, өренім, деңгейің зор,
Жібермеді-ау еркіңе айнала тор.
Өңкей жемқор, құзғындар арасында
Адалдығың болды ғой өзіңе сор.

Билеп-төстеп үйренген содыр кілең,
Үрейленді «Үштаған» дегеніңнен.
Қас дұшпаның әуелден мәлім еді,
Содан емей, өлімің – енді кімнен?

Жауды қайтып аңдамай, жаза бастың,
Жантәсілім сәтіңді айта алмаспын.
Алатау тұр ауырлап көтере алмай,
Қасіретін, қайғысын алты Алаштың.

Талас жүріп жатқанын алтын таққа,
Сенің қазан әйгілеп қойған жоқ па?
Жұрттың мұны түсініп, ұғынуы
Тым қымбатқа түскені-ай, тым қымбатқа...

Алтынбегім-ай, Алтынбегім-ай,
Қанды қолдан мерт болған қайраткерім-ай!

ІШІНДЕ ТЕМІР ТОРДЫҢ АРЫСТАНДАЙ

Ғалымжан, айналайын, халің қалай,
Көңілің нендей күйде кешке қарай?
Төрт болып екі көзің отырмысың,
Қамауда күн өткізген, қарағым-ай!

Сұрланған, сұмдық жерге үйрендің бе,
Адамды жәбірлеуден жирендің бе?
Кінәң жоқ, жазаң үлкен, аяулы жан,
Құсмұрын түрмесінде күйзелдің бе?

Жазалы мерзімің де әлі бітпей,
Самал жел зарықтырды-ау, желпіп өтпей.
Ауырлап абақтының қапырығын,
Қиналып отырсың ба, ауа жетпей?

Әйгілі тұтқын болдың аты дардай,
Бұл күнде жан дүниен, айтшы, қандай?
Тісінді шықырлатып жүрсің бе әлде,
Ішінде темір тордың арыстандай?!

Қазақтың небір өжет боздақтары,
Әр кезде абақтыны босатпады.
Билікке наразылық білдіргенге
Биліктің құрулы тұр дұзақтары.

Ниетің, сөзің, ісің түзу еді,
Түзулік – үлкен айып болды, тегі.
Еліңе титтей де бір жазығың жоқ,
Түрмеге отырғызып қойды-ау Сені.

Жүзінді бір көруге зар болғасын,
Жұбайың төкпей қайтсін көздің жасын.
Өзіңді құтқарам деп шырылдап жүр,
Су сепкен қанатымен Қарлығашың.

Күйініп елдесің де, жерлесің де,
Жиылып, ашынған жұрт үндесуде.
«Әділдік, әділ билік жоқ қой» деген,
Халықтың күрсініс бар кеудесінде.

Босанып абақтыдан ақыр-тақыр,
Еркіндеп жүрер кезің келе жатыр.
Ел-жұртың аңсап күткен Ер Ғалымжан,
Сенің де арғы тегің – асқан Батыр!!!

Тұтқында отырған жан көп ойлайды,
Толғанып дәл өзіндей кім ойлайды.
Қайтсе де, бостандыққа шығасың Сен,
Таң атпайын десе де, Күн қоймайды!

ҚАЙДА, ДЕЙМІН, ОЛАР?

Жадымнан шықпай әсте, жүр ғой ойда,
Ұрланған Жолдас қайда, Айбар қайда?
Бір хабар екеуінен болмай қойды,
Жер-көктен сұрайтыным: – Олар қайда?

Қайдасың, Жолдас,
Қайдасың, Айбар?
Күрсінтпей қоймас,
Күйзелтіп ойлар.
Бармысың, Жолдас,
Бармысың, Айбар?!

Біреулер қолдан жасап қасіретті,
Еркінсіп, ел тонауды кәсіп етті.
Атқарған адал қызмет екі бейбақ,
Жоғалып ұшты-күйлі қайда кетті?

Қайдасың, Жолдас,
Қайдасың, Айбар?
Күрсінтпей қоймас,

Күйзелтіп ойлар.
Бармысың, Жолдас,
Бармысың, Айбар?!

Біле алмай өлі екенін, тірі екенін,
Жоқтаумен екі мұңлық жүр екеуін.
Не халде, нендей күйде Жолдас, Айбар? –
Зарлаймын мен де жоқтап сол екеуін...

ОЛАР ҚАЙДА?

Армангүл, қарс айрылып көкірегін,
Күрсіндің көз алдында бүкіл елдің.
Жолдасың ұшты-күйлі жоғалғанын
Жасырмай, әйгілеуден іркілмедің.

Жар салдың: «жұмыста жоқ» деген бойда,
Ұрланған Жолдас қайда, Айбар қайда?
Екеуін ешкім неге жоқтамайды,
Ар қайда, ұят қайда, обал қайда?!

Жер жұтып қойғандай-ақ ол екеуін,
Білмедік өлі екенін, тірі екенін.
Сен сонау Венаға да барып қайттың,
Айтуға кінәлінің кім екенін,

Түсіріп жұрттың көбін әбігерге,
Түрі жоқ қайтарылар қазір елге.
Біздегі қоқырайып жүргендердің
Күшті екен күйеу бала бәрінен де.

Дәрменсіз билік бұған арланбай ма,
Өлі де сол жүгенсіз тайраңдай ма?
Құрысын құрып кеткір содыр-сойқан,
Алдымен Жолдас қайда, Айбар қайда?!

ЖӘБІРЛЕНУ

(Екі ішекте – мұң мен шер)

Ойлансаң, осы сөзге құлақ түріп,
Бізде бар өзінше бір тұрақтылық.

Тұрақты түрде дәйім қазағымның
Көретін көресіні, азабы мың.

Бейнетқор көп қазақтың біреуі – мен,
Сезілер кім екенім жүдеуімнен.

Мәз емес тұрғылықты елдің хәлі,
Өлең-жыр оны айтпаса, кімге дәрі?

Жүретін ылғи да бір үйсіз-күйсіз,
Үнемі қазақ, десем, үндемейсіз.

Болғанмен екі бірдей астанасы,
Қазақтың әлі де мұң баспанасы.

Талайға пана болған аздап қана,
Әрдайым әуресі көп жатақхана.

Қолайсыз жыл он екі ай жыры бітпес,
Төлейтін ақысы да аздап тектес.

Жарлыны қуып жатқан жатағынан
Дөкейдің ат үрккендей атағынан.

Ұдайы қазақ байғұс зар илеп жүр,
Жұбайы көз жасына нан илеп жүр.

Он сотық жері де жоқ үй салатын,
Қазақ қой қашанда сол қиналатын.

Көрсетер жұрттың өзін жұғымсыз ғып,
Көбіне қазаққа тән жұмыссыздық.

Бір күрек екі қолға табылмады,
Қай қазақ жұмыс іздеп сабылмады?

Ауылдан қалаға жұрт ағылғанын
Орасан тауқымет деп қабылдадым.

Жалданып кәріске де, қытайға да,
Қазақтың ырысы бір құтайған ба?

Жем болып аңқау қазақ жүліктерге,
Қадірі кем болып жүр түріктен де.

Кеншілер қырылса да небір атпал,
Безеріп, мыңқ етпейді озбыр Миттал.

Ашынған айқай-шуға, ысқырыққа
Қожайын қарамайды пысқырып та.

Қорқыттың қайда барсаң, көрі боп жүр,
Қазаққа полицейлер бөрі боп жүр.

Кісіні бір сөз айтқан ұстап та жүр,
Кінәнді мойында, деп, қыстап та жүр.

Қазаққа тап беруден іркілмейміз,
Қит етсе, қазаққа тек зіркілдейміз.

Күйінбей қазақ бұған қайтіп шыдар,
Қазақты қайтсе де бір кемсіту бар.

«Мемлекет сендердікі, жер біздікі»
Деп көкіп жүрген жоқ па кей әулекі)?

Бөтен боп көрінуге асығуы,
Басқаның бұл да бізді басынуы.

Бөркі де кейбіреудің қоқырайып,
Қазаққа қарайтындай одырайып,

Өзге жұрт секілді бір өте зия,
Қазақты менсінбеу де – тенденция!

Мен өзім ар-намысы бар кісімін,
Кетеді көтеріліп қан қысымым.

Жүрген соң қазақ байғұс зар еңіреп,
Менің де отырғаным есенгіреп.

Осынау жер бетінен Айға дейін
Қазаққа жанашыр жан қайда, деймін.

Қазақтың бебеулетіп домбырасын,
Көз жасым омырауға сорғаласын.

Екі ішек мұңға толы, шерге толы,
Мен бүгін біразырақ шерттім соны...

...Әйтеуір: «тұрақтылық» десеңдер-ақ,
Тұрады көз алдымда сорлы қазақ.

Бір сұрақ лауазымы, шені барға:
Қазақты жәбірлеудің шегі бар ма?!

ЗЕРДЕЛІ УАҚЫТ

Еркін толғау

Желтоқсан тәмам,
Кел, қаңтар, бізге таман.
Жеңіл бір тыныс,
Желпініс сезем,
Жаңа жыл Елге
басқан сәт қадам.

Жаңаның аты жаңа.
Жауған бір қардай
әлгінде ғана.
«Кіршіксіз» десем,
күлуің мүмкін,
Айнала түтін,
әуеге қара.
Үміт пен күдік
бермейді маза,
Әйнекке аяз салады өрнек.
Өнерлі жанға
ниетім таза,
Кел, Жаңа жыл, төрлет!

Еркіндік лебі,
желкенін керген,
Айдында – Кемем,
әзірге баяу.
Мандытпай қойдық,
найқалуменен.

Көнтиген ерін,
көнбістеу елім,
Ереуілдетіп
жүргені рас.
Жүдеубас күйін
айту да қиын,
айтпау да қиын.

Әйткенмен, Тоқсан,
жасырып болмас.

Көбіміз іштен
тынумен келдік.
«Көзіміз жаңа
ашылды» дер ем.
Қисайған жүкті
түзеу де ерлік,
Оңай ма бірақ
түзелу деген?

Әр сәті қымбат,
уақыт ерен:
«Ең соңғы, – дейді. –
мүмкіндік берем».
Ісіміз оңға басады, бәлкім!
Жаңа жыл, саған
өзімдей сенем.

Ең жаңа досым,
есінде болсын:
Шындықты сүйген
турашыл кісі
әлі де тосын.
Жанары өткір ұлан –
томағасыз бүркіт.
Ұлттың намысын
қуған ұлдан.

Жүрме сен үркіп.
Шұбартқан ойдым-ойдым,
Десек те сәнін:
күнде бір қоғам,
қаулаған ойдың –
есепке ал бәрін.

Бүйректі жанып,
Батады жанға.

Мүкін бе төзіп, шыдау? –
Ширыққан елді.
Жөнім бар құптар:
Жарымжан болған
даланы мынау
Полигон деген бәледен құтқар.

Өмірді улап,
Сынаудың бәрі –

Атамнан аулақ,
құрысын әрі!!!
Дүмпуі сұмдық
дүлейден құтқар.
Құбыжық қару кімге дәрі?!

Өзекті өртеп,
іштегі жалын,
Өлеңмен
серпілдім әрең.
Ертеңгі күннің
табар деп бабын,
Зерделі Тоқсан,
өзінде – дәмем.

ҚАЛЫҢ ТҰМАН

Өмірде болғанымен қуаныш көп,
Құлазып отырсың-ау, Қуанышбек.
Айрылып Нұржаныңнан қалғаныңда,
Айтуға сөз таппадым жұбаныш деп.

Ақ ботаң ауладағы ойында жоқ,
Ақ қозың бір иіскеуге қойыңда жоқ.
Мұндай да мұң-қасірет болады екен,
Кісінің үш ұйықтаса ойында жоқ.

Жол шегіп Алатаудан Нева жаққа,
Аттанып кеткенің сол сен аулаққа.
Ұлың ажал жетіп, апат келген,
Үйіңе бейнет орнап бейуақта.

Болғанын ұлдың опат үй ішінде,
Естідік тұнжыраған түн ішінде.
Дүбіліп түні бойы дөңбекшідім,
Жастықтың жанға батып бүгісі де.

Қасыңнан тастамайтын құлыншағың,
Кім білген соры қалың, ұрыншағын.
Кім білген ойнап жүрген ортекені
Ажалдың тосып тұрған сұм құшағын.

Зыр қаққан тоғыз жасар ұршық-ұлан,
Қиылып кете барды қыршынынан.
Құдай-ау, түк түсінсек бұйырмасын,
Тағдырдың тым қатыгез тылсымынан.

Аһ ұрып ана байғұс қалған шығар,
Көкірек қарс айрылған арман шығар.
Не керек, құлдыраған құлының жоқ,
Жүгіріп, сен келгенде, алдан шығар.

Папалап ұмтылатын пәк жанымен,
Мойныңа асылғанға мақтанып ең.
Әттең, сол сәтсіз сапар, ауыр жолға,
Бауырым-ай, неге ғана аттанып ең?

Соңыңнан суық хабар жетті-ау барып,
Ызғары тұла бойды кетті-ау қарып.

«Балаңыз ауыр халде» деген сәтте,
Жолаушы дәрмені жоқ неткен ғаріп?!

Еріннің тістеп алған қаны шығып,
Қармандың қайтар жолға жанұшырып.
Самолет қаңтарылып тұрды бірақ,
Қалғандай қанат-құйрық – бәрі сынып.

Ауғандай күннің көзі бағытынан,
Қаланы торлап алды қалың тұман.
Алматы қабылдамай қойды-ау, көкем,
Жөңкіліп тұманнан соң тағы тұман.

Төгілген көз жасының буы дедік,
Кеуденің жалын атқан уы дедік.
Қарадай есеңгіреп қалдық біздер,
Екі күн сені тосып тұрып едік.

Тұмшалап екі арасын жер мен көктің,
Тұтасқан қою тұман, мұңға бөктің.
Адамды жіпсіз байлап қоятұғын,
Қорлығы өтті-ау саған самолеттің.

Сенделіп сегіз сағат Орынборда,
Ұшарға қанатың жоқ, түстің торға.
Ұлыңды бір көруге зар қылдырып,
Құдайым мұнша неге салды сорға?

Ұшырмай мына тұрған Қарағандың,
Торығып тоғыз сағат және талдың.
Мұң болып Алматыға аяқ басу,
Осынша қасіретке неге қалдың?

Тартқанда жарың үйде жан азабын,
Шектің сен шектен асқан жол азабын.
Жеттің сен құр сүлдерің сүйретіліп,
Тірліктің бастан кешіп бар дозағын.

Түсіріп тағдыр солай сергелденге,
Құлының жайрап жатты сен келгенде.
Дүние қараң тартқан сияқтанды,
Сәбиің сәске түсте жерленгенде.

Көз алдың – көрген түстей бұлдыр елес,
Секілді мұндай сұмдық мүмкін емес.

Көзіңді жасқа толы сұртші, бауырым,
Айналаң әсте сенің тұлдыр емес.

Жаныңда жас тайлақтай ұланың бар,
Ержетіп қалғанына қуанындар.
Маңдайға сыймай кетті кенже балаң,
«Боташым жұмақта» деп жұбанындар.

«Ақ ботам ойнақ салып өтті» дейсің,
«Боздатып боз інгендей кетті» дейсің.
Қарайып қалған ұлға ғұмыр берсін,
Құдайдан одан өзге не тілейсің?!

ОН БЕС ЖАСАР МЕҢСҰЛУ

Әсем күлкің тиылған,
Он бес жасар Меңсұлу.
Қыршыныңнан қиылған,
Сенсің – мәңгі шер сұлу.

Қара түннің елге бір
Қасіретін кім білген.
Не болды екен жерге бұл
Қапелімде сілкінген?

Аямады тілсіз жау,
Қалған үй жоқ қирамай.
Өте бардың, күнім-ау,
Тәтті ұйқыңнан оянбай.

Өмір-тірлік ешқандай
Сезілмеді жүзіңнен.
Сенің қазан, қалқам-ай,
Кетер емес есімнен.

Айналдың сен қабірге,
Болмай жатып ең сұлу.
Осыншама Тәңірге
Не жазып ең, Меңсұлу?!

ТЕРЕҢ ТАМЫР

Россия. Қазақстан.
Жаны туыс жұрағатпыз.
Бірін бірі таза құшқан –
Татулығы кінәратсыз.

Әуел бастан көрші қонған,
Араласып-құраласып.
Жазық дала, жасыл орман
Шекарасыз, тұрған ашық.

Өздеріне сырттан біреу
Тиіспесе, жүрген тыным.
Бұлшық еті білеу-білеу,
Құймақ асап, ішкен қымыз.

Қазақтың кең өлкесіне
Ауа көшкен заманы ауыр,
Орыстың ақ бөлкесіне
Сары майын жаққан ауыл.

Қаудырлаған тондар кілең
Қауқылдасып салғанда пеш –
Түсінбестік болғанымен,
Жатсынуы болған емес.

Айдың-күннің аманында
Кездері жоқ жәбірлескен.
Жолығысып қалғанын да:
Құшақ жайып: «тамыр» дескен.

Терең жатыр, дейтін шығар,
Шын достықтың тамырлары,
Тасқа біткен егіз шынар,
Тәрізді ғой тағдырлары.

Россия. Қазақстан.
Жаны туыс жұрағатпыз.
Бірін бірі таза құшқан,
Татулығы кінәратсыз.

«Бишаралар» авторымен
Ғашық жардай сырлас Шоқан.
Мұңға толы ақ түнімен
Тұнжырайтын ортақ Отан.

Ағартуға туған халқын
Тұңғыш мектеп ашқан Ұстаз.
Білсін шәкірт орыс әрпін,
Білімдіге дала мұқтаж.

Оқуға ден қойған елдің
Ұл мен қызы аса зерек.
Тойда гармонь ойнап еркін,
Жәмшік әнін салса керек.

«Өнер,.. ғылым – орыста» деп,
Кемеңгерлік айтқан Абай.
Ұлы жолда тоғысқан кеп
Ел мүддесі талай-талай.

Россия. Қазақстан.
Жаны туыс жұрағатпыз.
Бірін бірі таза құшқан –
Татулығы кінәратсыз...

...Қар ұшқындап боқырауда,
Жалшылардан кеткен дамыл.
– Бостандықтың оты, лаула!
Деген өктем жетті дабыл.

– Кедей кәрін байға тігіп,
Қолға билік алсақ игі! –
Екі тілде айтады үгіт
Қазақстан большевигі.

Ел ішінде дүрлігу көп,
Шама қайда бәрін ұғар...
Ұлтқа, жүзге бөліну жоқ,
Үлкен қосқа бірігу бар.

Түрксибтің өн бойында
Орыс-қазақ қоян-қолтық.
Асқақ өлең туды ойында,
Асқар ақын ерен толқып!

Байтақ дала бар алабын
Біртін-біртін жарқыратып,
Достық нұры тарағанын
Сезінудің өзі – бақыт!

Россия. Қазақстан.
Жаны туыс жұрағатпыз.
Бірін бірі таза құшқан
Татулығы кінәратсыз.

Бесжылдықтар домнасынан
Шойын саулап,
 мырыш та алды.
Жан аямас жолдасынан
Біздің достық құрыштан нық.

Москваны жаудан қорғап,
Шегінбестен тұрған қалпы.
Кеудемізге қалған орнап
Жиырма сегіз Ердің Даңқы.

Елдің кегін қорғасын ғып
Атқан оқтың көбін бердік.
Қиын күнде қолдасып нық,
Тұтас шептен сөгілмедік.

Орыс – аға, қазақ – іні,
Панфилов пен Бауыржандай.
Көңілдің пәк тазалығы
Жаңа ғана жауған қардай.

Қарға тамған қызыл қанның
Қызғалдағы өсті қырда...
Мен төтенше қызығамын
Майдангерлер достығына!

Россия. Қазақстан.
Жаны туыс жұрағатпыз.
Бірін бірі таза құшқан –
Татулығы кінәратсыз.

Парижге де апарғызды
Өміренің асқақ әнін.
Күйші жігіт, шопан қызды
Көрген емен жасқанғанын.

Өз орнында – атамекен,
Азат кезін ғажап сезін!
Кім ауыздан қағар екен,
Сөйлер болсаң қазақша өзің.

Әуезовтей асқан шебер
Зерден күміс аямаған,
Екі тілде бірдей кемел
Асыл ойлар аялаған.

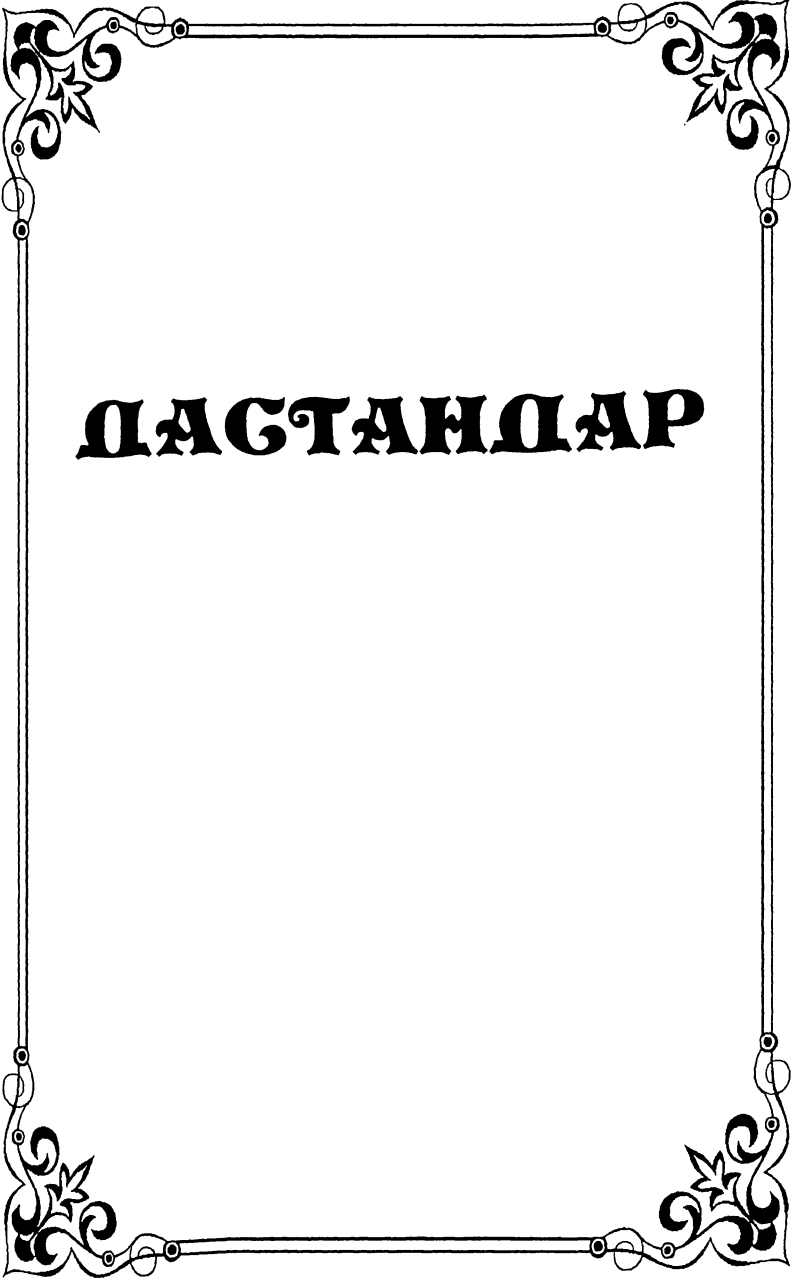
Қанышты зор көреді анық
Орыстың сан ғалымдары.
Тым тереңнен қорек алып
Тұр ғой достық тамырлары.

Алтын егін, қызыл қырман –
Жомарт дала көркі дерсің.
Мың қайтара өттік сыннан,
Әлдекімдер көкімесін.

Жаңа өмірде жарасымы
Аққу-қаздай ашық-жарқын,
Бейне көздің қарашығы –
Сақтау абзал достық салтын.

1975 жс.

ДАСТАНДАР

АЖАР-БОЗДАҚ

(әуен-дастан)

Желкілдек

Төсінде даланың желкілдеген,
Ең дәулет көрдім мен еркін Елден.
Егінжай алабын араладым,
Келіншек тәрізді төркіндеген.

Жайқалған егінге көз жіберсем,
Алтын жал толқындар билейді әсем.
Жанарым жасаурап қуаныштан,
Толқитын әдетім – әсерленсем.

Сүйсініп тұрғаным айқын менің,
Сүйсінтпей қоймайды жайқын егін.
Толқыған көңілден туады өлең,
Жайдақтап шаппайтын ақын едім.

Арман не, кезінде желкілдесең,
Жетіліп, көркейіп, еркіндесең.
Самалға тербелген сары алтыным,
Қымбатсың бүгін де, ертең де сен!!

Бір түйір дән

Сарғайып әдемі піскен егін,
Тамаша сезіндім ыстық лебін.

Аршыған түйір дән қауызынан,
Толысқан, күшті екен, тістеп едім.

Бойға нәр болар ма бір түйір дән,
Түйір дән – тәңірден бұйырған дәм.
Тәңірім, сақтай гөр асылымды,
Сақтай гөр кездейсоқ құйындардан!

Еріннен кетпестей уыз дәмі,
Елімнің болсын дән, болсын нәрі.
Тірліктің мен білсем, көркі – жеміс,
Құр бекер, құрғақ сөз кімге дәрі?!

Екі жас

Keң дала әнге бай әуел бастан,
Орақта шаң берді әуен-дастан.
Қырманнан көрдім мен екі жасты,
Еңбекке құлшынып араласқан.

Жастық шақ алаулап тұрған кезде,
Жалған деп кім айтар көрер көзге.
Мұрныңды шүйіріп, күлме, достым,
«Еңбекке құлшынып» деген сөзге.

Алтын күз жолдар көп тарау-тарау,
Дүбілген дүйім ел қызыл танау!
Тәуелсіз болсақ та неше жерден,
Еңбексіз күн бар ма, жарандар-ау!

Жайрандап екі жас жүрген маздап,
Көңліңді желпінтіп, кетті қозғап.
Өмірге сән берген егіз екім.
Әзілі жарасқан Ажар, Боздақ.

Екі жас ерке наз айтсын десек,
Екеуін тыңдайық алма-кезек.
Өнердің көрігі ұшқындай ма,
Еркіндік самалын сезінбесек?!

Білсең еді...

– Сен болсаң – Ажар қыз дән ұшырған,
Мен – Боздақ, бір сен деп жанұшырған.
Тозаңға бөленіп жүр екенсің,
Таныдым сынғырлақ дауысыңнан.

Қырманның төрінде бұлаңдадың,
Әлде бұл – төзімді сынағаның?
Ақ кірпік жүзіңнен айналайын,
Бір сауал қоймасқа шыдамадым.

Төзімнің өйткені бар ғой шегі,
Бір жайды, құрбыжан, білсең еді.
Мен сонау сәуірден құмар едім.
Құмардан шығармын, қайтсем, тегі?!

Мұрша қайда?

– Тозаңға бөледің көрген бойда,
Құмартып үлгердің келген бойда.
Қазандай қайнаған қызыл қырман,
Сөзіңді тыңдауға мұрша қайда?

Алты ай жаз жүргенсің қалай шыдап,
Сауалды қойған жөн ойлаңқырап.
Жігіттің сөзі емес – «қайтсем» деген,
Сұрақтың кезі емес – алтын орақ!

Іңкәрландым

– Әйнектей жалт еткен сөз жарқылың,
Жалындай шарпыдың, ақжарқыным.
Ақылым, қайтейін, түстен кейін,
Ойланып келмесем он шақырым.

Айнала желкілдек арпа-бидай,
Күнұзақ судырап, тұр ғой тынбай.

Мен саған, асау қыз, інкәрландым,
Егіннің сыбдырын тыңдай-тыңдай.

Арманға жетер жол табылғанша,
Өтерін кім білген өмір қанша.
Ормауға болмайды егінімді,
Егіннің қызығы – орылғанша!

Қайрау

– Әуелден інкәрің – арпа болса,
Ойланып, толғандың неге сонша?
Ер болсаң, егінді ормаймысың,
Егіннің сыбдырын тыңдағанша.

Сұлудай толықсып егін піссе,
Ер жігіт көшпей ме сөзден іске?
Құмарың тарқасын десең егер,
Неге бір құлшынып, серпілмеске?!

Ер болсаң бір қыздан үмітің зор,
Орақта қайрат қыл, жігітім, мол.
Бақ-дәулет, ол да бір түлкі емес пе,
Түлкіге шүйілген бүркітім бол!!!

Оң қабак

– Ор да ор, бол да бол! – Күзгі дабыл,
Ақсабан бермейді бізге дамыл.
Бір көріп қайтуға, сәулем, сені,
Қырманға беттедім жедеғабыл.

Сен үшін ойға да қырға бардым,
Мен қашан дән тасып зырламадым.
Бір көріп қайтуға келгенімде,
Орныңда болмасаң, жынданармын.

Ұшарға қанатсыз доңғалағым,
Қырқадан жұлдыздай сорғаладым.
Бір көріп, мәз болып қайтар ма екем,
Бір түрлі тартады оң қабағым...

Жалықпайсың

– Оң көзің тартты ма, жоқ па, қайдам,
Екпінің аумайды күйкентайдан.
Бір көріп қайтуға мені сонша,
Жер-көкті шаңдатып келдің қайдан?

Жұлдыздай сорғалап, қалықтайсың,
Өзіңше қиялдап, шарықтайсың.
Бір көріп қайтуға жүз келесің,
Сен қалай, жаным-ау, жалықпайсың?!

Қырманға балапан таулар орнап,
Тауларды сусытып, жүрмін қозғап.
Орнымнан күндегі таба алмасаң,
Бекерге жынданып жүрме, Боздақ!

Айдан асты

– Жан сырын айтсам деп келсем зырлап,
Өзілдеп қоймайсың алдымды орап.
Жаныңа кісіні жолатпайсың,
Ұшырған бидайың құмдай борап.

Жас көңіл, айым-ау, неден ұяң,
Жігітке ұяңдық кейде зиян.
Жеңгем де мазалап жүр ғой мені:
«Қыздардан бар ма, – деп, – аллергияң?!»

Аңсаумен төрт болған екі көзім,
Құмарлық оңай ма, білсең өзің.
Бір сауал қойғалы айдан асты,
Бір жауап беретін болды кезің.

Келсең етті

– Сен жоқта жел кеулеп төңіректі,
Айнала тынымсыз гуілдетті.
Мен сені, Боздақ-ау, тостым сонда,
Кешігіп, бөгелмей, келсең етті.

Сен жоқта жел кеулеп төңіректі,
Бір жаман қоңыр бұлт төніп өтті.
Шынымен төрт болса екі көзің,
Қырманға тезірек келсең етті.

Сен жоқта жел кеулеп төңіректі,
Көңлімде маза жоқ, тыным кетті.
«Бір сауал, бір жауап» дей бергенше,
Қырманға ертерек келсең етті...

Жүрегімді ұсындым

– Сен болсаң – арман қыз дән ұшырған,
Мен едім бір сен деп жанұшырған.
Жолымда жәудіреп тұр екенсің,
Қолыңда – күрегің, сабы сынған.

Кім белген жол тосып жүргенінді,
Тулатып жібердің жүрегімді.
Аршын төс, жәудір көз, еркетайым,
Нендей күш сындырған күрегіңді?

Аядым торғылтым білегінді,
Мен саған берейін күрегімді.
Күректің бір өзін азырқансаң,
Ұсындым, қалқатай, жүрегімді.

Сөзіме тағы да күлсең, мейлі,
Күдерім әйтсе де үзілмейді.
«Бақытың сол қыздың қолында» деп,
Жүрегім кеудемді сүзгілейді.

Өзінде болсын

– Аясаң торғылтым білегімді,
Берсең, бер әуелім күрегінді.
Жүрегің өзінде болсын, Боздақ,
Мен қайтем сүзеген жүрегінді.

Дән кеузең, желпуге оңды-солды,
Күрегің тамаша, қыздың қолы.
Жүрегің өзінде болсын, Боздақ,
Кеудеңде бұлқынып жүргені оңды!

Ажардан әлі де үмітің бар,
Қанатың талмаған сен бір сұңқар.
Жүрегің өзінде болсын, Боздақ,
Әйтпесе кім маған болады іңкәр!

Төзім қалмай...

– Жаныма жағады сөзің балдай,
Жүзіңнен тұрдым мен көзімді алмай.
Ерінім ерніңе тиер ме екен,
Ерніңнен тістер ем өшім бардай.

Алқынып толқыған төсің қандай,
Төсіңнен тұрдым мен көзімді алмай.
Кеудең кеудем бір тиер ме екен,
Баурыма басар ем, есім қалмай.

Телмірген көзімнен ықынғандай,
Бұралып, майысқан мықын қандай?!
Беліңе колым бір жетер ме екен,
Беліңнен қысар ем құтырғандай!!

Балтырың төңкерген бөтелкедей,
Көрмесем, болар ем өте кедей.
«Балтырдан, шіркін-ай, сипаса бір»
Деген ой кетпей жүр көлеңкемдей.

Әзілкеш күлімкөз, сөзің балдай,
Аршын төс, бұраң бел, өзің қандай?
Ауысып кетпесем, жарар еді,
Сабырым таусылды, төзім қалмай!!!

Рас шығар

– Төзімің таусылып, құлай жаздап,
Әуенің баяғы, келдің боздап.
Белімнен балтырға бір-ақ түстің,
Көкейің белгілі болды, Боздақ?

Соңымнан қалмай жүр көлеңкең де,
Өнерің жоқ па еді бұдан өңге?
Белімнен балтырға бір-ақ түстің,
Сен өйтіп, Боздағым, төмендеме.

Қай жігіт болмаған қызға құмар,
Ер жігіт қиынға төзіп, шыдар.
Белімнен балтырға бір-ақ түстің,
Ауысып кеткенің, рас шығар!..

Осы жолы

– Төсіңнің ойығын көрсем болды,
Ұмытып қаламын қайтар жолды.
Әшейін әзілдеп айтсаң дағы,
Боздағым дегенің қандай оңды!

Төсіңе созып ем екі қолды,
Арманға қолым бір жетпей қойды.
Жаныңа жуытпай жүрген сәулем,
Көкейде не барын білсең, болды!

Мәшинем қорабы дәнге толы,
Қайтер ең, саулатып төксем соны?
Мен қалай төгіліп, таусылмайын,
Сендей қыз көрмесем бұрын-соңды.

Жігіттің әлде бақ, әлде соры,
Жүйткіген мәшинем – жүйрік торы.
Мен сені әй-түйге қаратпастан,
Аулаққа әкетем осы жолы.

Орақтың, бұйыртса, бүгін соңы,
Қайтсем де әкетем осы жолы.
Өкшенді жерге бір тигізбейін,
Бөксеңді тіземе қойсаң, болды!

Кешкі уақыт

– Еркіндеп мейлінше ойнадың ғой,
Еркіме көнер деп ойладың ғой.
Бойымда, жігітім, нең бар еді,
Тал бойым түгендеп қоймадың ғой.

Өкшемді тигізбей жерге, тегі,
Алдыға өңгеріп алғың келді.
Бөксеме тиіскен түрің жаман,
Әкетпей қоймассың, сірә, мені.

Заулайтын мезгілің – кешкі уақыт,
Келсең, кел, маңайды жарқыратып.
Менің де жүрегім бар емес пе,
Мен қалай шыдайын бұдан артық?!

Ер жігіт көргем жоқ мен де сендей,
Мен қайтем, «жүр» десең, саған ермей.
Әуелден тілегім сол емес пе,
Әкетсең, әкетші, боздай бермей!!

Ол бір бақыт

Аспанда жымындап, жұлдыз қоздап,
Аулаққа жөнелді Ажар, Боздақ.
Екеуі оңаша болса, болсын,
Құпия ынтығын қайтем қозғап.

Ай нұрын төккен кез төңірекке,
Ай шуақ сілтейді арғы бетке.
Екеуі оңаша болса, болсын.
Аулақтап жүрген жоқ олар текке.

Түйісіп қалды ма еріндері,
Бөгіліп тұруы жиіледі.
Екеуі оңаша болса, болсын.
Ұмытып былайғы дүниені!

Бір күйіп, бір жанып. бірге балқып,
Екі жас қосылса, ол бір бақыт!
Қызығы – жар сүйіп, жалын құшқан,
Адамға не керек одан артық!!!

*Алматы – Қызылжар – Қостанай –
Көкшетау – Астана – Алматы*

МӘҢГІ МҰНАР

(қиял – назым)

Көкшетаудың тарқамайды мұнары,
Көрген жанның тарқамайды құмары.
Көк торғындай көк мұнардан туды Жыр
Бозбала Тау, бойжеткен Бұлт туралы.

Әуелгіде әлденендей тозаңнан
Жер-дүние жаралғалы не заман!
Дәл осылай болады деп түбінде,
Тау мен Бұлттың тағдырын кім болжаған...

...Жер қойнынан бір керемет тас шығып,
Тау тұлғалы болып өсті, жас жігіт.
Таудай болып өспегенде қайтсін Ол,
Кең далаға көктем келсе, жаз шығып.

Төбесінде – зеңгір аспан, көк күмбез,
Әлде содан биіктеуі Таудың тез?
О заманда көзге түспей қоя ма,
Тауға біткен өршіл кеуде, өр мінез!

Тұлғасымен сүйсіндіріп жер-көкті,
Ержеткен Тау болды бойшаң, көрнекті.
Көк жүзі де көрді перзент сол кезде,
Әуеде сол әлдиледі бөбекті.

Үлбіреген шөкімдей Бұлт, ақ түбіт,
Мөлдіреген іңкәр сезім, тәтті үміт.
Ойда жоқта келе қалған өмірге,
Мінсіз өлең секілді бір – сәттілік!

Зеңгір көкте жүзгендей бір ақ желкен,
Әлемде жоқ әдемілік бұл неткен?!
Сол әдемі бүлдіршін қыз, ақша Бұлт,
Болды, дейді, сондай әсем Бойжеткен!

Үлгерді Бұлт өрлеп ширек сағатта,
Әлде менің бұлай деуім ағат па?
Біздер оны тым жас көріп жүргенде,
Қыз баланың бой жетуі заматта.

Өрленді Бұлт сәулесі мол сәскеде,
Күн көзінен жасқану жоқ әсте де.
Өзін еркін сезінетін тәрізді,
Көк жүзінде көлбеңдеген жас дене:

«Өзім дербес, өзім биік төрдемін,
Өзім кербез, болған емес менде мін.
Енді неге әлі күнге жалғызбын,
Сыңар болар сонда маған жерде Кім?!»

Осынау ой, тосындау ой, үмітпен,
Бойжеткен Бұлт айнала көз жүгірткен.
Төңіректі түгел барлап тұрғанда,
Көз ала алмай қалғаны бір жігіттен.

Бірден назар аударғаны – Тау бағлан,
Қара мұның жаңылмауын таңдаудан!
Басталады нағыз Сүйіспеншілік
Көзің түсіп, көзді бір сәт алмаудан.

Сөйтіп, сол Бұлт жерден Тауды аңғарды,
Кесек тұлға, кескініне таң қалды.
Бұлттың енді бүкіл тыныс-тірлігі
Таудың өзін тамсантуға арналды.

Көркейіп Бұлт, көкті сәнмен кезеді,
Әсемдігін іштей өзі сезеді.
Әуедегі теңдесі жоқ сұлуға
Таңырқаудың келді Тауға кезегі.

Көзі түсіп көкте Бұлтқа мұның да,
Тебіреніп тұрды, дейді орнында.
Шымырлады, десем, Таудың жүрегі,
Осы сәтте қисыны бар оның да.

Бой суынып, бой ысынып безгектей,
Бұлқынды Тау, Бұлтқа қолы тез жетпей.
Бір тәуекел, биікке Тау ұмтылды,
Іңкәр көңіл шыдайды ма, тездетпей?!

Бозбала Тау ұмтылған соң: «өбем» деп,
Бойжеткен Бұлт келді бұған төмендеп.
Тау талпынды, Бұлт оралды мойынға,
Жасыл белдер, айдын көлдер, өлеңдет!!

Сүйіншілеп жүгір, шапшаң-ақ, бұлақ,
Қуаныштан сендер селтең қақ, құрақ!
Үйеңкі-тал, ырғалындар, билеңдер,
Өңшең түйе жапырақтар, жат құлап!

Той тарқады, жиналды той табағы,
Жұртпен бірге Күн де кетіп барады.
Жер-жаһанға жарық берген нұрлы Күн,
Жұбайларға күлімсіреп қарады.

Күн кешкірді. Дәу көлеңке ұзарды,
Көгілдір Бұлт, қымсынды ма, қызарды...
...Жым-жырт болып тұратыны-ай маңайдың,
Ымырт түсіп, қарауйтса көз алды.

Туған кезде толықсыған көркем ай,
Тау менен Бұлт жұбын көрсең... көкем-ай!
Алқаракөк Таудың кеуде, мойнына
Ақ түбіттен орай салған бөкебай!

Мүлгіген Тау, сүйенген Бұлт. Өздері.
Таң алдында мызғыған бір кездері.
Шіркін ләззат-шырын балы өмірдің,
Жаным, тәнім жас күнімде сезгені.

Елтігендей есің шала ол бір шақ,
Жас кезінде қандай тәтті таңғы сәт!
Тіршіліктің оянғанын әйгілеп,
Бозторғайдың шырылдауын жанын сап!

Қоныр салқын самал есті сәлден соң,
Жетіп келген: «бір сұлу бар» деген соң.
Тау төсінде дамылдаған Бұлтқа сол
Үйіріле қалғаны бұл көрген соң.

Тандай қағып, Тауды айналып Жел есті,
Бұлтпен ойнап, Бұлтпен күліп, кеңесті.
Сыбыр ете қалды, дейді, бірде Жел:
«Әрине, Тау сенің теңің емес-ті».

Көзін аңдып, қолын ұстап, жанасып,
Жаратпауын әдей байқамағансып;
Аңғарған соң Бұлттың жеңіл мінезін,
Бір күн айтқан: – Тауды таста, маған шық!

«Тапжылмайтын Таудан, дәуден не пайда?
Мен бармаған, мен көрмеген жер қайда?!
Мен өзінді әуелетіп әкетем» –
Желдің сөзін естіген Бұлт екі ойда.

Жүрген соң Жел Бұлтты солай азғырып,
Кекірлікке айналды ма наз қылық? –
Бұлт бүлінді, Бұлт түйілді Тауына:
– Елпілдегіш емессің, – деп жазғырып.

Желіктіріп, ойнады Жел көп енді,
Еліктіріп, ертіп Бұлтты жөнелді.
Тұла бойы мұздап кеткен көк Таудың
Өр кеудесі күрсініп те үлгерді.

Жанарында жас бар, жоғын білмедік,
Бүркеп алды тұнжыраған түн келіп.
Ертеңіне тастай қатып тұрды Тау,
Қабағынан қар жауғандай түнеріп.

Тумысынан бірбеткей ме, өжет пе,
Тау біржола Бұлттан күдер үзет те,
Желге қарсы тұру үшін қасқиып,
Өз еркімен сұранады күзетке.

Иығына қиын міндет, жүк артып,
Бекінген Тау – берік сақшы тұрған тік.
Қас қылғандай Жел түседі көзіне
Бара жатқан Бұлтты кеулеп, бұралтып.

Желігуі Желмен бармай ұзаққа,
Біраз күнде Бұлт оралған бұл жаққа.
Тауға қайтып келетіндей түрі бар,
Еңселі Тау қайдан көнсін қылжаққа!

«Неге айныды, неге айрылды?» деп налып,
Бұлт кінәсін кешпейді Тау, ол анық.
Таудың мұны кешірмеуін сезген Бұлт,
Жылап қоя береді екен қорланып.

Ала боп Бұлт, қара боп Бұлт, түйіліп,
Жасын ойнап, күркіреді күйініп.
Өкінген Бұлт қандай күйге түссе де,
Өкпелі Тау көрген емес иіліп...

Бұл бір қиял, қызық әлем тұнған сыр,
Тау мен Бұлттың болмысынан туған жыр.
Тау үнемі мұнарланып тұрады,
Бұлт шіркінге әлі күнге іңкәр бұл.

Әркімнің де көңілінде бір арман,
Шынға келсек, шыққан кім бар құмардан?
Ең бақытты, мұңсыз күнін аңсау ғой
Асқар таудың арылмауы мұнардан.

Көкшетаудың тарқамайды мұнары,
Көрген жанның тарқамайды құмары.
Көкейімде көптен жүрген өлең-жыр
Айныған Бұлт, мұңайған Тау туралы.

ТАҢҒЫ АҚ СӘУЛЕ

Ақ сәуле таңнан тарайды,
Аралап қазақ өлкесін.
Таңырқап бір сәт қарайды,
Көргенде таудың өркешін.

Алтайдан биік деңгейде,
Талпынған көңіл таңертен.
Зайсанның келген Семейге,
Ертісті бойлап ақ еркем.

Көкпекті менен Шарбақты,
Шарлайды самғап ақ сұңқар.
«Бәрі де маған ардақты»,
Аяғөз десем, Таңсық бар.

Жарысып Ақсу, Лепсімен,
Балқашқа келіп құяды.
Қайнарды қорғап тепсінем,
Жазылып белдің құяңы.

Егіндібұлақ дегенде,
Едірей еске түспей пе?
Наурызды тосып, елеңдеп,
Сүт құйған көже ішпей ме?

Әшекей-Мөнек егіз ғой,
Өзіміз талай болған жер.
Әсем бір әнге негіз ғой,
Ақындар келіп қонған жер.

Туған жер-сонау теріскей,
Көлденең Есіл, Көктерек,
«Сергеев» деуге келіспей,
Кетіп ем бір кез өкпелеп.

Аютас деген әуенде,
Ең жайлау болған бұл өлке,
Өркімдер келіп тәуелдеп,
Көңілге түсті кіреуке.

Атамыз біздің бұл жерді –
Қаратас дейтін ежелден.
Талқандап сенді жіберді,
Жартасқа келіп тежелген.

Қаратас десе, Қаратас,
Орнатқан тәңірім ғажап тым.
Іргесі бекем мызғымас,
Сертіндей берік қазақтың.

Телегей-теңіз жарқырап,
Арындап тұрған бөген су:
Құлаған сәтте сарқырап,
Ақ көбік тасқын у да шу.

Жер-судың атын қойымпаз,
Кеудесі зерек халқымның.
Тарқасын ескі өкпе-наз,
Шырқатшы бір ән, жарқыным!

Есілден ұзап шыға алмай,
Кешіктім неден, япырмау! –
Қабағын шытып, шыдамай,
Аралым тосып жатыр-ау.

Тобылдан көктей өтсем де,
Өрлейтін көне Торғайды.
Көзімнің жасын төксем де,
Аралға жұғын болмайды.

Бүгінде Сырдың өзі де,
Тобықтан келіп жатыр ғой,
Соған да, баурым, төздің бе,
Төзбеуің мүлде мақұл ғой.

Тозбаған енді нең қалды,
Безіндім құрғақ сөздерден.
Ырғыздан шығып, Жем бардым,
Жанашыр іздеп көз көрген.

«Ойыл мен Сағыз» дей бердім,
Көңілде бір от маздады.
Дидарын сонау Бейнеудің
Көруге, сірә, жазбады.

Жеткені осы қиялдың,
Әр жағы – теңіз, Атырау,
«Алқындым» деуге ұялдым,
Мүмкін бе бірақ толқымау?!

Сөзімді менің кім сөгер,
Толқыған, думан күнімде.
Тербейді жаным тым шебер,
Күмбірлеп тұрған дүние!

Наурызды мейрам санады,
Егемен елдің баласы.
Жаңғырды дәстүр талайғы,
Кімнің бар оған таласы?

Туған бір күнім менің де,
Наурыздың жиырма екісі.
Киелі күн ғой, тегінде,
Туа да бермес әр кісі.

Мерекем менің бұл нағыз,
Жүрегім, тынбай жырлашы!
Бәрінен бұрын, бұл наурыз –
Көктемде келген жыл басы.

Жуанның әбден жіңішкеріп,
Жұқарып тұрған кезінде.
Наурызды қуат, күш көріп,
Қараймыз күннің көзіне.

Шуаққа бөгіп күнімен,
Бусанып жатыр жер төсі.
Қуанып соған жүгірген,
Балбұлақ – көктем еркесі.

«Жасардым» демей не дейін,
Шалқиды бүгін көңіл бір.
Асырып елдің мерейін,
Келді ғой көктем көгілдір!

Әзірге Түнмен теңесіп,
Теңелді Күннің желегі.
Суық пен жылу белдесіп,
Түбінде шуақ жеңеді.

Наурыздың нұры молайып,
Билікті қолға алады.
Мезгілге бірақ жоқ айып,
Бесінге ауып барады.

Жеткіншек ұл-қыз есейіп,
Үлкендер күлсін балаша.
Көркейтіп елді өсейік,
Ескіше емес, жаңаша.

Тоғайдың көркі – тал болар,
Тоғайың азып-тозбасын,
Ауылдың көркі мал болар,
Қойларың егіз қоздасын!

«Жасыңыз құтты болсын!» деп
Айтатын бұрын бабамыз,
Көгершін үйге қонсын деп,
Топырлап төрде балаңыз.

Занды ғой тойға баруым,
Келеді елмен теңескім.
Үлгермей, мүмкін, қалуым,
Желден бір жүйрік емеспін.

Қатардан әсте қалмайық,
Думандап дала төсінде.
Шырқатып әнге салайық,
Наурыздың бозғылт кешінде!

БАСПАСӨЗ ТАРИХЫ

**«ЖАС АЛАШ» –
ЖАҢА ҒАСЫР ГАЗЕТІ**

Өмірдің көк балауса, жасыл гүлі,
Жастардың ашық-жарқын, басым үні.
Пернесін әр көңілдің әсем шерткен,
«Жас алаш» – барша жұрттың басылымы.

Дегенде: «бір іс тауып, еркін меңгер»,
О кей, деп, өркен жайған – бизнесмендер.
Сезді «Жас алаштың» өршіл «Рухын»,
Ой түрткі, өткір сөзін түсінгендер.

Ежелден ізгілікке іңкәр қауым,
Ұстаздар ұнатады «Қоңырауын».
«Ақ отау», «Алдаспанға» жолыққанда,
Бір жасап қалады екен өңкей бауырым.

Жаздырып «Жас алашты» алмау – ұят,
Жүздесіп, сырлас болсаң, өте зият.
Өйткені «Жас алашта» бәрі де бар,
Бәрінен маған қымбат «Руханият».

Сергітіп сейсенбілік спорт беті,
Сүйсінтіп жүр ғой елді «Студенті».
Өркімнің жүрегіне жол іздеген,
«Жас алаш» – бар қазақтың өз газеті.

Наурызда желбіреген бәйшешектей,
Газетке кім шыдайды көз жүгіртпей?!
Көркейген «Жас алаштың» әр лебізі,
Көбейген қазағыма түгел жеткей!

«Жас алаш» – аңқылдаған алтын күрек,
Еркетай алты алашқа, еркінірек.
Өлеңім «Жас алашта» жарық көрсе,
Жасарып кеткендеймін қайта түлеп.

Көңілім сәл нәрсеге елең еткен,
Тіршілік, қызық едің, деймін, неткен!
Мінекей екі бірдей «Жас алашты»,
Бір жігіт алып жатыр дүңгіршектен.

Сүйсінсе, сүйсінгендей асау ұлан,
Кем емес сұлу қыздың жасауынан.
«Жас алаш», сені оқымай тұра алмаймын,
Әкемдей шәй ішпесе басы ауырған.

Өзімнің ойымды айтып жеткенше тіл,
Сөзімді түйіндейтін – әдетім бір.
Арманға жетелеген «Жібек жолы»,
«Жас алаш» – жаңа ғасыр газеті бұл!

ДӘНЕКЕР «ТҮРКІСТАН»

Жаңаның төркіні – күміс таң,
Жаңа күн шығады ШЫҒЫСТАН.
Ізгілік сәулесін ойнатып,
Айнадай жарқыра, «Түркістан»!

Әуеде самғауыр көп ұшқан,
«Дыбыстан ұшқырмын» деп ұшқан.
Жер-көкке тарасын жаңа сөз,
Қанатың кеңге жай, «Түркістан»!

Не пайда кикілжін, ұрыстан,
Абзалы – ел мен ел ұғысқан.
Арада татулық орнасын,
Дәнекер болғайсың, «Түркістан»!

Өртеніп кетпеуге оқыстан,
Дүние тазарсын қоқыстан.
Санамыз біртіндеп жаңғырсын,
Мұрындық болғайсың, «Түркістан»!

Өлеңім туындап тұрмыстан,
Жазылсын жаурыным құрысқан.
Өнері шынайы жандарға
Жанашыр болғайсың, «Түркістан»!

Жалығып көрмеген жұмыстан
Демеушім – ағайын, туысқан.
Аз емес, көп емес, нақ сөйле,
Әулие, тура би – «Түркістан»!

БАЗЫНА

Сапар шегу жыл бойы жиі болып,
Түрлі жерде түстеніп, жүрдік қонып.
Ертелетіп, кештетіп келдік талай,
Бірде тойып дегендей, бірде тоңып.

Жолға дәйім шыққанмен жоба сызып,
Тосын жайлар жөнінді кетер бұзып.
Сәтті оралып жүргенде сан сапардан,
Бірде бізбен мынандай болды қызық:

Қайда барсаң, қарбалас, күнде науқан,
Қашан көрсең, омырау алқам-салқам.
Бастай беріп бір істі жаңа ғана,
Жарым-жарты тастайды-ау, содан қорқам.

Көп науқаннан сен де сырт қала алмайсың,
Жолға киер көйлекті жаңалайсың.
Абыр-сабыр әзірге тиылған жоқ,
Елдің бәрі айтқанмен жағалай сын...

...Салып ұрып совхозға келе қалдым,
Келген беттен, әрине, дерек алдым.
Баспасөзді бас қойып оқитынын
Көрген сәттен көркейіп, белең алдым.

– Біздің ауыл шетінен кітапқұмар,
Жаңасын да жақсысын сұрап тұрар...
«Іздегенге – сұраған» деген осы,
Мұндай жағдай көңілге ұнап тұрар.

– Жұртшылықпен ендеше жүздесейін,
Ауыз ба ауыз сөйлесіп, тілдесейін.
Кездесейік әйтеуір әлеуметпен
Түске дейін немесе түстен кейін.

Газет-журнал оқыған ағайынға
Тілек айтып, тіл қатып қалайын да.
Үгіт сөзде үзіліс болмау керек
Жылдың әрбір тоқсаны, әр айында.

Кітапқұмар жандармен әсіресе,
Бір ғанибет – сырласу сәті келсе.
Шынын айтып оқырман, сынын айтып,
Өкпелесе, еркінде, әзілдесе...

...Төрдегінің бәрі де мақұлдасты,
Телефонға тезірек жақындасты.
Иек қағып үлкені жастауына,
Жеңілдеуі газикке тақым басты.

Мосқалдары өзара күбірлесіп,
Жастар жағы тарады дүбірлесіп.
Бір-екеуі біздермен жүрмек болып,
Артымызға мінгесті күлімдесіп.

Шыға тарта жөнелдік «Волгаменен»,
Будақ-будақ шандақты жолда келем.
Есі-дертім ауылда, адамдарда,
Кеудем менің толған сөз, толған өлең.

«Қызыл бұрыш кісіге тола күтіп,
Әлде сыртта тұр ма екен жора күтіп?» –
Оң қанаттан заулаған ақ бөкендей
Алдымыздан өтуге орағытып...

Жымың-жымың Жылқайдар-Амангелді:
«Сайғақ кусақ» дейтіндей маған енді.
Киіктен де биіктеу біздің мақсат –
Көрсек дейміз әуесқой тамам елді.

Елге келсек, ешкім де жиналмапты,
Жинауға да жан адам қиналмапты.
Дұғай сәлем дұрыстап жетпеген ғой:
«Сырласады» дегенге иланбапты.

Екі жігіт: «Қалайша? Неге?» десіп,
Кінәлімен жөнелді төрелесіп.
Елең етіп бұларға қарай қалды
Жүрген жерден екі әтеш төбелесіп.

– Қой, жігіттер, көшеде тұра бермей,
Аттың басын кеңседен бұра бергей.
Сонау үйге соғайық – құлын тұрған,
Қымызқұмар қайсың бар мына мендей?!

Сөйтіп, өзім билікті алдым қолға,
Ел адамы ұялып қалды сонда,
Сусын, сулық дегендер қандай оңай,
Жүгірісе жөнелді оңға, солға.

Құба жеңгей күбіні пісіп-пісіп,
Ақ дастарқан жайғызды құрақ ұшып.
Түнемел мен саумалды қоса мақтап,
Жанымдағы үшеуі отыр ішіп.

Қымыз ішіп, қызара бөрітіп алдық,
Бөлімшеден бір кісі ертіп алдық.
Көл жағалай көкорай шөптесінмен
Дарылдаған дауысқа жетіп бардық.

Жасауындай жайнаған қалыңдықтың,
Тұнып тұрған кезі ғой шабындықтың.
Шалғын исін жұпардай бұрқыратқан
Самал желін даланың сағыныппын.

Тиер болса себіміз шөпшілерге,
Күнде келіп тұрсақ та, көпсінер ме?..
Шалғыларын бір сәтке қаңтартқызып,
Біразрақ сөз айттым көкшіл белде.

Толқынкөлдiң толқыны секiлдi етiп,
Түйдек-түйдек сөйледiм еркiн, жетiк.
Ашық аспан астында тыңдаушыны
Күлдіріп те қойдым бір селкілдетіп:

– Шабындыққа шапқылап бұл келісім –
Нәр жинаған арадай ізденісім.
Ұзақ күндер толғатқан қаламгердің
Торсық шеке кітабы – сіздер үшін...

– Ой мен істің өміршең дәнекері –
Газет-журнал оқимыз, әне келді.
Кітап жағы қиындау, – деді шөпші –
Әкелсеңдер, айтамыз: «Бәрекелді!».

Жақсы кітап – қастерлі қазынамыз,
Жаздырамыз, қаласа, алдырамыз.
Мына тұрған жігіттер ойластырсын,
Шаруаны қалай біз қалдырамыз?!

– Біздің тілек, сіздің ой қабысты! – деп,
Пішеншімен қоштастым, табыс тілеп.
Енді жүріп кетейін деп тұрғанда
Екі жігіт жата қап жабысты кеп:

КӨРКЕЙГЕН «АРҚА АЖАРЫ»

Жүйріктен жүйрік озарда,
Тыпыр да тыпыр, ұмтылыс.
Бөленген жер-көк тозаңға,
Бәсеке, бәйге, бұлқыныс.

Бұлқынсаң батыл, өжет боп,
Іздеген жоғың табылар.
Қарасаң, қазір газет көп,
Біреуі сонша танымал.

Айқын да жарқын әр беті,
Әрдайым Өмір – жазары.
Үлкендер, жастар газеті,
Туысқан «Арқа ажары»!..

Әуелгі аты – «Тіршілік»,
Құбылтты заман оны да.
Жүгіртті бізді тілші ғып
«Коммунизм нұрында».

Жөнелдік талай жолға күрт,
Таң атып қырда, күн батты...
...Өмірді еске алған жұрт,
Жоқтайды қайран Жомартты...

Ағалар кеңес бергенін
Сүйсініп айтсаң, жақсы бұл.
Газетке қалай келгенін
Амантай Кәкен жазып жүр.

Дәуірдің мүлдем өзгерген
Жәрмеңке, жайма базары.
Жас толқын, жаңа сөздермен
Баурайды «Арқа Ажары»!

Әр аудан, әрбір ауылдың
Тірлігіменен тыныстап;
Қазақы кейпін қауымның
Көрсету парыз дұрыстап.

Ақмола, Көкше, Торғайлық,
Тұтасқан мынау аймақтың
Ел-жұртын ерен, дардай ғып,
Әспеттеу онды, әйбат тым.

Өзен-көл, орман, сай мен дөң,
Тозбасын бүкіл төңірек.
Оқырмандардың берген жөн
Толғаныстарын көбірек.

Қашанда құштар өмірге,
Сарқылмас әсте жазары;
Тоқсанның биік төрінде
Көркейген «Арқа ажары»!

Замандас, жерлес әлеумет,
Армандас жандар арасын
Үнемі жалғап бұл газет,
Отыз мың дана тарасын.

Бұдан да тіпті молайтып,
Елу мың, десең, өз еркің.
Кейінгілерге соны айтып,
Тілеймін елге мол серпін.

Әйтеуір әр кез халқың көп,
Ауған бір ынта, назары;
Жүзде де жүзің жарқын боп,
Жасай бер, «Арқа ажары»!!

ӘЗІЛ

Не болмайды өмірде,
Қаламдас біздің ағайын.
Сондықтан соңғы номерге,
Қол қойдырып алайын.

БАЛАҒҮРЕН БАЛАЛЫҚ

БІЛІМНІҢ КӨКТЕМІ

Бірінші қыркүйек –
білімнің көктемі.
Уыздай қоп-қою
күннің нұр төккені.
Бәйшешек тәрізді
балақан жаны ізгі,
Аңсары – мектебі,
арманға беттеді.
Құмартып жүргені
мұнартып сағымдай,
Елендеп келеді
еліктің лағындай.
Ақ қанат көбелек,
аумаған шағала,
Кіршіксіз көйлегі –
кіршіксіз арындай.
Шылдырлап қоңырау,
шымырлап тұла бой,
Тулампаз жүрегі,
желкілдеп құрақ ой.
Алаулап төңірек,
жалаулар желбіреп,
Жәудіреп қарайды
дей ме деп: «бара ғой»
Зейіні ересек,
бейілі елгезек.

«Танауын тартуы
босандау» демесек.
Әр үйдің еркесі,
жер сүзген сөмкесі,
Болашақ ғалымдай,
кетік тіс келешек.
Құндыздай кекілі
құлыншақ секілді,
Ойнақтап жүргендер
оқуға бекінді
Оң сапар, бүлдіршін,
жол болсын, жеткіншек,
Білімнің қызығы
билесін еркінді.

Әр үйдің еркесі,
жер сүзген сөмкесі,
Болашақ ғалымдай,
кетік тіс келешек.
Құндыздай кекілі
құлыншақ секілді,
Ойнақтап жүргендер
оқуға бекінді
Оң сапар, бүлдіршін,
жол болсын, жеткіншек,
Білімнің қызығы
билесін еркінді.

ҒАРЫШБЕКТІҢ САМҒАУЫ

Бала қиял

Балапандай шүпірлеп,
Жұлдыз кешке туады.
Түпсіз аспан шүпілдеп,
Жұлдыздан көз тұнады.

Жылт-жылт еткен құндыз дәл
Шығып алған заңғарға.
Әлде мың-мың жұлдыздар –
Іліп қойған шамдар ма?

Көзін алмай аспаннан,
Көп жұлдызды санаумен
Бала қиял басталған
Көтеріңкі танаумен.

Ғарышкерлер

Жусап жатқан жұлдыздың
Шетсіз-шексіз жайлауы.
Ең жақыны – біздің Күн,
Содан шоқтай жайнауы!

Теңбіл доптан аумайтын
Домалақ қой Жер шары.
Жерді айналып заулайтын
Адамзаттың дер шағы.

Арғы бетін Айдың да
Көріп қалған тұста бұл,
Шықты космос-айдыңға
Байқоңырдан ұшқан ұл.

Космонавтың жанарын
Жаулап алған ғарыш тек:
Ең бірінші – Гагарин,
Мың бірінші Ғарышбек.

Зымыранда – Ғарышбек

Сәуір бұлты сіркіреп,
Нұр сеуіп тұр елекпен.
Космодром күркіреп
Қоя берді кенеттен.

От-жалынның ішінен
Суырылып дара бір,
Қырық мың аттың күшімен
Заулай тартты зымыран.

Гүріл-діріл азайып,
Сезілмейді селкілдеу.
Аппараты ғажайып,
Кабинасы еркіндеу.

Жоқ демесең бұрышы,
Бөлмеге дәл барабар.
Ғарышбектің мұнысын
Көрер ме еді балалар?

Тарту күші

Оқуға да баласын
Жіберуге қимайтын,
Есінде ме анашың,
Құшып-сүйіп қинайтын?

Биік ұшқан денені
Жер-ана да қимайды.
Тарту күші дегені
Төмен тартып қинайды.

Сындырардай төсінді,
Салмақ сала бастайды;
Креслоға өзінді
Жіпсіз байлап тастайды.

Қол-аяқта – қорғасын,
Қорғасында бар ине.
Шын ғарышкер болғасын,
Шыдау керек, әрине.

Құс мамықтай салмағы

Орбитаға шыққасын
Қайда кетті салмағы? –
Іздегендей ықтасын,
Күзгі дала қаңбағы.

Табиғаттың күшіне,
Шамаң жетсе, түсін, біл.
Кабинаның ішінде
Мұның өзі ұшып жүр.

Ғарышбектей өренім
Құс мамықтай қалықтап,
Қайда түнеу керегін
Біле алмай тұр анықтап...

«Алма тере барғанда,
Болса, шіркін, осылай...»
Кетті бір сәт армандап,
Арманы көп досым-ай!

Тұнжыр аспан

Ұйқысынан ояна,
Кеңігендей тынысы.
Ынтықтырмай қоя ма
Иллюминатор шынысы.

Көк әлемі ашылып,
Тұңғиыққа бергісіз.
Жұлдыз жатыр шашылып,
Неге екені белгісіз.

Тұнжыр аспан тым сұлу,
Тылсым десе, жарайды.
Күн бату мен Күн шығу
Алабөтен арайлы.

Туған жер

Самғап шығып ғарышқа,
Шарықтау да қанағат.
Туған жерден алыста
Жерді көру – ғаламат!

Тіршіліктің мекені,
Қараса, көз алғысыз.
Құйтақандай екені
Адам айтса нанғысыз.

Әттең, қазір алыс тек
Қызғалдақты белдері...
...Есіне алды Ғарышбек
Жан достарын жердегі.

Кезекті сеанс

Гермошлем басында,
Құйып қойған секілді.
«Лашын! Лашын! Лашын ба?»
Деген дауыс серпінді.

Қалса дағы Жер алыс,
Естілуі тамаша.
Бұл – кезекті сеанс,
Сағатына қараса.

Ғарышкерден тезінен
Жөн сұрайды Орталық.
Ғарышбектің сөзінен
Жаңғырықты борт анық:

– Лағыл! Лағыл! Мен – Лашын!
Бір қалыпты бәрі де.
Ешбір күдік болмасын,
Заулай берем әлі де.

Астымдағы жүздегім
Үркер жаққа беттеді.
Қуанғаннан – жүрегім
Лүпіл қағып кеткені.

Сүйсінтемін Отанды,
Шоқ жұлдызға барып кеп.
Мен сағындым апамды –
Далабаев Ғарышбек!..

БЕКТЕМІР

Мен – робот Бектемір,
Тұла бойым көк темір.
Аяғымнан тік тұрам,
Жантаю жоқ текке бір.

Көзімді ашып алғаннан,
Көкірегім аңғарған.
Жаңылмауға тиіспін
Жыпырлаған сандардан.

Құлағымнан құйылып,
Жадымда тұр жиылып.
Бесті беске қосқанда,
Жіберемін құйын ғып.

Кеудемдегі сымдардың,
Сыңғырауын тыңдармын.
Тыңдаған сәт сеземін
Әмірлі бір үн барын.

«Жүр» дегенде жүремін,
Оң мен солды білемін.
Еш нәрседен тайсалмас
Батарея – жүрегім.

ТЫНЫМСЫЗ

Құйттай ғана құмырсқа
Сондай құнтты жұмысқа.
Жаз бойына жалықпай
Нәр жинауға тым ұста.

Неткен нәзік бел еді?
Қандай өжет ер еді!
Өзінен де ауырды
«Әуіп!» деп жүре береді.

Өңкей торсық шекелі,
Үйме-жүйме мекені.
Сүйсінтеді бірақ та
Тату-тәтті екені.

Бәрі бірдей сабылып,
Әл жетпесе жабылып,
Көмектесе кетуден
Көрген емес жаңылып.

ТӘУЕЛСІЗДІК АЛАУЫ

Тәуелсіздік алауы –
Еркіндік жалауы.
Жоқ бізде – адамның
Адамды қанауы.

Жүзеге асады
Жүректің қалауы.
Парыз тек баршаның
Еңбекке жарауы:

Игілік, ізгілік
Кеңінен тарауы.
Сондықтан әлемнің
Тамсанып қарауы.

Елімнің ертеңін
Арманға балауы.
Нұрлантып тұр бізді
Тәуелсіздік алауы!

ЖАҚСЫ КӨРУ

Барабанның әніне
Балалардың бәрі де
Елең қағып тұрады.
Тисе болды қолына,
Таяқшамен жонына
Гүмпілдетіп ұрады.

Домаланған ала доп...
Құмарланған бала көп,
Жанын салып береді.
Жақсы көріп өңгеден:
Қиғашынан, көлденең,
Қуып жүріп, тебеді.

СҮЙКІМДІ НҰРЗАДА

Астана тұрғыны,
Кішкентай қыз бала,
Тым тәтті қылығы,
Сүйсіндік біз жаңа.

Көйлегі әдемі,
Кигенің көрсең ғой,
Өзі де әдемі,
Ол ерке, ол сәнқой.

Әсем ғой кекілі,
Әй-әй ғой танауы.
Әжесі секілді,
Айнаға қарауы.

Сөмкесі әйбәт қой,
Қыста да, жазда да.
Кім десең, бұл сәнқой,
Ол – біздің Нұрзада.

Би билеп жүрсе де,
Ән шырқап тұрса да,
Мәз болып күлсе де,
Сүйкімді Нұрзада!

АЙДЫҢ ЖАҢАСЫ

Тайдың тағасындай
Айдың жаңасын-ай!

Шырқау таза көкте,
Шымқай қаракөкке

Таққан сырға дерлік,
Жаққан сыр ма дерлік.

АҚ БОРАН, САРЫ АЯЗ

Алай-дүлей бораны,
Сақылдаған сары аяз.

Ақ түбітке оранып,
Ойнақ салған бала мәз.

Ақ көрпелі бел-белес,
Жолдың нағыз төтесі.

Ақ кіреуке дөң-дөңес,
Сырғанақтың көкесі.

Бүгін ептеп желкемдеу,
Ертең қатты үскірік.

Теріскейді мекендеу –
Біле білсең, күштілік.

ЖАҢА ПИМА

Былтыр киген пиманы
Биыл кидім,
сыймады.

– Ойхой, біздің балақан
Өсіпті ғой, – деді Атам.

Сыймай қалған пиманы
Әжем бірақ қимады:

– Аяғына дәл еді,
Енді қайттік, ә? – деді.

– Әпереміз жаңасын,
– деді менің Аташым.

Атамменен екеуміз
Бірыңғайлау екенбіз.

Әжем көнсе бәріне,
Біз – үшеуміз, әрине.

Дүкенге бет түзедік,
Жаңа пима іздедік.

Дүниесі мол екен,
Қара пима тым үлкен.

Көрінбейді көк пима,
Кей дүкенде
жоқ пима,
Біздер күдер үзбедік,
Түске дейін іздедік.

Ақырында, не керек,
Пима көрдік
Керемет!

Мен әдемі пиманың
Қонышынан
сипадым.

Ең тәуірін таңдап бір,
Көргеніміз ұнап тұр:

– Кәне, шапшаң ки, батыр,
Оңды пима, – деп жатыр.

Айтқандай дәл,
нақ екен,
Аяғыма шақ екен.

Маған билік
тигендей,
«Киём» дедім,
именбей.

Атам күліп балаша,
Деді әжеме: –
Тамаша!

Көк пиманың бағасы
Қандай әсем,
қарашы!

Әжем-дағы күлді кеп:
– Әйбат екен, көрдім, – деп.

Жаңа пима кигесін,
Бөгелейін мен несін.

Қуанғаным білініп,
Кете бардым жүгіріп.

Атам мен әжемнің
Баласы да керемет!

Жаңа пима – кигенім,
Бағасы да кермет!

КОМБАЙНШЫ БОЛАМЫН

Күнге тосып маңдайын,
Күреңіткен комбайн.
Дамыл көрмей жүзеді
Алтын күзде әрдайым.

Дән бұлағы саулайды,
Күн нұрынан аумайды.
Егін орған ағаның
Ер келбеті баурайды.

Машинаның қорабын,
Қызыл қырман орамын
Лағыл дөнге толтырар
Комбайншы боламын!

ҚАНДАЙ ТАМАША

(Немерем Жансұлтанға)

Күлім қағады Күннің өзі де,
Ойнап барады еркелеп.
Сондай қуанып еркін өмірге,
Біздер ойнаймыз билеп.

Жүр ғой желкілдеп өңкей балауса,
Жарқын тойларын тойлаған.
Бала кезінде бәрі тамаша,
Бір ән ұнайды маған.

Жаңа гүлдерім,
Бала күндерім,
Балғын достарым қанша!
Самал еседі,
Қандай әдемі,
Кел, билейік жаңаша!

Қоңыр төбелер көп қой, шарласа,
Елге барғым да келеді.
Күміс көлдерім қандай тамаша,
Толқын тербейді мені.

Өмір тамаша, ойлап қараса,
Әркім арманға ұмтылар.
Айдай әлемге бұл ән тараса,
Бізден бақытты кім бар?

Жаңа гүлдерім,
Бала күндерім,
Балғын достарым қанша!
Самал еседі,
Қандай әдемі,
Кел, билейік жаңаша!

МЕН КІММІН

(Немерем Жансұлтанның өлеңі)

Атым менің – Жансұлтан,
Астанада туғанмын.
Арғы тегім – Арғын, Атығай,
Еркін өскен бұланмын.

Әкем – Жәнібек, шешем – Гүлнәр,
Атам аты – Жарасбай,
Әжем менің Қазина –
Ақыл-ойы алтындай.

Жеті атамды санасам:
Әнәс, Нұрқан, Маханбет,
Бақтыбай, Тоғай, Батырбек,
Ардақтаймын бабам деп.

Жеті атасын білген ер,
Жеті жұрттың қамын жер.
Мен – жігіттің сұлтаны,
Бас бәйгені маған бер!

ӘЙ-ӘЙ СӨМКЕ

(Немерем Нұрзадаға)

Әй-әй бөпем, Нұрзада,
Әй-әй сөмкең – мінекей;
Тәй-тәй басып тағы да,
Ал жүре ғой, кәнекей.

Атаң сөзіне түсін де,
Өзің мәз боп, күл, Зада,
Қызғылт сөмке ішінде
Киімдерің су жаңа.

Айналайын Нұрзада,
Сәнқой қайда дәл сендей;
Әжең сенің – Қазина,
Әдемі бол әжеңдей!!

ҚЫЗЫЛЖАРЫМ – ҚУАТЫМ

Қызылжардың пимасын
Киген бала тоңбайды.
Қызылжарда үй басы
Сырғанақсыз болмайды.

Мұз айдынның қызығын
Көрген адам ән салар.
Қызылжардың шұжығын
Татқан адам тамсанар.

Туған жердің дәмінен
Бойға қуат аламыз.
Туған жердің әнінен
Ойға қуат аламыз.

ЖАСЫЛ МАУСЫМ

Асыл айым, жасыл Маусым,
Айналайын жаздың өзі.
Жібiткендей таудың тасын,
Елжіреген Күннің көзі.

Дегендей бiр: жылуым сез,
Жазғы күннің мол шуағы.
Тiршiлiктiң бәрi бұл кез
Жайқалуға құлшынады.

Желбiрейдi көкше құрақ.
Бал бұлақтың жағасында.
Көкше құрақ, мөлдір бұлақ,
Қандай әсем жарасымда?

ОЙНАУ КЕРЕК

Менің де тезірек келеді өскім,
Сенің де тезірек келеді өскің.
Сондықтан көбірек ойнау керек,
Ойынға ешқашан тоймау керек.

Ақтөс, Мойнақ,
Екеуі, шіркiн-ай,
Жүр ғой ойнап!

Ойға да, қырға да бару керек,
Ойнауға жақсы жер табу керек.
Дөңгелеп, айналып шыр көбелек,
Шынымен қуанып ойнау керек.

Күн жауса, жаңбырға шомылдым деп,
Қар жауса, аққала соғу керек.
Ыстыққа, суыққа төзу керек.
Өйткені біздерге – өсу керек.

Ақтөс, Мойнақ,
Екеуі, шіркiн-ай,
Жүр ғой ойнап!

БАЛҒЫН ДОСТЫҚ

Серік пенен Сергей
Жидек теріп келгей,
Қойып кетсең көлге,
Күмп-күмп етер көл де.

Шашыратып суды,
Бірін бірі қуды.
Ойнап құмға жатты,
Көп қиялға батты.

Шарт еткізіп қолды,
Сертескендей болды.
Достасуға берік
Сергей менен Серік!

ЖАСЫЛ КӨШЕ

Вагон-вагон жүк артқан,
Сансыз состав заулайды.
Түйдек-түйдек шұбалтқан
Терме жырдан аумайды.

Жолға шыққан көп жанның
Жүрдек поезд – көлігі.
Қол бұлғайды вокзалдың
Елжірегіш көңілі.

Елдің сенім-үмітін
Ақтамай ер жатар ма?
Қысы – жазы, күн-түн,
Теміржолшы сапарда.

Айнымайды дағдыдан,
Жеделдетер асығар.
Ынталының алдынан
Жасыл көше ашылар!

ВЛАДИМИР ШАТАЛОВ

(Жерлес ғарышкерге)

Қызылжар деген қаланың
Володя – ұшқыр түлегі.
Есілде жүзген баланың
Ерекше батыл жүрегі.

Жұлдызға жету – зор арман,
Зымырап көкке шырқады.
Үш мәрте самғап, оралған
Ғарыштың ғажап сұңқары.

Бала еді біздей бір күнде
Әйгілі жерлес космонавт.
Шәкірті соның бүгінде
Ғарышкер талай жас қанат.

САУЫНШЫ

Әппақ болып желеңі,
Әппақ болып шелегі,
Аққу-қаздай тізіліп,
Ақ тәтелер келеді.

Айғабақтың желінін
Мұнтаздай ғып сүртеді.
Айғабақтың желіні –
Сыздап тұрған сүт еді.

Жаңа сауған жылы сүт,
Ақ көбігі екі елі,
Түтік бойлап, жылысып,
Ақ бөшкеге жетеді.

Сүт саулаған кезінде,
Құт саулаған кезінде –
Шалқып-тасып көңілің,
Шаттанасың өзің де.

ТИГІНШІ СӘРУӘР

Сән зергері – Сәруәр,
Әр кестеде әні бар.
Өңі түгіл, түсінде
Ине-жіпті сағынар.

Ісмерлігін танып ал,
Іскерліктен тәлім ал.
Ыждағатта, ынтада
Тіршіліктің мәні бар.

Кесте төккен күн ұзын
Шебердің көр нұр жүзін.
Қызу еңбек көркейтер
Еліміздің ұл-қызын.

САРҒАЯДЫ ЖАПЫРАҚ

Жаз өткен соң күз келді,
Жасыл дүние өзгерді.

Жапырағы қызарған,
Жас теректер ұзарған.

Ақ қайыңның сәнқойлау
Жапырағы сарғайды-ау!

Сарғайған соң жапырақ,
Түсіп жатыр саудырап.

Қоңыр күздің орманы
Мұңайғандай болады.

Жаны нәзік, жаны гүл,
Табиғаттың заңы бұл!..

ЖАЗҒЫ ТАҢДА

Атам ылғи ерте тұрады,
Кейде мені ерте тұрады.

Көкжиектен Күн шығарамыз,
Бозторғайды жыршы қыламыз.

Қорамыздан қой шығарамыз,
Жолғұтты да қойшы қыламыз.

Атам ылғи ерте тұрады,
Кейде мені ерте тұрады.

САҒЫНЫШ

Самғауыр, самолет,
Мені де ала кет.

Көлдерді көктей өт,
Тау деген жоқтай өт.

Бұлттарды жарып ұш,
Бұлттан да әріге ұш.

Токтаусыз төтеле,
Жетейік көкеме...

...Болмады-ау, болмады-ау,
Болат құс қонбады-ау.

Самғай бер. Сәт сапар!
Сәлем айт, хат апар.

Самғауыр,самолет,
Қайтарда соға кет.

ШЫРША ТҮБІНДЕ

Алтын моншақ алауы,
Күміс шашақ жалаулы.

Жаңа жылдың шыршасы,
Жалтылдайды нұр шашып.

Қызыл, жасыл, сары, көк –
Шұғылалы шары көп.

Балық, бұғы, тоқылдақ,
Қоян, түлкі, тоты, лақ.

Керік, күшік, тиін бар,
Санай берсең, қиындар.

Самсағанға бәрі кеп,
Тамсанады Жәнібек.

Ал Жомарттың, қарай гөр,
Басқаша көз қиығы:

– Кәмпит, қант, – деп санайды ол, –
Аяз Ата сыйлығы.

ОМБЫ ҚАР

Есік алды омбы қар,
Қамба ойнауға оңды қар.
Көп ойнасам бірақ та,
Қол-аяғым домбығар.

КӨКШЕ МҰЗДА

Жатыр жайнап көкше мұз,
Тайғанайды өкшеміз.

Тағып алып коньки біз,
Сырғанаймыз, қалқимыз.

Салып өрнек сан қилы,
Көңіл қандай шалқиды!

Қызған сайын денеміз
Қиғаш-қиғаш тебеміз!

Зырыл қағып ұршықтай,
Зуыл қағып шымшықтай;

Желдей есу конькимен
Айнымайды ән-күйден!

ҚЫРАУ

Үсті-басы қырау,
Ағаш тоңып тұр-ау.

Жаным ашып аяп,
Жақын келдім таяп.

Иыққа күш жиып,
Қалдым түптен түйіп.

Сау етпесі бар ма –
Қант па, тұз ба, қар ма?

Тола қалды қойын,
Мұздап кетті мойын.

Соныменен бітті
Сол күнгі ойын.

БҮГІН ТАҢМЕН ТАЛАСЫП...

Атасының баласы,
Әжесінің құлыны;
Бүгін таңмен таласып,
Өзі тұрып жуынды.

Қаспағын ап бетінің,
Мұқым сүртіп мұрының;
Бірі тарап кекілін,
Біреуі өрді бұрымын.

Кей біреуі боздайды,
Ерке болар, шамасы;
Жуғаннан бет тозбайды,
Кел, айнаға қарашы.

Әдемісін өзінің,
Танауыңнан тәмпиген!..
...Жалыны бар көзінің,
Қабағын тек сәл түйген.

Қатуланба бекерге,
Күлімсіре, құлыншақ.
Затыңды жи кетерде,
Бола көрме ұмытшақ.

Сосын байқап жүгір де,
Достарыңа бара ғой...
... Ойнай тұрсын бүгін де,
Қайтсін, әлі бала ғой.

КҮМІС ҚАМШЫ

Әкем жазда ерте оянады,
Кейде мені ерте қояды.

Қоршауынан қой шығарамыз,
Жолғұтты да қойшы қыламыз.

Ақ серкеге қой бастатамыз,
Ақтанкерді ойқастатамыз.

Белден асып, белге кетеміз,
Көз ұшындағы көлге жетеміз.

Алдымыздан самал еседі,
Аумаған дәл саумал кешегі.

Әлдеқайда сағым ойнайды,
Әлденелер шағып ойнайды.

Қойлар түсте жусай бастайды,
Ұйқатқанға ұқсай бастайды.

Күміс қамшы сиқырлаған ба,
Келіп кетті ұйқы маған да.

БҰЛАҚТАЙ ТАЗА КҮЛКІСІ

Құрақтай балғын баланың
Бұлақтай таза күлкісі,

Шуақтап жатқан даланың
Төсінде ойнар бұл кісі.

Нөсерден кейін ашылған
Алқаракөк аспандай,

Жанары мөлдір жас ұлан
Қарайды батыл, жасқанбай.

Жүзінде – нұрлы баландық,
Көзінде – күллі адалдық.

Сөзінде – балдай тәттілік,
Өзінде – дардай адамдық.

Сұрағы сансыз ормандай,
Ойлары бірақ пәк, сәби.

Бақыттың құсы қонғандай,
Балалы болса, жақсы-ау үй!

КӨГІЛДІРІК

Көгілдірік дегенде, көгілдірік,
Өзің жүзіп келесің, өзің біліп.
Көркем бола бересің, өркен жайып,
Күн төбеден сәулесін төгілдіріп.

Көгілдірік,
Тұрған соң өмір күліп,
Күн нұрын төгілдіріп;
Көгілдірің тастайсың,
Аққу бола бастайсың;
Сұңғақ мойын сәнің мен.
Әсемдігің сақтайсың.
Сұңқылдаған әніңмен
Еркін қанат қаққайсың,
Құс төресі болғайсың,
Көгілдірік!

Қуаныш та көбейіп көрімдікке,
Қызғаныш та көбейіп жүр ғой текке.
Көңіл біткен көркейіп сұлулықпен,
Елдің бәрін бөлейік ізгілікке!

ЖАН БӨПЕМ

Әлди, әлди, ақ бөпем,
Ал жайланып жат, бөпем.
Ақ жайылғы, ақ жастық,
Ақ жамылғы, ақ көрпең;
Жайғастың ба, жан бөпем.

Әлди, әлди, әлди-ай,
Әлдилейін осылай.
Ниетіміз оң, бөпем,
Әлдилеуге көн, бөпем.

Ертеңгі өмір күтіп тұр,
Дем алғаның жөн, бөпем.
Ұғындың ба, жан бөпем?!
Әлди, әлди, әлди-ай,
Әлдилеймін осылай.

Ұясында күн, бөпем,
Дөң басында түн, бөпем.
Маужырайды дүние,
Сен де көзің жұм, бөпем.
Е, сөйте ғой, жан бөпем!

Әлди, әлди, әлди-ай,
Әл-ди-ле-е-дім осы-ла-а-й...

АҚҚУДЫҢ КӨГІЛДІРІ

Алтын күн төгіп нұрын,
Көк толқын бүгін бәсең.
Аққудың көгілдірін
Айдыннан көрдім әсем.

Қайырмасы: Әдемі көгілдірім,
Әнекей, қайда десең.
Айдынның мөлдірлігін
Болады айна десең,
айна десең.

Кішкентай ақ желкенім –
Сәнденіп жылжыған бұл.
Айнадай көлдің бетін,
Қарай гөр, сызғылап жүр.

Қайырмасы:

Желпініп ойнайын деп,
Жас аққу жайды қанат.
«Үркітіп алмайын» деп,
Ақырын тұрдым қарап!!

Қайырмасы:

НАУРЫЗ НҰРЫ

Күн сәулесі молайып,
Шырай берді жер-көкке.
Ашық-жарқын болайық
Үйде, түзде, мектепте.

Наурыз, наурыз, келдің бе,
Айтқан сөзге мойын бұр –
Ақ отаудың төрінде
Мені уызға тойындыр!

Ақ қаймағын ауылдың
Қалаға сен ала бар.
Ізгі нұрын наурыздың
Көбейтейік, балалар!

ОУ, АСТАНА!

Қай тарапта жүрсем де,
Басты қалам, оу, Астана, сен;
Мұнайсам да, күлсем де,
Алдың мені құшағыңа кең, кең, кең.

Көк Есiлдi көрсем бiр,
Көркейем деп үмiттенiп ем;
Көрдiм жасты өңшен бiр,
Асқақ көңiлi Бәйтерекке тең, тең, тең.

Қалай әнсiз жүремiн,
Өз жерiмде, өз елiмде мен;
Лүпiлдейдi жүрегiм,
Еркелеткен, оу, Астана, сен, сен, сен!

ҚОЗЫЛАР

Қызыл қозы қаңтар күні туғанда,
Жыл бойына бөленеміз думанға.

Қоңыр қозы шиесіндей шілденің –
Жомарт күзге жоралғы деп білемін.

Күзде туған ақ қозыны көрдің бе –
Жайлы болмақ биыл қыстың өзі де.

Қара қозы қаптап туып жатқаны –
Жер құнары, өріс сәні артқаны.

Қозы біткен өрлеп тауға, маңырап,
Шопан ата шолып тұрар жадырап.

Немереге тілек тілеп, сыбырлар:
«Бақытыңа туа берсін қозылар!»

ЗЕРЕ БӨПЕМ

Әжесі ақ бесікке бөлер ме екен,
Бөпесі бөлегенге көнер ме екен?
Орнаған зердемізге Зере болып,
Есімі бұл бөбектің бөлек екен.

Зере бөпем,
Зерлі көрпең.
Ажарың айдай жарқын
Болсын, көкем.

Алма ағаш, мәпелесең, мәуелі екен,
Қызыл гүл таң нұрына тәуелді екен.
Зерені мен әлдилеп тербетейін,
Керегі – өлең бе екен, әуен бе екен?

Зере бөпем,
Зерлі көрпең.
Ажарың айдай жарқын
Болсын, көкем.

Қолында – күміс ожау, алтын зерен,
Қызым бол қымыз құйған тегенеден.
Мен сенің қызығыңа бір тоймайын,
Үлкенге кім бар тәтті немереден.

БЕСІК ӘНІ

Ақ бөпем, әлди бөпем, әй-әй десем,
Ұйқысы келер ме екен әлдилесем.

Көзіңнен ашып-жұмған айналайын,
Қайтеді тағы да сен бәлденбесең.

Әлди, бөпем,
Әппақ көрпең.
Бүгіннен ертең жақсы,
Ұйықта, көкем.

Тербеуің – өлең бе екен, әуен бе екен,
Тербеуден мен жалықпай әуендетем.

Сен қашан, тербеу жеңіп, тыншығанша,
Мен саған жан-тәніммен тәуелді екем.

Ақ бөпем, әлди, бөпем, әй-әй десем,
Тәтті ұйқың келер ме екен, әлдилесем.

Көзіңнен ашып-жұмған айналайын,
Бір жолға қайтеді, еркем, бәлденбесең?

Тербеуің – өлең бе екен, әуен бе екен,
«Әлдиге тойдым» десең, қойдым, көкем.

Сен қашан шырт ұйқыға кеткеніңше,
Мен саған саулы інгендей тәуелді екем.

НАУРЫЗ, НАУРЫЗ

Наурыз, наурыз, жаңа күн,
Жаңалығың көп сенің.
Емін-еркін заманның
Жақсылығын көкседім.

Наурыз, наурыз, жауқазын,
Желбірейсің бөктерде.
Көңілде сыз қалмасын
Көк буалдыр көктемде.

Нұр сәулесі молайып,
Күлімдесін Күн көкте.
Ашық-жарқын болайық,
Үйде, түзде, қызметте.

НАУРЫЗ ТОЙЫ

Наурыз, наурыз, жаңа күн,
Самал желі жаңаның.
Жырға толы жас жүрек,
Нұрға толы жанарым.

Жауқазын гүл жайнаған,
Самал желмен ойнаған.
Қазағымнан айналдым,
Наурыз тойын тойлаған!!

АҚ БӨПЕНІ ӘЛДИЛЕУ

Әлди-әлди, ақ бөпем,
Ақ жаймаға жат, бөпем.
Әппақ кемең әуелеп
Сен ұшатын сәт, бөпем.

Қазір-қазір самғайсың,
Көк әлемін шарлайсың.
Заулай тартқан заңғарда
Шолпанға да барғайсың.

Айтсам сөздің төтесін,
Көзің жұмшы, көкешім.
Сонда небір қызықтың
Көрер едің көкесін.

Алқаракөк аспанға
Жұлдыз шашу шашқан ба?
Ақ мамықтай қалқашым,
Қалықтай бер, жасқанба.

Ұшқан деген оңды ғой,
Ұйықтайтын кез болды ғой...
...Ойдой, біздің ғарышкер
Айға жетіп қонды ғой...
Әлди, бөпем, әлди-ай!

АЯНЫШ

Ақ желеңді бір ағай,
Айна-шамы шырадай;

Жарқыратып төнді де,
Көмейімді көрді де;

Таңдайдағы баспамды
Қатты сылып тастады.

Тіліп кеткен кезін мен
Әлі күнге сезінем.

Содан бері, анық бұл,
Қармақ салу қалып тұр.

Ақ шабақтай әй-әйдің
Желбезегін аяймын.

СЫЛДЫРМАҚ

Мөлдіреген көк аспан,
Төңкерілген керсендей.
Күн көзінің нұр шашқан
Өткірлігі семсердей.

Сәскедегі тамылжу
Көк сүңгіден тамшылап.
Жөңкіледі ағын су,
Өзін өзі қамшылап.

Бұлақ деген баланың
Тілі шыққан былдырлап.
Кеудесіне даланың
Таққандай көп сылдырмақ.

КІРЛЕТПЕНДЕР ҚАУҒАНЫ

Кірлетпендер қауғаны,
Шаңдатпандар ауланы.
Таза болсын десеңдер
Суға толтыр науаны.

Ернеуінен науаның
Сезем көңіл ауаның.
«Ауан» деген немене,
Білсең, айтшы жауабын.

Шүпілдетіп қауғаны,
Тез толтырсаң науаны.
Іске бейім болғаның,
Сол ғой көңіл ауаны.

БАРХАН ҚҰМДЫ ДАРҚАН ЖЕР

Баса киген бөріктен
Көрінбейді қас-қабак,
Отыр төрде түрікмен,
Текеметі бес қабат.

Жалтырайды кетпені –
Келген беті атыздан.
Шұбатылған шекпені
Басталғандай Бадхыздан.

Ұл мен қызы күнқақты,
Бархан қоймай барлады.
Сарғыш тартқан құмдақты
Көгал ету – арманы.

Қарақұм шөлі

Төрттен үші жерінің –
Лапылдаған Қарақұм.
Ыстығынан лебінің
Аңқаң кеуіп қалатын.

Шақырайып күн көзі,
Жанарыңды жасқайды.
Құм төбелер күмбезі
Сусып көше бастайды.

Шөлдің түні кісіні
Жібереді жауратып.
Болғаныңша түсініп,
Күн шығады лаулатып.

Нөсерден соң көктемгі
Сансыз гүлдер қаулаған –
Сағыныштың көптенгі
Шаттығындай аумаған.

Қарақұм каналы

Арнасынан бұрынғы
Аударылып Керкіге.
Дарияның бұрымы
Тарқатылды екіге.

Әму-Мұрғаб қосылып,
Жетті канал Марыға.
Кетті және жосылып
Марыдан да арыға.

Гөк-төбеге ұмтылып,
Құмды жарып ағады.
Шөліркеген жұртына
Қарбыз сыйлап барады.

Судың асау қарқыны,
Тыңнан тартқан бұл арна.
Аңсап күткен халқына
Кәусар болып тұр арна.

Кен қазына

Копетдагы – таулары
Небитдагы – Мұнай – тау.
Байрам елі баулары
Алабөтен ұнайды-ау.

Шатлық көзін кең ашқан,
Газ-Ошағы көгілдір.
Құбыр бойлап, бел асқан.
Көші-қонға жеңіл бұл.

Гаурдагтың күкірті
Ұшында жүр шырпының.
Ой жіберсең жүгіртіп,
Шырпысыз жоқ бір күнің.

Құмның ыстық қойнауы
Қазынаға тұнғандай,
Бұрғы терең бойлауын
Тосып қана тұрғандай.

Ен Дәулет

Марко Поло мақтаған
Түрікменнің кілемі.
Бөбегіндей баптаған,
Бибілердің білегі.

Ахалтеке жылқысы
Бауырынан жараған
Жібек жалын жел құшып,
Құйрығын жел тараған.

Тұрар сәнін келтіріп,
Киім киең жағалы;
Алтын түстес елтірі
Алтыннан да бағалы.

Мақтаныш

Мақтұмқұлы, Кемине —
Кемеңгері, ақыны.
Жол сілтейді еліне
Атабаев ақылы.

Дутар менен ғыжақтың
Үні көпті қаусырған,
Таппайсың бір сызатты
Қосарланған даусынан.

Ән салады алқынбай
Майягөзел, Сонагүл.
Құрбан Дүрді Батырдай
Ел қорғаны бола біл.

Ашхабад

Шебер қолдар әулеті
Мәрмәр қашап, тас қалап;
Жылдан жылға сәулеті
Әсем тартқан Ашхабад.

Ескерткішін бұл елдің
Сүйсінетін ел көріп —
Түгіндей қып кілемнің
Қойған гүлмен көмкеріп....

Ферузадай арудың
Арманындай зор шынар.
Аңыз болып қалудың
Ең биігі сол шығар.

Ғашық болған өмірге
Көңіл ұшқыр, көше кең.
Туған елдің төрінде
Көгереді көсегең.

ДИҚАН ӘКЕ

Шыққан күнмен таласа,
Әкем қырда жүреді.
Жеткенінше қараша,
Сыбанулы білегі.
Әппақ бөлке тамаша
Әкелу ғой – тілегі.

ЖАҢБЫР

Көктен жерге ағады,
Тырс-тырс етіп тамады.
Тамшы тиген көк егін
Бой көтере қалады.

БҮРШІК ЖЫРЫ

Балғын бұтақ көлбейді,
Бүршіктерін тербейді:
– Әлди-әлди, бөпешім,
Ұйқтай қойшы, көкешім.
Ұйқтамаған тың болмас,
Тыңаймаған гүл болмас...

НИКЭ МЕН КӨЖЕК

Бүлдірген теріп күнімен,
Орманда Никэ жүр еді.
Түбірдің кенет түбінен
Домалақ ытқи жөнелді.

Шошынып: «Ой-ой!» – зымырап,
Зәресі кетті Никэнің.
Үрейін алған домалақ –
Білмейді көжек екенін.
«Менен де қорқақ екен» деп,
Күледі көжек секеңдеп.

КІРПІ

Арқасында өткір жебе – көп ине,
Түйреп-түйреп алуға дәл, әрине.
Ешкімге де тиіспейді бірақ бұл
Мұның өзін қорғап жүрген сол ине.

ЛАШЫН

«Бір құс ұшып келеді,
Тырнағыма ілігеді», –
Деген лашын сілекейін жұтты.
Бостан босқа малданып,
Тұрған екен алданып –
Зор самолет зулап өте шықты.

ОРМАН, НЕГЕ МҰҢДЫСЫҢ?

- Орман, неге мұңдысың?
- Өлді құсым сырнайшы...
- Сырнайшы құс? Ол қайсы?
- Балапаны мысықторғайдың
- Сүйкімділігін ойлаймын.

МЫЛЖЫҢ

Шықылығын тауысқан,
«Екі» алыпты сауысқан.
Мылжыңдауға болмайды,
Миға сабақ қонбайды.

КӨКЕК

Кө-кек, кө-кек, көкекпін,
Қысқа төзбес секекпін.
Күн суықта шықпайды үн,
Жылы жақта ықпаймын.

ТЕҢІЗ

Шалқар теңіз, ентелейсің,
Айтшы, кімге еркелейсің?
Неге аяқты аймалайсың –
Тентекпісің, сен қалайсың?

ТРОЛЛЕЙБУС

– Троллейбус, троллейбус, зырлайық,
Көк орманға, көгалдарға барайық!
– Барар едім, қарар едім бір сәтке,
Орманыңда электр сым жоқ, әттең.

ЖҮЗІМ

Көк сабағы жүзімнің
Өркендейді жоғары.
Туған елін өзінің
Айқын көрмек болады.

ҰҚСАСТЫҚ

Қар жауады себелеп,
Сырғыма жел сыпырды.
Атам менен әжем кеп
Тары ұшырған сықылды.

Екеуінің соңында
Шүпірлеген тауықтай,
Қарлы құйын жолында
Балалар жүр жалықпай.

ЖҰМБАҚТАР

Жұмбағым құбылмалы,
Құлағың түр ұғынғалы:
Жазда –
Селдір елеуіш,
Күзде –
Теңбіл елеуіш.

(Бұлт)

Күнбағыс тұр заңғарда,
«Неге тұр?» деп таң қалма.

(Ай)

Үйге қонақ келіп тұр,
Терезеден еніп тұр.

(Сәуле)

Мынау – атай, шашы, бұйра, жап-жасыл,
Ұзын мұрны істік, қызыл, тым асыл.
Бұйра шашы желменен ойнап тұрады,
Қызыл мұрны жерге бойлап тұрады.

(Сәбіз)

Шәліден соң шәліні
Үсті-үстіне жамылды.
Бір аяқтап тырнадай,
Құламастан тұр қалай?
(Капуста)

Қауырсыны бар,
Үйрек емес.
Бұлтиған беті бар,
Бөбек емес.
(Жастық)

Жарқырауық жалтыр бас,
Қараңғылық қалтырмас.
(Лампочка)

Кеседі де бөледі,
Үлестіре береді.

Өзі мүлдем лыпасыз,
Құралақан келеді.
(Пышақ)

Ең соңынан жұрттың
Үйден шығар мықтым.
(Кілт)

Ағайынды қос тұмсық,
Күндіз қатар жүреді.
Шаршап-талған боз тұмсық
Босағада түнеді.
(Аяқ киім)

ӘЗІЛ-СЫҚАҚ ШЫМШЫМАЛАР

ӨКЕШТІҢ КӨКЕСІ

Оныншы бітірген – Өкеш еді,
Өкештің тойын күткен,
Әрине, көкесі еді.
Әйелін: «әйкем» деп,
Ішіп алса, көп бөседі.
Бөспегенде қайтсін,
Ақша деген бөкес еді.

Ақшаның буы шыдата ма,
Көкесі көкиін деді.
Өкешін сынап қасақана:
«Оқудың түрін айт
Ең қызық, ең қиын» деді.
(Шамасы, бірге «оқиын» деді.

Өкештің бұған көмпиіп ерні:
«Компьютер» деді.
«Ендеше соған барамыз, тегі,
Жолыңа барды саламыз» деді.
Азғантай миын жеді.

Біле білгенге, оқыған оңды,
Өкешің бірақ жыларман болды.
Өйткені көйлегі көк,
Тамағы тоқ болатын.
Өкештің ойында
Жоғары оқу жоқ болатын.

Әрі кетсе, жайлауда
Автодүкен айдауға
Барсам ба деп оқталатын.
Оған көнер әке қайда,
Түрі жоқ тоқталатын.

Албардың ішіндегі ақшаны
Шалбардың ішіне тікті.
«Қайтсең де оқытам» деп қақсады,
Ақыры, жолға шықты.

Содан бұлар қалаға келді.
Даладан келсең,
Алуың қиын қалада демді.
Аузын ашқан балықтай көкең,
Билікті біраз балаға берді.

Есіктен соң есік,
Есіктің әр жағында тесік:
«Құжатыңды тапсыр,
Мынадан гөрі анаған» десіп,
Әрлі-берлі жүгіртті,
Амал нешік?!

Өкеші бірден шегіншектеп,
Көкесі
Әр кімге бір еміншектеп,
Әуре-сарсаң болды,
«Божалыста, қызымке, келіншек!» деп.

Есіктің алдын
Ертелі-кеш жағалап жүр.
Сөмкесі қалың,
Сақалы барын,
Жас та болса, ағалап жүр.
«Бес мыңнан беріге жоқ» деп,
Өзінше шамалап жүр.

Ақшасы құрғыр ышқырда,
Босқа салақтаумен жүр.
Екі көзі байғұстың
Әлі де алақтаумен жүр.

Шақшадай басы шарадай болған,
Өкештің көкесі қалада жүр.
Заманға, заңға қарамай қойған,
Қайтерсің,
Мұндайлар арада жүр...

СОНДАЙПАЗ

Тойларда арақ-шарап жұтынымпаз,
Ойлауға орашалақ, тұтығымпаз.
Алдында бастығының құрақ ұшып,
Үйінде әкірендеп құтырымпаз.

Берерде басын төмен тұқырымпаз,
Алғанын – «аллау әкпар», жытырымпаз.
Базадан база қоймай жүрсе дағы,
Жазадан әлі күнге құтылымпаз.

МОЛДАСЫМАҚ

Шала шарпы қайырып,
 үшбу «құлқу алланы»,
Бет сипайды бейілсіз
 аз боларда алмағы.
Көршісін бе көмілген,
 жесірді ме егілген,
Құдайды ма, өзін бе, —
 осы кімді алдады.

Жетер еді еңтігіп,
 өлсе зордың жақыны,
«Кедей» өлсе, керіліп,
 ашылмайды тақымы.
Аят оқып, қол жаю,
 дастарқанды мол жаю —
Құлқынқұмар немеге
 кәсіп болған ақылы.

Күні кеше ақша ойнап,
 арақ ішіп теңселді,
Былайғыға сөз бермей,
 болған шолақ белсенді.
Бүгін тасбих тартқанға,
 іш дәретін алғансып,
Әулиеден кем көрмей,
 неге сонша ел сенді.

(Расул Гамзатовтан)

Сені тіпті қабылдай алмас тегі –
Ізет жайлы сөз іздеп жатқан болар.

Жиналыстар,
ауыздар оязданған,
Ділмарлығы шешеннің қоразданған.
Күшті қолдың күсінен құрбандық боп,
Садаға кет салынған бораздадан.

Мына басты қияйын – ұрысқа сал,
Дәу ағашты жығайын – жұмысқа сал.
Мінберлерден ешқашан айтылмасты
Айтар едім, «ән сал» деп нұсқасандар.

Мен ынтықпын өмірге, жазуға, іске;
Күшім-демім тұрғанда әзір іште...
Бірақ осы өленді бітірмедім:
Тағы, міне, шақырды мәжіліске...

АМАЛ ҚАНША

Білейін деп бұраң белдің аужайып,
Кездескен сәт қалжың сөзбен қаужайын.
«Халің қалай, өзің былай» дегенге
Қымсынбастан күлімдейді Қаншайым.

«Сыртта не бар, үйге жүр, деп, шай дайын»
Ертіп ала жөнелгені Қаншайым.
Өз үйінде сылаң қаққан әйелдің,
Ойында жоқ анау-мынау, әй-шайың.

Әзіл сөздің бұлаңдатып түлкісін,
Әлсін-әлсін сыңғырлатты күлкісін.
Ішімізде не жатқанын, әрине,
Айтпай сезіп, біліп отыр бұл кісің.

Біразырақ ойнап-күлдік, Қаншайым,
Тәтті тартып бара жатыр бал-шайың.
Ойдоу, сенің келді дәуің, даукесің,
Амал қанша, осыменен... кончаем...

О, МЕНІҢ БҰРАҢБЕЛІМ!

Алғашқы қуаныш әлі есімде,
Гулеп ек «Меруерт» кафесінде.
Бүгін бар, ертең жоқ, еркетайым,
Сағынтып, сарғайтпай, келесің бе?

Мен еркін, сен келмей, көсіле алман,
Сен болдың, дариға, есіл арман!
Елеусіз өтеді туған күнім,
Туған күн кедейдің несін алған?

Сен барда – көкорай, мамыр-маусым,
Сен жоқта – қоңыржай, төмен даусым.
Айнымай, жаңылмай келсең етті,
Уа, менің ай сайын жарылқаушым!

Сен жоқта көңілім кем болады,
Ескексіз қайыққа тең болады.
Азғантай қаражат, сен болмасаң,
Деканның ақылы не болады?

Сылдыр су – ішкенім, қантсыз шайым,
Мен сені қалайша сағынбайын?
Қолыма шытырлап қонармысың
Ақ қанат періштем, ақшатайым?!

Оқудың түбі жоқ, миға зиян,
Қайда әлгі бой сергіп, билейтін ән?
Бірде бар, бірде жоқ, сен аман бол
О, менің бұраң бел стипендиям!!!

«ТҮЙРЕУІШ»

Ал, ұстайық «Түйреуішті»,
Түйреу үшін жиренішті,
Болмау үшін бойымызға
Жаман қылық үйреншікті:

Сұққылайық сұғанақты,
Тоғаевтай Тұрар атты.
Касса деген қалтасындай,
Қоғам малын ұрлап сатты.

Даурықпаны, айғайшылды,
Жалған жоспар алған сұмды,
Піскілейік «Түйреуішпен»
Бар тоғышар, бар масылды.

Жұмысы жоқ, дерек күллі
Дибаяевтай директорды,
Ысырапқор, ұқыпсызды.
Түйреп тұру – керек, құнды.

Көзбояушы арамдарды,
Екі жүзді адамдарды
Жолымыздан жоғалтуға
«Түйреуішті» қадау заңды.

Хабарласып тез менімен,
Хат жазыңдар елдеріңнен,
«Түйреуішті» осылардың
Өткізейік өңменінен.

1969ж.

БӘЛЕДЕН АУЛАҚ

Кім білген әуелгіде мұның ойын,
Еске алсам, түршігеді тұла бойым.
Әлде шын, әлде өтірік, бұл данышпан,
Қырымда төгіп алған абыройын.

Ескегі суға кетіп қалған сорлы,
Қайығын қолмен есіп, әуре болды.
Жолынан бұл адаспай, кім адаспақ,
Айырып білмеген соң оң мен солды.

Алты жыл қырық құбылып, көп алжасқан,
Бір ісі болған емес оңға басқан.
Өз елін жаудан бетер ойсыратып,
Өз халқын алдап соқты-ау оңдырмастан.

Жер даулап, жеңіл сөйлеп, тантираған,
Шекесін ұнатқам жоқ жалтыраған.
Рөлі баяғыда бітсе дағы,
Сабазың әрең кетті сахнадан.

Тап болған ойда-жоқта жаман бақсы,
Аруды асқындырмай, нағылмақшы?
Қалмады бүлдірмеген дүниесі,
Бар бәле бір өзімен кетсе, жақсы.

Биліктен құралақан, болған жұрдай,
Кім көрген дәрменсізді бұрын мұндай.
Көш, бәдік, кет, бәлекет, бізден аулақ,
Қазақты осындайдан сақта, құдай!!

Зымияндық сезіліп әр сөзінен,
Біреулерге түк емес есеңгіреу.
Ағайынға жауығып өз-өзінен,
Қырып-жойып барады мына біреу.

Тамыздан соң тағы да майдан құрған,
Өзі бұзық кісінің сөзі бұзық.
Өліні де тіріні жайпап ұрған
Жазушылық дегені мұның қызық.

Жанталаса жазғаны іртік-іртік,
Әрекеті жымысқы, әдеті сол.
Жүректерді жаралап, түйреп, түртіп,
Жүгенсіздік көрсетіп отыр ғой Ол!

Айту қиын есімін, өкінерім,
«Ұстарасыз аузына түскен мұрты».
Әжептәуір деп жүрген көкірегін
Менмендіктің кеулеген жегі құрты.

Асқан білгір бір өзі, әйбәт надан,
Кәдесіне жарап тұр әдебиет.
«Ақ Жайығын» ағаның ғайбаттаған,
Жастайынан арамза, қара ниет.

Жылтыраған алдамшы сыртқы пішін,
Көкейінде, тілінде – улы зәрі.
Жан біткенді жамандап жүргені үшін
Жек көруге айналды елдің бәрі.

«Абыройын әркімнің төгіп ойнар,
Кет, бәлекет» десе жұрт, дедім: - «Әумин!» дәйім.
«Өзі – шошқа, өзгені – ит деп ойлар»,
Менменсіген бейшара, малғұндайын!

МЫҚТЫМСЫҒАН

Жарқылдап, жақсы сөйлеп жүретұғын,
Қарқылдап, әзіл айтсаң, күлетұғын.
Сызылып сұраушы еді білмес жәйін,
Танымай қалдық енді, міне, түрін.

Бұртиып бұқа сағақ бола қалған,
Быртиып қолы-басы тола қалған.
Елпеңдеп күні кеше жүрген жігіт
Қарайды, төбеңе емес, одан әрман.

Көп болып қол көтеріп сайлап едік,
«Сезер, – деп, – сенім жүгін» ойлап едік.
Кеуденің түкпірінде жатқан мерез
Көрдің бе шыққан жерін қайдан келіп?

Өзінше мықтымсынып, нығызсиды,
Беделін қолдан жасап, болмақ сыйлы.
Дәреже дәрменсізге хауіпті-ау тым,
Мас қылар мансап деген әлсіз миды.

Ол емес, айтуға өзің қысыласың,
Айтпасқа, ар-ұяттың күші басым.
Ей жігіт, қарапайым қалпыңа түс,
Әйтпесе, оңбастай бір ұшынасың.

* * *

Оқуға да бармын ғой,
Тоқуға да бармын ғой.
Өттең, көкемылжыңдар
Қоршауында қалдым ғой.

Жетілдіру курсы,
Зеріктіру – дұрысы.
Миым ашып кетті ғой,
Мылжың біткен құрысын!

МАСҚАРА!..

Біле бермейміз атын,
Қорылдауыққа тиген қатын
Ойда жоқта
Есеңгіретіп елді,
Президент жақтан
Президент болып келді.

Қолдап жүрген –
Әлде Төкей, әлде Жөкей,
әйтеуір
жебеушісі дөкей.
Осынау жолбике
тікелей
Президентке
қаратылды, дейді.
Мейлі.

Бірақ
Жайнап тұрған теледидар,
Сайрап тұрған радио,
Сап-сау компания
Жойылды, депті.
Мұнысы –
Жөнсіз тепкі.
Демократия
Қайда кетті?!

Жоғарыдан мұндай
Күтпеген сұмдық,
Мынаның сиқын көріп,
Жағамызды ұстап тұрдық.
Өзінде
Түр дейтін түр де жоқ,
Көзінде кірпік
бір де бар, бірде жоқ.
Өңі сұп-сұр,
Бұл неғылған сұқсыр?

Келмей жатып танып:
– Қазақша потым, – деді.
Сөзінде жоқ тамтық:
– Сен кірмейді маған,
Мен көрсетем саған,
Кет, шық, – Выйди,
Жоғал, – деді,
Құтырған иттен жаман.

Жұртқа көрсеткен сесі
Алабөтен ерсі:
– Сендерге
басымды имеймін,
общий туалетке
кірмеймін, –
дегені несі?

Әйел атаулымен өш,
Жөн білетіндермен қырбай.
Әдептен ада,
Мәдениеттен жұрдай.
Үлкенге де,
Кішіге де – «сен» деп,
«Ендігі құдай – мен» деп,
Кімді болсын
Тұқыртуға әзір
Аумаған жендет.

– Оу, мұның қалай? –
десек;
– Я выше всех,
Мен – керемет данышпан
Сендер, – дейді, – есек.

Кеудесі бар,
Зердесі жоқ пақыр
Төңірегін
жөйттендіріп жатыр.

Сөйтпегенде, қайтсін,
Діннен безген кәпір.

Төраға бұрын
Бұйра бас та,
Қасқа да болды,
Кейде шала,
Кейде дана,
Басқа да болды.
Бірақ мынау
Бәрінен масқара болды.

Көкіректе – шер,
Көңілімізде дық бар.
Уа, мәртебелі Президент мырза,
Мына пәледен бізді құтқар.

ПАЙ - ПАЙ

Ереуілдеп халық, естілді көп айқай:
«Ей, сен, Асқар Ақай, кәне, дереу қайқай!» –
Өз елінен өзі қашты, дейді, сорлы,
Зәре-құтын оның ұшырды-ау Жұрт, пай-пай!!

ТӨҢКЕРІС

Алты жыл болды, байқадым,
Амал жоқ, басты шайқадым.

Қиындап кетті күн көріс,
Көңілімде менің төңкеріс.

Қайта құру еді – арманы,
Былықтырмағаны қалмады.

Жарқ етті бүгін көмескі ой.
Бастық болса, қайтейін,
Халықтан үлкен емес қой.

КІМ ҚАЛАЙ ЖҮР

Қарызын жылпос жандар қайтармай жүр,
Арызын дімкәс жандар айта алмай жүр.
Біреудің асыл мұңы әшкере боп,
Біреудің дардай міні байқалмай жүр.

Көңілі бітімсіздер біте алмай жүр,
Түбітті икемсіздер түте алмай жүр.
Бір әке он баланы өсіргенмен,
Он бала бір әкені күте алмай жүр.

КЕЗЕГІҢ НЕ, КӨКЕМ?

Інісінің хаты

– Аға,
Дүниенің машақаты,
Бізде.
Шет жағасын көрген
Жеңгей былтыр күзде.
Білсең ғой біздің тірлікті:
Қайда барсаң да – кезек.
Қаймақ былай тұрсын,
Айран алсаң да – кезек.
Кезекке
Дедектеп жету үшін,
Жұмыстан
Жылыстап кетуім шын.
Кейде сол кеткеннен кету,
Он бір, он екіден кейін
Ешкім орында... «нету».
Кімнің жоғын кім білген,
Әрлі-берлі ағылып жүреміз.
Қабақтағы кірбіңмен
Сабын іздеп, сабылып жүреміз.
Дүкенге
кіру үшін де – кезек,

Неге кіретінінді
білу үшін де – кезек,
Жайдан жай топырламас,
Жұрт бірдеңені сезед.
Өздері өлермен.
Таласып-тармасып,
Өңмендегенін көрер ме ең –
Жайшылықтағы көжек,
«Дефицит» дегенде нағыз «өжет».
Кезектің соңын сұрастырумен,
Кісі керілдесіп те қалады.
Түрпідей сөздердің
Басын біраз құрастырып ем,
Естісең, айызың қанады!..
Ақша пішен,
Алатын товар жоқ.
Ақша таба беретін
Өзімізге де обал жоқ.
Бірдеңе түсе қалса,
Талапай,
Таңдап көретін салт жоқ,
Үнді шайын айтасыз, ағатай,
Шай ішетін қант жоқ.
Етке бола бір асым,
Амал қанша, тұрасың.
Тұрмағанда қайтесің
Құралақан оралсаң,
«Гайкінді» үйде бұрасын!..
Әнебіреудің қалқиған,
Құлағын
Қыршып алғың кеп тұрады,
Қайқандаған әйелді... мықыннан
Шымшып алғың кеп тұрады.
«Келін қайда?» дейсіз ғой,
Ол байғұс та безек-безек,
Тіс салдырмақ түгіл,
Тіс жұлдыруға да – кезек.
Артынып-тартынып әкелді,

Кір ашатын ақ ұнтақ.
Сізден үйренген мәтелді:
– Тәман, – дедім, – тағы – ұл тап!
Сондағы кейпін көрсеңіз:
– Әй, мен тапқан балаң
Бәшпайын санап отыр,
Ендігі кезек сенікі – деп,
Қа-а-рап отыр.
Қысқасы,
Тұнып тұрған тапшылық,
Түбі игі болса еді жақсылық!

Ағасының хаты

– Е, бізде
Құдайдың рахаты,
Тындырайын десек,
Ауылда іс жоқ.
Жұлдырайын десем,
Ауызда тіс жоқ.
«Қайтсең де ішесің» деп,
Күштеу қалған
Денсаулық үшін ішесің кеп,
Көзге түспеу – арман,
Құрғақ уағыз тыңдап,
Күлкіге қалдық, әттегене?!
Арағы құрғыр удай қымбат,
Ағаңның шашы шақ келе ме?!
Құдай сәтін бергенде,
Көрші Петродан қалмай,
Екі ведро «самогонды»
Айдатып алдық, уайдай!
Еншала, енді мұртымызды,
Балта да кеспейді,
Қантты қабымен тоғытсақ,
Құрып кетпей, не істейді?
Кефирге қолың жетпей жатып,
«Айран» деуің бекер.

Айранның дәмін көрсең татып,
Есің шығып кетер.
Естігендей күндік жерден,
Кекіртетін жарықтық:
Емге табылмайды елден,
Өзіміз де зарықтық.
Етті еске салыпсың,
Белгілі болды көмекейің.
Неткен шыдамсыз халықсың,
Ұзын омыртқаны
Немен жөнелтейін?
Бүйрек дәметкенді қоштадым,
Әңгіменің ашығы керек.
Бірақ мынау безбүйрек почтаның,
Дені дұрыс жәшігі керек.
Кезекті айтып,
Безектейсің қасқа.
Қолға түскен сүйекті,
Мүжуден басқа,
Не бітіресіңдер, —
Құр кеудені дүңкілдетумен босқа.
Кісінің жынын келтіресіңдер.
Құдайға шүкір,
Сендердей сергелдеңге түсіп,
Безектеу жоқ,
Оны айтасың,
Бізде ешқандай кезек те жоқ.
Кезек қайдан болады, көкем,
Дүкеннің алдында,
Теуіп өтетін тезек те жоқ.
Ағаң жалғыз биені сойған,
Жем болмаған соң.
Жеңгең бала табуды қойған,
Сірә,
Келіннен кем болмаған соң.
Келінге сәлем айт,
Сені қандай есепке
Көшірем десе де, көшіре берсін.

Кішкентай ғана Көжекке
Қазақша үйретіп, өсіре берсін.
Ол иттің күшігін еркелете біл,
Немесе
Ыңғайлы бір
Кооперативке кір.
Келін: «әдірам қал» демесе
Жақсылық жағын көзdestіp.
Ауызды қу шөппен сүрте бермей –
Үнді шайын іздестіp,
Кісінің
Қышыған жерін түрте бермей.
Біздегілер:
«Аренда» деп жұлынып жүр,
Ағаң сол аренданы
Әрең дегенде ұғынып жүр.
Әліптің артын бағып,
Сәл шыдасақ па екен, шырағым?
Әлде бөксенің шаңын қағып,
Жең сыбансақ па екен? – Сұрағым.

ЖАМАН ШАНШУ

Бір жаман шаншу тиіп жүргені осы,
Көңілдің болмай қойды мүлде хошы.
– Ойпырмау, ойбай белім, сегізкөзім!
Сенсеңіз, көрген қорлық күндегі осы.

«Жұмыс» деп жүргеніміз әбігер боп,
Ауырсақ, дәрі берер дәрігер жоқ;
Ес білмес балаларға емшектегі
Батады ауру деген бәрінен көп.

Мұздақтан пысыл қағып мұрынымыз,
Түспей жүр лор дегенге құрығымыз;
Тұмаудан тұмшаланып жазылам деп,
Ескіге бұрылғандай ұғымымыз.

Үкімет, айналайын беріп жатыр,
Мамандар жолдамамен келіп жатыр;
Көрген соң Сілетінің жәйін бірақ,
Сілейіп жас мамандар жеріп жатыр.

Олардың, обал нешік, күйлері жоқ,
Емдейтін емханасы, үйлері жоқ;
Мықтылар ғимаратты басып алған,
Бұларға бұйырған да тигені жоқ.

Өз басы отау болған Сілетінің,
Барады жолдан асып – білетінім;
Үркердей үш дәрігер, төрт персонал,
Киердей екі аяққа бір етігін...

(Түсіндірме: Целиноград облысында жаңа отау болып бөлініп, Сілеті ауданы ашылған болатын. Сол жаңа аудандағы мүшкіл хал – «Жаман шаншу» деп, сықақ болған зой...)

ГАЗ ЖОҚ

Мол байлығы сөз боп,
Біреулер жүр мәз боп.
Біз күйзеліп отырмыз,
Үйімізде газ жоқ.

Шәй ішпесең, әл жоқ,
Аш кісiде – әр жоқ.
Әлсіремей, қайтеміз,
Кәмпөркеде газ жоқ.

Маусым болмай, жаз жоқ,
Көл суалса, қаз жоқ.
Ас үй былай тұрыпты,
Ішімізде газ жоқ.

Айта берсең, наз көп,
Өлеңдеттім аз-көп.
Таң атқалы не заман,
Әлі күнге газ жоқ.

ҚАРА ҚҰЛЫП САЛУЛЫ КЛУБ

Дегенде жаңа клуб, жаңа клуб,
Аузында әу бастан-ақ қара құлып;
Күз бойы күңіреніп тұрған залы,
Қаңтардың аязынан барады ұлып.

Ауылға клуб салғызып,
Болады, дедік, мол қызық;
Қызықтың болды көкесі,
Аузына құлып салғызып.

Клубқа бітіп тұрған кірмедік те,
Ішінде не бар-жоғын көрмедік те;
Тұлыпқа мөңіреген бұзаудай боп,
Клубқа бергіміз жоқ көрімдік те.

Клубтың таудай биігін,
Кірудің бірақ қиынын;
Кіріп те кісі оңар ма,
Көрмесек ешбір тиімін.

Жаныңда жаңа дүкен бірге салған,
Бір түйір бұйымы жоқ, неге салған?
Келген бе бұл ауылға жаңа мода –
Жабық үй, жабулы күй, кәне саудан?

Ауылға дүкен салғызып,
Тауарды топ-топ алғызып;
«Боламыз қарық» дегенде,
Оған да құлып салғызып.

Жаңа үйлер, қызығы әлі басылған жоқ,
«Клуб пен дүкен» дедік – ашылған жоқ.
Күзетіп күрең шатыр, көп әйнекті,
Отырмыз өңкей диқан, малшылар боп.

Қашанғы клуб жабылар,
Қашанғы құлып салынар;
Бұларды, дейміз, ашатын,
Жауапты жандар табылар...

ШИМАН ҚАЙДА?

Бар еді жылпос жігіт Шиман дейтін:
«Сендерге мінсіз қызмет қылам» дейтін.
Қараңдап автодүкен анда-санда,
Көрсетіп кететұғын қылаң кейпін.

Заттарын орталықтан шыға сатып,
Бағасын дөңгелетіп, сырғанатып;
Жететін Белжайлауға, Жарқайыңға –
Дүкені, дүниесі шаңға батып.

Тәуір зат іліп алар шамалы еді,
«Сарқыт» деп ащы тілмен шағар еді.
«Алсаң ал, алмасаң қой, әгугай» деп,
Есігін тарс еткізіп жабар еді.

Әкеліп арақ-шарап жәшіктетіп,
Тұратын мырзасынып, тасып кетіп.
Жел тиіп қалды ма екен сол шіркінге,
Әйнегі жазатайым ашық кетіп?

Қол жетсе, бәтес түгіл, бөзіне де,
Көніп ек бөстекілеу сөзіне де.
Жоғалтып ұшты-күйлі енді міне,
Зар болдық Шимантайдың өзіне де.

Малшыға мақпал қайда, диван қайда? –
Ақшаны жимаймыз ғой жайдан-жайға.
Көп айдың көрмегелі жүзі болды,
Шаңдатқан автодүкен Шиман қайда?

ӨЛЕҢДЕР

ҚАЗАҒЫМ.....	5
ЕЛІМЕ	6
ЕЛІМ БАР	6
КӨКЖИЕК.....	7
КӨКТЕРЕГІМ.....	8
АРЛЫ ЖАНДАР	8
АСҚАҚ АРМАН.....	9
ТІЛЕК	10
МАҚТАНЫШЫМ – АСТАНА.....	10
ДЕМАЛЫС	11
ЫРЫСЫМДЫ ТАСЫТҚАН	12
КӨГІЛДІР КӨКТЕМ.....	12
НЕГЕ?.....	13
ДАЛА ӘНШІСІ	14
ЕКІ КӨЗІМ ЕЛ ЖАҚТА	14
ӘЗ-НАУРЫЗ	15
ТАҢҒЫ СӘТ.....	15
КӨКТЕМ КӨРІНІСІ.....	16
КҮЗГІ КҮН.....	17
АЛҒАШҚЫ ҚАР	17
КЕКІЛДІМ-АУ	17
БІЛЕ БІЛСЕҢ...	18
КОМБАЙЫНШЫ.....	19
ЖАҒАДА	19
ЖҮРЕК СЫРЫ.....	20
ОЙ.....	20

ЖЫР ЖАЗАМЫН ӨЗІҢЕ	20
ӨЗІРШЕ.....	21
КӨКШЕ ЕГІН	22
ӨЛКЕМ	23
ЖАЛТ ЕТІП ТУА ҚАЛҒАН	24
ТАУЛЫ ӨЛКЕНІҢ ҚАРАҒАЙЫ	25
ЖЕҢІС КҮНІ	25
ДАЛА КӨРКІ.....	25
ӨЗІ АРМАН	26
ТҰЯҚ СЕРПУ	26
ҚАР СУЫ	29
О, КӨКТЕМ.....	30
КҮНДЕР	30
КӨК ӨРІМ	31
БАЛЫҚШЫ МЕН АҚЫН	32
ҒАЛАМНЫҢ ҒАЖАБЫ	33
НЫСАНА	33
ҚОС БАСЫНДА	34
МАЙБАЛЫҚ	34
АЙДЫНСЫЗ ӨЗЕН	36
НҰРҒА ТОЛЫ НҰРА	36
БЕРЕКЕ БОЯУЫ	37
ЖОМАРТ СЫЙЛЫҚ	37
ҚЫРМАНДА	38
ҚОЛЫН ҰСТАУ – БІР МЕРЕЙ.....	38
ЖЫЛҚЫШЫ	38
ЖАЛЫН АТҚАН ЖАС ҚАУЫМ.....	40
ӘСИЯ ГҮЛ.....	40
СЕГІЗІНШІ НАУРЫЗ	41
ҮНДЕМЕЙДІ ТЕЛЕФОНЫҢ	41
БАҒАНАЛАР.....	42
ТАҢСЫҚ МАҒАН	43
ЕРТЕ СОЛҒАН ГҮЛДЕР (1937 жыл)	44
АРДАГЕРЛЕР	45
ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН	46
МӘРТЕБЕЛІ АСТАНА	47
ТӘУЕЛСІЗДІК ЖЕМІСІ	47
«ТАЙСОЙҒАНДА» – ТАЙҚАЗАН	48

ҚЫЗЫЛЖАРЫМ	49
ДОМБЫРА	50
АЛАТАУ – АСҚАРЫМ	50
ҚАЗ-ҚАЗ БАСУ	51
КІРПІШ ҮЙ	51
ІҢКӘРІМ	52
КҮН	52
КЕЛ, ЖАНЫМ!	53
ҚАҢТАР-ОЖАҚ	55
ӨМІР-ДАҒЫ БАСПАЛДАҚ	56
ОУ, ДҮНИЕ-АЙ!	56
ЗАМАН	57
ТӘУБӘ	57
ХАЛЫҚ ӘУЕНІ	58
ТАУ КҮНІ	58
МҰНАРТУ	58
ШЫМЫР-ШЫМЫР ҚАЙНАҒАН	59
ПЕРЗЕНТ ПЕЙІЛ	60
ҮШ КЕМЕҢГЕР – МӘРТЕБЕМ	61
ЕКПІНДІЛЕР	62
КОМБАЙНШЫ ШАБЫТЫ	62
ӘУЕЖАЙ	63
КҮН БАТАРДА	64
ДУМАН	65
ЖИЫРМА ЖЫЛ	66
АСАУ ЖҮРЕК	66
ЖЫРЛАРЫМ	67
ОТЫРМЫН	67
УАҚЫТ СОНДАЙ	68
АҚ СӘУЛЕ – ІҢКӘР КӨҢІЛІМ	69
МҰРАТ	69
ШОРТАНДЫ	70
ЖАН СЫРЫМ	72
ЕЛ-ЖҰРТЫМ БАР	73
ДАУСЫМ САҒАН!	74
ЖАҢА ЖЫЛ	75
МӘЗ КӨҢІЛ	76
АНАШЫМ – АРДАҒЫМ	77

ӨЗІМ ТУРАЛЫ.....	78
ТЫҢДАЙМЫЗ	78
ЕСІЛ КЕЙПІ	79
ЕРКІНДІК ЕЛІНДЕ.....	79
КӨКТЕМ БЕ ӨЗІ?	80
КІТАПХАНА	81
ҚАЗАҚ ОКТАВАЛАРЫ	82
АЙТПАҒАНДА ҚАЙТТИҚ?!	83
БУРАБАЙ.....	83
АЯСЫНДАМЫЗ ӘРДАЙЫМ.....	85
НЕ ДЕГЕН ЫСТЫҚ ЕДІҢ!	86
МОЛДАВАН ҚЫЗЫНА	86
ОТЫРМЫН.....	87
ЭКСПРОМТ.....	88
ЕР КӨҢІЛ	89
АУЫЛЫМ–АЙ	89
КҮННІҢ АТЫ – КҮН	90
АСТАНА	91
ҚАРАМҰРЫН	91
СОНЫ ЖОЛ.....	92
ЖАРЫМА.....	92
АЙТШЫ, КІМДІ СҮЙЕСІҢ?.....	92
ТАПСЫРҒАНДАЙ ЕМТИХАН.....	94
БІЗДІҢ ТІРЛІК.....	95
ЖАҢА ҚОНЫС ТОЙЫНА	99
ІҢКӨР СЕЗІМ	100
АҚҚУ МОЙЫН.....	101
МАХАББАТ ШУАҒЫ.....	101
ЖЕТКІНШЕГІМ.....	102
АЯЛДАМАДА.....	105
НҰР СӘУЛЕ	106
КІБІСЕ ЖЫЛ.....	107
КУРСТАС ҚЫЗДАРҒА СОНЕТ	107
«КЕҢБАЙТАҚ» ДЕЙСІҢ-АУ... ..	108
КҮМІС ТОЙ	109
АҚМОЛА	109
КҮМБІР-КҮМБІР ШАТТЫҚ ҮН.....	110
ЖАҢА ЖЫЛЫМ, ЖАҢА КҮНІМ.....	111

ЖАҢА ЖЫЛҒА ШАШУ	111
АТ ҚАДІРІН БІЛГЕН ҚАЗАҚ	113
ШЫРЫЛДАУЫҚ	114
АЖАРЛЫМ	115
ЖАРҚЫНЫМ	115
ҚЫМБАТТЫ ҚАЗИНА!	116
БҰЛБҰЛ ҚҰСЫҢ БОЛАЙЫН	117
БОЛЫСКЕЙ КЕРЕУЕТ	118
СҮЙІКТІМ	118
ЕГІЗДЕЙ ЕКЕУ	120
ТОЙҒА ШАШУ	121
АҚ ҰЛПА	122
КЕЛДІ КӨКТЕМ	123
СЫРАЛҒЫ КҮЙТАБАҚ	123
СҮЙІСПЕНШІЛІГІМ МЕНІҢ	124
ЖҮРЕГІМ ТҰР СУЫЛДАП	125
ҚҰРАЛАЙ	126
ОСЫ БІР СӘТ	126
ЖАҢА КҮН САМАЛЫ	127
ТЕРЕЗЕҢНІҢ ТҮБІНДЕ	128
НӨСЕР	129
АРАЛЫМ	129
АЛМАТЫМ-АЯУЛЫМ	130
ЕСІЛДІҢ КӨГІЛДІР ТОЛҚЫНДАРЫ	131
ҚОРҒАЛЖЫН	132
СЕРЕНАДА	133
ҒАУҒАР БІЛЕЗІК	133
ӨМІР ТУРАЛЫ ТОЛҒАНЫС	134
ӨМІР ТУРАЛЫ ТОЛҒАНЫС	135
ЖАҢА ТІЛЕК	135
ТУҒАН ЕЛДЕ ЖҮРГЕНІМ	136
ТУҒАН ЖЕРДІҢ ЖӨНІ БӨЛЕК	137
АЙЫМСАРЫ	137
АҚҚУ МОЙЫН	138
ТҮРКІСТАН	139
КЕРБЕЗ МАМЫР	139
ЖЫЛДЫҢ ТӨРТ МЕЗГІЛІ	141
КҮЗГІ ЖАУЫН	141

ТЕБІРЕНІС	142
КӨК ЖАСЫЛ МАЙ.....	143
МҰҒАЛІМ	143
СӘЙКЕСТІК	144
ҚОКИ ҚАЗДАР	145
АЛТЫН ТӨБЕ.....	146
ЖАҢА КҮНІМ – НАУРЫЗЫМ.....	146
ЕКЕУАРА	147
ЕЛ АЗАМАТТАРЫ	147
КҮМБІРЛЕГЕН БІР ӘУЕН	148
МЕНІҢ МАХАББАТЫМ.....	148
ЖҰЛДЫЗЫМ	149
МАХАББАТ ЖҮЗІГІ	150
ТАНЫСТЫҚ ТАНГОСЫ	150
ЖУРНАЛИСТ	151
ОРАҚ ЖЫРЫ.....	152
АҚЫЛЫҢ БАР МА?.....	153
АЙХАЙ, БІЗГЕ ҮЙ КЕРЕК	155
НЕГЕ САЛҚЫН ТАРТАСЫҢ?	156
АРМАНҒА ЖОЛЫҒЫП ҚАЛҒАНДА	156
СҰЛУ ТАҢ	157
ҚҰАНШЫ!	158
КҮНШУАҚ	159
«СЫНШЫ».....	159
КӨҢІЛ ӨЗЕН.....	159
КЕРЕ ҚАРЫС.....	160
ТАЛДЫБҰЛАҚ.....	160
АҚЫЛ БОЛСЫН ӨЗІҢДЕ.....	161
ҚАРЛЫҒАШЫМ.....	162
АЛТЫН АРАЙ.....	162
ТЕМІРҚАЗЫҚ.....	163
ДАҢҒЫЛ КӨПІР.....	164
КҮМІС ТОЙ	165
ОРНЫ БӨЛЕК АҚ ОРДА	166
ҚҰТ БЕРЕКЕ	166
ШАТТЫҚ ЛЕБІ	167
ЖІГЕРЛІ ЖЕТКІНШЕК	168
БЕУ, ТУҒАН ЖЕР	169

ТҰҢҒИЫҚ АСПАН	169
ШЫРҚАЛ, ӘНІМ	170
СЕНСІҢ БӘРІ	170
ҚОҢЫР БҰЛТ	171
ҚОНЫС ТОЙЫ	171
ҚАЙЫРЛЫ ТАҢ	172
МЕН ҚАЛАЙ ТОЛҚЫМАЙЫН	173
ЖАҢА ТУҒАН ТЕҢГЕМІЗ	174
КӨКТЕМ	175
НАУРЫЗЫМ	175
ҚАЙСАР	176
ТАҒДЫР ЖОЛЫ	177
НАУРЫЗ	177
АСҚАРЫМ – АЛАТАУЫМ	178
ЖАҢА ЖЫЛДЫҢ СӘЛЕМІ	178
ЖАДЫРА	179
СЫРҒАҚ БҰЛТ	180
СӘУІРДІҢ БОЗҒЫЛТ КЕШІНДЕ	181
КӨЗІМЕ ОТТАЙ БАСЫЛЫП	182
ЖАҢА ЖЫЛҒА ШАШУ	182
АСЫҚҚАН КӨҢІЛ	184
ҚЫСҚЫ БҰЛАҚ	184
КҮНГЕ ТЕҢЕС	185
АЯУСЫЗ	190
ӨРШІЛ ҚАЙЫҚ	192
ЕҢ ЫСТЫҚ ЖЕР	193
САҒЫМ	194

АРНАУЛАР

ЕСКЕ АЛАМЫЗ АЯУЛЫНЫ	196
КЕМЕҢГЕРІМ	197
ҒАБЕҢЕ	197
ҚАЙРАН БІЗДІҢ ҒАБЕКЕҢ	198
АЯУЛЫ ЖАН	199
ЕЛІМНІҢ ЕРЕН МАҚТАНЫ	201
ҚАҒАРМАНЫМ	201
БІЗДІҢ ГЕРА	203

ШОНА СМАХАНҰЛЫНА	204
ЭНШІ ГЕОГРАФ	204
СОМ АЛТЫНҒА БЕРГІСІЗ	205
АЙНАЛАЙЫН ХАЛҚЫМНАН	206
НҰРЛЫ САЗГЕР	206
ЕГДЕЛІККЕ ӨҢ БЕРМЕЙ.....	207
АҒАНЫҢ АСҚАР БИІГІ.....	208
КҮМІС ҚАМШЫ.....	209
ЖЕТПІС ЖАСЫҢ МӘУЕЛІ	210
СӘБИТ БАЙЗАҚҰЛЫНА	211
ҚАЙРАН ӨМІРБЕК	212
АРДАҚТЫ БАЖА – СЕРІКБАЙ!	213
ТАРЛАН ЖЕЗДЕ	215
АРДАҚТЫ БИҒАҒА	215
ОРМАНШЫ – ҒАЛЫМ.....	218
ДОСҚА.....	219
ТАТУ БАЖА, ТАМАША ДОСҚА	221
ҚҰРМЕТ ТӨРІНДЕ ТҮЗЕЛБЕК.....	222
АГРОНЫҢ АРУЛАРЫНА	222

ТОЛҒАУЛАР

ҮШ БӘЙТЕРЕК	226
СӘКЕНГЕ	227
МӨҢГІ ЖАС.....	228
АЙНАЛАЙЫН ЖЕР-АНАДАН!	229
АРАЛҒА ШИПА БОЛАР МА?...	231
АЛТЫНБЕГІМ-АЙ!.....	233
ІШІНДЕ ТЕМІР ТОРДЫҢ АРЫСТАНДАЙ.....	234
ҚАЙДА, ДЕЙМІН, ОЛАР?	235
ОЛАР ҚАЙДА?	236
ЖӨБІРЛЕНУ	237
ЗЕРДЕЛІ УАҚЫТ	240
ҚАЛЫҢ ТҰМАН	244
ОН БЕС ЖАСАР МЕҢСҰЛУ.....	246
ТЕРЕҢ ТАМЫР.....	247

ДАСТАНДАР

АЖАР-БОЗДАҚ	252
МӨНГІ МҰНАР	262
ТАҢҒЫ АҚ СӘУЛЕ	267

БАСПАСӨЗ ТАРИХЫ

«ЖАС АЛАШ» – ЖАҢА ҒАСЫР ГАЗЕТІ	272
ДӨНЕКЕР «ТҮРКІСТАН»	273
БАЗЫНА	274
КӨРКЕЙГЕН «АРҚА АЖАРЫ»	279
ӨЗІЛ	280

БАЛДӘУРЕН – БАЛАЛЫҚ

БІЛІМНІҢ КӨКТЕМІ	282
ҒАРЫШБЕКТИҢ САМҒАУЫ	283
БЕКТЕМІР	288
ТЫНЫМСЫЗ	288
ТӘУЕЛСІЗДІК АЛАУЫ	289
ЖАҚСЫ КӨРУ	290
СҮЙКІМДІ НҰРЗАДА	290
АЙДЫҢ ЖАҢАСЫ	291
АҚ БОРАН, САРЫ АЯЗ	291
ЖАҢА ПИМА	292
КОМБАЙНШЫ БОЛАМЫН	294
ҚАНДАЙ ТАМАША	294
МЕН КІММІН	295
ӘЙ-ӘЙ СӨМКЕ	296
ҚЫЗЫЛЖАРЫМ – ҚУАТЫМ	296
ЖАСЫЛ МАУСЫМ	297
ОЙНАУ КЕРЕК	297
БАЛҒЫН ДОСТЫҚ	298
ЖАСЫЛ КӨШЕ	298
ВЛАДИМИР ШАТАЛОВ	299
САУЫНШЫ	299
ТІГІНШІ СӘРУӘР	300

САРҒАЯДЫ ЖАПЫРАҚ.....	300
ЖАЗҒЫ ТАҢДА.....	301
САҒЫНЫШ.....	301
ШЫРША ТҮБІНДЕ.....	302
ОМБЫ ҚАР.....	302
КӨКШЕ МҰЗДА.....	303
ҚЫРАУ.....	303
БҮГІН ТАҢМЕН ТАЛАСЫП.....	304
КҮМІС ҚАМШЫ.....	305
БҰЛАҚТАЙ ТАЗА КҮЛКІСІ.....	305
КӨГІЛДІРІК.....	306
ЖАН БӨПЕМ.....	307
АҚҚУДЫҢ КӨГІЛДІРІ.....	307
НАУРЫЗ НҰРЫ.....	308
ОУ, АСТАНА!.....	309
ҚОЗЫЛАР.....	309
ЗЕРЕ БӨПЕМ.....	310
БЕСІК ӘНІ.....	310
НАУРЫЗ, НАУРЫЗ.....	311
НАУРЫЗ ТОЙЫ.....	312
АҚ БӨПЕНІ ӘЛДИЛЕУ.....	312
АЯНЫШ.....	313
СЫЛДЫРМАҚ.....	313
КІРЛЕТПЕНДЕР ҚАУҒАНЫ.....	314
БАРХАН ҚҰМДЫ ДАРҚАН ЖЕР.....	314
ДИҚАН ӘКЕ.....	318
ЖАҢБЫР.....	318
БҮРШІК ЖЫРЫ.....	318
НИКӘ МЕН КӨЖЕК.....	318
КІРПІ.....	319
ЛАШЫН.....	319
ОРМАН, НЕГЕ МҰҢДЫСЫҢ?.....	319
МЫЛЖЫҢ.....	320
КӨКЕК.....	320
ТЕҢІЗ.....	320
ТРОЛЛЕЙБУС.....	320
ЖҮЗІМ.....	320

ҰҚСАСТЫҚ.....	321
ЖҰМБАҚТАР	321

ӘЗІЛ-СЫҚАҚ ШЫМШЫМАЛАР

ӨКЕШТІҢ КӨКЕСІ	324
СОНДАЙПАЗ	326
МОЛДАСЫМАҚ.....	327
ЖИНАЛЫСТАР ЖАЙЛЫ ШУМАҚТАР	328
АМАЛ ҚАНША	330
О, МЕНІҢ БҰРАҢ БЕЛІМ!	331
«ТҮЙРЕУІШ»	332
БӘЛЕДЕН АУЛАҚ.....	333
ОЛ	334
МЫҚТЫМСЫҒАН	335
МАСҚАРА!.....	336
ПАЙ - ПАЙ.....	338
ТӨҢКЕРІС	338
КІМ ҚАЛАЙ ЖҮР	339
КЕЗЕГІҢ НЕ, КӨКЕМ?	339
ЖАМАН ШАНШУ	344
ГАЗ ЖОҚ.....	345
ҚАРА ҚҰЛЫП САЛУЛЫ КЛУБ.....	345
ШИМАН ҚАЙДА?	346

ЖАРАСБАЙ НҰРҚАНОВ

К Ө К Ж И Е К

***ТАҢДАМАЛЫ
ШЫҒАРМАЛАР***

ISBN 978-601-254-277-6

Басуға 16.07.2013 ж. қол қойылды.
Пішімі 84x108 $\frac{1}{32}$, Шарты баспа табағы 19. Офсеттік басылыс.
Таралымы 2000 дана. Тапсырыс № 206.

“Астана полиграфия” акционерлік қоғамының баспаханасында басылды.
010000, Астана қаласы, Брусиловский көшесі, 21.